

A RÓMAI PÁPÁK
TÖRTÉNELME
SZ. PÉTERTŐL KORUNKIG.

MÜLLER, HOFFMANN, SMETS, SANDINI, KOLB, BURIO,

S EGYÉB KÚTFÖK NYOMÁN SZERKESZTETTE

KARCSU ANTAL ARZÉN,
SZ. FERENCZ-RENDŰ ÁLDOZÁR, HITSZÓNOK S HÁZFŐNÖKI HELYETTES A VÁCZI
KOLOSTORBAN.

II. KÖTET.

AZ EGYHÁZMEGYEI S SZERZETI HATÓSÁG JÓVÁHAGYÁSÁVAL,

PEST,
BARTALITS IMRE GYORSSAJTÓNYOMÁSA (ÖT PACSIRTA UTCZA 5. SZ.)
1870.

Tartalom.

46. Sz. Nagy-Leó 440 — 461	1
47. „ Hilarius 461 — 467	36
48. „ Simplicius 467 — 483	46
49. „ III. Felix 483 — 492	61
50. „ I. Geláz 492 — 496	75
51. „ II. Anastasius 496 — 498	92
52. „ Symmachus 498 — 514	98
53. „ Hormisdas 514 — 523	113
54. „ I. János 523 — 526	131
55. „ IV. Felix 526 — 530	134
56. „ II. Bonifác 530 — 532	137
57. II. János 532 — 535	141
58. Sz. I. Agapit 535 — 536	146
59. „ Silverius 536 — 538	153
60. Vigilius 537 (538 — 555)	159
61. I. Pelagius 555 — 560	165
62. III. János 560 — 573	170
63. I. Benedek 574 — 578	171
64. II. Pelagius 578 — 590	172

XLVI.

Nagy, Sz. I. Leó 440 — 461.

A római birodalom romba dőlt, s a világ fővárosa, a városok büszke uralkodónője, a ragyogó központ, mely körül 8 századig forgott a népek története, az V-dik században már csak árnyéka volt előbbi nagyságának. Még tekintélyes volt ugyan dúsgazdagsága által, mely a köztársaságot látszott visszaidézni; méltóságteljes emlékei, melyeket a századok és forradalmak vész hullámai megkíméltek, még tiszteletre gerjesztették a multak fölött andalgót; valamint a senatorok, consulok, tribunok és aedilek méltóságai is még élénken emlékeztették Róma lakóit e világ város elenyészett hatalma és nagyságára.

De sz. Jeromos e tetsz-nagyságra gondolva, fölkiálta: „Orbis terrarum ruit“; a barbárok fenyegették Rómát, melynek több előkelő lakói eladván birtokaikat, kiköltöztek a városból, melyre átok látszott sulyosodni. 1116 évig futotta, *Orosius Pál* megjegyzése szerint, Róma a dicsőség és uralkodás pályáját. *Babylon* szintennyi ideig uralkodott. Az idő elközelgett, midőn a Caesarok és Semiramis városairól el lehetett a nagy látnokkal mondani: „Ők azokat tartandják fogva, kik őket tartották így, és uralkodni fognak elnyomóikon.“ Theodosius halála után gothok, hunnok és vandalok irtogaták az egykor oly dicső birodalom hatalmának gyökereit. Róma más rendeltetést nyert, ő nem uralkodhatott többé erőszak s önkény által, mert azt akarta a gondviselés, hogy ezentúl már az igazság és jogosság nevében uralkodjék. A Caesarok uralmának megszűntét e helyen tüzetesen nem írhatjuk le. A római birodalomnak meg kelle bukni, mert minden végesnek kezdetet és véget adott az Alkotó, s minden teremtetett lény e földön magában hordozza kifejlése és halála csiráit. Csak egyedül a sz. egély örökös, mert ez nem embertől eredett, hanem egyene-

sen az Istentől származott. Csodálatosan esik össze a római birodalom hanyatlása a kereszténység gyors terjedésével. Egy ily új egély új társadalmat igényelt. A világ leigázóinak romlotttsága a hanyatlás magvait a meghódítottak közt is elhintette. Isten tehát megbukni engedé a római birodalmat, melyet ujjászületés s büntetésül a barbárokkal özönlött el, mint egykor a világot bűneiért vizözönnel árasztotta el.

Ezen vad hordák főnökei közt, melyek a jeges észak erdeiből mint valami rohanó ár borították el a déli országok termékeny téreit, legrettenesebb volt az „*Isten ostorá*”-nak nevezett *Attila*, ki egész Európát bejárta seregével, 500 városnál többet lángba borított és feldult, büszkén mondogatván, hogy ahol az ő lovának lába érinté a földet, ott többé fű sem teremhet. Attila Mandrá-nak fia volt, a ki scytha-eredetű népek fölött uralkodott. Európának ezen irtózatoss ostora testvérgyilkosság következtében lépett a trónra, s egyedüli uralkodója volt azon népnek, mely az Istenséget egy kard jelvénye alatt imádta, és a mely előtt a gyermekek atyáik tetteinek elbeszélésekor örvöngésbe estek, s az öregek a düh könnyeit hullatták, ha gyermekeiket nem követhették többé a csatákba. Attila néhány év alatt Német- és Oroszhon valamennyi tartományait meghódította, vandalok, ostrogothok, gepidák csakhamar szövetségesei lettek, s őt a barbárok birodalma fejeül kiállították ki.

A frankok és gallok egy része *Merovaeus* főnök alatt állott; a keleti birodalom a fiatalabb Theodosius-, a nyugoti pedig III. Valentinianának hódolt. Az előbbi érzélegelőszerű Attila fegyverei hatalmát. Illyrián át államaiba nyomult az irtózatoss sereg, és tüzzel vassal pusztított mindenütt a Pontus Euxinus-tól egész az adriai tengerig. Theodosius egybevonta hadi erejét, hogy a borzasztó pusztításoknak véget vessen, de három véres csatában a barbároké lett a győzelem. Konstantinápoly csak magas körfalainak, s az Atilla környezetébeni nagyok ostromlásbani járatlanságának köszönhetette az elpusztítástól megmenekülését. Theodosius csak nagy lealázással térhetett vissza, s ezt is roppant sarcz- és áldozatokkal vásárolhatta meg.

Attila Görögországot és Keletet elhagyván, seregét Galliának indította. De itt a frank monarchia feltűnő fénye elhomályosítá Európá ostorának véres csillagát. Champagne térein Aëtius és Mero-

vaeus alatt megveretett. Viszszavonulni kényszerítettén, Thüringiába csapott át, mindenütt hajmeresztő nyomokat hagyván hátra, mint a vadászoktól üldözött oroszlán dühöngve és pusztítva menekül üregébe. Azután átment az Alpeken s Olaszhonra rontott. Egyetlenegy város vetette magát ellene; Aquilea csak három havi ostrom után vétethetett be, de nemes rettenthetlenségének tűz és vas általi elpusztítás lön jutalma. Padua, Verona, Milánó, Pavia hasonlótól tartva meghódoltak. Egy ember sem gondolt a haza megmentésére, mindenki menekülni indult. Maga Valentinián császár is megrettenve, Ravennába menekült azon határozattal, hogy a koronát leteszi. Majd Rómába vonulván vissza, azon indítványt tette a senatusnak és népnek, hogy Olaszhont elhagyandja; de e gyáva terve nem fogadtatott el, és midőn nem birták rábeszélni, hogy szerencsáját fegyverrel kísértse meg, a békealkudozás útját tanácsolták neki.

Nagy-Leo pápa ült ekkor az apostoli széken, ki nagy volt jámborsága, tudományossága s azon buzgalmánál fogva is, melylyel az eretnekségnek ellenében a kath. tanok tisztaságát föntartani törekedett. Ezen bátor és ragyogó ékesszólásu egyházfőt Valentinián magához hivatta. „Atyám, mondá a császár, mindenki menekül és elhagy engem; ah a császár egészen magára van hagyva! Mit tehet ő Attilának, ezen barbárnak ellene, ki fölfuvalkodottságában „*Isten ostora*“ nevet vett föl? Ha őt az Isten, mint valószínű, valóban az emberiség büntetésére indította ki méltó haragjában, úgy egyedül te vagy, ki ezen iszonyu küldöttnek ellenállhatsz, és föltartóztathatod. Te, kit az Isten kegyessége adott nekünk! A hang, mely Eutyches eretnekségét földulta, nem volna-e képes egy barbár dühét megszelidíteni? Siess tehát elébe és törekedjél minden módon megszelidíteni őt. Róma Alarich pusztítását túlélte, és most Attila megtámadását nem tarthatná ki. Ő mentsd meg a birodalmat és népet! Atyám, hisz te mondad egykor: A nyilvános szenvedés legnagyobb bajában egy jó pásztor legjobb támasza nyájának.“

„Szavaim igazságát rövideden bebizonyítandom“, válaszolá a császárnak sz. Leo, kinek épen szívéből vette ki Valentinián az említett indítványt. „Igen, elébe megyek a vad scythának. Éljen boldogul császár! — Életemmel ne gondolj, e fölött Isten az Ur; Attila egyedül mitsem tehet ellenem.“

Néhány pillanat múlva ezen szóváltás után papsága és két senator (Avienus, Trigetius) kíséretében elhagyá sz. Leo a várost. A küldöttség Ravenna közelében találkozott Attilával, ki ép azon jószágon táborzott, melyet Augustus császár Virgil-nek ajándékozott. A nagy pápa hozzá közeledvén, mondá:

„Nagy Attila! a császár és nép, egykor a világ ura, mint most te, küldöttek engem, hogy kegyességedet kikérjem. Én pirulás nélkül teszem ezt, mert az én nyájam az, melyért esengek, és én azon Isten szolgája vagyok, ki fölmagasztalja a magokat megalázókat; azon Istené, ki a gyöngéket támogatja, és gyakran elhagyja a kevélyeket. Ne élj vissza erőddel ezen szerencsétlen nép elrettentésére. Elégedjél meg azzal, hogy az apostoli egyház fejét és a rómaiak küldöttségét előtted esengeni láttad. Mindazon események közt, melyek életedet kitüntetik, ez leend rád nézve a legnevezetesebb és legdicsebb!”

Leonak ezen beszéde alatt valami természet fölötti ragyogott kifejezésében és vonásaiban. A hunnkirály álmélkodással csodálta és nyugtalansággal, melyet nem birt elrejtteni, a pápa tiszta főnnségét és különös hatásu ékesszólását. Némely, szentek életirói szerint két mennyei alak is jelent meg Leo mellett, kik lángpallost villogtattak kezeikben, és fenyegető arcczal észak felé tekintettek, honnét Attila kiindult. — A barbár királyt félelem és rettegés lepte meg. „Bár ki légy is, mondá a sz. pápának, ember vagy angyal, Róma és Olaszhon neked köszönik megmentésöket. Öreg! te egy pillanatban és néhány szóval kivitted azt, mit Valentinián és a Senatus minden seregeikkel együtt nem lettek volna képesek kivinni. Köszönd az Istennek, a kit szolgálsz, Attila neked és neki tulajdonítja a győzelmet!”

Erre néhány nap múlva a béke aláíratott. Attila az Alpeseiken átkelvén, Pannoniába vonult vissza rettenetes táborával. — Egy reggel vérömlés következtében halva találták szállásán.

De Genserich azonnal átvevé a boszu ugyanazon küldetését. Hallatlan vétségek követtettek el Romában. — A Caesárok palotájában ekkor a tompaelméű III. Valentinián uralkodott, ki a tartományok elvesztéseért kicsapongásokkal kártalanította magát, Aetius gondjaira bízván a haza becsületének megmentését. Midőn ez egykor rágalmazólag Valentinián előtt bevádoltatott, a császár saját

kezeivel ölte meg palotájában Aëtiust, mire Maximus patricius vádlónak nejét a császár megbecstelenítette. Valentinián nyugodtan aludt a függönyök mögött, melyek árnya Tiberius orgiáit és Neró borzasztó vérszenyvezett fajtalankodásait takarta el. De Maximus gyűlölete a császár iránt vérboszuig emelkedett, társakat szerzett, s midőn Valentinián 455-diki martius 17-kén a *Marsmezőn* kéjelegve járdalt, egy törszurás végett vetett életének. Ide járult még, hogy az orozva meggyilkoltnak neje, Eudoxia, kénytelenítettett Maximust férjül tekinteni, és gonoszságaiba beleegyezni.

Azonban Eudoxia boszura gerjedvén, Afrika tengerpartjairól a vandalok királyát hívta meg, kinek hajói gyorsan vitorláztak ama nép felé, melyet az Isten büntetni akart.

Genserich 455-diki juniusban kötött ki Olaszhon partjain. Megjelenése Maximus halála vala, ki megfojtatott és a Tiberbe vettetett; de ezen áldozat nem menthette meg Rómát ama viszontagságtól, mely neki volt szánva büntetésül. A zsákmány sokkal dúsabb volt, sem-hogy ezen pusztitónak kincsvágyát föl ne ingerelte volna. Genserich a küldetés útját követte is. Eudoxia a maga részéről remegett. Szent Leo a béke szavaival sietett az ellenséges táborba; de ez alkalommal minden könyörgései s esengéseivel csak a népség és három főtemplom megmentését nyerhette ki. Romában a rablás és dúlás 14 napig tartott. Ekkor tüntek el a jerusálemi templom arany és ezüst-edényei, valamint a capitolumi Jupiter templomának dúsan aranyozott tetőzetével a város minden egyéb kincsei is elhurczoltattak. Az egyházak görög szobrai és drágaságain kívül ezerek vitettek a hajókra iszonyu lánczokkal terhelve. Valentinián özvegye, valamint két leánya, Eudoxia és Placidia, keményen vásra verve az általa felhívott véres boszunak esett áldozatul.

Azon borzasztó anarchiát, mely a birodalmat mindinkább és inkább hanyatlásnak indította, rajzolni nem ide tartozik. Ugy látszott, hogy az ifjú császár, *Majorián*, méltóbb ellene leend Genserichnek. Nemesség, elhatározottság, bátorság és szilárdság minden lépteit sikerrel koronázták. De ezen diesteljes ifjuság megrettenté a svéd *Ricimert*, ki parancsai alatt állott, és Majoriánnak tönkre kelle tétetni. Helyére *Severus* emeltetett; ki nem sokára Ricimer által megmérgeztetett. Őt *Anthemus* követte, és Ricimer támogatását nagy-

ban reméllette, mivel saját leányát adta neki nőül; de 5 év múlva a svéd Rómát ostrom alá vette, s miután ezen szerencsétlen várost ő is kifosztotta, gonoszságát Anthemus meggyilkolásával tetézte. Nehány jelentéktelen ember küzdött még az elrongyolott császári bitorért; midőn *Odoaker* megjelent, ki előtt az utolsó császár úgy tűnt el, mint az árnyék.

A korviszonyok ezen rövid áttekintése mutatja, mily nagy szellemre volt szüksége ez időszaknak. Az isteni gondviselés Leót szemelte ki. S ki valóban ezen század bár erényes és szent pápai közt a legragyogóbb emléket vivta ki magának az egyházi és világi történelemben. Nagy-Leóban az egély és világ minden méltósága egyesült.

Leó Rómában született, atyját *Quintiniánnak* hívták, s egy ősi igen tekintélyes toscana-i család ivadéka volt. Zosimus pápa által szép tulajdonai s érdemeiért főszerpapságra emeltetett, és III. Sixtus halálakor Galliában időzött, hova őt ezen egyházfő Placidia megkeresése folytán az Aetius és Albinus közötti surlódás kiegyenlítése végett küldötte. A birodalom szomorú helyzete nagy és hű szolgát kívánt; mihez még a hatalmasok és nagyok egyenetlenkedése is szolgáltatta a súlyosbító körülményeket. Hogy a legborzasztóbb következmények kikerültesse, a római pápát illetőleg a ravennai udvar választása a már akkor is a legnagyobb jámborság és tudományosság hírében állott Leó főszerpapra esett, ki egyéb ragyogó tulajdonain kívül még dús tapasztalatu, éles látásu ügyvivő és elragadó ékeesszlásu férfiú volt. Kivált az utóbbit illetőleg sz: Ágoston, Tertullian és Jeromoshoz hasonlított. Az udvar reményében nem csalódott; mert Leó Aetiust és Albinust csakugyan kibékitván, az egyenetlenkedés miatti nagy rémülést örömmé váltotta fel, Valentinián és Placidia öröme is leirhatlan volt, és Leó mint a béke angyala, s a birodalom megmentője mindenütt egyhangulag magasztaltatott.

Ámbár Leó többször s pedig huzamosb ideig időzött Rómán kívül, több pápa által az egyház legfontosabb ügyeiben is igénybe vétetvén, mégis egyhangulag pápává választatott. Róma s az egész keresztény világ kitörő örömmel fogadta Leónak az apostoli székre emeltetését. Azonban a nagy férfiú még nem térhetett vissza, midőn a római követek érete mentek, és őt az egyház fővárosába vinni akarták. Ez által a rómaiak várakozása csak fölfokoztatott. Midőn

megérkezését gyanították, az egész római papság, nemesség, s a nép ünnepi öltönyeikben mérföldekre elébe ment. Bevonulása a legfényesb diadalmenethez hasonlított, s a következő vasárnap 440-diki sept. 29-én ünnepélyesen beiktattatott főnséges hivatalába.

A nagy lelkek tulajdona egész hévvel ölelni fel hivatásukat. Így tett Leó mindjárt pápasága elején; szent buzgalommal intézte teendőit, a hívő népet oktatta, hogy a szent titkokbai mélyebb beavatással a szenvedések ellen, melyek ekkor a nagy csapások folytán oly nyomasztók voltak, beléjük bátorságot öntsön. E cél elérésére mi alkalmat sem szalasztott el, és pápasága három első éve egyedül ebbeli foglalkozását tünteti fel, mert számos, hozzánk is eljutott levelei közül egy sem viseli a keltezést 443-diki éven túl. Az ige hirdetést és lelkipásztorkodást a pápák és püspökök legfőbb köteleméül tekintette. E kötelemektől egészen át volt hatva; bár mennyire járatos volt is az akkori irodalom minden ágaiban, mégis úgy tekintette az összes emberi tudományt, mint előkészületet a hittudományok és szent könyvek tanulására. Azért is egy régi zsinat mondja fölé: *„Isten, ki őt arra választotta ki, hogy a tévely fölött ragyogó győzelmet vívjon ki, és a világ bölcseségét az igaz hit alá hódítsa, a tudomány és igazság segyvereivel szerelte őt fel.“* Mily buzgalom és áldással hirdette az üdv ígét, kitűnik azon érzelmeiből, melyeket egy levelében tett le, midőn pápává emeltetéséről értesült. *„Uram! hallottam hívó szavadat, írja a nagy egyházfő, és rettegés szállott engem meg; én láttam a terhet, melyet rám raksz, és szorongás lepte meg csontjaimat; mert mily arány van a rámtett teher és gyöngeségem közt, az én fölemeltetésem és semmiségem közt? Mi lehet borzasztóbb, mint egy magas méltóság érdem nélkül; szent hivatal gyakorlása, midőn az ember bűnökkel van terhelve és elborítva? Óh te, ki rám e súlyos terhet tetted, esengve kérlek, adj nekem erőt is annak elviselésére! Légy vezetőm és támaszom. Segíts engem a munkában, melyre hívtál!“* Így érzület szükségképen az ég áldását vonta le apostoli fáradsalmaira. 101 szent beszédet birunk tőle, melyek az év főünnepein tartattak. Ezekben a szent pápa gyakran ajánlja a böjtöt és alamizsnát, melyeket nem akar egymástól elválasztani, mivel ezek egymást kölcsönösen támogatják. Művei közt 9 beszédet találunk, melyeket a decemberi kántor-böjtök fölött tartott. E böjtöket a szent tanítók

nyomán azért hozta be az egyház az év minden negyedébe, hogy a bőjt által mindnyájan megszenteltessenek. Egyszersmind azáltal fegyvert akart adni gyermekeinek a gonosz inceselkedései ellen, s hiveit a mindennemű jókért hálaérzetre indítani a végtelen jóságú Isten iránt.

A szent pápa gyakran érinti az alamizsna-adás kötelmét. Ezen adósság, mondja ő, soha el nem engedtetik; Isten azért adott az embereknek gazdagságokat, hogy azokat a szűkölködés ölébe öntsék. Az ember tehát végczélja ellen cselekszik, midőn fősვნყսégből kincsre halmaz, vagy azt haszontalanságokra tékozzolja el. Azért egykor az ítélet napján Jézus a szegények iránti kötelesség teljesítését kiváltképen tekintetbe fogja venni. Ez által arra akart minket az Üdvözítő tanítani, hogy az alamizsna az égnek kulcsa és a kegyelemnek forása. Az alamizsnaadási kötelesség pedig, teszi hozzá, nem a javak mennyisége, hanem a szív érzelve szerint tekintetik. Ez minden emberrel közös, mert kiki tartozik embertársait szeretni, és kívánni, hogy azok segítsenek. Mi a gazdagokat illeti, ezeknek föl kell a szemérmes szegényeket keresni, és nekik segítséget nyújtani, a nélkül, hogy ezek szűkölködésükért pirulhatnának. Megmutatja, hogy a szegények részerei alamizsnagyűjtés magoktól az apostoloktól ered, és hogy az egyházban mindig tartatott a szűkölködők fölségelésére pénztár, melyet a hívek jószívűsége soha sem engedett kiürülni. Leó erőteljes és ékesszóló, midőn a bőjtről és alamizsnáról szól; de önmagát látszik fölülmulni, ha szent beszédei a megtestesülés titkát, és azon végtelen szeretetet tüntetik elő, mely az Isten fiát emberi természetünk és nyomorultságunk felvételére indította.

Levelei (141) szintén nem csekélyebb fontosságúak. A hitezők és egyházfegyelemre terjeszkednek ki, s jámborsága, sokoldalú ismeretei, meg magasztos szelleme legszebb emlékeiül tekintendők. Gondolatai igazak, ragyogók és erőteljesek; kifejezései szépek, méltóságdúsak, melyek megragadják és megindítják a szívet. Általában véve minden levelén magasztosság és nemesség ömlik el. Nyelve tiszta és ékes, írálya tömött, világos és tetsző. Mi egy közönséges írónál dagályosságnak tünnék fel, az sz. Leónál úgy tekintendő, mint magas szelleme bátor röptének csillogó nagysága.

A husvétii ünnep a keleti és nyugati egyházak közt még foly-

vást tárgya volt az egyenetlenkedésnek. Az alexandriai Theophil által kiadott Cyclus szerint a husvéti ünnep 444-ben apr. 23-ára, a római szerint pedig martius 26-kára esett. Leó, kinek misem feküdt inkább szívéen, mint az egyházak egyesége, még a nem lényeges dolgokban is, ezen czivakodási almát az utból eltávolítani akarta. Azért alexandriai Cyrillnek és a jámbor lilybaeum-i (Sicilia) püspöknek is irt, ki igen nagy mennyiségtani ismeretekkel birt, megbizván ezen utóbbit, hogy a husvéti ünnep igazi napját uj kiszámítás szerint derítse ki. Azonban Pascasinus meggyőződén, hogy az alexandriai Cyclus a legjobb, erről a pápának jelentést tett. Leó a keleti és nyugati püspököknek azonnal tudtulatda azon napot, melyen 444-ben a husvétot ünnepelni kell. Pascasinus jelentését pedig Róma levéltárában tette le.

A sokáig dühöngött vandal-háboruk következtében a fönmaradt római tartományok (Mauritania) egyházaiba igen nagy rendetlenségek csusztak be Afrikában. Miről Leó az utasok által értesült. Azért *Potentius* afrikai püspököt, ki épen Rómából visszatérni készült székvárosába, megbizta, hogy mindenről pontos ismeretet szerezzen, s azután őt a mór tartományok egyházai állapotáról körülményesen tudósítsa. *Potentius* a megbizást lelkismeretesen teljesítette. Az ő jelentéséből kiderült, hogy kivált a püspökválasztásoknál nagy törvényteltenségek uralkodtak annyira, hogy még egészen világit is emeltek a püspöki székre. Cselszövény, ármány, népzendülés és pénz voltak azon eszközök, melyek által utat készítettek magoknak az egyházi méltóságokra, szóval: a canonok lábbal tiportattak. Ezen rendetlenségek mélyen meghatották Leó szívét, és 445-ben ama nevezetes, kenetteljes és nagy emberhez méltó levelet irta a mauritaniai püspököknek. Megparancsolta, hogy mindazok, kik kétszer nősültek, székeiktől elmozdittassanak. Az ilyeneket nemcsak a püspöki méltóságra, hanem szerpapságra és a kereszténységre sem tartja képeseknek. Ide számítottá azokat is, kik csak egyszer nősültek ugyan, de özvegyet vettek nőül.

Mi a világi állapotból közvetlen a püspöki méltóságra emeltek illeti, ezeket meghagyta ugyan egyházaik birtokaiban, de megjegyezte, hogy ezek csak kivételes esetek, melyekből a jövőre nézve mi következtetést sem lehet tenni, miután a canonoknak ellenére

következtetni és cselekedni tilos. A Novatiánoktól a kath. egyházba hiveivel visszatért *Donatust* és *Maximust*, átnyujtván előbb írásban hitvallásukat, székeiken meghagyta.

Ezen időtájban találtattak Galliában oly püspökök, kik nem a néptől és a papságtól választattak, sem pedig a metropolita tudtával szenteltettek föl. Sz. Leó egy határozatában kijelentette, hogy az ilyenek az egyházi törvények szerint tulajdonképeni püspökökül nem tekintendők; de mivel, bár törvénytelenül, a szent rendeket föl vették, az általok az illető püspök tudtával tartott papszentelések érvényesek. — Ugyanezen határozatában meghagyja sz. Leó, hogy mindazon egyháziak, kik az olvasnokénál nagyobb rendeket bírnak, mint szerpapok, áldozárok, püspökök, az önmegtartóztatás törvényének magokat alá vessék. A felszentelés előtt nősültek megtarthatják ugyan nejeiket, de úgy, mintha nők nem volnának.

Az Istennek szentelt szüzek ügyét is rendezte. Voltak ugyanis, kik az örökös tisztaság fogadalmát letették, a szent fátyolt föl vették és kolostorba mentek, vagy szüleik, rokonaik körében vonták meg magokat, hol a világtól érintetlenül csendes elvonultságban éltek. Azaz, voltak beavatott, és be nem avatott szüzek. Sz. Leó kijelentette, hogy, ha a be nem avatott s a fátyolt ismét letett szűz férjhez megy, mint bűnös tekintendő, még inkább pedig oly szűz, ki a lépést beavatása után teszi. Hogy pedig ezen utóbbi nagyobb botránynak eleje vétessék, rendelte Leó, hogy az ily Istennek szentelt szüzek ünnepélyes beavatása csak a betöltött 40-dik év után történjék. — Ugyanezen iratában rendeli, hogy azon szerzetesek, kik kolostoraikat elhagyván, megnősülnek, mielőtt a többi hivek egyházi közösségébe fölvetetnének, szigorú nyilvános vezeklet alá vetendők.

A bűnösök, ugyanezen iratában mondja, sohasem hagyattasának el. Mindenki, és pedig minden időben, az egyházi vezekletre bocsátandó, mihelyt a megkívántató előkészület után azt maga a bűnös kéri; sőt még azok is, kik miután saját kérelmekre a vezeklők közé felvétettek, de szándékukat megváltoztatván, a vezekletnek nem vetették magokat alá. Mi pedig azokat illeti, kik éltök végén jelentkeztek a vezekletre, de a halál által meglepetvén, az Oltáriszentség vétele által a teljes föloldozásban nem részesülhettek, az ilyenek egyedül Isten ítéletére s irgalmára bizandók, de érettök imádkozni

nem kell. (Az egyház fegyelme szerint nem volt szabad ekkor nyilvánosan imát ajánlani föl azokért, kik kiközösítésben multak ki.)

Az Afrikából Galliába menekültek alkalmat adtak a következő kérdésre: „*Mit kell tenni, ha nem bizonyos, hogy katolikus áldozár, vagy valamely eretnek-felekezet előjárója adta-e föl a keresztséget?*“ Leó következőleg felelt e kérdésre: „Miután legalább forma szerint megkereszteltettek, elegendő lesz kézföltétel által az ilyenek keresztségét érvényesíteni. Olyanok pedig, kik bár keresztény szülőktől eredtek ugyan, de tőlök még gyöngé korokban elszakítottak, s azért nem tudják, valjon megvannak-e kereszttelve, késedelem nélkül a keresztvizre vezetendők.“

Az oly keresztényeket illetőleg, kik még fiatal korokban a pogány ellenségek által mint foglyok elhurezoltattak, fogságuk alatt a bálványoknak áldoztak, fajtalanságra s minden a pogányok közt uralkodó bűnökre adták magokat, rendelte Leó, hogy ilyenek, ha csak az áldozat-husból ettek, kézföltétel által tisztittassanak meg; ha pedig a bálványoknak áldoztak, gyilkosság, paráznaságban s más ily czéges bűnökben is részesek; nyilvános vezekletre utasítandók, és csak akkor, ha mint valódi bűnbánók tűnnek fel, bocsátandók nyert föloldozás után az egyházzali közösségre.

Mindezen határozataival nagyrészt megerősítette Leó a két évvel előbb, 441-ben tartott orange-i zsinat (concilium arausicanum) végzéseit. Sz. Hilár elnöklése alatt tudnillik az érintett városban 17 galliai püspök gyűlt egybe, kik 30 egyházfegyelmi tárgyú canont alkottak. Kár, hogy ezek igen homályosan szerkesztvék.

A kelet-illyriai érsekeknek megírta a nagy pápa, hogy minden egyházra kiterjedő gondoskodásánál fogva, a thessalonichai püspököt helyettesének kinevezte, kinek is, mint magának az anyaszentegyház fejének engedelmeskedni tartoznak. A fontosabb ügyeket vagy főlebbezéseket azonban magának tartotta fön Leó. — Majd meg *Dioscur* alexandriai püspöknek írt, hogy magát a római egyház szokásaihoz alkalmazza. Már ezen, és még inkább Hilarius arlesi püspökhez menesztett irata a hierarchiai tulkapások ellen volt intézve. Mivel a főlebbezési jogról már főnebb is szóltunk, ezen ügyet illetőleg csak a legfontosabbakat hozzuk fel, melyek *Hilár* és *Calido-*

nusra vonatkoznak. Az előbbi 428-dik év óta arlesi érsek 444-diki nyárra Besançon-ban (Vesontium) zsinatot hirdetett. Ez Calidonius vagy Chelidonius besanconi püspököt, mivel fölszentelése előtt özvegyet vett nőül, és még mint világi bírói hivatalát viselvén, néhány gonosztevőt halálra ítelt, az ilyennek püspökké választását pedig a canonok tiltják, az egyházi fegyelem föntartásában buzgólkodó arlesi érsek elnöklete alatt püspöki székétől megfosztotta, s arra utódnak bizonyos *Jucundust* nevezett ki.

A letett Chelidonius Rómába ment, s a besanconi zsinat ítéletét közvetlen az apostoli székhez fölebbezte. Hilár is megjelent az örök-városban, hogy az ő elnöklete alatt tartott zsinat végzéseit Leó által megerősíttesse. Az ügy eldöntésére a pápa Rómában zsinatot hívott egybe, melyen Chelidonius az ellene felhozott vádak alaptalanságát bebizonyítván, ártatlannak nyilvánítottatott s a pápa által székére visszahelyeztetett. Hilár pedig megboszankodván a fölebbezés elfogadása miatt, bár Leó által különösen meghivatott a zsinatra, nemcsak hogy mint vádló föl nem lépett Chelidonius ellen, hanem az ő Rómabani letartóztatására rendelt őt felügyeletét is kikerülve, bár az atyák azt akarták, hogy az ügy végeldöntéseig el ne távozzék a városból, titkon elhagyta azt.

A Hilár ellen emelt egyéb panaszok is a pápát még szigorubb eljárásra indították. A többi között *Proiectus* galliai püspök a leg-érzékenyebben panaszolkodott a pápánál, hogy míg ő betegen feküdt, az arlesi érsek be sem várva felgyógyulását vagy halálát, az ő székére egy új püspököt szentelt föl. Leó néhány püspökből álló zsinaton Hilárt a római egyház közösségéből kizárta, a két narbonnei meg a viennei tartományokra vonatkozó egyházi joghatóságától megfosztotta; megtiltotta neki jövőre a püspökszentelést, vagy az ily szent ténykedésnél személyes jelenlételt. Azután, hogy őt még jobban megalázza, Gallia összes püspökeihez Leó egy iratot intézett, melyben tudósítja őket a Hilár elleni zsinati végzésekről, Hilár ellen megrovólag nyilatkozik s metropolitai joghatóságát a vienneire ruházta át.

Valentinián császár is menesztett egy 445-diki jun. 6-káról keltezett rendeletet Aetiushoz, melyben Hilár mint egy nyugtalan, lázongó ember rajzoltatik, ki nemcsak az apostoli szék tekintélyét

veti meg, hanem a császár föntségét is sérti. Csak a római szent-szék türelme és kegyességének köszönheti Hilár, hogy egészen le nem tétetett. A császár a legszigorubban megtiltja az egyházi jogok legcsekélyebb megtámadását is. Mindaz, mit a római szék már eldöntött, vagy bölcsességénél fogva rendelni fog, ezentul mindenütt törvény erejével bírónak tekintessék. A püspökök anélkül, hogy a pápa tanácsát kikérték, vagy annak jóváhagyását megnyerték volna, nemcsak Gallia, hanem a birodalom bármely tartományában, megyéikben új intézkedéseket ne tegyenek, s mi fontosabb ügybe se vágjanak; s ha közülök valaki a római pápa ítélőszéke elé idéztetik, s megjelenni vonakodik, erre a tartományi helytartó által erőszakkal is kényszeríttethetik.

Nagy-Leónak Hilár elleni eljárását némelyek gáncsolják. Mig *Quesnell* Hilárt Leó ellen védi, s *Baronius* is részére hajol, *Bellerini* (ezen pápa életrajzát jó bőven tartalmazó művében) Leó eljárását nagy készütséggel törvényesnek alaposan bebizonyítja.

A manichaeusok ezen időtájban igen nagy felekezetté nőttek ki magokat, és azon tartományokból, melyeket a barbárok, kivált Afrikában, megrohantak, kimenekülvén, roppant tömegekben Rómában települtek le. Itt tévelyeiket elrejtvén, igazhitűeknek mutatták magokat. Megjelentek a templomokban, jelen voltak az isteni szolgálatokon, sőt a többi hivekkel együtt az Oltáriszentségben is részesültek, és oly áhitatot, istenességet színleltek, hogy mindent inkább hittek volna, mint azt, hogy Rómában manichaeusok vannak. Sz. Ágoston is elámitatott általok, ifjúságában hozzájuk térvén át, hogy állítólagos felvilágosultságukat elsajátítsa. Egy manichaeusnak házában lakott, s a felekezetben számos barátai voltak. Ámbár tettetésök folytán több pápa alatt biztonságban voltak, de Nagy-Leó figyelmét ki nem kerülhették. Mint már megjegyeztük, sz. Leó ritka buzgalommal örködött nyája fölött, s a midőn az erkölcsi romlottság okait fürkészte, a manichaeismus nyomaira akadt. Azután meglepte őket gyülekezeteikben, s a főnálló császári kibocsátvány erejénél fogva behörtönöztette. Majd tévtanaikat vizsgálta meg, és Róma meg a környék papjait zsinatra hitta össze. Az épen Rómában tartózkodó sok püspök, számos világi, a császári főhivatalnokok s a városi tanács is megjelentek. Leó a manichaeusok kiválasztottait elővezette, kik té-

velyeiket és gyalázatos tetteiket bevallották, melyek közt főkép egy oly bűn is találtatott, melynek, mint Leó mondja, megnevezését a szemérem tiltja. A gyalázatos tettet elkövetők bűntársai is jelen voltak; egy 12 éves leány, 2 nő, fiatal gyermekek, és a manichaeus püspök, ki az iszonyu jeleneteknek szemtanuja volt állásánál fogva. Mindnyájan megvallották gonoszásaikat, miket ünnepeik ülésekor elkövettek, s melyekről a püspök jegyzőkönyvet vezetett. Ennek másolatait Leó a tartományoknak megküldötte, hogy lássák mindenütt a manichaeismus iszonyatosságát.

Minek eredménye az lön, hogy többen a felekezetből kilépven, kiállott vezeklet után az egyházi közösségbe fölvetettek. Azok pedig, kik ezen undok tévelyben tovább is makacsul megmaradtak, császári rendeletnél fogva örökre száműzettek. Mint a szent pápa mondja, keményebb büntetést is megérdemeltek volna, ha nem a szent egély szelleme szerint bántak volna el velök; mert az egyház mindenkor dicsőségének tartotta azt, hogy a tévtanítók véréből is iszonyodik.

Sok manichaeus hagyta el ekkor Rómát, s Leó körlevelet menesztett a püspökökhez, fölhíván őket, hogy példája szerint járjanak el ezen eretnekek ellen, s a császári kibocsátványt alkalmazzák rájuk. Mire nagy tömegben, költözködtek a birodalom legtávolabbi hatáira mint száműzöttek. III. Valentinián császár értesítettvén Romában Leó által ezen eretnekek undok tanairól és gyalázatos tetteikről, 445-diki jun. 19-én egy rendeletet bocsátott ki, melyben mindazon törvényeket megerősíti, melyeket ezen eretnek-felekezet ellen elődei kibocsátottak, őket a templomfertőztetők sorába helyezi, minden városból száműzi, minden állami és hadi szolgálatból kizárja, az örökségi és szerződési okmányokra képteleneknek nyilvánítja, a törvényszéknél panaszt nem emelhetnek, míg ellenök kiki fölléphet.

De mindezen erőszakos intézkedések sem birták a felekezetet kiirtani, sőt még vértanuk is kerültek ki annak tagjaiból.

A katholika tanok tisztaságaért küzdő egyházfő nemcsak a manichaeusok, hanem a *priscillianisták* ellen is szent buzgalommal lépett föl. Ezek, kivált Spanyolhonban, nagyon elterjedtek, kedvező levén rájuk a rómaiak és barbárok közti huzamos ideig folytatott háboru. Midőn a harezi nyugtalanságok megszűntek, *Turibius* astor-

gai püspök látogatási utra indult, és egészen meglepetve tapasztalá, hogy a tartomány legtöbb egyházaiban elharapódtak a priscillianista tévtanok. Sőt voltak püspökök, kik határozottan vonakodtak ezen eretnokség ellen működni. Azért Turibius Leóhoz fordult, s a priscillianismust következő eretnek-tanokba öltöztetve mutatta be a nagy pápának:

I. Az Atya, Fiu és Szentlélek csak egy személy.

II. Jézus Krisztus csak azért Isten fia, mert őt egy szüz szülte.

III. A gonosz lelkek nem az Istentől teremtetek, hanem a zűr-és setéségből léptek ki.

IV. A házasság tilos és a gyermeknemzés nagy bűn.

V. Karácson ünnepén és vasárnapokon minden keresztény böjtölni tartozik.

VI. Az emberek testeit az ördög képezte, s haláluk után föl nem támadnak.

VII. A kiválasztottakat asszonyok szülték ugyan, de a Szentlélektől fogantattak.

VIII. Az emberek lelkei az égben alkottattak, de hogy elkövetett bűneikért lakoljanak, a test börtönébe zárattak. stb.

Ezen s egyéb tévtanokat Turibius a priscillianisták saját irataiból vonta ki. Erkölcseik nem voltak jobbak a manichaeusokéinál. Leó Turibiushoz intézett válasziratában buzdította a derék főpásztort, hogy tovább is kitartóan működjék a priscillianisták ellen, jelenti egyszersmind, hogy azok tévtanait kárhoztatta, s komolyan megjegyzi, hogy kik ezen eretnokséget türik, ép oly bűnösök, mint annak követői. Ezen válaszirathoz a tartomány püspökeinek szóló körlevelet is mellékel, melyben meghagyja nekik, hogy minden késelelem nélkül legalább tartományi zsinatokat kell tartani, s nyilvános kárhoztatás által megmutatni a világnak, hogy mi részök sincs a felekezet tévtanaiban s nem is leend. Ezen pápai rendelet folytán két zsinat tartatott, egy *Toledóban*, a másik pedig Gallicia fővárosában *Bragában*. Mindkettőben kárhoztattak Priscillián tévtanai és követői, 17 ezikk alkottatott, melyek a püspökök által aláíratnak, és a nagy

pápa akarata folytán oly intézkedések tétettek, melyek a felekezet terjedését gátolták.

A Nestorius-féle hitvitályból keletkezett az *eutychesi*, Eutyches áldozár és konstantinápolyi kolostori főnöktől. Ennek eretneksége a Jézus emberrélelének kifürkészhetlen titkára vonatkozik. Midőn Eutyches Nestorius tévtanát leküzdeni akarta, ő egy másikba esett, mely Nestorius eretnekségének épen ellentéte volt. Ugyanis, mint főnebb is említettük, Nestorius Jézus Istenségét tagadta, Eutyches pedig annak emberségét. Amaz egészen elválasztotta a két természetet Krisztusban, ez pedig csak egy természetet állított, tanítván, hogy a testté lett Ige a két természetből csak egy lényeket vett föl; hogy Jézus egyedül csak Isten, ki nem valóban, hanem csak látszólag vett föl emberi testet, mely az emberekével nem egylényegű, stb. Eutyches tévtanait nagy buzgalommal védelmezte. Özséb dorylaeumi-püspök bevádolta őt a konstantinápolyi főpásztornál, sz. Flaviánnál, ki a lybiai püspökkel 448-diki nov. 8-kán egy zsinatot hívott egybe. Eutyches is meghivatott, de meg nem jelenését azzal akarta mentesíteni, hogy kolostorbaléptekor megfogadta, miszerint abból egy lépésnyire sem fog többé kilépni. Ő kész a nicaei és ephesusi zsinatok végzéseit elfogadni; de nem akarja, hogy a nicaei hitvallásból valamit elvegyenek, vagy hozzáadjanak. Ezen válaszra egy küldöttség ment Eutycheshez, fölhíván őt a zsinatbani megjelenésre; azonban az ő nevében a 4 dik ülésben néhány szerzetes jelent meg, s midőn ezek nyilatkozatával Flavián meg nem elégedett, harmadszor is meghitta a tévfőt, ki ekkor azt válaszolta, hogy ő küldött már maga nevében alkalmas szerzeteseket, de nov. 22-kéig terjedő gondolkodási időt kívánt. Végre sok szerzetes és katona kíséretében megjelent a zsinaton, mely a következő két kérdést intézte hozzá:

I. Hiszi és vallja-e, hogy Jézus, az Istennek egyszülött fia, Istenségére nézve az Atyával, testére nézve pedig az ő anyjával és többi emberekkel egylényegű?

II. Hiszi és vallja-e, hogy Krisztusban két természet vagyon?

Eutyches tévtanait visszavonni nem akarván, mint makacs tévtanító kárhoztatott, áldozári méltóságától megfosztatott, az egyházi közösségből kizáratott, diszes kolostori főnökségéről letétetett, s mindazok kiközösítették, kik vele közösségben állottak. Ezen ité-

etét sz. Flavián könyvezve irta alá, s nem szűnt meg az eretnekfőt tovább is kérni a tévely elvetésére; de esengő szavai siker nélkül hangzottak el. Eutyches a veszély és végromlás örvénye felé ragadtatva Konstantinápoly nyilvános helyeire és templomaira tiltakozó iratot függesztett föl, és római püspökökből állandó zsinatra hivatkozott; majd meg annyira ment merészsége, hogy ügyét egy közzsínat elé kívánta terjeszteni. A tévfő Leó pápához fordulván, vádolta a konstantinápolyi zsinatot, mint a mely vele méltatlanul bánt, és a canonok által meghatározott formát is elvetette. Mivel Leó ugyanekkor Theodosiustól is kapott a nyomorult *Chrysaphas* befolyásánál fogva Eutychesnek kedvező levelet, azon gondolatra jött, hogy a zsinat tán valami canonellenest követett el. Azért azonnal irt sz. Flaviánnak. Ez nemcsak mindenről teljes és kimerítő tudósítást küldött a pápának, hanem az egész zsinati működésnek egy másolatát is. Ezen iratokból bőven kiderült Eutyches eretneksége s a konstantinápolyi zsinat törvényszerűsége.

Valamint a pápához, úgy fordult Eutyches Ravenna, Thessalonica és egyéb tekintélyes helyek püspökeihez is; de mindenütt elutasított, csak *Dioscur* alexandriai főpásztor és Syria nyugtalan fejű szerzetesei hallgattak szavaira. Theodosius császárnál is panaszkodott, és a hatalmas császári minister *Crysaphas* közbenjárása folytán kinyerte, hogy 449-ben ügye új vizsgálat alá vettetett. E végből Konstantinápolyban több püspök gyült egybe; de Eutyches nem jelent meg személyesen, hanem néhány kedvencz szerzetese által képviseltette magát. Az előbbi zsinat irományait fölolvasták, mire az eretnekfő küldöttei azt válaszolták, hogy előljárójok az ellene kimondott ítéletet a pápához, alexandriai, jerusalemi és thessalonikai püspökökhez föllebbezte; miről az okmányokban említés sem tétetik, azért azok hamisak; Flavián, tévék hozzá, az ítéletet még a vizsgálat előtt szerkesztette, stb. és így az ítéletet mindenkép megsemmisíteni törekedtek. És Eutyches *Chrysaphas* segélyével annyira vitte a dolgot, hogy Theodosius császár még ugyanazon évben az ő ügye megvizsgálására *Ephesusba* egy közzsínatot hirdetett. *Dioscur*, ki Eutyches régi ellenéből ennek barátja lett, bizott meg az elnöklettel. A császár *Dioscur* és Eutyches javára oly részrehajló intézkedéseket tőn, hogy a monophysitai irány győzelme a zsinaton előre is

bizonyos volt. Theodosius minden ezen iránynyal ellenkező püspököket kizárt a zsinatból. Leó pápa nem örömet hallotta ezen zsinat hirdetését, és egy iratában kéri Flavián patriarchát, hogy Eutyches irányában kiméletes eljárást tanusítson, ha az hajlandó tévelyét elvetni. De mivel az eretnekfő tévelyében makacsul megmaradt, és a pápa a zsinattartást illetőleg a császár nézetével ellenkezni nem akart, annak egybehívásába beleegyezett és kijelentette Theodosiusnak, hogy a zsinatra követeket fog küldeni. 449-diki jun. 13-kán pedig Flavián patriarchához a Jézus emberrelételének legszentebb titkát tartalmazó dogmatikai iratot intézte, mely a régiség legdrágább emlékei közé tartozik, s Leó halhatlan dicsőségét jobban megalapította, mint bármelyik nagyszerű tette. Ezen iratában tüzetesen, s úgy szólván emberfölötti világossággal fejtette ki az egyház tanát a megtestesülés titkáról, fölhoz a szentírás- és atyákból mindent, mi annak megerősítésére szolgál. Minden soron az egyház fölött örködő Szentlélek szelleme leng. Nagy-Gergely beszéli, hogy mielőtt Leó tollat fogott volna, az apostolok sirjainál három napig böjtölt és imádkozott, és leplezetlenül kimondja, hogy a ki a 4 első közzsínat végzéseit s Leó pápának ezen levelét el nem fogadja, az igazhitűnek nem tartathatik. A görögök pedig hozzáteszik, hogy ezen apostoli irat csodamű. Ezt ugyanis sz. Leó remegő kézzel szent félelemben írta, sz. Péter sirjára tette le, bensőleg esedezvén az apostolfejedelmhez, hogy az ő közbenjárása folytán a minden világosság ösforrása pótolja ki iratában azt, mit az emberi elmének korlátoltsága ki nem fejezhetne. Nagy-Leónak ezen örökké nevezetes levele a *chalcédoni zsinat*, és minden igazhitű püspök által elfogadtatott; a nyugati egyházakban pedig adventi időben az Evangelium eléneklése után fölolvastatni szokott. Az I. Geláz alatt tartott római zsinat pedig mindazokat kiközösíti, kik e levélből csak egy szót is elvetnének. 535-ben az *apameai zsinat* által is elfogadtatott, melynek atyái Leó levelét az „*igazság oszlópa*-s a *hit támaszá-nak* nevezték. Sokan halálágyaikra tetették azt, s fölolvastatták annak kimutatására, hogy az igaz egyház hitében akarnak kimulni a világból.

Ezen hírneves irat azonban nem olvastatott fel azon gyülekezetben, melyben kezdetétől végig erőszak vitte a főszerepet, a pápai követeknek nem engedtetett meg az elnöklés, hanem a főszékre

Dioscur emeltetett. Most Eutyches panaszait háborítatlanul mondhatta el, de előbbi vádlójának s ellenfele Őzséb dorylaeumi püspöknek a szólás megtagadtatott; s *Barsumas* apát által vezetett monophisita szerzetesek lánczok- és dorongokkal ellátva, rontottak be a gyülekezetbe, s a legvadabb erőszakkal nyomtak el minden Dioscurnak nem tetsző szót. Sőt *Barsumas* intésére oly dühösen rohantak Flaviánra és egyéb igazhitű püspökökre, s oly keményen bántalmazták főkép a patriarchát, hogy az három nap mulva mély sebei-okozta kinok közt kimult. A legirtózatossabb rivalgással kárhoztatták most az elnök kérdésére a Krisztusbani két természet tanát; Flaviánt, Őzséb dorylaeumi, Theodoret cyrheni, Dénes antiochiai, Ibas edessai püspököket, stbit, mint eretnekeket s nyugtalanságtámasztókat le is tették. Eutyches ellenben és minden barátai ismét előbbi hivatalaikba visszahelyeztettek. Ki aláírni nem akarta nevét, ütéssel kényszerítettet, és csak nagy bajjal sikerült némelyeknek, például egy pápai követnek is az erőszak helyéről megmenekülni. Hiában karolták át több püspökök Dioscur lábait, hogy őket az ily erőszakoskodásoktól megkímélje; kérlelhetlen maradt, s a császári *proconsultól*, ki katonáit a templomba bevezette, mindenben támogattatott. Ily gyümölcsöket termett a császárnak jogtalan beavatkozása a dogmatikai kérdésekbe.

Liberatus borzasztó rajzát adja a keleti egyházban azon zavaroknak, melyek ezen ugynevezett „*zsivány zsinat*“-ra következtek. Sept. 18-ka körül érkeztek meg Ephesusból a pápai követek Rómában. Vérző szívvvel hallgatta Leó ezek jelentését ama szörnyűségekről, melyeknek Ephesusban tanui voltak. Az egyházakat fenyegető veszélyek Leó magasztos szellemét csak emelték. A viharoktól környezett Péter hajóját veszélyben látta, és azért nem közönséges erővel ragadta meg a kormányt, hogy azt a tomboló hullámokból kisegitse. Haladéktalanul zsinatot hirdetett Rómába, melyre oly tömegekben érkeztek a püspökök, hogy az egy nyugati közzsinathoz hasonlítottathatik. Ezen sz. Leó elnöklete alatt tartott tekintélyes zsinat az istentelen ephesusi gyülekezet botrányos működését megsemmisítette, Dioscurn s mindazokat, kik a Flavián elleni igazságtalan ítéletet aláírták, az egyházi közösségből kizárta, kijelentvén, hogy az apostoli székkel csak hitőkhöz s hivatalukhoz örökké hű nűspö-

kök lehetnek összeköttetésben. Végre valamint a pápa, úgy az őt környező püspökök is elismerték, hogy egy közzsínatnak hirdetése a fűszükségek közé tartozik.

Azután Thodosiushoz levelet intézett, melyben az ephesusi erőszakoskodások miatt érzékenyen panaszkodik, és a Szentháromság nevében kéri a császárt, hogy az említett városban történeteket semmiseknek nyilvánítsa, és a konstantinápolyi zsinat utáni állapotában hagyja meg az ügyet, míg egy közzsínat fog határozni azon pont fölött, mely mindenkire nézve igen fontos. Azután kívánja, hogy ezen zsinat Olaszhonban tartassék. A császár ellenébeni hangulata e levélnek nyílt és szabad, egy nagy pápához méltó. Ő inti a császárt, hogy ezentul ovakodóbb legyen, nehogy tévutra vezettség azoktól, kiknek érdeökben fekszik őt megcsalni; mert az ő tekintélyének védpaizsa alatt elkövetett bűnök utoljára is csak neki fognak beszámíttatni. Valamint Pulcheria, a konstantinápolyi papság, apátokhoz, nemesség, nép, Anastasius thessalonikai, és Julián Cos szigetének püspökéhez is menesztett leveleket. Ezekben kérte mindnyájokat, hogy Flaviánnal közösségben maradjanak, (halála még ekkor ismeretlen volt előtte), ennek hitéhez minden ellenkezés daczára is ragaszkodjanak, az igazság védelmére vele egyesüljenek, a tévtanok ellen szent hévvel küzdjenek, ha mindjárt javaik vagy életök elvesztésével fenyegettetnének is.

Az istenfélő Pulcheriához menesztett iratában fölkeri ezt, hogy a császárt teljes erejéből egy közzsínat egybehívására hangolja; és törekedjék hatalmas befolyásával oda működni, hogy a vallásháborúnak s az ebből következni szokott bajoknak eleje vétessék. Ez oly szolgálat lenne, melyet egyenesen sz. Péternek nyujtana. Mindezen iratokból oly buzgalom és bölcsesség tűnik ki, mely határt nem ismer. Itt dicsér, amott rendreutasít; az egyiknek bátorságát kelti fel, a másíknak hanyagságát bünteti; ő kér, int, oktat, vigasztal, erősít és szilárdít, röviden: ő mindenkinek mindene lett.

És épen most, midőn egyetlenegy gondolat, egyetlenegy érzemény lebegett Leó magasztos szelleme előtt, és osztatlanul uralkodott nagy lelkén, jelenének meg Valentinián és neje Eudoxia az anyacsászárnővel együtt Rómában, hogy az apostolok szent sirjainál áhitatosságukat bemutassák az Urnak. Épen szent Péter székfoglalási

emlékünnepeének előestéje volt, melyet már akkor is, mint most febr. 21-kén nagy pompával ült meg az egyház. Az ünnep napján elhagyta Leo az oltár lépcsőit és tiszteletre méltó püspökök szép segédtől kísértetve a templomba lépő császári család fogadására sietett. Az egybegyűlt roppant néptömeg előtt a legmeghatóbban adta elő Leo azon szomorú állapotot, melyben ekkor az egyház volt, és a szerencsétlenség egész nagyságát, mely az ephesusi erőszakoskodások következménye, valamint azon rendétlenségeket, melyek Flavián letételéből származtak. Fájdalom és bánat fojták el végre a szent atya hangját. . . . Mind a két császárnő s a nép könyekre fakadtak, császár és minden jelenlevők mélyen meghatva voltak. Ekkor a nagy pápa esengve kérte a császárt és császárnőket, a szent apostolra, kiknek tiszteletére jöttek; az ő üdvökre is kérte, irnának Theodosiusnak, hogy mi fáradságot sem kíméljen az egély veszélyének elhárítására, a zsvány-zsinat végzéseit megsemmisítse, s a császárok egyesülve hívják össze a világ minden püspökeit Olaszthonba az oly égető szükséggé vált közzsínatra, hogy az egyház törvényes fejével az ügyek kellőleg meghányatván, az egyház nyugalma és békéje ismét helyreállíthatassék.

E nézetten volt már Flavián is, midőn a szent székhöz fölebbzte az ügyeket és közzsínatért esengett.

Valentinián s mind a két császárnő, még mielőtt Rómát elhagyták volna, irtak Theodosusnak, mindenre, mi előtte szent, kérvén, hogy Olaszthonba közzsínatot hívjon egybe, ez levén az egyedüli eszköz az ephesusi gyülekezet által okozott szakadás megszüntetésére, mert a pápa és a nyugati püspökök sohasem fogják annak végzéseit elfogadni. Maga Leó is egy küldöttséget intézett Theodosiushoz a közzsínat hirdetését sürgetendő. Azonban Theodosius oly uralkodó levén, ki nem a maga szemeivel nézte a fölmerült eseményeket, hanem herélt hivatalnokai által vezetettet, azt válaszolá: hogy a niceaei zsinat elegendő a vitály eldöntésére, s azért más zsinatra nincs szüksége az egyháznak.

Azonban ezen császár kis idő múlva meghalt, s Pulcheria lett törvényes örököse a trónnak. Ő a szép tehetségekkel megáldott *Marciánt* választotta férjül. Ez esemény egészen más fordulatot adott az egyházi ügyeknek. Pulcheria és Marcián vallásos érzetűek levén,

nemcsak a legnagyobb tisztelettel fogadták Leó követségét, hanem a legörvendetesebb tartalmu levelet menesztették hozzá, melyben trónraléptöket tudatják, a nagy pápát kéri, hogy Istennél érettebb esedezzek, ígervén, hogy az egyház békéjének helyreállítására mindent elkövetnek. Hirdessen tehát végből a pápa egy közzsínatot, melynek vezetését mint az egyház legfőbb feje magára vállalja. Baronius itt joggal jegyzi meg, hogy a pápa által hívathatik csak egybe törvényesen a közzsínat.

„Ezt írja Marcián, mondja a nagy tudós, jól tudván, hogy egyedül a római szék tekintélye által hívathatik egybe törvényesen a közzsínat.“ Azért írja Leó is mindenkor, midőn ezen zsínatról szól: „Jónak láttuk, hogy a keresztény császár parancsára az apostoli szék beleegyezésével egyetemes zsínat hirdettessék.“

Marcián és Pulcheria érzete az egély és egyház feje iránt váratlanul megváltoztatta a keleti egyház állapotát. Ezt legelőször az udvarnál lehetett észrevenni. A miniszterek, kik a volt kormány alatt a legmelegebben karolták fel Eutyches ügyét, most annak leghevesebb elleneivé lettek. Mint rendesen történni szokott a nagyok udvarainál, írja *Theodoret*, hol mindenben a császár akarata az irányadó. Így volt ez a keleti egyházban is. Alig jutott köztudomásra a császári család érzülete, midőn a Dioscur és pártja által Flavián székére emelt patriárcha a püspökök, apátok, áldozárok és szerpapokat, kik épen akkor Konstantinápolyban jelentek, gyorsan egy zsínatra gyűjtötte egybe. Ezekkel Leó dogmatikai levelét megismertette, azt aláírta és Nestoriust, meg Eutychest, ezek tévtanait s pártját kárhóztatta. E mellett úgy mutatta magát, mintha a római egyház s annak fejével mindenben egyetértene. Példáját követték Konstantinápolyban a többi püspökök és kevés kivétellel lassanként egész Keleten. A püspökök, kik az ephesusi gyülekezet által meggyőztől megfosztattak, székeikre visszatértek. És most Marcián elhatározta, hogy Nicaeába zsínatot hirdet, mivel ezen időtájban Attila a nyugati birodalom határain átrontott, és a pápa ott nem lett volna biztonságban. A 451-iki május 17-kéről keltezett körlevélben ugyanazon évi sept. 1-jére volt határozva a közzsínati atyák egybegyülekezése. A pápa követeit a szükséges utasításokkal ellátta és Kelet püspökei Nicaeának tartottak. De akkőzben a hunnok Illyriába betörvén, és Marcián, ki a közzsínaton személyesen akart megjelenni, Ni-

caeat alkalmas helyiségnek már nem tarthatván, azt Chalcedon-ba tette át, hova október napjaiban már mindenünnét siettek a püspökök, s 630 zsinati atya meg igen nagy számu alsóbbrendű papság a sz. Euphemia fönséges pompájú templomában gyült egybe.

Bár mennyire szeretett volna is Marcián a zsinatra megjelenni, ezt mégsem tehette; mert a barbárok pusztításai Illyriába vonták őt. Azért a senatus 6 legtekintélyesebb tagját küldötte mint császári biztosokat a közzsínatra, hogy ott őt képviseljék. Ő maga pedig seregének élén a szorongatott tartományok segítségére sietett. Így Keleten a birodalom, Nyugaton pedig az egyház feje akadályoztatott a barbárok által a zsinaton megjelében.

A templom közepén a föoltárt körítő rácsozat előtt ültek a császári meghatalmazottak, jobbra és balra pedig azok oldalán a püspökök. A baloldalon (zsinatokon ez a tekintélyesb hely) ült *Pascasinus* libiaeumi püspök, ki Leó nevében a többi pápai követekkel elnökölt; ezekhez csatlakozott Anatolius, és a konstantinápolyi patriárchát követték egyházaik rangjai szerint a püspökök Syria, Pontus, Thracia és Ázsiából, a palaestinai püspökök kivételével. A jobboldal élén lehetett látni Dioscurt, ennek oldalánál *Juvenál* jerusálemi és *Quintillus* heracleai egyháznagyokat, és végre a püspökök hosszú sorát Egyipt, Palaestina és Illyriából. A középén magas mennyezet alatti emelvényen tündöklött a drága kötésű evangéliumos könyv.

Az I-ső ülés Dioscur perével nyitattott meg. Özséb dorylaeumi püspök lépett föl ellene mint fővádoló. Dioscur nyíltan a monophysitismushoz hajlónak mutatta magát. Az ezen ügyben előbb tartott zsinatok iratai fölolvastattak, s már ezen ülésben (451. okt. 18) Flavián és Özséb letétele a zsinat többi végzéseivel együtt semmisnek nyilvánított. — Midőn a második ülésben a császári megbizottak urok azon ohaját jelentették, hogy hitbeli határozatokra térne át a zsinat, ez a nicaei és konstantinápolyi hitvallásokat, sz. Cyrill néhány iratait, s Leó pápa ama nevezetes dogmatikai levelét olvastatta föl. Midőn főkép az utóbbiban Eutyches és Nestorius tévelyeit sujtó helyek hangzottak, fölkiáltottak a püspökök: „*Ez az igazi hit, ez az egyház ősi, tiszta tana. Maga sz. Péter szökött Leo szája által. Átok mindarra, ki a Szentlélek szavainak alá*

*nem veti magát!*¹⁴ — A III-dik ülésben Dioscur gonoszágai földődöz-
tettek fel s mivel háromszori meghívásra sem jelent meg, Leó pápa ne-
vében letétele kimondatott, a többi közt azért is, mivel az ephesusi
gyülekezetben Leó pápának Flaviánhoz intézett levelét nem engedte
fölolvasni, s esztelen felfuvalkodottságában annyira ment, hogy az
anyaszentegyház fejét kiközösítette. Hasonló büntetést indítványoz-
tak néhány nappal később a császári küldöttek a IV-dik ülésben
azok részére is, kik az ephesusi gonosz gyülekezetben Dioscurnak
fő bűntársai voltak. De a zsinat ohajtása szerint a császár is megbo-
csátott azoknak, kik botlásaikat őszintén bevallották, és Dioscuron
kivül, kinek senki sem bocsátott meg, megjelenhettek a zsinaton.

A császár kívánságának ismételt kijelentésére, hogy a hitbeli
határozásokra térjen át a zsinat, a már többször említett Leó pápa le-
velének megerősítésével válaszoltak az atyák: *„Mi mindnyájan el-
fogadjuk Leó iratát; nekünk, mindnyájunknak nincs más hitünk,
más tanunk, mint Róma nagy és szent püspökének.”*

De a császár még mindig kívánta, hogy a zsinat a hit tárgya-
lására térvén át, egy hitvallást szerkesztszen. Erre az atyák ismét
megerősítették a nicaea-konstantinápolyi hitvallást, mint a mely
Nestorius és Eutyches tévtanai ellenében elég világosan kifejezi a
tisztá kath. tant. Azonban, hogy minden fölmerülhetendő kétely el-
háríttassék, és mindenki kívánságának elégtétessék, czélszerűnek
találták az atyák a megtestülés hitágazatára vonatkozó helyeket
még világosabb és határozottabb kitételekkel deríteni föl. — S ezzel
a közzsinat fő feladatát már megoldotta. A VI-dik, vagyis utolsó ülés
az idő folytán becsuszott visszaélések kiirtására s az egyházi fegye-
lem emelésére 30 canont hozott. Ezek 28-ka ellen a pápai követek
ünnepélyesen tiltakoztak, s midőn ez fölolvastatott, szándékosan nem
voltak jelen Leó megbízottjai.

Biborral diszitve s az udvar meg birodalom főhivatalnokai di-
szes seregétől környezve lépett sz. Euphemia napján Marcián jámbor
neje Puicheria Augusta császárnő kíséretében az atyák közé. Ezek-
hez tartott beszédében mondá a többi között Marcián, hogy mindjárt
uralkodása elején első és legszentebb kötelemének tartotta, hogy a
bírványó és lelkiismeretlen emberek gonoszsága által az egyházban
előidézett zavarok lecsillapíttassanak, és azok helyét ismét a jó rend

és béke foglalja el. Ezen célból gyűjtötte egybe a püspököket, nem hogy véleményeik és lelkiismereteiken uralkodjék, hanem hogy Nagy-Constantin példája szerint a zsinat határozatait császári hatalma és tekintélye által érvényre emelni segítse. A császár azon kérdésére: valjon azokat közmegegyezéssel alkották-e, egyhangulag felelték a püspökök: „*Mi mindnyájan így hiszünk; önkényt irtuk alá neveinket; egy hitünk, egy akaratunk, egy véleményünk van. Ez az atyák, apostolok és minden igazhivők hite, hit, mely megmentette a világot. Hosszu életet a mi császárunknak! még sok és boldog éveket az igazhitű uralkodó-párnak! Szerencsét és áldást a jámbor fejedelmeknek! Ők az egyházat ismét fölemelték, a hitet megszilárdították, az eretnekségeket elnyomták és a tévtanítókat száműzték. Hosszu és boldog uralkodást Marcján császárnak, a második Constantinnak, és a jámbor, Istentől szeretett Augustának!*“

A zsinati iratban kérték az atyák sz. Leót, hogy ezen IV-dik egyetemes zsinat határozatait erősitené meg. „*Te állottál élünkön, mint a tagokon a fő,*“ írák ök.

Igy buzgólkodott a római egyház kellő szigorral és örökdedéssel a Nestorius- és Eutyches-féle tévtanok ellen, hogy az ősi apostoli hit szeplőtlenül megőriztessék. Nagy Leó pápa 453-diki martiusban kelt iratánál fogva megerősítette a chalcedoni közzsínat végzéseit, kivén a fönnebb is említett 28-dik cánont. Hogy ez ellen jogos és alapos kifogása volt a mély belátású pápának, mutatja az egyházi szakadás szomorú és gyászos története.

Ugyanis az érintett canon szerint, a konstantinápolyi patriárhái székek mindjárt a romai után következnek, melynek főnhatósága Pontus, Ázsia és Thráciára is kiterjedne. S így a császár óhajta szerint is az említett székek a II-dik közzsínat szerint patriárhái ranggal és ennek megfelelő saját területtel birna. Leó pápa, valamint követői is joggal vetette magát ellen az érintett canonnak, megjegyezvén, hogy a konstantinápolyi székek nem az apostolok által alapítottak, és hogy az ezen püspökség részére kívánt előny ellenkezik az I-ső egyetemes zsinat ismeretes határozatával, mely az alexandriai püspöknek a második, az antiochiainak a harmadik rangot tulajdonítja az anyaszentegyházban. Egyszersmint az ősi, apostoli, ephesusi egyház előjoga is sértetnék a kérdé-

ses chalcedoni canon által. Azért egy jól indokolt iratában arra kérte Nagy-Leó a császárt, hogy az egyház békéje s egységére oly veszélyesen ható törekvéseket elnyomni siessen. Anatoliust is komolyan intette, hogy hiu és merész követeléseivel hagyjon fel. Nemsokára azon örvendetes esemény lepte meg a pápát, hogy, valószínűleg a császár akarata folytán, a büszke konstantinápolyi patriarcha meghajtotta magát Nagy-Leó előtt, kijelentvén, hogy minden (a chalcedoni zsinat határozatai), tehát a rangügy is, a római püspök megerősítéseért terjesztetett föl az apostoli székhöz. De mégis, főképp Anatolius utódának nagyravágyása által, tényleg megmaradt a konstantinápolyi patriarcha rangja s területe és csak a konstantinápolyi latin-császárság alatt ismerte el III. Incze pápa a IV-dik lateráni zsinaton (1215. c. 5.) a konstantinápolyi patriarcha rangját. — Jól tudta Leó, hogy a IV-dik közzsínat 28-dik cánona a keleti és nyugati egyházak egymástóli elszakadását helyezi kilátásba, s valóban a történelem igazolja, hogy ezen csakugyan bekövetkezett szakadás az említett szék fölemelésén alapul!

Mielőtt még a keleti egyház ügyei teljesen bevégeztek volna, Olaszhon politikai mozgalmak igénylik a pápa teljes figyelmét. Ugyanis a már annyiszor megrázott nyugot-római birodalmat mindinkább közelgő vész fenyegette. Attila tudnillik a harci szörny 700,000 fegyveresével közele, s annyi város feldulása után Rómának vette útját. Mint menekült meg a világ egykori fővárosa a bizonyos elpusztítástól, főnebb érintettük. Itt csak azt jegyezzük meg, hogy Leó pápának azon föllépését, melynél fogva e dicső egyházfő Rómát és Olaszhont megszabadította, *Raphael* ecsete és *Algardi* vésője örökölték. Amannak képe a Vaticánban, emennek szobra a Péter-egyházban látható egy oltáron. „*Ha a természetes méltányosság határozhat, írja Müller János, úgy valóban joggal neveztetik a pápa Róma urának, mert nélküle Róma többé nem létezett volna.*“ De mit törődnek a pápáknak Róma s Olaszhon függetlensége, s megmentése körül szerzett s a történelem által is hangosan hirdetett ragyogó érdemeikkel azon képmutatók, kik szentüldöző korunkban oly mohón szeretik tigris-karmaikat kinyújtani a szabadság kábitó ürügye alatt az egyházi birtokokra, hogy szánandó vakságukban aláásván a jogot és erkölcsi rendet föntartó oszlopokat, azok romjai alá temessék

magokat is! Ah, de hova ragad bennünket a keserv, melynek mély tengerébe merítették mostani szent-atyánk (IX-dik Piusnak) szívét az egyház hűtlen és háladatlan fiai!!

Lecsillapodván a harci vihar, sz. Leó tevékenységét egy más zivatar vevé igénybe. Ugyanis a nagy pápának keményebb harcot kelle vivni a makacs palaestinaí és egypti szerzetesekkel, mint Attilával. Ezen nyugtalankodó emberek azon rögeszmétől gyötörtettek, hogy a chalcedoni közzsinat a hitet megtagadta, új tant hozott be, mely az első egyetemes zsinatával ellenkezik. Gyülekezeteket tartottak, tüzzel vassal pusztítottak, s halállal fenyegettek mindenkít, ki az érintett zsinatot, ennek hitvallását s Leó pápa levelét nem kárhoztatja. Theodosius szerzetes vezérlete alatt megtámadták Jerusálemet, kifosztották, s mindenkit a zsinat és pápa elleni nyilatkozatra kényszerítettek, sőt megkísértették *Juvenalis* püspököt erőszakkal arra indítani, hogy a közzsinat határozatait, melyeket a többi püspökökkel ő is aláírt, kárhoztassa. S mivel ezt tenni vonakodott, letették, s székére vezetőjüket Theodosiust, kit előbb ők szenteltek föl, emelték. Ezen fürgeteg Jerusalemből Palaestina más városaiba is elterjedt. A zavargók sem gyermeket, sem nőket nem kíméltek.

Ezen rázkódtatásokat oly gyakran említi Leó leveleiben, ki mitsem mulasztott el, hogy a zavargókat kötelmeik teljesítésére visszavezetvén, az általok támasztott pusztításokat megszüntesse. E czélból számos levelet írt, s a többi közt egy igen terjedelmest a szerzetesekhez, meggyőzni törekedvén őket arról, hogy Eutyches tana, melyet a chalcedoni közzsinat kárhoztatott, ép oly veszélyes, mint Nestorius eretneksége, melyet Ephesusban vetettek el. A nagy pápának ezen irata sok szerzetesre oly hatást tett, hogy elhagyván Theodosiust, ismét kolostori magányaikba vonultak vissza. Azonkívül Leó fölhívása folytán Marcián császár meghagyta Dorotheus helytartójának, hogy a zavargók ellen Palaestina és a szomszéd tartományok csapatait vonja össze. E hirre Theodosius a Sinai-hegyre vette magát, szerzetesei pedig elszéledtek. Julián ismét visszatért székére, és a béke, meg a jó rend is helyreállítottak.

E fürgeteg lecsillapítása után Leó gondoskodását és figyelmét a háboruk-okozta sebek gyógyítására fordította; mert 455-diki mártius 13-dikától 457-diki jun. 9-ke, vagy mások szerint 11-keig

egy levelére sem akadunk. Ezen időben a vandaloktól feldult templomok visszaállításával foglalkozott. A római egyház kincstárában volt Nagy-Constantintól ajándékozott 6 nagy ezüst-edény, melyek mindegyike 100 fontot nyomott. Leó ezeket elolvasztatta, s kisebb templomi edényekké átalakíttatván, a bazilikák közt felosztotta. Majd sz. Péter templomát kijavíttatta, sz. Pálnak villám által meggyújtott egyházát is visszaállította, s rendkívül nagy mozaikkal díszítette, mely Jézust s a 24 öreget ábrázolta. Ezen kép a 4-dik közszinat emlékére készült, s századokat túlélt. A nagy pápa egy igen diszes oszlopcsarnokot is állított Üdvöztőnk s a 24 öreg tiszteletére, melyet a következő felirattal is ellátott:

Placidiae piae mens operis decus hoc faciebat

Suadet Pontificis studio splendore Leonis.

Némely egyházak pedig egészen általa emeltettek. Nagy tisztelője volt a Róma oltárai alatt nyugvó szent vértanuk tetemeinek. Nem szívesen hallgatta, ha valaki ezen ereklyékből csak darabkát is kért; az ilyenért folyamodókat közönségesen elutasította. De hogy a kérők egészen kihallgattatlanul el ne bocsáttassanak, egy ily vértanunak sirjánál rögtönzött oltáron bemutatta a szent áldozatot, azután elmetszett, egy darabkát a *Corporale*-ből, mely azon gyölcsöt példázza, melybe a keresztről levett Üdvöztőnk drága tetemei takartattak, s azt nyújtotta ereklyeül a kérőknek. Az ily háromszorosan megszentelt gyölcstarabka sz. VII. Gergely bizonyossága szerint nem egyszer csodahatású volt.

457-dik évben fölbomlott ismét a béke, melynek a chalcedoni zsinat után oly igen örvendett az egyház. Az istenfélő császár ugyanis ezen évben kimulván, Eutyches pártja, mely főkép Egyiptben igen tekintélyes tagokkal birt, azt hitte, hogy most már mi hatalomtól sem kellvén tartania, bátran léphet föl az említett zsinat ellen, s ennek romjain megalapíthatja szerencsését. A nyugtalanok *Timotheust* választották vezéröknek, kit veleszületett ravaszságánál fogva *Elurus-*, azaz *macskának* neveztek. Ezt a IV-dik közszinat Dioscurral együtt kárhoztatta, s ő ravasz fogásaival kivitte, hogy alexandriai püspökség s egész Egypt fölötti érsekségre emeltetett. A törvényes főpásztort *Proterust* elűzte, ki a szomszéd sz. Quirinegyház keresztelő-kápolnájába menekült, mely hely, mint a zsinat mondja,

a pogányok és barbároktól is tiszteletben tartatott. De Elurus dicshívása s zavargó népének dühe ellen nem nyújthatott az menedéket, és az ártatlan vér, mint a zsinat mondja, ott öntetett, hol a legbűnösebbnek is meg kelle kiméltetnie.

Erre Elurus 5 püspökből álló zsinatot hívott egybe, mely Proterust letette, a chalcedoni közzsínatot mindazokkal kárhoztatta, kik azt törvényesnek ismerték, főkép Leó pápát, Anatoliust és Vazult, mely utóbbi nemrég lett Maximus utóda az antiochiai széken. Ezt követték még többen, kik az ő pártja emberei voltak. — E zavargások Leó tevékenységének új tágas tért nyitottak ismét. Elurus az új császárt törekedett megnyerni, kinek udvari nagyjai az Eutychnismushoz hajoltak. Kiváltkép arra akarta birni Leó a császárt, ki mindjárt uralkodása elején a chalcedoni egyetemes zsinat mellett nyilatkozott, hogy egy zsinatot hirdessen, melynek határozatain azután megnyugszik. S valóban hajlandó is volt a császár még egy zsinat ítélete alá vetni a megtestesülés hitcikkét; de a pápa teljes erejével vetette magát ellen egy új zsinat egybehívásának. A császár nem ismervén még a főnforgó viszonyokat, ingadozó maradt. Zsinatot nem hirdetett ugyan, hanem Elurus ügyét egyes püspökök által vizsgáltatá meg. Püspökök és remetek, kik közt szentek is voltak, kérték a császárt, hogy Elurust büntesse meg. Messze vezetne minket; ha mindazon leveleket fölhozni akarnók, melyek ezen ügyben irattak. Elurus kárhoztatott a püspökök által, s pártjából a halál által többen kiirtatván, a zivatar csillapodni kezdte.

Bár mennyire foglalkoztatták is a nagy pápát a keleti egyház ügyei, atyai örködését a nyugatira is kiterjesztette. 458-ban igen nevezetes tartalmu iratot intézett *Nicetas* aquilejai főpásztorhoz az egyházi fegyelmet illetőleg, melyet a barbárok betörése igen megzavart. Ugyanezen évben Leó Rómában zsinatot tartott, melynek tárgyalása nem jutott el hozzánk, ez azonban csak az egyházi fegyelmeire szorítkozott. Több már azelőtt hozott rendeletek, mint például azon szülők kegyetlensége elleni, kik leányaikat a fátyol felvételére kényszerítették, valamint a kétséges keresztséget illető intézkedések, vagy ha azt az eretnekek szolgáltatták ki, ismét föllevenítették. — A béke kedvéért a nizzai és cemelei egyházmegyéket egyesítette, s *Neon* püspököt, mivel akarata ellen egy bizonyost áldozárrá szentelt, megbüntette.

459-beu egy pápai brevét bocsátott az olasz püspökökhez, melyben megfeddi őket a keresztség kiszolgáltatásánál visszaélésekért. A campaniai püspökök oly terhet raktak a vezeklőkre, melyet a szent pápa, bármily szigorú volt is ő, nem helyeselt, hanem kinyilatkoztatta nekik, hogy *„a bűnöket az Isten előtt, azután pedig a pap előtt kell titkon felfödözni.“* Nevezetes bizonyosság ez a fülgyónásra nézve, melynél azonban még sokkal régibb adatokkal is birunk. Valóban különös, mint törekszik a hithagyott Bower a pápákról írott művében a szent gyónás isteni eredetét tagadni. E célra 10. negyedréti oldalt szentelt, de emellett szóval sem említi a Szentírás ezen helyét: *„A kiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak, és a kiknek megtartjátok, megtartatnak.“*

460-ban azon öröm érte a pápát, hogy Elurus ügye véget ért. A konstantinápolyi széken Anatoliust sz. Gennadius patriarcha követte. Ez a pápa két követével oda vitte a dolgot, hogy a császár az említett évben Elurus ellen rendeletet bocsátott ki, melynél fogva *Gangrába* száműzetett. És mivel itt is izgatott, Gennadius működése folytán a császár második kibocsátványa szerint a békezavaró a távoleső tauriai Chersonesusra utasított katonai őrizet alatt. Mire az alexandriai patriarcha-szék betöltésére új választást rendeztek, mely a nagy pápa örömeire igen szerencsésen ütött ki. Nyugat minden egyházai osztoztak a sz. atya örömében.

Sz. Leó nem sokáig élte túl az oly igen szíven feküdt egyipti egyházak diadalát. 461-diki nov. 10-kén tette vége lealkonyodott. Földi maradványai sz. Péter egyházában takarítottak el. Csak oly egyházfők, kik az Isten kegyelme által arra méltattattak, hogy a szent hit igazságaiért készek voltak életüket és véréket áldozni, tüntették ki idáig azzal, hogy tetemeik az említett egyházban nyugodhattak. Nagy-Leó volt az első pápa, kinek magasztos érdemei e tekintetben kivételt vívtak ki. Egy a templom bemenetéhez közeli sirboltban tettek le maradványai, hogy mint utódainak egyike megjegyzé, még halála után is az ő esedezésének ereje az egyház elleneit annak szentélyébe tolakodástól megóvja. A VII-dik század vége felé Sergius pápa sz. Leó tetemeit fölvetetvén, a sz. Péter oltára melletti kápolnába szállította, és a nagy pápa tiszteletére pompás siremléket állított. Az ebbe vésett siriratból tudjuk, hogy tet-

szett az Istennek sz. Leó sirjánál több csodát művelni. E nevezetes sirirat eredeti nyelven így hangzik :

Huius Apostolici primum est hic corpus humatum,
 Quod foret et tumulo dignus in arce Petri.
 Hunc vatum procerumque cohors, quae cernis adesse,
 Membra sub egregia sunt adoperta domo
 Sed dudum, ut Pastor Magnus Leo, septa, gregemque
 Christicolam servans ianitor arcis erat.
 Commovet e tumulo, quod gesserat ipse superstes,
 Insidians ne lupus vastet ovile Dei.
 Testantur missi pro recto dogmate libri,
 Quos pia corda colant, quos prava timent.
 Rugis, et pavida stupuerunt corda ferarum,
 Pastorisque sui iussa sequuntur oves.
 Hic tamen extremo iacuit sub marmore templi,
 Quem iam Pontificum plura sepulchra celant.
 Sergius antistes divino impulsus amore,
 Nunc in fonte sacrae transtulit inde domus,
 Exornans rutilam pretioso marmore tumbam,
 In qua poscentes mira superna vident —
 Et quia premicuit miris virtutibus olim,
 Ultima Pontificis gloria maior erit.

A római Pontificalis könyv szerint egy különös jelenés indította Sergiust arra, hogy sz. Leónak tetemeit áthelyezze. Utóbb még három Leo pápának földi maradványai szállítottak az említett kápolnába. Midőn V-dik Pál alatt 1607-ben ezen kápolna oltárát fölnyitották sz. Leo tetemeire akadtak. A pápa rendelte folytán, mint drága kincs, május 27-kén az új Péteregyházba vitettek azok át, és a legszélsőbb kápolnában művészileg készített pompás márványkoporsóba tétettek. I. Leó tetemei kettős koporsóba, a többi három Leó földi maradványai pedig cyprusfából készültbe rejtettek. Egy óntáblán a következő feliratot olvashatni :

Corpora S. S. Leonum Primi, Secundi,
 Tertii et Quarti, summorum

Pontificum condita in parte
 Dexterâ Basilicæ, ad latus
 Majoris altaris principis Apostolorum
 Sub ara veteris oratorii
 Que super extracto pavimento tegebantur.
 Inde Pauli V. Pont. Max. Jussu
 Educta evangelista Pallottus
 Tit. S. Laurentii in Lucina
 Cardinalis Cusentinus
 Hujus Basilicæ Archipresbyter
 Solemni processione in novum
 Templum extulit,
 Et hac sub ara,
 In eadem meridionali parte
 Reposuit XXVII. Maji
 Dominica infra octavam
 Ascensionis 1607.
 Pontificatus S. D. N. Anno tertio.

Azaz: „sz. I. II. III. és IV. Leó pápák tetemei, melyek előbb a jobb hajóban az apostolfejedelem föltára mellett egy imahely oltára alatt boltozott födeléssel voltak eltakarítva, V. Pál parancsára Pallotus Evangelista János Lucinábani sz. Lőrinczről czimzett bibornok és ezen egyház főáldozára által fölemeltettek, és ünnepélyesen az új basilicába vitettek, és dél felé ennek oltára alatt elhelyeztettek május 27-kén, Jézus mennybemenetele utáni vasárnap, 1607-ben, a mi szent atyánk pápasága harmadik évében.“

Huszonegy éven át volt sz. Leó rendithetlen szikla, melyen az élő Isten egyháza nyugodott. Soha, vagy ritkán érdemelte meg egy halandó a „Nagy“ disznevét annyira, mint sz. I. Leó pápa. Ragyogó elmebeli tulajdonokkal lévén megáldva, legalaposabb és mindent átölelő tudományosságát, logikájának bámulandó erejét, nyelvének ékét s dusságát, valamint ezeken alapuló elragadó ékesszólását mindenki bámulta. Ernyedetlen tevékenysége nem ismerte az akadályokat s korlátokat, és éles tekintete átlátott a jövő századok fátyolán; ezért meggá tolni tör ekedett a legtávolabbi bajok kitérését is. Lángoló

buzgalma átölelte a kereszténység minden egyházait, és ezek egyikeben sem történhetett valami, mi az ő éber figyelmét kikerülte volna. És hova ő maga nem mehetett, ügyes követeket menesztett. Ki nem csodálja ezen egyházfőnek ama gyöngéd szeretetét, melylyel követét ajánlja? „A szeretetteljes tisztelet egész érzetével kérem Julián püspök testvérem fogadását; szolgálati készsége jelenlétem hü képét adandja neked. Én bizom hithűségébe és tisztaságába; korunk tévitanitói ellenében korlátlan fölhatalmazással láttam el, és megvárom tőle, hogy az egyház jogai és béke föntartásában személyedtől el ne távozzon. Ugy hallgass a katholika egységet illető minden észrevételeire, mintha tőlem jönnének azok.” E fölséges ajánló-iratnál fogva vélik többen, hogy Leó pápa volt az első, ki „*Nuntiaturá*“-t állított. Így ragyogott az ő világossága az egész földkerekségén, és atyai szava a világ egyik végétől a másikig hangzott.

Egész könyvet lehetne írni az ő fényes érdemeiről; mert, mint rövid életrajza folytán is láttuk, nagyok voltak azok dogmatikai tekintetben, nagyok az egyházi szervezetet, pápai szék tekintélyének emelését, hiveinek javát s az összes egyházat meg államot illetőleg. Az ő korában az egyházi mozgalmak ép azon pontra jutottak, hogy ő legszentebb feladatának tartotta azokat a primatus hatalmának szilárdítására felhasználni. Mi neki nagyban sikerült is. Különös szelidsége, szendesége, alázatossága, nyíltszívűsége, kegyessége s áldásos törekvéseiért mindenkitől szeretve tiszteltetett. A pápákat mérges gúnnyal üldöző Bower is így ír felőle ismeretes művében: *„Rendkívüli szellemi erővel bíró férfiú volt; ő mindazokat, kik előtte a római egyházat kormányozták, jóval fölülhaladta, és utódai közül kevesen közelítik meg érdemeit.”*

Tritheim „az egyházi tudományosság Tulliusa, a szent tanulmányok Homerja, a hitalaposság Aristotelese, az apostoli tekintély Pétere és a keresztény szeretet Páljának nevezi őt.” Quesnel következőleg magasztalja sz. Leót: „Ő apostoli férfiú, az egyház világossága, az Orthodoxia oszlopa, sz. Péter szavainak tolmácsa, az apostoli tanok védelmezője, az apostolok- és angyalokhoz hasonló ember.”

Az egyházi fegyelem és sz. atyák canonai fölött feddhetlen szigorral örködött. Semmi és senkinek tekintete, nem a császári tekintély, sőt egész zsinatok egyesített kérése sem birta őt arra in-

ditani, hogy csak legcsekélyebb oly kedvezést mutasson, mi az egyház törvényeivel ellenkezik. Az egyház legcsekélyebb szüksége, valamint a szertartások is nagyban lekötötték figyelmét. A sz. apostolok sirjához öröket rendelt, kiket „*Cubiculáriusok*“-nak nevezett, s akarta, hogy a sz. misében Urfelmutatás után ezen szavak is mondassanak: „*Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.*“ Minden zavargás, szakadás s keletkező tévely a legmélyebb gyászba borította atyai szívét. Napokat töltött ilyenkor az apostolok sirjánál, s mindig emelkedőbb bensőséggel imádkozott az Istennek kegyelmeért, „*hogy a világ gonosz szelleme, a mármár diadalmaskodó tévely elé gátot vessen, hogy az ő sz. Fiának drága vérével megváltott és alapított egyházat el ne hagyja, hanem inkább felmagasztalja és elleneit megálázza, és a föld megújult tekintetére öntse ki az igazság lelkét, hogy az teljes legyen az Ur ismeretével.*“ — És Isten meghallgatta hű szolgájának buzgó szívből fölszálló könyörgését. A tévtanokat és szakadásokat véglegelleteig üldözte, de az eltévelyedtek iránt mindig kegyességet és atyai gondoskodást tanusított; számos leveleiben ajánlta a keleti püspököknek, hogy gyöngéd kimélléssel viseltessenek azok iránt, kik elvetvén az eretnkséget, az egyházba fölvétetni kívánnak.

A szegényeket úgy tekintette Leó, mint Jézus drága tagjait, rőppant összeget osztatott ki közöttük évenként; a szerencsétleneket sohasem bocsátotta el magától vigasztalás és segítség nélkül. Ő valóban szeretett atya volt a népnek, és a vész idején, mint láttuk, Róma megmentője s Olaszhon szabadítója. Az egyház *szentnek*, a történelem nagynak, és a milánói, chalcedoni meg konstantinápolyi zsinatok az *igazság oszlopa- és rendíthetlen sziklájának* nevezik. Az egyház mint *szentnek* emlékét évenként apr. 11-kén üli. XIV. Benedek sz. Leó mély tudományosságát s magasztos erényeit is méltó dicséretekkel halmozza el. 1744-dikben rendelte, hogy Nagy-Leó évenként előforduló emléknapiján az egyháztanítók ünnepén mondatni szokott sz. mise végeztessék.

Nagy-Leó első a pápák közt, kitől nagyobb terjedelmű műveket birunk, melyek közül említendők: a) „*96 Sermones sacri*“, melyeket mint pápa különféle ünnepélyek alkalmával mondott hivei nagy lelki öröme és épületére; b) *141 levele*, melyek közt főkép 41 kitünő fontosságú levén, a kor történelme, Leó jelleme, működése s nézetei-

ről világos adatokat nyújtanak; c) több művek, melyekről nem tudatik bizonyosan, tőle eredtek-e. Ilyenek: „*De vocatione omnium gentium, libri duo.*“ E mű oly kapós volt a tudósoknál, hogy kézzel kézre járt, s majd Leo, majd Ambrus, majd meg aquitaniai Prospernak tulajdonított. Mivel irálya Leóéval öszhangzik, azért több tekintélyes író ezen pápától származtatja azt. — „*Epistola ad S. Demetriadem, seu tractatus de humilitate*“; ezt irályánál fogva Leónak tulajdonítja Quesnel, bár Ballerini tudós erőködésével azt akarja megmutatni, hogy ezen irat mástól eredett. Emlitendő egy igen régi *Sacramentarium, Codex Sacramentorum, Ritus Romanae Ecclesiae*, mely többek véleménye szerint szintén Leótól származott, s számos tudóst vont a küzdőterre, kik közt feltűnőbbek: *Muratori* és *Ballerini*. E nyomozás eredménye szerint a nevezett szerkönyv legrégibb az ilyenmü gyűjtemények közt. Egyes helyei és részei egészen Leó irályát árulják el, úgy hogy azt egészen neki tulajdonithatni. De az egész csak III. Felix (482—492), vagy utóda I. Geláz alatt állított össze.

Íratait kiadta Quesnel atya, 1675. Páris. 11 köt. 4-ed rétbén, ez terjedelmesebb, mint azon kiadás, mely 1614 és 1618-ban Párisban, 1633, 1651. és 1671-ben Lyonban jelent meg. Egyébiránt a hamisítás miatt Indexbe tétetett. — *Savioli és Poletti*, Velence 1441, a másik 1748. A tudós *Cacciani* carmelita sz. Leo műveit 1753-ban jegyzetekkel ellátva 2, ivrétű kötetben kiadta Rómában. Ugyanezen jeles férfiú a manichaeusok, priscillianisták, pelagiánok és eutychiánok tévtanai fölötti értekezéseket is adott ki; a tudós carmelita ezen dolgozatának nagy hasznát vette az egyház. — Ballerini Péter és Jeromos tudós papok Veronában, Velence 1755. — A római jezsuiták (al Gesu) könyvtárában, a többi nevezetes kéziratok közt ily czimű is találtatik: „*S. Leonis I. compendium vitae, editum ante eiusdem opera.*“ E nagy pápa élete s kora több hirneves írónak foglalkoztatta tollát, kivált az újabb időben. — Legnevezetesebb *Perthel* műve.

XLVII.

Sz. Hilarius. 461 — 467.

Bár sz. Hilár trónraléptekor a keresztényelem már egyetemes világegély volt, annyira, hogy az egyház határai hasonlíthatlanul tovább terjedtek, mint a római birodalméi a legszebb napokban, mégis dicsősége és diadala tetőpontját nem érte még el. A két leg-hatalmasabb s legműveltebb nemzet, a görögök és rómaiak már nagyrészt hivei voltak a valódi civilisatiót hintő egyháznak, de még a barbárokat s egyéb népeket kelle az üdv forrásához vezérelni, hogy mint Izaiás látnok mondja: *„A római és scytha, görög és vad, a farkas és bárány békében lakjanak együtt.”* E nagy művet az egyház idáig is dicsően teljesítette, s e tekintetbeni hivatását azután sem feledé soha.

Nagy-Leó pápa halála után 9 nap mulva Hilarius, vagy mint némelyek nevezik, Hilarus emeltetett 461-diki nov. 19-kén az apostoli székre. A pápai könyvek szerint *Cagliari*-ban született, Sardinia-ban, s *Crispin* nevűnek fia volt. Pápává választatásakor a római egyház főszerpapja volt. Zosim által szerpappá szenteltetett, és mint ilyen jelenvolt a Dioscur elnöklete alatt tartott második ephesusi zsinaton. Ez alkalommal élete veszélyeztetésével is védelmezte mint pápai követ a gonoszok egész csapata ellen a tiszta kath. tant, az apostoli szék tekintélyét s jogait, meg az ártatlan Flaviánt. Ezen erélyes magatartása, fényes érdemei s feddhetlen élete készítették el utját a pápai székre. A nyugoti püspökök igen örvendtek megválasztatásán; és ha nem pótolta is egészen Nagy-Leó pápát, de azért épen nem volt annak méltatlan utóda.

Sz. Hilárnak az apostoli székre emeltetésekor Leont arlesi ex-archának egy szerpapja Rómában lévén, ez mint szemtanu el nem mulasztotta a történekekről főpásztorát tudósítani. Leont mint Hilár régi bizodalmas barátja, szívből örvendett ennek főlemeltetésén, és sietett egy iratában üdvkivonatait kifejezni. Leont tudniillik jámborsága, tudományossága meg béketűrésénél fogva igen kitűnő püspök volt, kit minden egyház, még az ariánok is igen tiszteltek. Leont az

új pápa jellemében nem is csalódott. Ez rögtön válaszolt az üdvkivá-
natokra, még mielőtt felemeltetését régi szokás szerint a keleti és
nyugati egyházak tudomására juttatta volna. Hilár tudatta Leonttal
az egyház élére állíttatását, kérvén őt, hogy ezen eseményt a jogha-
tósága alatti püspökökkel tudassa, és vele együtt a legbensőbbben
imádkozzanak az egyház békéje, egyessége s jólétéért. Hogy ez meg-
történni fog, arról nem kételkedik, jegyzi meg levelében, mely 462-
diki január 25-kéről van keltezve. Leont nem igen késett a válasz-
szal, melyet *Pazzolus* nevű előkelő ember által juttatott a pápa ke-
zeibe. Ebben jelenti, hogy felemeltetéséről értesítette Gallia püspö-
keit; inti azután Hilárt, hogy a nagy előde által megkezdett művet
szent erélylyel folytassa, s addig ne nyugodjék, míg Jerichó falai egész
alapjaig le nem rontatnak. Leont itt Eutyches eretnekségére célozott.
Hilarius helyeselte válasziratában ama tiszteletet, melyet Leont s a
többi galliai püspökök sz. Péter széke iránt tanusítottak, és azon
óhajtságát fejezi ki, hogy vajha eszközölhetné a római egyház fegyel-
mének átalánosítását és pontos megtartását; mert valamint egy a
hit, úgy egynek kell lenni mindenütt a fegyelemnek is. Megdicséri
azután Leontnak buzgalmát, melynél fogva őt az egyház canonainak
mindenütti pontos megtartása eszközzésére inti.

Sz. Hilár elődeinek a pápaválasztás utáni szokását hiven kö-
vetve, *decretál-levelet* bocsátott ki a 462-diki tavasz elején. Megerő-
sítette a nicaei, ephesusi és chalcedoni közzsínatokat, valamint sz.
Leó pápa dogmatikai levelét; szintén kárhoztatta Nestorius és Eu-
tyches eretnekségét, valamint az ujabban fölmerült egyéb tevélyeket
is. És meggyőződve lévén az egyház egyeségének szükségességéről,
emlékezteti egyszersmind a püspököket a római szék tekintélye és
előjogainak tiszteletben tartására. A minden egyházakat szilárdan
egybekötő egyesség láncza sz. Hilárnak különösen szívéen feküdt.
Ebben ő egészen nagy elődének példáját követte, ki a legcsekélyebb
és lényegtelen dolgokban egyenetlenkedéstől is irtózott.

Ugyanazon évben Hilár ismét levelet intézett Leonthoz a *Rus-
ticus* metropolita által beziers-i püspökké szentelt *Hermes* főszerpap
ügyében, meghagyván neki, hogy az egész ügy folyamáról az ő s
többi püspökök aláírásával erősített jelentést tegyen Rómába, hogy
így láthassa, mint kelljen ezen ügy eldöntésére intézkednie. E végből

ő egy zsinatot hirdetett, mely az év vége felé azon számos püspökökből képződött, kik a pápa trónraléptének évfordulati ünnepélyére Olaszhon minden tartománya- és Galliából érkeztek az egyház fővárosába. Okmányok nyomán ezen úgy áll: sz. Rusticus narbonnei főpásztor kevéssel októberben történt halála előtt a jámbor és derék Hermest beizersi püspökké szentelte; de a nyugoti gothok királyának fivére Frigyes őt nem kedvelvén, a népet is annyira ellene hangolta, hogy ez Hermest mindenkép bántalmazta s még a városból is kiűzte.

A legmeghatóbb alázatossággal viselte el e meggyalázást a jámbor férfiú, és visszatért Narbonneba Rusticushoz, ki a papság és nép beleegyezésével Hermest saját érseki székére utódul jelölte ki. A pápai megerősítésről nem is kételkedett Rusticus, de várakozása ellenére Leótól, ki nem akarta, hogy a canonok ellenére maga a püspök nevezze ki utódját, tagadó választ nyert. Rusticus nem sokára kimult, s utána néhány hét múlva Nagy-Leó pápa is. Hermes pedig a narbonnei papságtól és néptől fölhivatván, háborítatlanul birtokába vette az érseki széket. A zsinat elhatározta, hogy Hermes megmarad ugyan méltósága és egyháza birtokában, de hogy ily eset fölmerülése jövőre megakadályoztassék, a metropolitai joghatóság gyakorlása egész életére megtiltatik neki.

E zsinat határozatát a galliai püspökökkel egy pápai breve tudatta. Hilár igen kemény kifejezésekben róttá meg Hermes székfoglalását, de másrészt jámborsága és feddhetlen életeért magasztalja. A pápai irat egyebet is tartalmazott, a többi között nevezetes rendeleteket, melyekről azonban nem tudjuk, valjon a zsinat határozatai, vagy a római szék közvetlen meghagyásai voltak-e. Hilár megparancsolja, hogy a canonok szerint évenként tartandó tartományi zsinaton kívül még minden évben Gallia összes püspökei által nemzeti synodus is tartassék. Leont arles-i érseket bizta meg az elnökökkel, valamint a zsinat helye s idejének meghatározásával is. Fölvívja a püspököket, hogy a lehető legnagyobb számmal igyekezzenek arra megjelenni. A püspökök, papokat s ezen utóbbiak nejeit illető kérdések a nemzeti zsinat által döntendők el, a nehezebb, jelentékeny mellékkörülmények által bonyolódottakká lett esetek pedig a római szék elé terjesztendők fel. — Az egyházi javak elidegenítése

keményen tiltatik, kivévén az egészen műveletlen sivatag földeket, vagy oly birtokokat, melyek az egyház érdekeivel össze nem férő terhekké vannak kapcsolatban. — Jövőre püspökök és papok, az előbbiek a metropolita, az utóbbiak pedig saját főpásztoruk engedélye nélkül nem utazhatnak tartományaikon kívül. Ha a metropolita elegendő ok nélkül ezen engedélyt megtagadná, úgy ezen ügyben az arlesi érsek két más szomszéd metropolitával ítéljen. — Végre mielőtt *Auxanes* püspök Rómát elhagyná, aix-i (Provence) egyháza részére a pápától különféle előjogokkal tiszteltetett meg; de mivel ezek az I. Leó pápától a cemele-i és nizzai egyházakat illetőleg kiadott rendelettel ellenkeztek, mihelyt az ügyállásról *Ingenuus* embrun-i püspök által körülményesen értesítettett Hilár, visszavonta a kedvezményeket. A pápa ezen levele 462-diki dec. 3-kán iratott.

A következő évben ismét egy más joghatósági vitát kelle Hilarinak kiegyenlíteni. Ugyanis sz. Petronius die-i püspök, kinek megyéje az arlesi metropolita-tartományban volt, halál-ágyán azon óhaját nyilvánította, hogy ifjabbik fivérét Marcellt, kit jelentéktelen vagyonának örökösévé is tett, szeretné utódaul. Midőn erről a közszeretett főpásztor halála után a die-i hívek értesültek, elhatározták, hogy nem mást, hanem az erényes, feddhetlen életű fiatal Marcellt fogják a püspöki székre emelni. De ez megrettenve az ily nagy felelősséggel járó méltóságtól, éjjel titkon elhagyta a várost, hogy attól megmeneküljön. Egy rangvágó azonban, ki ép annyira törekedett a püspöki méltóságra, mint amennyire attól az alázatos Marcell rettegott, használva ennek távollétét, nem jelentéktelen pártot szerzett és Burgund arián uralkodójára, *Gondiac*-ra támaszkodva, föltette magában, hogy a die-i püspöki széket erőszakkal is hatalmába keríti.

De a jobb érzésűek közül többen a hegyekbe rejtőzött Marcell keresésére indultak, kit 12 napi kutatás után végre föl is találván, könyei és erőlködése ellenére is diadalmenetben kísérték vissza. Utjában az ellenpárt küldötte által köhajtással sulyosan meg is sebesítettett. Sz. *Mamertus* vienne-i érsek, bár Die nem az ő, hanem az arlesi metropolita joghatósága alatt állott, hogy az érintett székre ama tolakodó föl ne emeltessék, szent buzgalmatól vezettetve a hely színére sietett, s szívet indító beszédével a zavargókat lecsillapítván, a die-i hívek beleegyezésével a jámbor Marcellt püspökké szentelte.

Azonban Gondiac a katolikusokat, kivált a jámbor püspököket, minők Mamertus és Marcell valának, igen gyűlölvén, és szerfölött megboszankodván azért, hogy kegyenczét a püspöki székre föl nem tolhatta, egy szerpapot küldött Rómába, hogy ezáltal a pápánál Mamertust és Marcellt bevádolja. A vádirat a legfinomabb ravaszsággal volt szerkeztve, s a többi közt az utolsó pontban nagyon kiemeltetett Mamertusnak azon canonellenes tette, hogy ő joghatóságán kívüli széeknek püspököt merészelt adni. Főlemlítettett az is, hogy ez által az arlesi metropolitának joga nagyban megtámadtatott, és így Nagy-Leó pápának a viennei és arlesi egyházakat illetőleg kiadott rendeletei is megsértettek. E tudósítás igen kellemetlen benyomást tett a pápára, és azonnal iratot intézett Leont arlesi érsekhez, fölhíván őt, hogy ezen ügyben szigorú nyomozást intézzen, s az eredményről körülményes tudósítást küldjön Rómába.

Még a pápa irat megérkezte előtt Leont egy zsinatot hirdetett, melyre 20 püspök jelent meg. Ezek egyike Antonius által már a következő 464-diki év elején megküldte az arlesi érsek a kívánt tudósítást. Hilár válasziratában igen kemény kifejezéseket használ Mamertus ellen; a többi közt még kevélynek, s lázadónak is nevezi őt. A béke iránti szeretetből megkíméli ugyan a büntetéstől, de oly föltét alatt, hogy *Veranus* vence-i püspök kezeibe azon ígéretet fogja letenni, hogy többé ily hibát el nem követ. Ha pedig ezt tenni vonakodnék, jegyzi meg a pápa, úgy a viennei érsekséghez tartozó négy megyét attól elválasztja s az arlesinak joghatósága alá helyezi. Mi pedig a die-i püspököt illeti, kijelenti Hilár, hogy Márcell megérdemelné a letétetést; azért az arlesi érsek belátására bizza az e tekintetbeni intézkedést, de mégis azon óhaját nyilvánítja, hogy inkább szeretné, ha Leont Marcellt méltóságában megerősitené, mit az érsek meg is tett. Egy különös iratban tudósítottak a galliai püspökök a pápa ezen határozatáról.

A szigorú és éles pápai megrovást szent Mamertus békével tűrte, és Gallia minden egyháza előtti lealázását fölülről látogatásnak tekintette. De egyszersmind azzal is vigasztalta magát, hogy az ő buzgalma folytán Gondiac uszályvivője háttérbe szorítatván, a die-i püspöki székre a legméltóbb férfiú emeltetett. Többek vélekedése szerint Leontnak ez ügyről értesítvénye elhamarkodott volt, s

ennek, valamint a főnebb érintett ravaszul szőtt vádnak kifolyása volt Hilárnak Mamertus elleni elkeseredése. Egyébiránt Mamertust a buzgalom, a pápát pedig a jogvédelem vezette ezen ügyben.

Különben Mamertus Szentlélekkel teljes püspök volt, kit az egyház, melynek ő oly fontos szolgálatokat nyújtott ragyogó erényei s érdemeiért a szentek sorába vett föl. E sz. püspök volt az, ki az ugynevezett „*könyörgő napok*“-at megyéjében meghonosította s alkalmat nyújtott arra, hogy ezen három napi áhitatosság az egész nyugati egyházba behozatott. Igen helyesen s találólag nevezi sz. *Avitus* a könyörgés ezen napjait a *könyek és töredelem ünnepeinek*.

Sz. Marcell püspöknek sok üldözést kelle Gondiac burgundi királytól szenvednie; ismételve börtönbe vettetett és végre száműzetett. Dé midőn benső imájával a király igen kedves fiát meggyógyította, Gondiac visszahitta őt. Marcell diadalmenetben vezetettet püspöki székére vissza, s nyáját szent buzgalommal legeltette. Még késő öregségében Rómába zarándokolt a sz. apostolok sirjához, és visszatértekor utjában kimult. Gallia egyháza ekkor sok hires embert birt felmutatni, ilyenek voltak a többi közt: sz. *Pacián* lyoni, *Propeteus* toursi, *Euphronius* autuni, *Aprunculus* langresi, *Auspicius* touli, *Censurius* auxerre, *Prosper* orleansi és sz. *Remig* rheimsi püspökök.

Miután Hilár pápa Gallia egyházai meg püspökei viszonyait s ügyeit teljesen elintézte, Spanyolhonra irányozta figyelmét, hol szintén merültek föl az egyházban nyugtalanságok és zavarok. Ugyanis a tarragoni metropolita tudta és beleegyezése nélkül *Silvanus* calahorai püspök Castiliában több püspököt szentelt föl, s már előbb bizonyos székre püspököt tolt fel, s egy áldozárt akarata ellen püspöknek szentelt föl. Hogy ezen törvénytelen eljárások meggátoltasának, a tartomány többi püspökei a saragossai főpásztor indítványára következtében elhatározták, hogy Silvanust elhagyják s püspökszenteléseinél nem jelennek meg. De most a canontipró egyháznagy egyedül tette azt, mit a törvények három püspök által rendelnek végrehajtatni. Erre Ascanius tarragonai érsek szükségesnek látván a rendetlenkedő ellen erélyesebben föllépni, tartománya minden püspökeit zsinatra hitta egybe. Ez egy *synodal*-iratban megkereste a

pápát, hogy nyilvánítsa véleményét az engedetlen püspökök s az általa felszentelteket illetőleg. A pápai választ be sem várva, ismét irtak Hilárnak, s az előbbi levél másolatához a következő ügyet is mellékeltek. Ugyanis *Nundinarius*, Barcellona püspöke, halálágyán azon nyilatkozatot tette, hogy utódaul Irént, egy más egyház püspökét, óhajtaná székére emeltetni. Irent, ki feddhetlen életű főpap volt, a papság, nemesség és nép egyhangulag Nundinarius utódává kívánta megválasztani. Azért az e végből egybehívott zsinat egy határozatot hozott, melynél fogva Irén törvényes barcellonai püspöknek elismertetett. Emellett azonban jónak látták az atyák ezen ügyről a pápát értesíteni s azt a határozat megerősítéseért kérni.

Mind a két levélben a legmélyebb hódolatot s tiszteletet tanusítanak a római szék iránt, s Hilárt sz. Péter utódaul ünnepélyesen elismerik, mint kinek elsőse méltán tiszteltetik. Csak azért folyamodtak a szent-székhez, hogy oly helyről nyerjenek választ, hol tévely s előítéletek nem fordulnak elő, hol komoly megfontolás s egyházi vizsgálat előrebocsátása nélkül misem határoztatik és döntetik el.

Sz. Hilár pápa a 465-diki év vége felé Rómában zsinatot tartott, melyre 44 olasz s 4 idegen nemzetiségű püspök jelent meg, tudniillik két galliai s ugyanannyi afrikai, kik ekkor épen Rómában időztek. Ezen zsinat 5 canont alkotott, melyek közt van az is, hogy tudományos képzettsége hiteles bebizonyítása nélkül ki sem szenteltethetik pappá; — a metropolita tudta és beleegyezése nélkül ki sem nyerheti meg a püspöki rendet. Az 5-dik canon azok ellen hozott, kik éltök végén utódaikat kijelölték, mi által a szabad választás veszélyeztetik. Ezen utóbbi tilalmat már a niceaei közssinat is szükségesnek látta határozatilag kimondani. Sz. Hilár eme canont leginkább az előbb érintett barcellonai ügy miatt hozta indítványba, s mihelyt ez a püspököktől elfogadtatott, meghagyá a pápa egy jegyzőnek, hogy az Ascaniustól Irén ügyében érkezett tudósítást olvassa föl. Alig várhatták az atyák ezen értesítvény végét; rosszalásuk hangos nyilatkozata kétszer szakítá meg az olvasást. „*Nem kell tovább tőlni, kiáltának fel egyhangulag az atyák, hogy a püspöki méltóságok örökösödés által szereztessenek meg.*“

A Sylvanus elleni panaszi-irat is elolvastatott. A püspökök oda nyilatkoztak, hogy ki a canonok ellen cselekszik, felelőssé teszi magát a római szék előtt. Ascaniusnak s a tarragoniai tartomány többi püspökeinek egy zsinati-iratban kijelenté a pápa, hogy Sylvanusnak megbocsát azon reményben, hogy jövőben jobban megtartandja az egyház törvényeit. Ezen püspök mellett többen felleptek Spanyolhon nagyjai közül a pápánál, s e körülménynek tulajdonítandó a zsinat szelid eljárása Sylvanus ügyében. Minden önkénytes püspöki behelyezés megsértése a canonnak, folytatja tovább a pápa. Azért Irén hagyja el székét, hogy arra a barcellonai papság kebeléből más alkalmas egyén emeltessék. Továbbá megrója Hilár pápa Ascaniust és tartománya többi püspökeit, hogy a Sylvanus ügyébeni jelentést nem minden elfogultság nélkül, mint illetet volna, terjesztették fel hozzá.

466-diki február vége felé Leó császár Hilár buzgólkodása folytán az egyházra nézve több üdvös törvényt bocsátott ki. Így az asyljogot tovább fejlesztette, s jobban körülirta. A pogányok elleni régi rendeleteket megerősítette, s örökös számkivetéssel fenytette azokat, kik tekintélyesb hivatali álláson levén, a katholika hitet el nem ismerték. Egy más törvény megtiltotta a papoknak világi hatóság elé idézését, meghagyván, hogy az ilyenek egyházaik vagy kolostoraik területén védelmezzék magokat. A zárdák és kórházak kiváltságait megerősítette. Az ünnepek és vasárnapok megülését oly szigorú büntetések alatt parancsolta meg, hogy ha ezek korunkban a vásár- és ünnepnapok megszenteltségtenítőire alkalmaztatnának, temérdek ember vesztene el vagyonát és hivatalát. A chalcedoni zsinat 2-dik canona nyomán szigorúan eltiltotta a simoniát, s ez időtől fogva papok és világiak, kik hivatali állomásokkal üzedtek, leléptetés- és számkivetéssel büntetettek.

Hilár szíve legszentebb érzeményeivel csüngött azon igen fontos iraton, melyet nagy előde Flavián konstantinápolyi patriarchához menesztett, hogy Nestorius és Eutyches tévelyeit kárhoztassa, és ezek ellen a tiszta kath. tant kellő világosságba helyezze. Ezen értekezést sz. Gergely „*Tomus*“- és „*Definitio*“-nak nevezte, mivel abban a megtestesülés fölséges titka a legtüzetesebben meghatároztatik, s minden e vitára vonatkozó kérdés megoldatik. — Hilár megparan-

esolta, hogy a püspökök minden évben zsinatot tartsanak. A niceai közzsínat ezt csak minden második évre szorította.

Főpásztori örködését tanusító tettei utolsója az volt, melynél fogva *Anthemius* császárnak ellentállott, midőn ez *Philotheus* nevű kegyenczének azon ígéletet tette, hogy a macedónián és arián eretnekeknek egy nyilvános egyházi gyűlés tartását Rómában megfogja engedni. A hatalmas kegyencznek és még hatalmasb császárnak rettenthetlenül vetette magát Hilár ellen. Megmutatta Anthemiusnak ama veszélyes következményeket, melyek ígéréte teljesítése folytán fölmerülendnének. Megkérde őt, valjon Izrael ama gonosz királyával bűnre akarja-e vezetni népét? Sőt nyilván a sz. Péter egyházában is a császárhoz fordulva, inté őt, hogy óvakodjék az egyházat s népet megbotránkoztatni. Anthemius Hilár velős beszéde meghatván, az isteni-szolgálat bevégzése után azon ünnepélyes ígéletet tette a sekrestyében az egyház hitbuzgó fejének, hogy semmiféle eretnekfelekezetet sem fog nyíltan Romában tűrni.

Hilár igen tudós férfiú volt; *Du-Pin* magasztalja irálya ékeségét, bár, mint megjegyzi, Nagy-Leónak e tekintetben jóval utána áll, s különösen jeles canonistának tartja. Mennyire szíven feküdt a tudományok emelése, mutatja a vaticáni könyvtár alapítása, mely az újabb kor valamennyi könyvtárai közt a legrégibb. Bizonyyára igen nagy hálára kötelezte a tudós világot e derék egyházfő, midőn a mindent pusztitással fenyegető társas élet mozgalmái és zivatartai között oly intézménynek vetette meg alapját, mely a történelmet megörizte az utókor számára, s nagyszerű szolgálatot tett a tudománybuvároknak. Sz. Hilár már ekkor úgy vélekedett, hogy a tudományt az egélytől, vagyis a leányt az anyjától nem kell elválasztani. Ezen könyvtár, vagy hogy az Évlők írónak kifejezését megtartsuk, *könyvszekrények*, a lateráni sz. Jánosnál állittattak föl.

Tudományos hajlamát követve Victorinus főszerpapöt a husvéti Cylus kidolgozásával bizta meg, ki a kiszámítás nehézségét ismervén, egy barátjához intézett iratában úgy nyilatkozik, hogy e nehéz munkát el nem vállalja, ha meggyőződve nincs arról, hogy annak forró imája, ki őt megbizta, a munka végrehajtására szükséges erőt is fog felülről leesdeni.

Nem kevésbbé bámulandó Hilárnak finom műizlése is. A római egyház dus jövedelmeit Isten házai feldiszipítésére és a szegények gyámolítására fordította. Így, Anasztáz könyvtárnok szerint, egy fürdővel ellátott zárdát építtetett, mi oda mutat, hogy a régi római szokások még nem tűntek el egészen. Több kápolnát állíttatott, számos egyházat kijavíttatott, feldiszipíttetett; roppant összegben vásárolt arany és ezüst templomi edényeket. Kifárasztanók az olvasó türelmét, ha mind elsorolni akarnók ama drágaságokat, melyeket Hilár 6 évi pápasága alatt a templomok részére több mint 200,000 forintot szerzett. Ide tartoznak a kápolnák is, melyeket a Lateránban állított hálából, hogy, mint hitte, az ephesusi gyülekezetben sz. János közbenjárására az életveszélyből kiszabadult. A veszély, melytől ezen szent esedezése őt megmentette, kiirthatlanul nyomódott emlékezetébe. Midőn e veszély után 12 év múlva az apostoli székre emeltetett, sz. János evangelista tiszteletére, kit egy márvány-táblán szabadítójának s megmentőjének nevez, diszes kápolnát állíttatott, melynek fölírata a következő:

„Liberatori suo Joanni Evangelistae
Hilarius Episcopus, Famulus Christi.“

Keresztelő-János tiszteletére is állított kápolnát, melynek elő részén ezen fölírat olvasható: „† *Hilarius Episcopus* † *sanctae plebi Dei* †“, és a főajtón, mely érczből volt, ezen ezüst-betűk képezték a fölíratot: „*In honorem beati Joannis Baptistae Hilarius episcopus, Dei famulus, offert.*“ Mind a két imaház Nagy-Constantin keresztelő-kápolnájában állott. Ehhez közel emeltetett egy imodát, melynek falain a mozaik-képek sz. Flavián vértanúságát ábrázolták; a szent földön elterülve festetik, amint Dioscur s követői mellére hágnak. Az imoda ezen mozaik maradványaival V. Sixtus korában még létezett.

Sz. Hilár némelyek szerint decemberben 6 szerpapot, 25 áldozárt és 22 püspököt szentelt, mások pedig írják, hogy háromszori papszentelésével 11 szerpapot, 58 áldozárt és 86 püspököt adott az egyháznak. — Miután azt oly szent buzgalommal 5 év s 10 hóig kormányozta, 467-diki sept. 10-kén kimult. Földi maradványai III. Sixtuséi mellé tétettek sz. Lőrincz katakombáiban a városon kívül.

Egy pápai történelem írója következőleg szól Hilárról: „Élete szenny-nélküli volt. Tudomány és tapasztalás nem hiányzottak nála. Ő ugyan nem birt I. Leó ragyogó ékesszólásával, de iratai nem nélkülözték az ékességet, finomságot és világosságot. A canoni jogot alaposan tanulmányozta, és igen értette a zsinatok s egyházi fegyelem megtartását tekintélye egész súlyával előmozdítani.“ *Platina* ítélete szintily kedvező.

E derék egyházfő, több tekintélyes rangu kortanu bizonyysága szerint jámbor, feddhetlen élete, bölcsesége és kitünő hitbuzgalmánál fogva az egész kereszténység tiszteletének tárgyává lön. Mily meghatóan nyilatkozik Hilárról aquitaniai *Victorin*, a híres mennyiség-tudós, ki megjegyzi, hogy a galliai főpásztoroknak a Nagy-Leó halála miatti keserű fájdalmaikat Hilárnak az apostoli székre emeltetése édes örömeire változtatta. A spanyol püspökök személyében sz. Pétert tisztelték, kinek Hilár oly hiven szolgált, mint magokat kifejezik az apostoli székhez intézett irataikban. Ők fölmerült ügyeikben hozzá folyamodtak, meglévén győződve, hogy azokat egy anyaszentegyház fejéhez méltó igazságszeretettel és érett megfontolással intézendik el.

XLVIII.

Sz. Simplicius 467—483.

Sz. Simplicius a legviharosb időkben lépett sz. Péter székére; mert az ő pápasága alatt Kelet és Nyugat, az egyház és állam a legnagyobb megrázkódtatásnak voltak kitéve. Az egykor oly igen hatalmas római birodalom egyik tartományát a másik után veszté el, míg végre 476-ban *Odoaker* a Scyrrusok fejedelme Olaszthonban megjelent, s a birodalom nem vala többé. Miután *Romulus Augustulus császárkát* elfogta, részére 6000 aranyt rendelt évpénzül, és *Lukullus* egykori kéjpalotájába, mely Campaniában feküdt, utasította, Olaszthon uralkodójaul vetette föl magát. A brittek már 422-ben nem uralták a rómaiakat; Spanyolhon a svédek és nyugoti góthok főnhatósága alatt állott, mely utóbbiak Arius tévtanainak kedveztek.

Afrika a vandalok által meghódított, és új lakói makacs ariánok voltak. A burgundok, nyugati góthok és frankok Galliában több tartományt hajtottak uralmuk alá, melyek nagyrészt szintén Arius eretnokségét követték, valamint szövetségeseik az alánok is. Keleten *Basiliscus* Leó utódát, Zeno császárt, a trónról lerántotta, valamint ezen utóbbi meg Leó által fosztatott meg a tróntól. *Basiliscus* mindjárt uralkodása elején a chalcedoni zsinat ellen nyilatkozott, és Zenó az eutychiánok tévelyeit követte titkon. Kelet és Nyugat ezen helyzete mutatja, mily gyászos viszonyok zavarák az egyház békéjét, s mily erély meg tehetség kívántatott ahhoz, hogy az apostoli székre emelt tiburi (ma Tivoli) születésű Castinus fia *Simplicius* a katolika tanokat és pápai tekintélyét föntartsa.

A nagyravágó Acacius konstantinápolyi patriarchával, ki Leó keleti császár kegyence volt, *Simplicius* mindjárt pápasága elején igen kellemetlen viszonyba esett. A felfuvalkodott patriarcha az anyaszentegyház legfőbb méltóságára törekedett alattomban; mert mint *Baronius* megjegyzi, Acacius úgy vélekedett, hogy a nyugati birodalom megbukván, Konstantinápoly lett az egész római birodalom fővárosa s az abban székelő főpap az első püspök. A császárhoz fordult, s ettől egy kibocsátványt nyert, melynél fogva a konstantinápolyi patriarcha minden jogai, előnyei, kiváltságai a legnagyobb komolyság, különös hangnyomattal és ünnepélyességgel megerősítetnek. Ezen kibocsátványban Leó a „*konstantinápolyi egyházat minden keresztények és a tiszta hit anyjának*“ nevezi, és megparancsolja, hogy Acacius (és utódai) elsőséggel birjon valamennyi püspökök közt minden kivétel és megszorítás nélkül, és pedig azon okból, mert Konstantinápoly a császári főváros. Leó erre egy iratot küldött Rómába, kérvén *Simpliciust*, hogy a chalcedoni zsinat 28-dik canonát, melyet a pápai követek távolléte alatt ezen zsinat görög atyái a császár és *Anatolius* patriarcha törekvései folytán a konstantinápolyi szék előnyére szerkesztettek, pápai megerősítésével érvényre emelje. A pápa e kívánságot természetesen nem teljesíthette, és *Probus* canossa-i püspököt küldte mint követet Konstantinápolyba. Kivel nagy kilátású értekezletet akartak az illetők tartani, de a pápai megbízott röviden kijelentette a császár és patriarcha jelenlétében, hogy ama 28 dik canon megerősítése nem lenne egyéb, mint az.

Isten egyházabani a legrégibb időktől fogva megállapított szervezet tökéletes megrendítése, mit az egyház fejének előidézni, vagy ehhez segédkezet nyújtani nem lehet, nem szabad.

Acacius azon reményben, hogy tervét kedvezőbb körülmények közt kivihetendi, ez ügyet egy ideig érintetlen hagyta. Azonban tényleg a 28-dik canonhoz alkalmazta magát s e téren őt nagyravágyása annyira vitte, hogy minden egyházat főnhatósága alá hódított, illetőleg arra kényszerített, hogy a császár kegyére bizton támaszkodva, neki föltétlenül engedelmeskedjenek.

Azonban bár mennyire foglalkoztatták is Simpliciuist a keleti egyházak mozgalmai, ő a nyugatit sem tévesztette szemei elől. Basiliscus 475-diki novemberben Augustusnak kikiáltván, még ezen évben egy kibocsátvanya által *Timotheus Aelurust* számkivetéséből visszahitta, és daczára a Róma és minden keleti egyházak által ellene kimondott kárhoztatásnak az alexandriai patriárcha-székre emelte. Az említett császár ezen tettével iszonyu zavarokat- és rendetlenkedéseket okozott, mint látni fogjuk. Ugyanis a 16 évi számkivetés által meg nem tört főpap nem sokáig maradt Alexandriában; felfuvalkodottságának és kegyetlen megálnok szívének nem volt elég csupán az egyipti egyházak békéjét feldulni; a chalcedoni közzsínat határozatainak megsemmisítésével az eutychesi tévelyeknek Kelet minden egyházaiba ismét utat akart nyitni.

Konstantinápolyba sietett, és a gyöngé császár védelme alatt egy zsinatot hívott egybe, mely a chalcedonit kárhoztatta, a Leó pápa által egy római s több keleti zsinaton ellene egyhangulag kimondott kárhoztató ítéletet visszavonta, s magát mint törvényes alexandriai patriárchát nyilatkoztatta ki. Aelurusnak ezen törekvése nyom nélkül tűnt volna el, ha a gyöngé császár őt karhatalommal és kibocsátványával nem támogatja. Ez egy minden keleti egyházhoz intézett körlevél volt, ezen külczimmel ellátva: „*Timotheus főtisztelendő és szent alexandriai érseknek.*“ Ezen okmányban magasztalja a császár elődei jámborságát, s a tiszta tan föntartása körüli folytonos gondoskodását, kárhoztatja a chalcedoni zsinatot, meghagyván hogy ez mindenütt átokkal illetessék, és sz. Leó Flaviánhoz intézett dogmatikai levelét botránykoztató, az egyház békéjét és egyességét zavaró iratnak nevezi, melyet tűzbe kellene vetni. A legszigorúbb

büntetésekkel fenyegetés alatt tiltja meg a chalcedoni zsinatrai hivatkozást, vagy annak csak említését is; püspökök és áldozárok szent hivatalaiból kiesnek, szerzetesek pedig és világiak javaik elvesztésével és számkivetéssel büntetnek, ha az említett zsinatot csak nevérol is említik. A gonosz ephesusi rablógyülekezet a 381-dikben tartott konstantinápolyi zsinattal hozatik párvonalba, és keményen meghagyatik, hogy az előbbi minden határozatai érvényeseknek tekintessenek. Ezen irat kárhoztatja egyszersmind a valódi eutychiánusokat is, kik állítani merészelik, hogy Jézus teste az égből jött le, vagy annak csak látszólagos teste volt.

Aelurus e császári nyilatkozatot aláírván, Alexandriába sietett vissza. Kelet püspökei kényszerítették annak alájegyzésére, és mint *Evagrius* írja, nagyon rosszul jellemzi a keleti papságot, hogy e tekintetben mintegy 500-an hódoltak a császári önkénynek. Azonban kivételek is voltak; mert a többi között Anasztáz jerusálemi patriarcha minden alárendelt papjaival együtt a legerősebben ellenállott. Gyászöltönyeket kezdtek viselni, az oltárokat és püspöki széket fekete fátyolokkal vonták be, s a templomok falait fekete posztóval, a veszély elhárítására nyilvános imákat rendeztek, s szent beszédekben a császárt sem kimélték.

Acacius zajos fellépésének a pápa mérsékletes és kiméletes magatartása épen ellentéte volt, mi az apostoli széknék bölcsesége mellett örvendetes bizonytságot nyujt. A konstantinápolyi papság, néhány apát által még jó korán, valamint később Acacius által is tudósítottatott Simplicius a történetekről. Ezen utóbbi nem késett a szorongatott keleti egyháznak segédkezet nyujtani; azonnal irt a császár s patriárchának, néhány nap mulva pedig a konstantinápolyi apátok s papságnak. A császárhoz intézett levélben Simplicius a leggyöngédebb szeretet hangján szól, mintha nem is tudná, hogy Basiliscus maga is ellensége az egyháznak, s mint ilyen főoka a kitört zavaroknak; azért nem használ kemény kitételeket ellene, hanem csak Aelurus és követői gonosz érzelmeit rója meg, és kéri a császárt, hogy az egyház és szent tanainak oly megrögzött makacs elleneit a bölcs Marcián és I. Leó császár példáit követve karhatalmával féken tartsa. Levele végén jóslólag írja a császárnak, hogy uralma csak úgy leend tartós, ha a hit és egyház buzgó és hű védelmezőjeül

mutatja magát. — Acaciust pedig követének nevezi ki a pápa, meghagyja ugyan neki, hogy teljes erejével közreműködjék a zavarok lecsillapítására, de egyszersmind megjegyzi, hogy ezt csak kérések, intésekkel s egyéb, az evangelium szellemével megegyező szelid módal eszközölje a császárnál.

Valószínűleg ezen ügyben még többször irt Simplicius a császárnak; de a jámbor, bölcs és tevékeny pápa kérései minden intelmei siker nélkül hangzottak el. Nemsokára Rómában zsinatot tartott, mely alkalommal az egybegyűlt püspököket értesítette a keleti egyházak szomorú állapotáról. Ezen Simplicius elnöklete alatt tartott zsinat ünnepélyesen kárhoztatta ismét Eutychest, Dioscorust, Timotheus Aelurust, ezek tanait és követőit.

Akközben a konstantinápolyi népség zavargása mindig fenyegetőbb lett. Miután a császár legszigorubban meghagyta a senatusnak, hogy a patriarchával minden szó-, vagy írásbeli érintkezést gondosan kerüljön, titkon elhagyta a várost. Acacius pedig több apát és papsága tanácsa folytán *Stylites Daniel*hez küldött, kérvén őt, hogy a minden oldalról szorongatott egyháznak segítségére siessen. A szent férfiú 16 év óta nem hagyta el oszlopát; de midőn a Megváltó nevében kérték őt, leszállott arról s a város felé vette útját. A patriarcha, papság, szerzetesek és remeték, meg a buzgó hivek kitörő örömyilatkozatok közt mély tisztelettel fogadták a nagy asketát. A néptenger által követve a *Hebdomon* nevű palotába vitette magát egy széken, mivel járni nem birt, hogy a császárt a főnebb említett kibocsátvány visszavonására indítsa. De a testőrök nem bocsátották a szentet a palotába, hogy a császár eltűnését a nép előtt titokban tartsák. Dániel a népet visszatérésre intvén, a port is lerázta lábairól, és ismét visszatért oszlopára. Midőn a császár minderről értesült, maga sietett a szenthez, térdelve kért bocsánatot és a szentnek védelmébe ajánlotta magát. Ez azonban átlátván az uralkodó érzületét, nem hallgatott rá tovább, hanem megjósálá császárságának közelgő végét.

Aelurus Ephesusban zsinatot tartott; a chalcedoni közzsínatra s sz. Leó pápának Flaviánhoz intézett levelére nagy zajjal átkot kiáltott. Sőt annyira ment, hogy Acaciust letette és az egyházi közösségből kizárta. Mindazon jogokat, melyeket a chalcedoni atyák a

konstantinápolyi székek tulajdonítottak, elvette s több egyházak közt felosztotta. A zsinat püspökei egy iratot intéztek a császárhoz, fölhíván őt, hogy óvakodjék ama kibocsátványt visszavonni. Aelurus azután visszatért Alexandriába, s a katolikusokat iszonyuan üldözte, erőszakoskodásával kényszerítvén őket, hogy az említett császári kibocsátványt aláírják. Antiochiában Pétert a csapót, mivel a chalcedoni zsinatot, s mindazokat, kik nem akarták hinni, hogy Krisztusban az Istenség a kereszten szenvedett, szintén kárhoztatta, hivatalába visszahelyezte. Péter tudniillik a Trisagionhoz: *Szent, szent, szent a Sabaoth Uristen*“, ezen szavakat adta: „Ki érettünk a kereszten meghaltál.“ — A jerusálemi patriarcha Anasztáz is elüzetett, hogy a keleti egyházak legrégibb s legtisztéletreméltóbb székeiből egy se maradjon, mely a kor tevélyeibe nem vonatott volna.

Dánielnek Basiliscusra kimondott jóslata beteljesedett. Zenó 20 havi rejtékéből 477-ben visszatért, egy hadsereg élén Konstantinápolyban megjelent, *Basiliscus* családjával a nagy Ireneegyházba menekült, az ugynevezett „*Decretum anticirculatorium*“ által a többször említett kibocsátványt eltörölte, ismét a régi hit mellett nyilatkozott s minden ez ellen kiadott rendeletét semmisnek, érvénytelennek jelentette ki, és Acacius patriarchát, kit ijedtében „*Főtisztelendő és legszentebb patriarchának s érseknek*“ nevez, mint a konstantinápolyi szék törvényes birtokosát minden jogai és kiváltságaiba ismét visszahelyezte, de már késő volt minden. A megsértett nép dühe mindig növekedett, s Zenó addig szorongatta Basiliscust, míg ez koronáját az Irenetemplom oltárára letevén, a trónról lemondott. Zenó Cappadociába száműzte őt, hol a Kucusum melletti *Limnos* nevű erős várban családjával együtt nyomorultan végezte életét.

Zenó a keleti egyházak ügyét oly igen szíven viselő Simplicius pápának azonnal irt, a trónra visszalépését jelentvén, s egyszersmint a legszentebb ígéretet tevén, hogy ő mint az egyház s szent tanainak fáradhatlan védője az eutychesi tévelyeket egész birodalmából száműzi, a feltolt püspököket székeiktől megfosztja, és kiváltkép a chalcedoni szent zsinat határozatait érvényben tartandja. Ezen iratra intézett válaszában örömét fejezi ki Simplicius a császár győzelme fölött, mivel annak főbecse abban áll, hogy azt épen oly ellenségen vitta ki, ki az Istennek, és az ő szentegyházanak ellene volt. S midőn,

jegyzi meg a pápa, az egyház jólétéért küzdött, egyszersmint saját javát is előmozdította.

Simplicius erre még több iratot bocsátott ki, melyek a császár és patriarchához intéztettek. Ezekben megjegyzi a pápa, hogy mivel a föltolt püspökök közt több botrányos csendháborító és eretnekfő is találtatik, ezeket nemcsak bitorolt székeiktől megfosztani, hanem, hogy a jövőbeni zavarok meggátoltassanak, a lehető legtávolabbi vidékekre kellene száműzni. Továbbá megrója a császári udvarnál időző számos püspököt, és kívánja, hogy haladéktalanul térjenek vissza székhelyeikre; mivel a még többékevésbé uralkodó zavarok most inkább, mint egyébkor kívánják, hogy a püspökök megyéik fölött őrködjenek.

Mindazok, kik a főnebb említett császári kibocsátványt aláírták, értesülvén Zenó igazhitiségéről, valamint azok is, kik az Aelurus elnöklete alatt tartott ephesusi zsinaton a chalcedoni közzsínatot kárhoztatták, siettek Zenó s Acaciushoz egy emlékiratot intézni, melyben ismételve kijelentik, hogy a jogellenes tette nem benső meggyőződés, hanem külső erőszak indította őket. — Ezen udvari érzésű püspökök ingatag és jellemtelen viselete hangosan igazolja, mily kiáltó szüksége van az egyháznak pápára. Mivé tennék az ily uszályvivő kegyvadászok az egyházat, ha sz. Péter utóda nem védené a jogot és igazságot? A pápai székhely Rómában a legrégibb időktől fogva a kételyek tengerén vezérsíllag volt a kereszténységre nézve, s a római egyházzal közösség a legragyogóbb tanuja és soha nem csaló pecsétje az igazhivőségnek.

Zenó sietett Róma határozatait teljesíteni. A császár parancsánál fogva tehát Aelurus az alexandriai széktől megfosztatott, s a törvényes püspöknek *Saliphaciolnak* visszaadatott. Péter pedig a csapó Antiochiában, ephesusi Pál, tarsusi Nestorius, hierapolisi Cyrus chalcedoni Román, szamozatai Ózséb, s mopsuestai Julián és theodosiopolisi András nem csak letétettek az általok bitorlott székekről, hanem el is üzettek. Aelurus is száműzetett volna Alexandriából; de mivel már igen hajlott korú volt, megengedte Zenó, hogy a városban nyugodtan várja be napjai végét. Mielőtt azonban a császári kibocsátvány Alexandriába eljutott, Aelurus már nem volt többé az élők között. A császártól kegyelmet nem remélvén s az évek terheitől is nyomatván, öngyilkos-

ság által akarta magát a közelgő vihar alól kivonni. Hogy azonban úgy haljon meg, amint élt és még halálával is ámitson és csajjon, azt hirdette, hogy neki halála napja onnanfölről kijelentetett. A jóslatnak teljesülni kelle, mert Aelurus mérgett vett be, és így az általa kijelentett napon csakugyan kiadta fekete lelkét.

Még tetemei meg sem hidegültek, midőn pártja az Aelurus által kinevezett főszerpapot *Mongus Pétert* utódává választotta. De az egyház ügye mellett fürgélkedő szerzetesek székéről lerántották, s a törvényes főpásztor Salophaciolt arra ismét visszahelyezték. A császár nemcsak megerősítette a derék kolostori férfiak buzgalmának kifolyását, hanem egy iratában letétellel és számkivetéssel fenyegette mindazon papokat és világiakat, kik 2 hó alatt az érdemes Salophaciolt Timotheus főpásztorral vonakodnának közösségre lépni.

Acacius tudván, mennyire bánkodik Simplicius pápa az alexandriai egyház szomorú állapota miatt, sietett tudósítani a szentatyát az egyipti törvényes patriarchának visszahelyezése, valamint a többi keleti egyházakat illető örvendetes eseményekről. Ez alkalommal irta Acacius az oly nevezetessé lett levelet, melyben Mongust iszonyúnak festi, ki őt később, midőn maga is tévtanító lett, kárhoztatta. Mongus Péter Rómában is, valószínűleg egy zsinaton, kárhoztatott a pápa által.

Akközben Antiochiában az eutychesi tévtanok követői még előtérben voltak, János által támogatván, kit azonban a többi püspökök egy zsinaton letettek, s székére az igaz hit buzgó hirdetőjét Istvánt emelték. Ki hivatásának kérlelhetlen szigorral teljesítésével csak elkészerítette az eutychiánusokat, a dühöngő tömeg megrohanta őt sz. Barlaam templomában, az oltár zsámolyánál megölte, tetemeit az utcák és utakon meghurczolta, s aztán Orontes nevű folyóba vetette. A császár meghagyta, hogy a püspök megölésében részesek haladéktalanul elfogattassanak s kivégeztessenek. — Erre az antiochiaiak követeket küldtek Konstantinápolyba, részint hogy a császárt, ki a püspök meggyilkolása miatt a városra neheztelt, megengeszteljék, részint, hogy őt kérjék, miszerint István utóda a zavargók miatt ne Antiochiában, hanem Konstantinápolyban a császár szemei előtt választassék és szenteltessék föl. Ez által azt is remélték a követek, hogy a császár védelme alatti püspök jobban engedelmességre bírja

majd indítani a rendetlenkedő eretnekeket. A császár és Acacius kívánságára bizonyos István választatott meg antiochiai patriarchának, mint a konstantinápolyi főpásztor Simpliciushoz intézett leveléből kitűnik. A személyt illetőleg a választás igen derék volt, mert István mint kitűnő pap mindenkitől magasztaltatott, de a canonokat illetőleg törvénytelen.

Azért Zenó és Acacius a pápához fordultak, előadták a nyomasztó körülményeket, melyek őket ezen eljárásra indították, és kérték Simpliciuszt, hogy ezen választást megerősítse. A szent-anya teljesítette e kérelmet, de megjegyzi a Zenó és Acaciushoz menesztett irataiban, hogy, ha az ő többszöri tanácsa folytán a zavargók főnökei eltávolítottak volna, nem jött volna a császár ama szomorú kényszerültségbe, hogy gyilkosokat büntessen. A pápai irat 479-kijúnius 22-kéről van keltezzve.

Rövid, mintegy három évi buzgó főpásztorkodás után ezen ifjabb István kimult, s az ő székére sietett Acacius a császári udvarnál tartózkodó *Calandion-t* antiochiai püspökké fölszentelni. De a keleti püspökök is, e választásról tudomással még nem bírván, István halála után egybegyűltek s ennek utódaul bizonyos Jánost választottak meg. Azonban e kettős választásnak mi kellemetlen eredménye sem lett. Calandion Antiochiába sietett, tekintélyes számú syriai püspököket hívott össze egy zsinatra, mely Calandiont törvényesen választott antiochiai főpapnak nyilatkoztatta ki, János pedig a nemrég megürült tyrusi székkal kártalanított. A történetekről Calandion és Acacius is értesítették Simpliciuszt, ki Calandion zsinati iratára válaszolt, fölvette őt egyházi közösségébe, s választását egy Acaciushoz intézett, 482 diki jul. 15-kéről keltezett iratában megerősítette.

A jámbor Salophaciolus alexandriai patriarcha élte alkonyán is gyöngéden gondoskodott egyházáról; és hogy halála után sz. Márk széke az eutychesi eretnekek birtokába ne jusson, egyháza gondnokát *Talaja János* áldozárt egy irattal Konstantinápolyba Zenó császárhoz küldte, kérvén őt, hogy az eutychiánok zavargásainak gátot vessen császári hatalmával, és kiváltkép oda törekedjék, hogy utódaul canonszerűleg választott és törvényszerű püspök által fölszentelt igazhíttű férfiú lépjen székére. Zenó e megkeresést örömmel

fogadta, s biztosította egy iratában Timotheust, a papságot és híveket, hogy ha választásra kerül a dolog, védelmét tapasztalni fogják. Egyszersmint meghagyta az egyipti kormányzónak, hogy új választás esetére egy egész legiót készen tartson a katolikusok biztonságára. Talajával Zenó igen meg volt elégedve, magasztalta igazhittiségét, jámborságát és tudományosságát az alexandriai patriarcha és papságához intézett irataiban. Salophaciolus 482-ben csakugyan kimult. A császári irat és Talaja szennytelen élete ezen utóbbira irányzották a püspökök és nép szavazatait. Talaja mindjárt fölszentelése után szokás szerint zsinati iratot intézett a pápához s a keleti egyházak tekintélyesb püspökeihez.

Egy igen megbocsátható hibánál fogva az Acaciusnak szóló zsinati irat az *Illushoz* intézett levélbe volt zárva, mivel Talaja barátságos viszonyban állott. Az említett tartozott volna a levelet Acaciusnak kézbesíteni. Illus azonban Antiochiába utazott el, és a követ a levéllel együtt ezen városba sietett, egyszersmint így a császár- és Acaciusnak szóló iratot is magával hozta. Ez utóbbi igen helytelenül magát elmellőztetni vélvén, a legelkeseredettebb ellene lett Talajának. *Gennadius* által pedig még jobban felingereltetett, ki szintén hasonló képzelt megvetésről, melyet Talaja részéről tapasztalt volna, panaszkodott Acaciusnál.

A konstantinápolyi patriarcha föltette magában, hogy Talaját a császári udvarnál lefesti; mi neki igen könnyen sikerült is befolyásánál fogva; mert a császár neki köszönnvén koronáját, kedveért mindenre kész volt. Az új patriarchának megbuktatására törekedett Acacius minden áron. Előadá tehát a császárnak, hogy tulajdonkép Mongus Péter volna az alexandriai püspök; kit oly tévelyért, mi rá bebizonyítva nincs, léptettek le székéről. Mi sem volna czélszerűbb, mint őt egyházmegyéjének visszaadni; mert, miután ő egyhangulag kegyeltetik és szerettetik mindenkitől, igen képes volna az egyháztól elpártoltakat abba visszavezetni, és Egyiptben meg Lybiában a rendetlenkedéseket megszüntetni. Talaját pedig iszonyuan vádolta, még pedig oly vétségekről, mikről a derék férfiú mitsem tudott. — Mongus alattomban a bosszuvágyó Acaciustól értesítetvén a kedvező hangulatról, követséget küldött, melynek élén Ammon eutychi-

ánus apát volt, Konstantinápolyba. A követséget Zeno és Acacius kitünően fogadták.

Azonban az eldöntő csapást nem merte a patriarcha a pápai udvar nélkül megtenni. Simpliciuszt kelle tehát tervébe beszöni. A császár irt Rómába, levelében Talaját a többi között esküszegésről hamisan vádolta, kérvén a pápát, hogy ennél fogva nem Talaját, hanem Mongus Pétert, ki már tévelyeit letette, erősítse meg a patriarchai méltóságban, s vegye föl közösségébe. A ravaszlelkű konstantinápolyi patriarcha nem irt maga a pápának, hanem erre a császárt indította, még pedig részint azért, hogy Simplicius és Zenó közt szakadást idézzon elő, melyet aztán rangvágya kielégítésére kizsákmányolni szándékozott, részint, hogy ha a Talaja elleni gonosz tervéről sikerülne a pápának lerántani a fátyolt, a császári hatalom védszárnya alatt büntetlenül maradjon.

Alig érkezett meg Talaja zsinati irata a pápához, midőn ezen utóbbi Zenótól is kapott levelet, mely Simpliciuszt gátolta Talaja megerősítésében. Mongus Péterről pedig a pápa hallani sem akart. A császárhoz menesztett iratában megjegyzi az egyház feje, hogy ama szakadár oly roppant vétségeket követett el, hogy ha az egyház kebelébe visszaterése őszinte volna is, csak legfőlebb a hívek közösségébe vétethetnék vissza, de soha egyházi, és kivált püspöki méltóság viselésére többé nem bocsáttathatik. Emellett igen valószínű, hogy megtérést csak azért szinlel, hogy ismét hatalomra jutván, még nagyobb tért engedjen az eretnekek garázdálkodásainak. Hasonló tartalmu levelet intézett Acaciushoz is, kinek gonoszságát még nem sejdítette. Simplicius ezen iratában igen kéri a patriarchát, hogy oda törekedjék, miszerint a császár az igazság és jogosság ösvényén megmaradván, az egyházat ellenségei ellen védelmezni el ne mulasztja.

A pápa irata oly hatást tett a gyöngye Zenóra, amint azt Acacius előre kiszámította. A császárt ugyanis a pápa tagadó válasza igen nagy haragra lobbantotta, s a lelketlen Acacius sietett őt még jobban felingerelni. Erre a császár rögtön rendeletet bocsátott *Pergamus* egyipti helytartóhoz, hogy Talaja Jánost székeről lerántsa s elűzze, és Mongust, kit nemcsak Róma, hanem majd minden keleti

egyház is átokkal sujtott, a legnagyobb fénynyel a patriarchai méltóságba visszahelyezze. — Zenó idáig úgy tüntette magát fel, mint az eutychiánok dühös ellenét, hogy tehát magával ellenkezésbe jönni ne látszassék az által, hogy Mongust a patriarchai székre emelte, a gonosz terve mellett buzgólkodó Acacius az ismeretes „*Henotikon*“ iratot készítette, melynek rendeltetése volt Mongus igazhitűségét legalább látszólag igazolni.

Ammon eutychiánus apát a többi követekkel együtt nem késett Zenó ezen hitnyilatkozatát, a Henotikont aláírni. Mire Acacius ezen általánosan elismert, mindenkitől eretnekeknek tartott férfiakkal egyházi közösségre lépett, és Mongus nevét, bár ez még nem volt tulajdonképpen a patriarchai szék törvényes birtokában, a konstantinápolyi egyház *Diptycháiba* fölvette. Mibelyt Ammon apát a Henotikonnal Alexandriába megérkezett, és azt aláírta, Apollonius egyipti főnök s Pergamus katonai parancsnok által ünnepélyesen székére visszahelyeztetett. — Talaja nem várta be Pergamus eljövetelét, hanem elhagyván a várost, a zsinat és Calandion ajánló irományai-val ellátva, Rómába vette magát. A pápától testvéri szeretettel fogadtatott, s nemcsak neki, hanem utódának is hasznos szolgálatokat tett, midőn a keleti egyházak ügyeiről s minden ezekre befolyással bíró nevezetes férfiak személyes viszonyai s meg érdekeiről kimerítő fölvilágosítást adott, kivált a büszke és hajthatlan Acaciusról. Talaja nem látta többé hazáját. Mint nólai püspök halt meg.

Mongus szemtelensége annyira ment, hogy a pápához zsinati iratot merészelt intézni; valamint a tekintélyesb püspökökhez is, mint Acacius, Calandion és Martyrius jerusálemi főpásztorhoz, szintén menesztett hasontartalmu iratot, melyet azonban a két utóbbi el nem fogadott; de igen Acacius, ki arra haladéktalanul válaszolt is, és most egyházi közösségre lépett azzal, kit néhány év előtt Rómában a legundokabb vétségekről vádolt. Ha a mélyen sülyedt Mongus őszinte bánatot és vezekletet mutatott volna is, csak a hívőkkel közösségre bocsáttathatott volna irgalomból. De még ekkor is, mivel a pápa s az egyetemes egyház mondta ki fölötte a kárhoztatást, ettől csak az egyház feje s az összes püspöki kar oldhatta volna föl. Azonban Acacius mindezzel nem törődött; ő neki nem volt szüksége nyomozás, tanuk, bizonyítékok, pápa és semmiféle zsinatra. Az

egyház canonainak tiprása őt nem bántotta, megelégedvén tévutra vezetett császára kegyével. De tervének kivitele Mongus jellemtelenségén egészen meghiúsult. Ahelyett, hogy az egyenetlenkedések Egyiptben lecsillapítottak volna, három erős párt keletkezett, ugyanint a katolikusok, Mongus és a Henotikon hivei, meg az *akephalok* vagyis olyanok pártja, mely semmi közös főt el nem ismert.

Talaja mellett még egyszer irt a pápa Acaciusnak, mire ez bűnös hallgatóságát megszakítván, igen röviden válaszolt Simpliciusnak, hogy ő Talaját püspöknek el nem ismeri, Mongust az egyházi közösségbe fölvette, a pápa tudta és tanácsa nélkül ugyan, de az egyház békéjeért és a császár parancsára tett mindent. Mielőtt Simplicius ezen választ kapta volna, Acacius több oly tényéről értesült, melyek a canonok és egyházi fegyelem megvetéséről tanuskodnak, valamint azon szándékáról is, hogy a konstantinápolyi széket a hitegység igazi központjától el akarja szakítani, s hogy ez volt minden egyházellenes tettének indoka. Azért az egyház javát és békéjét oly igen szíven viselő szent-atya még több levelében esengve kérte Acaciust, hogy a jog, egyházi fegyelem s főséges állása körét át ne lépje. De végre Simplicius azon meggyőződésre jutott, hogy Acacius nem titkos, hanem nyílt ellensége az egyháznak, melynek canonait és törvényeit megveti, az igazhitű püspököket üldözi, az eretnekeknek kedvez, és az Isten Fiának örökségét farkasok és egyéb ragadozó állatok által tépeti, szaggattatja. Belátta az egyház feje, hogy ideje már a Krisztustól nyert hatalommal lépni föl ellene; és a szelíd, jámbor pápa Acacius ellen már komolyabb intézkedéshez akart nyulni, midőn a keleti és nyugati egyházakra irányzott folytonos törekvéseinek 483-diki martius 2 kán a halál véget vetett.

A sz. pápa az egyház ezen ügyeiben sok levelet irt, melyekből azonban csak 16 jutott el hozzánk. Ezek közt nevezetes az, melyben Zenó sevillai püspököt a szentszék helyettesének nevezi ki, és kéri, hogy a canonok megtartására különös gondot fordítson. Igen becses a két breve, melyek egyike János ravennai, a másik pedig Gaudentius aufiniumi püspökhöz volt intézve. Egyébiránt mind a 16 levél igen fontos a történelemre nézve.

Simplicius pápa működését illetőleg még főlemlitendő a következő ügy is. Ugyanis *Gaudentius* osena-i főpásztort más három püs-

pök bevádolta az apostoli széknél Rómában, hogy canonellenes papszenteléseket tartott, az egyház minden jövedelmeit magának tulajdonította, s az osenai megye több birtokait saját magán-előnyére eladta. A pápa e vádpontokat tartalmazó irat vétele után zsinatot tartott, mely a Gaudentius által tartott törvénytelen szenteléseket semmisek, érvényteleneknek nyilvánította, s az általa conscerált püspökök letétettek, és Gaudentiust az egyháznak okozott károk megtérítésére ítélte. Az egyház jövedelmeiből csak az őt illető negyedrészt hagyatott meg neki, a papságot, szegények és idegeneket illető két rész kezelése pedig, valamint a templomi épületek föntartására szánt 4-dik rész is *Onagrius* osenai egyház áldozására bízott. Végre megtiltatott Gaudentiusnak a saját megyéjébeni papszentelés is; ha erre szükség volna, e jogot akkor *Severus* meghatalmazott püspöknek tulajdonítja *Simplicius*. Röviden, Gaudentiusnak csak a cím és püspöki méltóság hagyatott meg, és minden főpásztori ténykedéstől fölfüggesztetett. A pápai ítélet végrehajtása az épen érintett *Severus*ra bízott. *Simplicius* ezen 3-dik levele, mely *Florentius*, *Equitius* és *Severus* püspökökhez intéztetett, nov. 19-ki keltezését mutat, midőn *Leó Augustus* volt a polgárnagy, tehát 471, 473 és 474-ben. — Az egyházi jövedelmek 4 részre osztását némelyek *I. Sylvester* pápának tulajdonítják (314.) Annyi bizonyos, hogy *Simplicius* pápa korában már a jövedelmek egy része a püspököt, másik a papságot, harmadik a szegények és idegeneket illette, a negyedik meg az egyházi épületek föntartására fordított.

E jámbor egyházfő a papszentelést nemcsak decemberben, hanem februárban is végezte, kiterjesztvén azt egy rendeletében az utóbbi hónapra is. *Müller* szerint sz. Pétertől fogva szokásban volt, hogy a pápák mindig az utolsó hónapban szolgáltatták ki az egyházi rend szentségét. *Simplicius* után a IX-dik századig pedig részint decemberben, részint a nagy-böjt első hetében, vagy pedig annak IV-dik vasárnapja után is végezték e szent ténykedést. II. *Leó* május- és júniusban, Nagy-Gergely pedig csak egyszer, szeptemberben tartott papszentelést. *Simplicius* a sz. Péter-, Pál- és Lőrinczegyházak részére heteseket (sacerdotes hebdomadarios) rendelt, kik a nap és éj minden óráiban készek voltak a szentségeket kiszolgáltatni.

Az Esquilin-hegy lábánál a római *Olympia* nevű nő által építtetett templomot Simplicius ünnepélyesen fölszentelte. E diszes egyház ép azon a helyen emeltetett, hol sz. *Bibiana*, ki Julián apostata alatt szenvedett vértanúságot, lakott és eltemettetett. Többek szerint sz. *Zsuzsánna* temploma is ezen dicső egyházfő alatt keletkezett. Egy más római templom igen szépen tanuskodik sz. Simplicius építési szeretetéről. Ez a Coelius-hegyeni „*San Stefano rotondo*”, mely gömbölyded alakjától nyerte nevét, s Roma ily templomai közt a legnagyobb és legpompásabb. Ennek régi püspökszékéről hirdette Nagy-Gergely az Ur ígét. — Több templomot értékes szent edényekkel gazdagított. — Rómát 4 lelkésziségre osztotta (sz. Péter, Pál, Lőrincz és lateráni János), ezekhez utóbb még az 5-diket adta, a bold. szűz nagyobb tiszületére (Maria Maggiore.) — Valamint rendelte még, hogy a legszigorubb büntetés alatt senki se merészeljen világi ember kezeiből egyházi javadalmat elfogadni, mit később Gergely és egyéb pápák is megerősítettek.

Simplicius pápának ezen rendelete mutatja, hogy az egyházban később annyi zavart, botrányt s elkeseredést okozott „*Investitura laicalis*” némi csirái már ezen korban mutatkoztak.

Ha sz. Simplicius 15 évi és 5 havi működésére visszatekinünk, oly képet nyerünk, melynek vonásai körülbelül így mutatnak: „Simplicius szent-atyá tivoli-i születés, szent és tudós férfiú vala; ki nagy neve mellett, melyet az egyház- és világban vivott ki, egyszerű s becsületes érzetét hiven megőrizte, minden rosszat került és az Istent félte. A keresztény egyháznak üdvös intézkedéseket adott, és a hivek épületére némely iratokat szerkesztett, kiváltképen pedig sok és hasznos levelet írt. Ezen iratai az egyház tanai, fegyelme és canonai fölötti örökösének, valamint javait előmozdításának ragyogó tanúi. Hosszas betegségét békével tűrte és Isten akaratáni teljes megnyugvással. Az említettekén kívül erényeiről tanuskodik még *Platina* is egy megőrzött költeményben, mely a sz. András basilicájában egy mozaikon olvasható:

„Haec tibi mens valide decrevit praedia Christe
Cui testator opes detulit ille suas,

Simpliciusque Papa sacris coelestibus aptans

Efficit vere muneris esse tui.

Ne quod apostolici deessent limina nobis

Martyris Andreae nomina composuit.

Utitur haec haeres titulis Ecclesia iustis

Succedensque domo mystica iura locat.

Plebs devota veni, perque haec commercia disce.

Terreno censu regna suprema peti."

Decemberben és februárban tartott papszentelései 11 szerpapal, 58 áldozár és 36 püspökkel növelték az Ur szolgáinak számát. Tetemei a Vaticanban nyugszanak, és az egyház mint szentről évenként martius 2 kán emlékezik.

XLIX.

Sz. III. Felix 483 — 492.

Az összeroskadt római birodalom romjain új világ keletkezett: más nyelvek, szokások és erkölcsök, a házi és nyilvános élet más szerkezete; más állam- és kormányzati formák meg törvények. Az egyház- és államhatalmak közötti viszonyok is megváltoztak, a világi hatalom már támadó állást vőn a lelki ellenében. Ezt látjuk III. Felix pápa megválasztásánál is, mely alkalommal Odoaker király nevében Vazul a római praefectus praetorio jelenvolt, hogy mint állítá, az egyházi és politikai béke ne zavartassék.

III. Felix, mint *Sandini* is írja, hasonnevű római áldozár fia s minden pápai történelmet írók szerint Nagy-Gergely pápának egyik dicső őse. Simplicius halála után 4 nap múlva az apostoli székre emeltetett. Mindjárt pápasága elején a keleti ügyekre fordította minden gondját, figyelmét és tevékenységét. Talaja János, ki még Rómában tartózkodott, folyamodványt nyújtott be az új pápánál, melyben Acaciust vádolja s a zavarok kuforrásának nevezi, egyszer-

mint szóval is tudósította a pápát a keleti egyház állapotáról. Felix tudván, hogy előde minden e tekintetben levele sikertelen maradt, azért erősebb föllépésre határozta el magát. Haladéktalanul zsinatot hirdetett Rómába, hol az ő fölszentelésére érkezett számos püspökök még jelen voltak. Az atyák egyhangulag oda nyilatkoztak, hogy mivel a császár és Acaciushoz intézett levelek eredmény nélkül maradtak, késedelem nélkül követeket kell küldeni Konstantinápolyba, kik a szükséges utasításokkal elláttatván, mint a pápa helyettesei a mindinkább terjedő zavarnak és rendetlenkedéseknek szelidséggel s minden jó móddal gátot vetni közreműködjenek. Követekül *Misenus* cuma-i (Campaniában) és *Vitalis* trontói püspökök szemeltettek ki. Ezekhez adatott még egy harmadik Felix nevű derék férfiú, ki *syndicus* vagy a római egyház védnöke volt, s kit maga a pápa szép tulajdonokkal ékeskedő férfinak fest. Ezen követség majd hasontartalmus a császár és patriárchának szóló iratokkal indult meg. Mind a kettőt üdvökre kéri a pápa, hogy oly embert, mint Mongus, ne tőrjenek a püspöki széken. Az Acaciushoz intézett levélben megjegyzi az egyház feje, hogy eljárását nem dicsérheti, hanem inkább megróni kénytelen; ily fontos ügybeni hallgatása benne nagy gyanút ébreszt. Említi Felix, hogy oly nagy befolyása lévén az udvarnál, úgy látszik, nem akarta gátolni azt, mit ő könnyen megakadályozhatott volna, és ki a tevélynek magát ellene nem veti, az igazságot nem védelmezi, arról elmondhatni, hogy amazt helyesli, emezt pedig elveti.

Acacius a római zsinat által felhivatott, hogy az apostoli székhöz a Talaja által ellene fölterjesztett vádpontokra feleljen. A császár is megkeresztetett, hogy a patriárchát ezen fölhívás követésére indítsa. Az Acaciushoz intézett irat „*Libellus citationis*“, a Zenóhoz menesztett pedig „*Libellus deplorationis*“ czimet viselt; mert ezen utóbbiban a pápa az alexandriai egyház boldogtalan állapota fölött kesereg, mit ő egyenesen Acaciusnak tulajdonít. Evagrius szerint, a patriarcha fölhivatott, hogy személyesen jelenjék meg Rómában magát igazolandó; Geláz meg írja, hogy tetszésére bízták, ezt akár személyesen, akár megbízottja által teljesíteni. A követek titkos utasítása abban állott, hogy rendkívüli finomsággal, kimélettel, ovakodással, eszélyességgel és tisztelettel a császárnak szívére kössék Mongusnak a

püspöki székről leléptetését és a városbóli eltávolítását, a chalcedoni zsinat tekintélyének támogatását, valamint, hogy Acaciust Mongus kárhoztatására bírják, és hogy ezután válaszoljon azon vádpontokra, melyeket Talaja ellene az apostolok sirjánál tett le. Az is megghatott nekik, hogy tegyenek kísérletet rábírní a császárt arra, hogy ez a patriárchát ügye megvizsgálása s eldöntése végett Rómába küldje, és hogy Acaciussal semmi esetre közösségre ne lépjenek mindaddig, míg az egyház feje általi fölhívásnak eleget nem tesz.

Ezen utasításokkal ellátott követség, Felix syndicust kivéve, ki rögtön veszélyesen megbetegedett, 483-diki év vége felé indult útjára, s a két püspök még utban volt, midőn III. Felix Cyrillustól, ki Konstantinápolyban az *acemeták* főnöke volt, levelet kapott, melyben a jámbor apát érzékenyen panaszkodott, hogy a római szék Acacius iránt, ki minden rosznak egyzdüli okozója, igen nagy kiméletet és elnézést tanusít. Csak szígoru és erélyes intézkedések, írja továbbá, lehetnek most ép oly szükségesek, mint üdvösek. Mivel a levél még néhány apát s jámbor kolostori pap által is alá volt írva, a pápa azon írott utasítást küldte követei után, hogy Konstantinápolyba érkezvén, Cyrill tanácsa nélkül mihez se fogjanak. — Alig jutottak a követek a hellespontusi (a mai dardanellák) tengerszorosig, midőn egy csapat katonaság által elfogattak, megmotoztattak, irományaik elvették, s a császár parancsára vasra veretvén, *Abydus* nevü toronymak földalatti börtönébe vették. Mint békezevarókkal bántak velök, és halállal is fenyegették, ha késedelem nélkül közösségre nem lépnek Acacius és Mongussal.

A pápai követek ilyen fogadtatása meghiusította azon vérmesreményt, melyet az igazhitűek e követségbe helyeztek. Fájdalom, a követek, kiket a börtön, bilincsek, nélkülözések, halállali fenyegetés meg nem törtek, főkép miután esküvel ígérték nekik, hogy az ügy végeldöntését az apostoli székek tartandják fön, hizelgésekkel s tekintélyes pénzösszeggel hűtlenségre indítottak! Misenus és Vitalis beleegyeztek a keleti párt nézeteibe, s azért szabad lábra állíttatván, Konstantinápolyba eljutottak, hol Zenó és Acacius által a kiűntetés nagyszerű jeleivel fogadtattak. Miután kijelentették a követek, hogy készek a patriárchával és Mongussal közösségre lépni, Acacius öket Mongus követeivel együtt más napra a patriárcha-lakba

meghitta, hogy Ismét a főegyházba vonuljanak a kiengesztelés jeléül közösen áldozandók. A szorongatott pápai követek e rendeletnek is hódoltak; azonban ez alig jutott köztudomásra, a város igazhitű papjai és szerzetesei mindent elkövettek, hogy a követekhez bocsátatnának, őket lebeszélendők. De a patriarcha igen nagy gondot fordított arra, hogy a pápai követek a legszigorubban szemmel tartassanak, míg Mongus küldöttei szabadon járhattak. A meghatározott napon az illetők s roppant népség a főtemplomba vonultak. Az isteniszolgálatot a lehető legnagyobb ünnepélyességgel Acacius tartotta; a Diptycha-olvasáskor Mongus neve a legharsányabb hangon nem annyira mondatott, hanem kiáltatott; a pápai követek Mongus küldötteivel fogadták a sz. áldozást annak jelentésére, hogy Mongussal a legbensőbb közösségre lépnek s őt törvényes püspöknek ismerik. Ide járult még, hogy Acacius mindenütt hirdesztelte, hogy mindez a pápa beleegyezésével történt. Ez Acacius diadal-napja volt.

Arra is gondja volt a ravasz patriarchának, hogy Misenus és Vitalis minél gyakrabban az ő és több eutychiánus kíséretében mutassa magát a legnyilvánosabb helyeken. Azonban a harmadik követnek Felixnek érkezése zavarba hozta az istentelenek sorait; mert az ő megjelenése könnyen világosságra hozhatandá a szakadárok gonoszkodását s így az utóbbi dolgok botrányosabbak leendnének az előbbieknél. Azért a tengerszoros bemeneténél tőle is elvették a levelek és minden írományok, és szintén Abydus-torony börtönébe zárattott. Még keményebben bántalmazták, mint két elődét; de ő rendíthetlen maradt. Bilincseiben még dicsőbben tűnt fel az udvarnál, s állhatatossága örömmre hangolta a császári város igazhitű lakóit. Miért Acacius mindent elkövetett, hogy Felix jelenléte nyilvánosságra ne jöjjön. Szigoruan őriztette, s csak több évi sanyaruság után hagyhatta el iszonyu börtönét.

Azonban a követek még vissza sem tértek Konstantinápolyból, midőn a pápa már tudósítva volt az ő viseletükről *Simeon* szerzetes által, kit Cyrill apát küldött Rómába. Visszaérkezvén Misenus és Vitalis, előbb igazolni akarták magokat; de számos tanuk és vádlók léptek föl ellenök, mert Simeonon és ennek több rendtársain kívül, kik még ekkor Rómában időztek, Egyipt több püspökei, és Konstantinápoly számos buzgó előkelő hívei is értesítették a szent atyát a

történekekről, és keserűen panaszolkodtak követei ellen. Ezek Zenó és Acaciustól két iratot nyújtottak át az egyház fejének. Acacius Mongust szerfölött magasztalta levelében, és állítani merészelte, hogy az törvényesen soha sem volt kárhoztatva és püspökségéről letéve, és azért ő fölvette azt az egyházi közösségbe, s mindenkit kizár abból, ki ezen tettét ellenzené..... A mi megtörtént, jegyzi meg a gonosz egyháznagy, az mind a császár parancsának kifolyása. Ez meg írja a pápának, hogy jámbor patriarchája tudta, tanácsa és helyeslése nélkül mitsem tett. Acacius pedig kérkedik levelében, hogy oda törekedett, miszerint a császár csak jót, dicsőt és jelest műveljen.

Erre III. Felix 64 püspökből álló zsinat elé idézte a hűtlen követeket; minden ügyökre vonatkozó iratok felolvastattak, a számos tanuk kihallgattattak. Védelmezésükre nem tudtak egyebet felhozni, mint az erőszakoskodást s a fenyegetéseket, meg a halálveszélyt, ha utasításukhoz ragaszkodnak. A zsinat következőleg mondá ki fölöttök az ítéletet: *„Miután a követek a keleti igazhitűk ügye legnagyobb hátrányára Acacius és Mongussal közösségre léptek, ez által utasításaik és a pápa egyenes parancsa ellen cselekedtek, az eutychesi tévtanokat előmozdították és támogatták, püspöki székeiktől és méltóságaiktól megfosztatnak, engedetlenségök és alávalóságukért az egyházból kizáratnak. A szentségekhez pedig mindaddig nem járulhatnak, míg az alexandriai patriarcha-széken katholikus püspök nem ül.“* Hogy ez csak 40 év múlva történt meg, alább látandjuk. Vitalist csakhamar utolérte az Isten büntetése, mert már 495-ben rögtöni halállal kimult. Ez esemény Misenust annyira meghatotta, hogy egy zsinaton Geláz lábaihoz borulván, zokogás és könyek közt esengett az egyházbai föl vételért. A szent atya engedett is igazi bánatot tanusító kérelmének.

Azután a zsinat a Simplicius által kimondott ítéletet megerősítette, mely következőleg hangzik: *„A római egyház Mongust sohasem ismerte el törvényes püspöknek, és ilyennek soha sem fogja tekinteni; mivel tévtanítók által szenteltetett föl, s ő maga is eretnek lévén, az igazhitűek meggyéjenek kormányzatára teljesen képtelen.“* — A legfontosabb működése volt azonban a zsinatnak Acacius kárhoztatása. A patriarcha leghatalmasabb vádlói voltak az általa időnkint

Rómába küldött saját levelei. Ezek egyikében, melyet 478-ban menesztett Simplicius pápához, fölhija Acacius a római széket, hogy Mongus ellenében kérlelhetlen legyen; álpüspököknek nevezi azt, ki egyetlenegy, még pedig eretnek, s az egyházból kizárt püspöktől szenteltetett fel; az alexandriai székre erőszakkal vetette föl magát. Azonkívül gyilkos-, rablónak s házasságtörőnek nevezi őt, megjegyezvén, hogy ily alávaló elvetemült gonosz lévén, nem a püspöki székre, de áldozári tisztelkedés, sőt még a hivek közösségére sem méltó. Az 5 év múlva, a pápai követek által III. Felixhez intézett levélben pedig az általa egykor oly borzasztó gonosznak leírt Mongust szent püspököknek tünteti föl, kinek hitét és erényességét az egekig emeli, s kijelenti, hogy, mint már említettük, a ki Mongussal közösségre nem lép, azt ő kizárja az egyházból. Ide járult még, hogy a legbiztosb kutatók s tanuk szerint Mongus nemrég a chalcedoni zsinatot s sz. Leó pápa Flaviánhoz intézett levelét egy alexandriai templomban ünnepélyesen kárhoztatta. A zsinat, miután Acaciust 10 pontra terjedő vétségekben elmarasztalta, kimondta végre ellene az ítéletet, mely szerint püspöki s minden papi méltóságától megfosztatott, s az igazhitűek közösségéből kizáratott. Ezen ítélet levél-alakban állíttatott ki, s a zsinat minden püspökei által aláíratott. A pápa alájegyzése a következő volt: „*Coelius Felix a katholika egyház püspöke Rómában.*“

Azután egy okmány készíttetett a pápa nevében, melynek tartalma rövideden az volt, hogy Acacius a Szentlélekben egybegyűlt atyák által letétetett, mert a hozzá intézett számos kéréseket s intelmeket megvetette, és a pápát követői személyében bebörtönöztette. Ezen irat Róma s Konstantinápoly nyilvános helyeire fölfüggesztetni rendeltetett. Végre mondja ennek végén a pápa: „*Kinek tehát most és azután e jelen ítélet tudomására jutván, akár püspök, pap, szerzetes vagy világi Acaciussal közösségben marad, átkozott legyen és Isten ítélete alá essék.*“ A császárnak pedig, Aelurusnak, az antiochiai és alexandriai papoknak, szerzetesek- és hiveknek is írt III. Felix, tudtul adván az Acacius elleni ítéletet, s Mongusnak ismételt kárhoztatását. Intette mindnyájukat, hogy az egyházi törvényeket tiszteljék, s a Mongussali közösséggel hagyjanak föl; mert ha ezt nem teszik, akkor az egyház fejétől elszakadottakul tekintetnek. A Kon-

stantinápolyba szóló iratokat nem küldte a pápa követek által, mert jól tudta, hogy a császár a vízi és szárazföldi utat a legszigorubb őrizettel elzárta.

III. Felixnek a lelki- és testileg megtört császárhoz intézett ezen utolsó levele 28-dik júliusról van keltezve. Valóban egyike ez a legszebb iratoknak, melyek Leó pápának Flaviánhoz intézett hires levelét kivéve, pápa tollából folytak. Apostoli méltóság, magas illem, erőteljesség, világos, nyugodt öntudat, és lángoló, de a bölcsesség és legnagyobb megfontolás által vezérelt szent ügyérti buzgalom lengik át az egész iratot. Emellett szerfölötti szerénység, valódi keresztény alázatosság, és gyöngéd kimélése kivált a császár hibáinak tűnnek fel abban; és mindez oly nagy eszélylyel, ildommal, finomsággal és körültekintéssel van adva a kifejezések fordulatát és választását illetőleg, hogy azok mindegyike még többet mond, mint a mennyit a holt betű kifejez. Ezen okmány fölülmulja mindazt, mit az újabb európai diplomácia fölmutatni képes, s hangosan hirdeti az apostoli széknnek minden században egyenlő bölcsességét.

Tutus, egy már koros pap, kit a pápa nemrég nevezett ki a római egyház defensorává, bizatott meg, hogy Konstantinápolyba utazzék, s tudassa Acaciussal az ellene kimondott ítéletet. Utazását oly ügyesen intézte, hogy a Dardanellák bemeneténél az örök figyelmét kikerülte; de Konstantinápolyba jutván, nem férhetett a patriarchához. A jámbor acemeták kolostorába szállásolta be magát, kik a legnagyobb szívesseggel fogadták. Midőn ezek az ítéletet nem bírták a patriarcha tudomására adni, arra a gondolatra jöttek, hogy a pápa levelét a főpap diszpalástjára tűzik, melyben templomis külső ünnepélyeknél megjelenni szokott. Az egyház hű szolgálói, a szerzetesek ezt meg is tették; de mint *Nicephor* írja, ez által nagy zavar keletkezvén, a kolostori férfiak közül többen megsebesíttettek és ölettek Acacius követői által.

Hogy az ítélet kinyilvánulása a patriarchára nézve hátrányos, ezt ő igen jól tudta, azért a tett hatás gyöngítésére mindent elkövetett. Tutust a legkegyetlenebb bántalmazással illettette, halállal fenyegetettette, s nagy pénzösszeggel is megkínáltatta. A kislelkűvé lett agg pap a fenyegetéseknek és pénzajánlatnak ellenállni nem bírván, a kiközösített ravasz főpappal közösségre lépett. A szerzete-

sek a pápát azonnal értesítették Tutus hűtlenségéről, s az általok megtalált azon levelet is, melyben a hűtlenné lett Acaciusnak jelenti, hogy vele közösséget nyit, az értesítvényhez csatolták. — Felix nagyon megilletődött, midőn ezen nem várt tudósítást vette; azért mihelyt Tutus Rómába visszatért, egy zsinatot hívott egybe s a hűtlennek Acaciushoz intézett iratát előmutatta. Tutus megvallotta, hogy a patriarchától pénzt és ajándékokat fogadott el botlásaért. A pápa kimondá ellene az ítéletet, melynél fogva az egyházi védnökségtől és papi méltóságától megfosztatott s a hívek közösségéből kizáratott.

Acacius a pápai irat birtokában levén, látta, hogy Rómától már mitsem várhat, azért egészen a császár kegyeire bízta magát, és mivel az ellene kimondott ítéletet el nem titkolhatta, ez ellen tiltakozott, s ő ki a canonokra mitsem adott, azok megsértéséről panaszolkodott, és egyik gonoszságot a másik után követte el, sőt annyira ment, hogy a pápát kiközösítette s nevét a *Diptychákból* kitörölte. Az Acaciusnak kedvező Zenó semlegesnek mutatta magát, de a keleti püspökök a zsarnok császár intézkedései folytán megrettenve, Acacius-sal egyesültek, elszakítván magokat a pápa s az egész nyugoti egyháztól. Ez az első szakadás a keleti és nyugati, a görög és latin szertartásu egyházak közt, mely 35 évig tartott. Azonban itt dicséretes kivételt tettek Illyria püspökei, Calandion antiochiai patriarcha, és minden Konstantinápolyban és ennek környékén feküdt kolostorok. Ide számítják még az egyházi történelem évlői Rufin, Hilár és Thalassus apátokat, kik semmi áron sem akartak elpártolni az apostoli széktől, mely az igazság széke és az egység központja.

Acacius hajmeresztőleg dühöngött mindazok ellen, kik a Rómávali közösségről lemondani nem akartak. Börtönbe vettettek, kínoztattak, sőt sokan ki is végeztettek. A hű püspökök elűzettek, s székeikre hirhedt gonoszok, kik Acacius iránti hizelgésből a *Henotikont* aláírták, emeltettek. Az elűzöttek, mint: *Nestor* tarsusi, *Cyrus* hierapolisi, *János* cyrrhusi, *Román* chalcisi, *Pál* constantinei, *Manus* himeraei és *András* theodosiopolisi püspökök Olaszthonba menekültek. III. Felix testvéri szeretettel fogadta őket, kinek szívéből a jámbor hitvallók ama békét élvezték, mit hazájok s a többi világ nem adhatott nekik.

Az egyipti zavarok még nagyobbak voltak. Mongus Péter Alexandriát és az egész tartományt fölfuvalkodottsága és bosszujánál fogva a tévtanok, a legféktelenebb küzdelmek és bonyodalmak színhelyévé tette. A tévtanítók előtérre jutván, üldözték a csekélyebb számu katolikusokat. Ezek utóbb nem tűrhethén már a sok faggatást, szorongatóik ellen fegyvert ragadtak, s a véres harcban mind a két részről számosan estek áldozatul. A császár e vallási villongásokról értesülvén, testőrsége főnökét Alexandriába küldötte, hogy a jó rendet helyreállítsa. Mongus megdorgáltatott, mivel a Henotikont, melyet egy uj kibocsátvány csábító czime (*Unionis Edictum*) alatt Zenó még folyvást érvényre emelni törekedett, ezzel együtt félre tette. A császári hivatalnok czivakodott, fenyegetődzött, büntetett; de minden igyekezete meghiúsulván, kénytelen volt ohajtott siker nélkül visszatérni. Hasonlóan járt *Arsenius* egyipti helytartó is, kit a császár megbízott, hogy az egyeségi kibocsátványnak tekintélyt szerezzen. — Az antiochiai egyházban is nagy rendetlenséget támasztott a *Trisagion*-nal Péter, a csapó. A hierapolisi törvényes püspököt székéről lerántotta, s arra bizonyos Xenaja nevű alávaló embert, ki meg sem volt keresztelve, s köztudomásra több gonoszságról vádoltatott, szentelte s tolt fel. Mindez igen busította az igazhitűeket; azért Felix több egyháznak irt, vigasztalván, erősítvén, és állhatatosságra intvén azok hiveit.

Az egyetlenegynek kevélysége és nagyravágyása által a keleti egyházban támasztott zavarok ismét szerencsésebb fordulatot látszottak mutatni, midőn a szakadárság fejei az Isten ítélőszéke elé hivattak. E félelmetes hívásnak legelőször Péter, a csapó, volt kénytelen engedni 488-ban; őt követte 489-ben az örökkévalóságba Acacius, ezt meg 490-ben Mongus Péter. — Acacius 17 év s 9 hónapig kormányozta a konstantinápolyi egyházat, s halála nem csekély zavarba hozta a császárt. Zenó, hogy nyugalma többé ne zavartassék, s ne legyen kénytelen minden pillanatban fölkelés s lázadástól rettegni, mitsem óhajtott forróbban, mint az egyházban az egyeséget és békét ismét helyreállítani. Mivel pedig ezt csak úgy remélhette, ha a patriarcha-választás szerencsésen üt ki; azért azon különös ötlethez jött, hogy az uj főpásztornak kinevezését közvetlenül az égre bizza. E végből egy császári pecséttel bezárt papírt tett a főegyház

oltárára, annak bemenetét gondosan elzáratta, 40 napi böjtöt és nyilvános imázásokat rendelt, hogy töredelmesen kérjék az Istent, miszerint annak nevét, kit a patriarcha-székre méltónak tart, angyala által a pecséttel bezárt levélbe iktassa. Az egyházat addig Zenó főkamrásának közvetlen örködésére bízta.

Konstantinápoly egyik külvárosának sz. *Tekláról* czimzett egyháza *Fravitas* vagy *Flaritas* nevű áldozár által igazgattatott. Ez ifjúságától fogva feddhetlen életű volt, de most mint az igazság védője különös jámborság hírében állott, s arról látszott gondoskodni, mi az Urat illeti. Azonban más az emberek, s más annak ítélete, ki a sziveket és veséket is vizsgálja. Ezen Fravitas azonban csak szinlelte az alázatosságot, melynek öltönyébe rejtette határtalan nagyravágyását. A császár megbízottja, mint minden herélt, igen szerette a pénzt. Fravitas ezt tudta; azért nagy összeget ígért a főkamrásnak, ha az ő nevét a bepecsételt papírra írván, a patriarcha-székre segitené. A herélt nem állhatván ellen a ragyogó arany tekintélyes mennyiségének, fölnyitja a papírt, Fravitas nevét ráírja, s azután a császári pecséttel ismét bezárja.

Igy sikerült magát a patriarcha-székre felvetni, s mint ilyen egy synodal-iratot küldött a pápának, tudtul adván megválasztatását, a chalcedoni zsinatot elismerte s kérte III. Felixet, hogy vele közösségre lépjen. De ugyanazon időben Alexandriába is küldött ily iratot, melyben az említett közzsinatot kárhoztatta, s a háromszor kiközösített Mongussal egyházi közösségre lépett. Azonban a pápát megcsalni nem lehetett; mert ő azonnal ama kérdést tette Fravitas követeknek, hogy az új patriarcha kész-e Aelurus, Mongus és Aca-cius neveit a Diptychákból kitörölni, s Mongust az egyházi közösségből kizárni? Midőn a követek kijelentették, hogy erről tudomással nem birnak, III. Felix is határozottan kimondotta, hogy mindaddig nem fogja Fravitást megerősíteni, míg igazhitűségét be nem bizonyítja. Azonban, Felix nem is gyaníthatván, mily uton jutott Fravitas a patriarchai székre, szeretetteljesen intő levelet küldött neki, valamint a császárnak is. De a követek még vissza sem tértek Konstantinápolyba, midőn Fravitas nem egész három havi uralgása után rögtön kimult.

Alig terjedt el a császári városban e halálozas hire, midőn a hitelezők Fravitas örökösét pénzök megtérítésére fölszólíták. A dolog utóbb a császár elé került, s a csalásnak csakhamar nyomára jöttek. A haragra lobbant császár azonnal parancsot adott, hogy a minister letétesse, a Fravitas által kölcsönzött pénz visszafizetessék, s a hűtlen hivatalnok kivégeztessék. — Fravitást *Euphemius* követte, ki valóban feddhetlen életű, kitűnő erényekkel ékeskedő, bő tudományosságu s a tiszta kath. tan buzgó védelmezője volt. Azonnal tudtul adta a pápának a patriarchai székre emeltetését, kérvén őt a megerősítésért. III. Felix hitvallását orthodoxnak találta és kijelentette, hogy vele mindaddig közösségre nem lép, még az általa letett Acaciust, és a meg nem erősített, tehát törvénytelen patriarchát Fravitást a konstantinápolyi egyház Diptycháiból ki nem törli. Ezzel az egész ügy abban maradt.

De vessünk egy pillanatot az afrikai egyházakra is. *Hunerich* vandal király kormánya első éveiben szeliden bánt katolikus alattvalóival, hogy később annál pusztítóbb vihart bocsásson rájuk. A diszes carthagói püspöki székek már 20 évig volt üresedésben, a hívek egybegyülekeztek, hogy az illetőkkel egyesülve főpásztort válasszanak. De midőn ezt tenni akarnák, megjelent a vandal király korlátnok a gyülekezetben, s ura nevében kijelenté, hogy csak oly föltétel alatt engedtetik meg a főpásztor választása s az isteni szolgálat háboríttatlan gyakorlása a katolikusoknak, ha az arianismust elfogadják; miután egyedül e hit követőinek engedtetik meg ezen-tul Konstantinápolyban s a birodalom többi városaiban püspököket választani, templomokat építeni, a népet minden nyelven oktatni stb. Ha e föltételt el nem fogadnák, a megválasztandó püspököt egész papságával együtt Mauritániába fogja a király számüzni. A püspökök megrettentek s a carthagói egyház vezetését még tovább is a láthatlan legfőbb pásztorra akarták bízni; de a nép daczosan követelte a választást, s így 481-diki jun. 18-kán a papság és nép által a carthagói püspöki székre egyhangulag *Eugen* választatott meg, ki oly tulajdonokkal birt, hogy ily viharos időben is képes volt az egyház élére lépni. Sz. Geláz nagy és fölülről megvilágosított püspöknek nevezi őt, s touri Gergely mint a papság legnagyobb ékeségét tünteti föl.

Az üldözés fürgetege csakhamar kitört a püspökválasztás után, s leginkább a papság ellen irányoztatott; mert a vandal király Zenótól tartván, nem merte a népet feltűnően üldözni. A zsarnok egy rendeletet bocsátott ki, mely a katholika hit gyakorlását az egész vandal-birodalomban a legszigorubban eltiltotta. A katolikusok templomai és jószágai lefoglaltattak, a püspökök, áldozárok, szerpapok s olvasnokok mintegy 5000 en Mauritania borzasztó vado-naiba száműzettek, s mindenütt a legirtózatossabban bántalmaztattak. A Carthágóban egybegyűlt püspökök közül 46-an Corsicába, 302 pedig Afrika tartományaiba száműzettek, 28 futás által menekült meg, s fájdalom, 88 nem bírván elegendő lelki erővel, megadta magát, s legalább külsőleg mint arianusok mutatták magokat, hogy a baj- s kinoktól meg a számkivetéstől megmeneküljenek.

III. Felix értesülvén ezen véres üldözésről, több iratot intézett Zenó császárhoz, esengve kérvén őt, hogy a hajmeresztő kegyetlenkedések megszüntetését eszközölje. Ámbár a császár a római székkal nem volt egyességben, mégis követséget küldött ez ügyben Carthágóba. De ennek az az eredménye lett, hogy Hunerich még jobban üldözte Jézus igaz hiveit, míg az Ur keze a vad királyt s vandalait iszonyuan nem fenytette gonoszságaikért. Éhség, súlyos betegségek s vészkor pusztítottak mindenütt; a királyt férgek lepték meg, melyek husát fölemészték, tagjai elszakadoztak, s halála oly borzasztó volt, mint élete. A zsarnokot, ki hatalmával az emberiség öldöklésére visszaél, ily halál mindenkor megilleti! Utódai folytatták az üldözést. Sz. Felix szíve vérzett, midőn magtudta, hogy a császárnáli közbenjárása sikertelen volt; de még jobban busította őt az, hogy többen nem állván ki a harczt, elszakadtak a hittől! Mihelyt *Gundamund* az egyház békéjét visszaállította, az elesettek elismerték vétkök nagyságát, mély bánatot tanusítottak, s az egyházbai visszafogadásért esedeztek. A püspökök még nem tértek vissza, s azért nem volt senki, ki ezen boldogtalanokat visszafogadhatta volna. De a hitvallók közül többen Rómába fordultak, hogy az igazság forrásánál gyógyszert nyerjenek testvéreik sebzett lelkeire.

Erre a pápa 487-diki mart. 13-kán a Nagy-Konstantin által épített egyházban egy zsinatot nyitott meg, melyre 44 püspök, 75 áldozár és ezek szerpapjai jelentek meg. Az atyák azzal foglalkoz-

tak, miként lehetne sikeresebben az afrikai egyházon ütött sebeket begyógyítani. A visszafogadás föltételei megállapítottak, melyek szerint a bünbánók három osztályba soroztatván, a régi vezeklet szigora részben visszaállított. Az egyházbai fölvételnél előforduló különösebb esetek az apostoli székeknek tartattak fön.

Nézzünk szét kissé Nyugaton is *Odoaker* bölcsen és szeliden uralkodott, alattvalóit védelmezte a barbárok ellen, és teljes erejével törekedett Olaszhon sebeit begyógyítani, a művészetet, tudományt s Róma antik méltóságát tisztelte. Ámbár arián volt, mégis igen becsülte az egyház fejét, a püspököket s a papságot. De Olaszhon mégis a nyomor legszonyubb képét mutatta. Háboruk, vészvár s éhség a népség kétharmadát elragadták; földművelés, ipar és kereskedelem teljesen megszűntek. Odoakeré a dicsőség, hogy emberszeretete által Olaszhon nyomorát, melyet nem ő idézett elő, tehetsége szerint elhárítani törekedett. — *Theodorich* 489-ben nagyszámu góthokkal fölkelvén Olaszhonnak tartott, táborát sok család is követte. A hadi szerencse majd az egyik, majd a másik részre hajlott, míg végre Odoaker megöletvén, *Theodorich* Olaszhon urává lön. Bár ez is ariánus volt, nem háborgatta a katolikusokat, sőt becses ajándékokat is tett le sz. Péter sirjára. III. Felix még a jó időkben látta őt. Kár, hogy később ez is elfajult és zsarnokká lett.

A pápa befolyása Nyugat többi tartományaira szintén nem lehetett valami jelentékeny, miután a legnagyobb és legszebb országok, mint: Spanyolhon, Gallia, Burgund, Olaszhon, a dunai tartományok, és Afrika arián uralkodók hatalma alatt állottak, s Jézus egyháza mindenütt az arianismus igája alatt nyögött, s Afrikában majdnem egészen elnyomatott. E veszélyteljes időben keletkezett még a derék egyházfőnek egy nevezetes levele, mely 488-diki mart. 15-kén íratott az afrikai püspökökhez, s azokra vonatkozik, kik az ariánok által megkereszteltettek, vagy e szentséget ismételve vették föl. III. Felixnek ezen irata mutatja, mennyire törekedett az egyházi fegyelmet fön tartani. Ebben a pápa meghagyja, hogy püspökök, áldozárok, szerpapok, kik magokat újra megkereszteltetni engedték, ha mindjárt erre kinzásokkal indítottak is, egész életükre nyilvános vezeklet alá vettetnek, s csak halálórájokban részesíttetnek a szent-

ségekben. Más egyházi személyek pedig, mint kolostori férfiak és szüzek, valamint világiak, ha az ariánusok keresztségébe beleegyeztek, 12 évi, ha erre kínzásokkal kényszerítették, 3 évi vezekletre utasítottak. Hasonló bünbánatra utaltattak azok is, kik akaratok és tudtuk nélkül alvásközben megkereszteltettek az ariánok által. Az ilyenek a kiállott vezeklet után sem léphettek vissza az egyházi pályára, hanem világi állapotban kelle maradniok. Ezek áldozása „*Communio laicorum*“-nak neveztetett.

III. Felix sz. Kozma és Dömény tiszteletére a szent-uton Venus és Róma templomaihoz közel egy diszes egyházat emeltetett, melynek előcsarnoka Remus templomai romjaiból építtetett föl. E diszes egyházat Müller igen műértőleg írja le. Ezen szent pápa sz. Lőrincz vértanu temploma közelében is állíttatott sz. Agapit tiszteletére egy nagyszerű egyházat.

III. Felix volt az első pápa, ki a császárt a „*fiam*“ szép néven szólította, mint ez Zenóhoz küldött egyik leveléből kitűnik, mely így kezdődik: „*Gloriosissimo et Serenissimo filio Zenoni Augusto, Felix, episcopus in Domino, salutem.*“ E példát követte II. Anasztáz pápa, hasonnevű császárhoz írván. — III. Felix pápasága alatt sz. Barnabás apostol tetemeit Cyprus szigetén *Salamínban* megtalálták. A koporsóban volt sz. Máté héberül írott evangéliumának egy másolata, melyet a szent sajátkezűleg készített, s cedrusfa-táblákba illesztett. — Burio írja, hogy Zenó császár meghalván (491. apr.), eltemettetett; — de később kitűnt, hogy csak tetszhalott volt, s mint ilyen iszonyu kínok közt a koporsóban végezte életét. Ebben az említett író igen sejdíti az isteni büntetést, mivel ezen uralkodó nagyon szerette a vallást köpenyül használni érdekei emelésére.

III. Felixtől 15 eredeti levelet, több értekezést s aktatöredéket birunk, melyeket legujabban *Migne* adott ki. Müller 8 levelét említi, melyek *Binnius* III-dik kötetében fordulnak elő. Itt még csak azon levelét hozzuk elő, melyet Zenó halála után Anasztáz trónraléptekor intézett Konstantinápolyba, hogy a császárnak szerencsés uralkodást kívánjon. A többi közt így szól ezen nevezetes iratban: „*Az istenfélő fejedelem tekintélye az egyházra és igaz hitre nézve oly előnyös, a mily káros volt arra elődeé.*“

Ezen dicső egyházfő, ki nemcsak az apostoli szék emelésére, hanem az egyházi fegyelem visszaállítására is kitünő gondot fordított, karácsoni ünnepek idejében két papszentelést tartván, 5 szerpapot, 28 áldozárt és 35 püspököt ordinált. Miután az egyházat oly lángbuzgalommal kormányozta, 9 évi pápasága után 492-diki febr. 24-kén kimult. Az egyház öt szentjei közé írta, s mint ilyennek emlékét az érintett hó 25-kén üli. Tetemei a város falain kívüli sz. Pál egyházában takarítottak el.

L.

Sz. I. Gelasius. 492 — 496.

Ha déli és nyugati Európára, közép és nyugati Ázsia nagy részére s Afrika északi tartományaira tekintünk, úgy a nyugot-római birodalom romjain az ujonnan keletkezett *német néptörzsek* államait pillantjuk meg, melyek közül leginkább Franciaország tűnik ki, vagyis a frankok birodalma. Délnyugoti Európa képződését Rómának köszöni, mely leghatalmasabb támasza volt. A byzanti birodalom még állott, műveltségre nézve gazdagabb ugyan, de benső élete szegényebb volt mint a nyugot-európai államoké. Európa északi részén alig ragyogott ittott némi szikrája a műveltségnek. Odoaker nem dicsetlenül uralkodott Olaszthonban; de mint főnebb említettük, 4 évi harcz után (489—493) Theodorich által legyőztén, ez a keleti gothok uralmát Olaszthonban megalapítá. Életének virágában kardját hüvelyébe dugta, hogy terjedelmes birodalmát jótekonny uralkodása által boldogítsa. A közbiztonságot államában mindenütt főtartotta; földmivelés, ipar és kereskedelem ismét virágzásnak indultak. A rokonság kötelékével házáat a frankok, burgundok, thüringiek, vandalok és nyugoti gothok fejedelmeivel egyesítette. Bár ő maga írni sem tudott, a tudományt mégis előmozdítani törekedett, és igen szeretett a tanult férfiakkal társalogni.

Frankhon, mely az V-dik században a nyugoti gothok, burgundok, alemannok, frankok, celták közt volt fölosztva, még csak név-

leg ismerte el a római főnhatóságot, és miután a frankok a római Gallia urát *Syagriust* Soissons-nál 486-ban, *Zülpignét* meg 496-ban legyőzték, *Chlodwig* függetlenül kezdé a frank birodalmat kormányozni. — A byzanti császárság *Anastasius* uralma alatt állott. Ő alacsony származásu és családja részint manichaeus, részint arián tagokból volt egybeszerkesztve, míg annak feje az eutychiánusok felekezetéhez tartozott. Megválasztása előtt *Silentarius* volt, kinek tisztségéhez tartozott a jó rendet és csendet a császári palotában föntartani. Mint császár a katholika hitet üldözte, s a birodalom nagyainak oly szabadalmakat engedett, hogy az aristocrata párt teljesen ki volt elégítve. Kielégíthetlen pénzvágánál fogva a hivatalokat áruba bocsátotta; a haldoklók javait magához ragadta, s az élőknek csak a szegénységet hagyta meg, a dús családokat kifosztatta, és alamizsnát adatott nekik. Oly gyáva volt, hogy az ily utakon begyűjtött kincseket a barbároktól béke megvásárlására fordította, és álló hadsereget nem tartott. Elve az volt, hogy anyagi haszonért hazudni, sőt az esküt is szabad feltörni.

Ilyen volt a világ helyzete, midőn 492-diki mart. 1-jén 5 napi székkür mulva sz. Geláz pápává választatott. *Valerius* nevűnek fia volt, és születésére nézve némelyek afrikai- mások meg rómainak állítják. Hogy magát rómainak nevezi, ezt oly értelemben is vehette, mint sz. Pál, ki szintén rómainak mondja magát, bár *Tarsus*-ban született. Alig lépett az új pápa működése terére, igen hódolatteljes iratot intézett *Anastasius* császárhoz, melyben az apostoli székre emeltetését tudatta, kérvén őt egyszersmind, hogy a kath. egyházat ótalmazza s a chalcedoni közzsínatot elismerje. Fölemeltetéséről azonban, mint különben szokásban volt, *Euphemius* patriárchát nem értesítette, mivel vonakodott *Acacius* nevét a *Diptychákból* kitörölni. Egyébiránt *Euphemius* buzgó katolikusnak mutatta magát, ki a hitért később *Anastasius* által száműzetett. A hitbuzgó főpásztor igen szép tartalmu iratot menesztett az új pápához, melyben esengve kéri őt, hogy az egyház megrendült állapotát szívére vegye, és mindent elkövessen a közösség érdekében. Megjegyzi még, hogy Geláz ne kívánja tőle *Acacius* nevének a *Dyptichákból* kitörölését. A pápának e levélrei válaszát nem ismerjük, de igen a patriárchának egy a pápához intézett második iratát, melyben panaszolkodik, hogy Geláz az apostoli

székre emeltetését vele nem tudatta, hitvallását megküldi, és az egyházi közösségei felvételéért esedezik; de egyszersmind megjegyzi, hogy a konstantinápolyi nép Acacius nevének a Diptychákbeli kitörését engedni nem fogná. A patriárcha által küldött hitvallást Geláz az apostoli tannal egyezőnek találta, de válasziratában kijelentette, hogy míg Euphemius a római szék követeléseinek eleget nem tesz, addig az egyházi közösségről szólni sem lehet. Azt is megjegyzi Geláz, hogy levelét ne úgy tekintse Euphemius, mint a közösség jelét, hanem mint valami idegenhez intézettet; mert ő erősen el van határozva, hogy azokkal közösségre nem lép, kik egy tévtanítóvali közösséget elébe teszik sz. Péterének. Mi a patriárcha azon indítványát illeti, hogy a pápa a konstantinápolyi néphez írjon, vagy követtséget küldjön, ezt nem találja czélszerűnek, mivel nem lehet várni, hogy azon nép a római szék kívánalma indokait elfogultságában belássa.

A pápa ezen válasza Euphemiust nem kis zavarba hozta. A komoly intelmek s kérések, miket az apostoli széktől nem egy iratban kapott, nem tették rá a kívánt hatást. A nép kegye kedvesebb volt előtte, mint a sz. Péterrel közösség. Félt, hogy fényes állásáról leesik, ha a pápára hallgat. Ezen illetlen félelem s hiu remény ama gyakori szirtek, melyeken a püspökök szentsége hajótörést szenved. A patriárcha megmaradt érzületében, s a szakadás tovább is busította az igazhitű jámborokat. — Az egyház történelmében s tanaiban járatanok Gelázt tulhajtott szigorral vádolják, hogy oly *„jelentéktelen kicsinségért“* a keleti és nyugati egyházak egyesülését akadályozta. A Diptychák egyike az élők, másika a holtak emlék-könyve volt. Mi az előbbit illeti, jelentéktelen kicsinségnek tán nevezhetni; de a *holtak emlék-tekercséi iktatás* egy neme volt a szenttéavatásnak. Ez által nem csak hite, hanem a beiktatottnak egész élete igazoltatott, sőt az egész kereszténység követendő példányképeül állíttatott fel. Innét az ünnepélyes csend, a legéberebb figyelem, s a legmélyebb tisztelet, melylyel a nép a holtak Diptychája olvasását hallgatta. Már most kérdjük, mi által érdemelte ki Acacius az ily vallási megtiszteltetést; mi által lett emléke a kereszténység előtt szent s oly kitűnő tiszteletre méltóvá? Tett-e egyebet egész főpásztorkodása alatt az egyház békéjének földulása s az Ur szöllejének

pusztításánál? Nem ő volt-e az, ki sz. Proterus gyilkosai egyikét, kit a legalábbvaló, iszonyuan elvetemült embernek festett le leveleiben, sürgetvén a pápát, hogy ily szörnyeteget kárhoztasson, később pedig ő maga a kereszténység legrégibb s legtiszteletre méltóbb székei egyikére segítette, s egyedül csak azért, mivel sértett hiúságának ezen nyomorult eszközre volt szüksége, hogy a törvényesen választott és fölszentelt püspököt elnyomhassa és székéről elűzhesse? Nem Acacius volt-e, ki hogy fölfuvalkodottságát s uralogni vágyását kielégítse, az egyház minden törvényeit és canonait lábbal tiporta, és a szó legutálatosabb értelmében zsarnokságot tanusított a keleti egyház kormányzatában, és azért nem ritkán a zsinatok által kárhoztatott eretnekeket és elvetemült embereket, kiket hiúsága eszközökül használt, tölt fel azon székekre, melyekről a törvényes főpásztorokat, kik hizelegni s terveibe beleegyezni nem tudtak, elűzte, s így, hogy szenvedélyeit kielégítse, az Ur örökségébe rablókat, gyilkosokat és házasságtörőket bocsátott?

De azt vetik ellen a görögök, s ezek után némely újabbkori történetírók, hogy Acaciust csak egyetemes zsinat kárhoztathatta s ítélhette volna el; míg ezt Félix pápa saját s egyedüli hatalma s belátásánál fogva tette. Ezen ellenvetésnek sincs alapja. Acacius egy a pápa elnöklete alatt Romában tartott zsinaton, melynek 64 atyái közt több szent életű püspök is foglalt helyet, kárhoztatott. Ezen egyhangu ítélet a chalcedoni közssinat határozatainál fogva történt, úgy, hogy joggal mondhatni, miszerint a pápa s az atyák csak ezen egyetemes zsinat végzéseit alkalmazták Acaciusra. — Midőn 493-ban Theodorich ünnepélyes követséget küldött Konstantinápolyba, ezen alkalmat Geláz is használni akarván, a keleti püspökökhez körlevelet bocsátott. Ezen iratában szeretett testvéreknek szólítja őket, de egyszersmint hibáikat s tévedéseiket szemeik elé tartja, s fényesen megczáfolja azon ellenvetéseiket, melyeket Acacius letétele ellen fölhoztak. És követeli, hogy Acacius neve, ki az eretnekekkel közösséget tartott, a holtak Diptychájából kitöröltessék; kerül minden egyházi összeköttetést azokkal, kik a patriárcha ellen kimondot ítéletet nem helyeslik. Ezt megsemmisíteni nem lehet, mivel Acacius az eretnekekeli közösségben mult ki; az apostoli széktől fölebbezni nem lehet,

és maga a császár is elveszti azzali összeköttetését, ha az eretnekekeli közösséget folytatná.

Az apostoli szék előjogainak ezen erélyes védelmezése még jobban kitűnik a császárhoz intézett iratából, melyben megjegyzi, hogy a püspökök, kiváltképpen pedig a római püspök iránt, kinek egyháza a hit dolgában Krisztustól csalhatatlanságot nyert, kiki engedelmeséggel tartozik viseltetni: *„Kettő van ok császár, folytatja Geláz, mely által a világ kormányoztatik, az egyház szent hatalma és a királyi! E két hatalom közül az egyházi, a lelki hatalom annál inkább is fölülmulja a világit, mivel egykor a püspökök az uralkodókról is számolni fognak Isten ítélőszéke előtt. Mert ámbár méltóságodnál fogva az emberi nem uralkodol, mégis tudod fonséges fiam! hogy Annak, ki mindenben uralkodik, fejet kell hajtani. — Te tudod, hogy mi a lélek üdvét illeti, abban alá vagy vetve, úgy, hogy nem kényszerítheted Azt akaratom teljesítésére. Ha a világi dolgokban püspökeid hódolnak törvényeidnek, mily szeretettel kell neked engedelmeskedni azoknak, kikre a szent titkok kiszolgáltata bízott. — És ha a hívek az összes püspököknek, kik szent tisztóket híven teljesítik, magokat alávetik, mennyivel inkább kell, hogy a püspökök engedelmeséggel viseltessenek ama szék iránt, melyet az Isten minden főpásztorok fölé emelt? Elégé tudhatod, hogy semmi emberi felfüggesztés sem emelkedhetik azon szék ellen, melyet Krisztus szava valamenyi fölé helyezett, s az anyaszentegyház mint ilyent mindig elismert, s a mely mindig ezen minőségben öntudatosan működött.“*

A legfőbb pástornak ezen erőteljes irata örökre indította az eutychián pártot a görögök között; mert ebben a keletiek s nyugatiak közti szakadás szilárdulását látták, mit ők igen óhajtottak, mivel inkább akartak szakadarságban élni, mint az igazhitű Rómával egyesülni. Azért ezen állapot föntartása mellett nagyon buzogtak; Theodorich követeihez fordultak a párt nagyjai, hogy adják tudtára a szentatyának miszerint az egyesülés lehetetlen, ha az ő kérelmek is nem teljesíttetik. Bizonyos *Faustus* nevű irt a párt nevében, biztosítván Gelázt arról, hogy a császár és nép nem fogják engedni Aca-cius nevének a Diptychákbóli kitörlését. A levélből az is kitűnik, hogy az orthodoxok belátják, hogy Acacius jogtalanul cselekedett, midőn Mongust a római szék tudta, beleegyezése nélkül a kiközösítés-

től föloldozta, ők készek a bocsánatkérésre is, csak a pápa ne kívánja Acacius nevének a holtak emléktekeréséből kitorlását. Közzsinatra is hivatkoztak, igérvén, hogy ennek alávetnék magukat. Levelök záradéka a következő volt: „A császár még nem jelentette nyilvánosan, az orthodoxok, vagy eutychiánokhoz tartozik-e; részökről tehát nagy ballépés lenne olyanhoz fogni, mi a császárt fölingerelné, és azok részére vonná, kik az ő s a római egyház ellenei, s mint ilyenek mindkettőjök megrontására törekednek.”

A pápa válaszát ők előre is tudták, Acacius a római széktől kárhoztatott s mint főnebb előadtuk, canonszerűleg büntettetett, Geláz tehát az ítéletet vissza nem vonhatta. Minekutána tehát Faustus-hoz intézett válaszában, kiről nem is gyanította, hogy a görög párt egyik tekintényes kolomposa, ugyanazt ismételte, mit Euphemius-nak írt, következőleg zárta be levelét: „Mivel Acacius a főnálló egyházi törvények és az atyák rendszabályai által kárhoztatott és letétetett, tehát mint kiközösített halt meg; a római szék meg nem engedheti, hogy halála után mint törvényes püspök tekintessék; mert ez által áthágná a törvényeket és canonokat, melyek szerint az kárhoztatott. Azért szabad választásukra bizza, valjon Acacius és követői vagy pedig az apostoli szék és sz. Péter közösségében akarnak-e maradni. Mert mind a kettővel nem tarthatnak, s ennél fogva ezen lépések hiába tétetett.

Hogy a történelem fonalát meg ne szakítsuk, nem említettük még az illyrai és dardáni püspököknek a pápához viszonyát, kik nem szakadtak el az egység központjától, mint a görögök. Geláz, valamint ezekkel, ugy velök is tudatta az apostoli székre emeltetését. Lörincz lignidusi püspök válaszolt a pápai iratra az illyriai főpásztorok nevében. Ertesítette Gelázt, hogy mihelyt Acacius gonoszsága a megholt pápa által a thessalonichai egyház s többi illyriai püspökök tudomására jutott, ők is kárhoztatták az egyházi béke földulóját, s a lelketlennel minden közösséget megszüntettek. Lörincz kéri Gelázt, hogy küldené meg hitvallását, mint drága óvszert a Keleten uralkodó eretnekségek ellen; oly kívánság volt ez, melyet az apostoli buzgalomtól lángoló Geláz a legnagyobb készséggel sietett teljesíteni.

A pápának a dardáni püspökökhöz intézett irata elveszett; de ezek nevezetes válasza eljutott hozzánk, mely következőleg van czi-

mezve: „A szent ur, apostol és az atyák legboldogabb atyjának Geláznak, atyának és római püspöknek Dardánia alázatos püspökei üdvöt és üdvözetet!“ Tudósítják a szent-atyát, hogy apostolkodása üdvös parancsait az ő istenfélő fiok *Tryphon* által megkapván, illő áhitattal és köteles tisztelettel fogadták, és kijelentik, hogy nincs egyéb óhajtasuk, mint az, vajha a pápai rendeleteket mindenben pontosan teljesíthetnék, és az apostoli szék parancsait, melyre Geláz ragyogó érdemiért emeltetett, mint atyáiktól tanulták, törhetlenül megtarthatnák. A püspökök megjegyzik, hogy ők Eutyches, Péter a csapó, Acaciustól és ezek követőitől rég elkülönítették magukat, még mielőtt az ő rendeletét vették volna, és most még nagyobb gondot fordítanak arra, hogy az eretnekektől a lehető legszigorúbban elszigeteljék magokat. Végre kéri a pápát, hogy küldene nekik jeles papjai közül egyet, kinek vezetése alatt a vallási ügyeket Geláznak tetszőleg intézhetnék. A levélben, melyet János scopinai és még más 6 püspök irt alá, a római széket „*Sedes angelica*“-nak nevezik.

A pápa nem késett ezen püspököket a kath. egység központjához szilárd ragaszkodásukért megdícsérni; hogy buzgalmokat növelje, az Acacius fölötti versengésről, szóval ezen egész ügyről kimerítő tudósítást küldött nekik. Geláz írja: „Ezen patriárcha követői azért tartják annak kárhoztatását canonellenesnek, mert az nem egyetemes zsinaton történt, holott oly püspökről forgott fön az ügy, kinek széke a császári fővárosban van. Vizsgáljátok, lapozátok át a történelmet az apostolok korától, folytatja a pápa, és úgy fogjátok találni, hogy atyáink, a katolikus püspökök, ha valamely eretnekséget kárhoztattak, oda törekedtek, hogy az ő határozatuk örökké visszavonhatlan legyen, mert különben az egyház ítéletei igen ingadozók volnának. Ők mindig azon nézetten csüngtek, hogy a tértanokkal azok szerzői, valamint mindazok, kik a tévfők- vagy tévelyekkel közösséget tartanak, kárhoztassanak. Így ítéltezt el az egyház által Sabbelius; így kárhoztatott minden arianus a nicaei zsinaton; így Eunomius, Macedonius és Nestorius.“

„Mindezt jól megfontolva, egy igazi keresztény sem állíthatja, hogy az első széknek nincs joga a zsinati határozatok végrehajtása fölött örködni; mert hisz a kereszténység egyhangulag beleegyezik

abba, hogy elsőségénél fogva őt illeti a jog ezen határozatokat tekintélye által megerősíteni, valamint azok megtartása fölött örködni. Midőn én arról értesültem, hogy Acacius az egyházi közösségtől elszakadt, három évi türelemmel értekeztem vele, a szeretet minden kigondolható eszközeit megmozdítottam, hogy kötelemre visszavezessem; törvényes uton felhittam őt, hogy személyesen, vagy követői által védelmezze magát azon súlyos vádak ellen, melyek János alexandriai püspök által az apostoli székhöz fölterjesztettek. Új zsinatot egybehíni s az apostoli szék ítéletét elvetni, nem egy püspököt illet; azért a másodrangú szék főpásztora méginkább a szent-székhöz fordult, mert reá nézve sz. Péteren kívül nincs más bíró. Innét láthatni, hogy Acacius ép úgy kárhoztatás alá esett, mint Timotheus és Mongus Péter, kik alexandriai püspököknek tartották magukat, mintha semmi zsinat által sem kárhoztattak volna. Tudja meg az egész keresztény világ, hogy sz. Péter székének joga van minden püspök ítéletét megvizsgálni, valamint az egész egyházban itélni, a nélkül, hogy azt valaki ítéleteiért jogosan kérdőre vonhatná, és a canonok határozottan, világosan kívánják, hogy a világ minden részéből hozzá forduljanak a fölterjesztésekkel, míg az általa kimondott ítéletet már föllebezni nem lehet. Ezen szent-szék nélkül tehát nem volt szabad Acaciusnak alexandriai Pétert az ő közösségébe fölvenni, mivel a római szék még nem oldotta őt fel a kiközösítéstől.

Azt mondják, hogy ez egy zsinaton történt; de nekik tudniok kellett és tudták is, hogy Acacius a szent-szék nélkül nem hívhatott egybe törvényesen zsinatot. Nekik emlékezniök kellett volna, mely egyház püspöke vala az; avagy nem a heracleai székek közül való volt az övé? Mindez ellen elég adatot lehet felhozni, s bizonyos, hogy a szent szék az egyház canonai szerint előre bocsátott zsinat nélkül felvett közösségbe oly embereket, kik valamely zsinat által törvénytelenül kárhoztattak. Igen, neki zsinat nélkül is van joga kiközösítéssel sujtani azokat, kik azt megérdemlik. Azután Athanáz, Chrysostom és Flavián példáit idézvén, azon indokok megvizsgálására tér át, melyek Acaciust canonellenes működésre hangolták.

„Nevetnünk kellett, teszi hozzá, midőn azon előjogokról értesültünk, melyeket a dicsvágyó főpap mint császári székhely udvari püspöke magának követelt. Ravenna, Mailand és Trier főpásztorai sok

ideig császári városok püspökei voltak, de azért átlépték-e a hajdankorban részökre kitűzött joghatósági kört? Más a császári, és ismét más az egyházi hatalom és törvénykezés és a császári székhely mi összeköttetésben sincs az egyházi canonokkal. Hallják Marcián császárt, ki a konstantinápolyi püspök fölemelése által mitsem vihetett ki, hanem szent elődömet Leót a legnagyobb dicséretekkel halmozta el, mivel a nagy egyházfő a canonokat erélyesen védelmezte. Hallják Anatolius püspököt, ki nem merészelte nagyravágyásának drámáját, melyet papsága és a nép előtt eljátszani akart, folytatni; mert belátta, hogy az első szék püspöke az ellen szót fog emelni. A mi dicsőségteljes elődünk Nagy-Leo mindazt elvetette, mit a chalcedoni zsinat a pápai követek utasítása és a nicaei canonok ellen mint újításokat behozni akart. E dicső pápa halála óta Simplicius az ő követe Probus által ellenvetette magát Leó császárnak, ki hasztalan törekedett a byzanci püspök alaptalan követelését támogatni.

Ezen követelés ellenébe Geláz pápa azután az „Anathema“-ról irt nevezetes értekezésre tér vissza, melynek célja volt, meggyőzni Dardania püspökeit arról, hogy Acacius halála után nem oldathatik föl az egyházi büntetés alól. E tárgy rendkívül fontos, mivel a görög szakadásra jelentékeny befolyással volt. A katholika egyházat gyűlölködő felingerült görögök a chalcedoni zsinatot illetőleg így okoskodtak: „Ha a zsinatot elfogadjuk, az egészet el kell ismernünk, következképp azt is, mit az a konstantinápolyi székre vonatkozólag határozott.“ Geláz válaszol: „Az egész egyház elfogadja minden kivétel nélkül a zsinatnak a hit dolgában hozott határozatait, és az apostoli szék ezeket megerősítette és ki is hirdette. De mindaz, mit annak atyái a pápa tekintélye s tudta nélkül határoztak, Leo követei által azonnal elvettetett. Nem is fogadta ezt el az apostoli szék, bár mennyire sürgette is arra Marcián császár a pápát.“

Azután a világi és lelki hatalom közti nagy különbségre tér át a pápa, és mondja: „Ámbár voltak Jézus Krisztus előtt egyes személyek, kik, mint Melchisedech, egyszersmint papok és királyok is voltak képletes értelemben, de a mi a császárokat illeti, kik egy személyben királyok s püspökök is akarnak lenni a szó teljes értelmében, tehát mindenben igazi nagymesterek, ez oly követelés, mely a pokolból származott.“ Kérdi azután: „Mikor törekedtek a püspökök a császári

czim után?“. . . „Igy Jézus mysticus testének tagjai tisztelet okáért királyi, papi nemzetségnek nevezetnek, de az Isten, ki az emberek kevélységét ismeri, előre látta a veszélyeket, melyek a két hatalom egyesítéséből az emberiségre háromlanának, és imádóit nem a korona ragyogványa, hanem a kereszteni lealacsonítás által váltotta meg; akarta, hogy a keresztény császároknak legyen pápájok, hogy az örök életet elnyerhessék, az egyház fejeinek meg legyen uralkodójok a mulandó dolgok végzésére. A szentély szolgálóinak nem szabad magukat a földiek intézésébe avatni, valamint a világi hatalom sem avatkozhatik be bűn nélkül az egyházi ügyekbe. Igy mind a két hatalom férfinak ki van mérve a saját működési tér, és csak is ezen korlátokon belül eszkhözölhetik udvöket.“

Ki Geláz ezen levelében nem tiszta indokokat vél találhatni, és az abbani intelmek s kifejezések igen szokatlanoknak tünnének föl előtte, az ne feledje, hogy ilyenek voltak a körülmények is, melyek közt az iratott. Hogy ezen iratot kellőleg méltassuk, nem kell szem elől tévesztetni a korviszonyakat; mert korunk eszmezavara, mely mindenütt csak rendszert és tisztátlan törekvéseket lát, a hajdankor jámbor egyszerűsége előtt ismeretlen volt.

A pápának tulajdonkép helyetteséhez, a thessalonichai püspökhöz kellett volna írni; de az, ki akkor e széken ült, vagy közösséget tartott a konstantinápolyi patriarchával, vagy legalább mint ilyen tüntettetett föl az egyház feje előtt, azért I. Geláz a lignidusi püspökkel tudatta az apostoli székre emeltetését. Hogy e viszony Geláz pápára kellemetlenül hatott, kitünik a kelet-illyriai püspökökhöz menesztett leveléből, melynek főczélja volt elődeinek Acacius elleni eljárását kellő világosságba helyezni, s megmutatni, hogy ők mint a kereszténység fejei másképp nem cselekedhettek. Hogy továbbá Kelet püspökei és minden papjai, valamint a világiak is, — mely utóbbiak előtt ezen irat felolvastatni, rendeltetett, — azon meggyőződésre vezettessenek, miszerint Acacius nevének a Diptychákboldi kiirtása vagy meghagyása nem oly jelentéktelen dolog, mint az sokak előtt látszik, hanem legnagyobb fontosságú esemény az egyházban. Végre azokat, kik e nevet kitörölték, inteni akarta, hogy a többiekkel mint az egyház elleneivel és sz. Péter elleni lázangókkal mi

közösséget se tartsanak, nehogy ők is ilyenekül tekintessenek az apostoli szék által.

Hasonló tartalma a dalmatiai püspökökhez menesztett irata is, mely 495-diki február 1-jéről van keltezve. E levélben megczáfolta némelyek azon ellenvetését, hogy mivel a patriárcha császári szék városbeli püspök volt, csak közzsinat által ítélthetett volna el, valamint azon egyesek véleményét, hogy az egyház fejének széke nem lehet ott, hol a világi hatalom fővárosa van.

Olaszhon szomorú állapota- és a nép roppant megfogyásánál fogva, valamint az emberi üzlet minden ága igen megérzette a munkás kezek nagy hiányát, úgy az egyház igen sajnosan vette ama hirt, hogy kivált Lucania, Calabria és Siciliában a papszükség nagy mérvben mutatkozik. János ravennai érsek, mivel a kormány szék helyén lakott, jó korán és a legpontosabban értesülhetett e hiányról; azért arról kimerítő tudósítást küldött Rómába, és ezen iratában egyszersmind fájdalmasan panaszkodik, hogy a kor viszontagságai folytán az egyházi fegyelem mindenütt hanyatlásnak indult. — A ravennai főpásztor értesítvénye következtében Geláz 494 ben az egyházi fegyelem emelése végett egy igen nevezetes decretál-iratot bocsátott ki. Mivel az egyház akkori állapotára ezen okmány nagy fényt vet, szükségesnek látjuk annak tartalmát közölni. Geláz meghagyja:

I. „Soha sem szabad végső szükség nélkül az egyház régi canonaitól eltérni, hanem azokat a legszigorubbán szem előtt kell tartani. Megengedi tehát, hogy a szerzetesek áldozári méltóságra emelthessenek, ha ezt valami canonba ütköző akadály nem ellenzi, ha semmi súlyos vétségről nem vádoltathatnak, második, vagy özveggyeli házasságra nem léptek kolostori életök előtt, ha semmi testi szabályszerűtlenség nem forog fön, a rabszolgák állapotához nem tartoznak, vagy semmi becstelenítő foglalkozást sem űztek, hanem inkább a tudományokkal foglalkoztak. Ha tehát a szükséges tulajdonokkal bir valamely szerzetes, egy év alatt az áldozárságig fölszenteltethetik. És pedig oly formán, hogy minden rendfok tisztét három havig tartozik teljesíteni. Tehát 3 hóig olvasnok, háromig gyertyár, háromig al- s ugyanannyi hóig mint szerpap szolgálja az egyházat. Az utóbbi három hó eltelte után áldozó papokká szenteltethetnek.

II. Ugyanily eljárás alá esnek a világi papjelöltek is, kiknek erkölcsi viseletöket szigorun megvizsgáltatni rendeli, s hogy az egyházi pályárai fölvételnél semmi elhamarkodás sem történjék, ezek időközeit 6 hóval meghosszabbítja; mert nincs rutabb valami, mint oly pap, ki erkölcstelen életű.

III. Meghagyja Olaszhon püspökeinek, hogy följelentés és az apostoli széktől nyert engedély nélkül ki sem szenteljen föl új egyházat, és a joghatóságot illetőleg a szent-szék szabályaihoz tartsák magukat. A papságot a püspökök e tekintetbeni tulzásai ellen oltalmába veszi.

IV. A szentségek kiszolgáltatását illetőleg is különös utasításokat ad a papságnak. Meghagyja, hogy a keresztelezés és bérmálásért mi díjt sem követeljenek; műköruket át ne lépjék; püspöki ténykedéseket végezni ne merészeljenek, hanem a püspököktől nyert megbízás szerint teljesítsék tisztöket. A szerpapok a püspökök és áldozárok engedélye nélkül önhatalmulag ne ténykedjenek.

V. Rendeli, hogy a keresztség szentsége husvét és pünköst napjain szolgáltatassék ki régi szokás szerint, kivevén a súlyos betegség esetét. A papszentelést, valamint a zárdaszüzek beavatását s általában a kolostori fogadalmak letételét a kántor-böjtek napjaiban engedi csak megtörténni, hogy ezen intézkedés által a püspökök önkényének e tekintetben is gátot vessen.

VI. Az egyházi jövedelmeket is szabályozza, rendelvén a canonok nyomán, hogy minden egyház jövedelmei négy részre osztassanak: első a püspököt, második a papságot, harmadik a szegényeket illesse, a negyedik pedig az egyházi épületek föntartására fordittassék. A püspök és papok azon legyenek, hogy illetékök sértetlenül s pontosan kiszolgáltatassék. Mi az egyházi épületek föntartását illeti, meghagyja, hogy a püspökök az erre fordítandó jövedelmi rész fölött különösen örködjének, s a szegények illetékét hiven kezeljék; mivel arról egykor számolni fognak, s nem szabad feledniök, hogy az emberek előtt is tisztán és feddhetlenül kell feltűnniök. — Végre kötelességévé teszi az egész papságnak, hogy az ezen határozatok ellen cselekvöket az apostoli széknél följelentsék.

I. Geláz pápa legnevezeteseb tettei egyike volt egy zsinatnak 496-dikbani egybehívása Rómába. E zsinat, melyre 72 püspök jelent

meg, a pápa elnöklete alatt szigorú vizsgálat és nyomozás után elkészítette a canoni könyvek, az igazhitű atyák művei s az apokryf iratok jegyzékeit. A *canoni könyvek lajstromába* a következők vétettek föl: „Mózes 5 könyve, Józue 1, bírák 1, Ruth 1, királyok 4, Krónikák 2, Dávid 150 zsoltárainak 1, Salamon király 3 (példabeszédek, predikátor, énekek-éneke), a Bölcsesség 1, az *Ecclesiasticus* 1, vagy *Sirák fiának könyve*. — A *prophéták* által készített iratok következő sorozata állapítottatott meg: *Izaiás, Jeremiás, Ezeiel, Dániel, Ozeás, Ámosz, Mikeás, Joel, Abdiás, Jónás, Nahum, Habakuk; Sofoniás, Aggeus, Zakariás és Malakiás*. Továbbá: *Jób* könyve, *Tobiás* 1, *Eszdrás* 2 könyve, *Eszter* 1, *Judit* 1 és a *Makkabeusok* 2 könyve. — Az *ujszövetségi canoni könyvek lajstroma* a következő: 4 evangelium, sz. Máté, Márk, Lukács és Jánostól, apostolok cselekedetei, sz. Pál 14 levele (1 a rómaiak, 2 a korintiaiak, 1 a galataiak, 2 a tesszalonikaiak, 1 az efezusiak, 1 a filippiek, 1 a kolosszaiak, 2 Timoteus, 1 Titus, 1 Filemon s 1 a zsidókhoz); sz. János „*Tűtkos jelenései*“, sz. Jakab 1, sz. Péter 2, sz. János 3, s sz. Judás Taddeus 1 levele.“

Továbbá a zsinat által canoni iratokul egyhangulag elismertettek a következők: I. A *négy egyetemes zsinat*, ugymint a niceai, konstantinápolyi, efezusi és chalcedoni. II. Minden egyéb a pápák által megerősített és a szent-atyák által elfogadott zsinatok. III. *Carthagói sz. Cyprián, nazianzi Gergely, Vazul, Athanáz, Cyrill, Chrysostom, alexandriai Teofil, poitiersi Hilár, Ambrus, Ágoston, Jeromos, Prosper* iratai és Nagy-Leó Flaviánhoz intézett dogmatikai levele.

Az *apokryf könyvek* közé soroltattak: mindazon Jézus szenvedésről történetek, melyeket nem a 4 evangelista írt, ha mindjárt ilyenek más apostol neve alatt jelennének is meg; továbbá minden valamely apostol nevét viselő evangelium; a riminii zsinat; sz. Péter utazásának leírása; sz. András, Tamás és Fülöp neveit viselő akták; a Jézus gyermeksége, s pásztorok könyvei, egy „*Álap és kincs*“ című; Ádám leányai könyve, Virgil centói Krisztustól; sz. Thekla és Pál apostol aktái; az apostolok jelenései és canonai; Isten anyja, fölville; Ádám vezeklete; Jób testámentoma stb.

A zsinat ismét valamennyi tévtanító iratait, kik az egyház terén a bűbajos Simontól egész Acacius konstantinápolyi patriarcháig fölléptek, kárhoztatta. Végre az atyák a római székek Jézus intézményén alapuló s a kereszténység bölcsőjétől mindenütt általánosan elismert valamennyi egyház fölötti elsőségét újból ünnepélyesen ki nyilatkoztatták, s kimondották. Ezen zsinat végzései mutatják, mily keveset törődtek Nyugaton a konstantinápolyi egyház által bitorolt előjogokkal. — Az is kitűnik a zsinati határozatokból, hogy ezen időben a vértanúk aktáit még nem volt szokás Rómában nyilvánosan fölolvasni. Mi egyébiránt sz. Geláz ide vonatkozó rendeletét illeti, ez azt gyaníttatja velünk, hogy a szentek életét tartalmazó nem hiteles iratok nagyon el voltak terjedve. Azonban *Sedulius* és *Juvencius* költeményei, valamint *Orosius* története is jóváhagyattak. Özséb, Rufin és Origenes művei olvasása pedig csak ezek kijavítása után engedtetett meg.

A rómaiak közül többen, kiknek élén *Andromachus* senator állott, a *Lupercaliák* szeméremtipró ünnepeit visszaakarták állítani, melyeket Geláz megszüntetett. E dicső egyházfő a Lupercaliák ellen irt tudós értekezésével a római pógány babona utolsó nyomait is eltörölte. A Lupercaliák ünnepéről éneklí Ovid:

„Tertia post idus nudos aurora Lupercos adspicit.“

De, hogy ekkor s ezért hozta volna be a *Bold. szüz tisztulási ünnepét*, mint némelyek állítják, bebizonyítva nincs.

Geláz a pelagiánok és manichaeusok tévelyei kiirtásában is buzgónak mutatta magát. Az előbbieket ismét terjedni kezdettek Dalmát-honban s Picenum vidékein, az utóbbiak pedig még Romában is több követőre találtak. A pelagiánok ellen három levelet irt az említett tartományok püspökeinek, fölhíván őket, hogy minden erejüket egyesítsék ezen eretnekségek kiirtására. A manicheusokat Rómában fölkerestette, a városból kiűzette s könyveiket megégettette. Hogy jobban felfödöztethessenek; sz. Geláz rendelte, hogy az Urvacsorát két szín alatt vegyék a hivek; mivel ezen eretnekek a „*bort a sötétség fejedelme epéjé*“-nek nevezték, s azért csak kenyérszín alatt áldoztak. E sikeres rendelet a manichaeusok tévelyei kiirtása után lassankint elveszteni kezdé érvényét.

Némelyek „*De duabus in Christo naturis*“ czimű értekezést is tulajdonitanak ezen tudós pápának; de *Baronius*, *Bellarmin* és *Natalis Alexander* szerint az a Geláz pápa korában virágzott *cysikusi* Geláz műve. Szent I. Incze és sz. Coelestin leveleiből kitűnik, hogy az egyház Geláz pápától egy misekönyvet is bir. Kétségkívül ezt tette a szent pápa *Sacramentáriuma* alapjául. Ez egy 9 százados kézirat után a *hires Tomasi theatinus* (utóbb bibornok) vezetése alatt 1680-ban Rómában kinyomatott. Előfordul ebben a kereszt ünnepélyes tisztelete nagypénteken (*adoratio crucis*) és az ezen napra való előttei napon megszentelt ostya egy részének meghagyása; olajszentelés, a keresztlésnél szükséges víz megszentelési szertartása és a kenés; új házak beszenteléseirei imák, szentek ünnepérei több mise, melyek azok segítségül hívásának, s a földi maradványaik iránt tanúsított tiszteletnek mind megannyi ragyogó bizonyosságai; utazók votiv-miséi; különféle erényekérti, házassági megáldás, születés-napi, betegek, holtakérti misék stb. Szentelési utasítások ugyanazok, melyek a Decretalokban adatnak elő; több mise saját praefatióval bir. A böjti időben csak estve, zöldesüörtökön pedig reggel és estve tartatott a szent-mise.

Az „*Anathema*“ czimű művet főnebb már említettük, melyben tüzetesen megmutatta Geláz, hogy Acacius az egyházi átok alól halála után fölnem oldathatik. Nevezetes az Andromachus elleni értekezés, melyet már szintén érintettünk, valamint a pelagiánok elleni dolgozata. A Krisztusbani két természet könyvét, mely Nestorius és Eutyches tévtanai ellen iratott, némelyek azért tulajdonitják szintén Geláz pápának, mivel irálya az ő műveiben irmodorhoz nagyban hasonlít. E tekintetben azonban mi a főnebb idézett három igen tekintélyes irodalmi férfiúnak állításához hajlunk. — Geláz szellemdus és kenetteljes számos leveleiből csak 15 jutott el hozzánk, melyekből 13 Biniusnál fordul elő.

Mi ezen dolgozatok irányát és nyelvezetét illeti, igen magasztalólag emlékezik azokról Buonamici Fülöp „*De claris Pontificiarum Literarum Scriptoribus*“ czimű szép párbeszédeiben, melyeket XIV. Benedeknek ajánlott, és 1753-ban Rómában nyomtatásban jelentek. E nevezetes műben I. Leó, III. Felix, I. Geláz és Symmachus

pápák levelei a kor műveltségén fölülieknek mondatnak különös erőteljesség, nemesség s ékességöknél fogva.

I. Geláz, tekintve a kor viszontagságait, valódi áldás volt az egyházra nézve. A legfőbb méltóságot, melyre tündöklő erényei s tudományosságaért emeltetett, mint szolgaságot tekintette, s valóban mindenkinek szolgáljaul mutatta magát. Az eutychián s arián császárok, valamint a pogány királyok uralkodása általi nyomások daczára is fön tudta tartani az apostoli széket illető tiszteletet, és egyházát erélyesen védelmezte mindennemű zaklatás s üldözés ellen. A szűkölködők iránti kegyessége és bőkezűsége határt nem ismert, és az adakozásra mindig nyitva tartott keze a segítség forrásaul tekintett. Szeretetének mi áldozat sem volt nagy, és atyai gondoskodása a legdicsőbb fokra emelkedve ragyogott, midőn Rómát az éhhaláltól megmentette. Minden szegényt, kit szeretete megtalálhatott, a szükséges táplálékkal ellátta. Ő maga is szegényesen élt, s mint pápa is a legszigorubb vezekletnek vetette magát alá. És mindezen áldozatok mellett a sz. egélyt még diszes egyházakkal is dicsőítette. Így a Bold. szűz tiszteletére a *Lauretumba* vezető uton egy pompás templomot emeltetett, s sz. Euphemiának a tiburtini vidékeni egyházát beszentelte, valamint a sz. *Nicander* és *Eleutherus* basilicáját a lavicáni uton. Még mielőtt a pápai székre lépett volna, 492-ben a Laterán baloldalán az *ágoston-rendi szabályzatos canonokok* részére kolostort emeltetett, hova az isteniszolgálatok végzésére világi papokat rendelt. Ez mindjárt Rómából megérkezte után történt, hova a vendek elől menekült. December és februárban tartott papszentelése 12 szerpappal, 32 áldozárral és 67 püspökkel növelték az Ur szolgáltnak számát.

Hivatási foglalkozásai Gelázt nagyon igénybe vették, s a mi csekély szabad ideje fönmaradt, ez ima, elmélkedés, olvasásra és hasznos iratok szerkesztésére szenteltetett általa. Egyedüli fölűditése az volt, ha oly istenfélő férfiakkal beszélgethetett a szent dolgokról, kik tudományosságukat nem a priori, sem könyvekből, hanem a föl-feszített Üdvözítő keresztje tövéből merítették. — 4 évi s 8 havi erélyes pápasága után 496-diki nov. 19-kén kimult. Az egyház szentei közé írta nevét, s magas bölcsesége, tündöklő hitbuzgalma, jellemzilárdságával, melyet szent hivatása minden viszonyaiban oly

nagyszerűen tanusított, mely alázatossága s igazi jámborságával biztosította magának az egész kereszténység szakadatlan tiszteletét. Földi maradványai a Vaticánban takarítottak el azon évben, melyben *Chlodwig* Frankhonban a keresztény egélyt elfogadta.

Duszin állása daczára így nyilatkozik I. Gelázról: „Eszélyes, tapasztalt férfiú volt, ki méltóságát szent buzgalmával mindenütt fön tudta tartani. Irmadora erőteljes, néhol homályos. A kath. egyház szokásait s gyakorlatait igen ismerte, s a behozott fegyelemhez szigoruan ragaszkodott. Föltételei, határozatai mellett szilárdul megmaradt, mint azt Acacius elleni eljárása is bizonyítja....” Kis-Dénes († 540), ki a keresztény időszámítást behozta, Julián áldozárhoz intézett levelében a legfölségesb dicsbeszédet tartotta ezen istenfélő, buzgó, tudós és hatalmas pápa fölött. Mi az egész magasztalás koronájaul még csak azt mondjuk, hogy: *„brevi explevit tempora multa”*

Mi iratait illeti, melyekhez némelyek még sz. Pál levelei fölötti commentárt, hymnusokat s néhány egyéb költeményt is számitanak, a következő helyen igen megütköznek az akatholikusok; mi közöljük ezt, mert a Geláz elleni gyűlölködés okát föltárja előttünk, s a sz. egyházfőt még dicsöbbé emeli: *„A szent, romai-katholika és apostoli anyaszentegyház elsőségét sem valami zsinat, sem ez által hozott határozatnak, hanem egyedül Jézusnak köszöni, ki az evangeliumban így szól: „Te Péter vagy, s e kösziklán épitem föl az én anyaszentegyházamat, és a pokol kapui nem fognak azon diadalmaskodni.”* E szavaknál fogva az anyaszentegyházat Péterre, a legyözhetlen sziklára építette Krisztus; ez által a római egyházat, mint ilyent, mely szenny és gáncs nélküli, megszentelte, és a mely sz. Péter és Pál apostolok Romábani működése, halála, vértanúsága és dicső diadalánál fogva valamennyi egyház fölé emeltetett. Ezen apostolok Rómában Neró császár kormánya alatt egy s ugyanazon napon, nem pedig, mint az eretnekek vélik, különböző napon szenvedtek halált. A római egyház a legelső és legkitünőbb egyház, mert ez az apostolok fejedelme által alapított; az alexandriai rang szerint a második, mivel ezt sz. Péter megbízása folytán az ő tanítványa Márkus alapította; harmadik az antiochiai, mert sz. Péter itt működött, mielőtt Rómába ment volna, s mivel ezen város hivei nevezettek először keresztényeknek.” Mi szükségeltetik még több, hogy a

hitegységen s Jézus aklán kivüliek előtt e dicső egyházfő is fekete színben tűnjék föl?

Záradéku megemlitjük még, hogy I. Geláz pápa alatt történt sz. Mihály főangyalnak Apuliában a Gargano nevű hegyeni megjele-
nése, melynek alján sipontinok laktak.

LI.

Sz. II. Anasztáz. 496 — 498.

Sz. Anasztáz, e néven már II-dik, I. Geláz halála után egyhangulag pápává választatott, s nov. 28-dik, vagy némelyek szerint 25-kén fölszenteltetett. Fölemeltetése előtti életéből csak annyit tudunk, hogy Péter nevű római polgárnak fia volt, s e város *Caput tauri* (ma Vicolo Capostoro) nevű részében született. A pápai székre léptekor a nyugati egyházban mély csend uralkodott; mert a nyugati tartományok legnagyobbbrészt arián-érzelmű nralkodók alatt állván, ezek a chalcedoni zsinattal vagy a két természet fölötti vitával nem törődtek. Ellenben Keleten 494 dik év óta Anasztáz császár nyíltan az említett zsinat ellen működött, és mindént elkövetett, hogy valamennyi püspököt részére vonjon. Palladius antiochiai és Athanáz alexandriai főpásztorok már hálójában voltak; csak Euphemius konstantinápolyi patriárcha ismerte még el a IV-dik közzsínatot, és vonakodott annak elleneivel közösségre lépni. Ezért, s azon gyanúnál fogva, hogy Euphemius, Isaurus pártjához szit, a császár őt alattomban meggyilkoltatni akarta; de mivel a többszöri kísérletek s támadások is sikertelenek maradtak, a császár a rövidebb utat választotta. Ugyanis a székvárosban időző főpapokat egybehitta, s kegyenczei meg hízegői előtt a patriarchát fölségsértés és a lázadókkali titkos egyetértésről vádolta. A püspökök a császár vezényletére minden vizsgálat nélkül a patriarchát letették. E hirre a város népe föllázadt és az ártatlan főpapot visszakivánta; de Euphemius már számüzve volt, és a császár nem egy módot talált az ingadozó nép lecsendesítésére.

Euphemius hibája csak az volt, hogy a mulandót az örökkévalóval egyesíteni megkíséرتette, és a császárnak, meg az Istennek is tetszeni akart, holott két urnak ki sem szolgálhat. Azért szent buzgalommal védelmezte a chalcedoni zsinatot, de ugyanazon időben aláírta a Henotikont, hogy a császárnak tessenek. Elszakadt ugyan a Mongussali közösségtől, de eltúrta a Diptychában annak nevét, ki minden zavar és gonoszság egyedüli oka volt. A római egyházba fölvetetni törekedett, de nem tudott magán annyira uralkodni, hogy a hiu tekinteteket megvetvén, az apostoli szék jogos követeléseinek eleget tett volna. Ha a római egyháztól elszakadva nem lett volna, joggal számíttathatnék a szent hitvallók közé. A számkivetésben még 19 évig élt.

A megürült konstantinápolyi székre nem a papság és nép egyhangu választása, hanem a császár parancsa folytán az udvari püspökök által ezen egyház áldozára *Macedonius* emeltetett. Ez sz. *Genadius* patriarcha unokaöccse volt, kinek elvei szerint neveltetvén, hite tiszta, élete gáncs nélküli és szíve lángoló szeretettől volt Isten s az emberek iránt áthatva. Az udvar és nép által kedveltetett, s különösen jó benyomást tett mindenkire az által, hogy szerencsétlen előde ítéletének szelidítéseért esengett, s azt a hosszú utra szükséges költséggel is ellátta.

II. Anasztáz most két püspököt küldött követi minőségben egy irattal Konstantinápolyba, melyben az apostoli székre emeltetését tudatja, és szeretet, békét meg egyességet lehelő kifejezésekben a legalázatosabban kéri az új patriarchát, hogy a szakadás megszüntetésére tehetsége szerint közreműködjék. *„Ne túsze tovább, írja a pápa, hogy a Jézus Krisztusnak csak egy darabból álló köntöse két darabra szakításék az egy Acaciusnak neveért.”* Ugyanazon időben küldetett *Festus* római patricius is követségbe a császárhoz *Theodorich* király által, hogy királyi méltósága megerősítése tekintetében Anasztáz császárral alkudozzék. — Valamint a pápai követeket (*Cresconius* todi-i és *Germanius* capuai püspököket), úgy *Festus* római patriciust is a császár sokáig üres reményekkel tartotta vissza. Már egy évet töltöttek a püspökök Konstantinápolyban, és egy ügyben sem voltak egy lépéssel is előre. Hogy végre küldetésök célját elérjék, *Festus* azon merész ígéretet tette a császárnak, hogy mihelyt Rómába visz-

szatérend, a pápát a Henotikon aláírására indítja. Mint látszik, ez megtette a hatást. A patricius és püspökök nem sokára visszatértek Rómába.

Alig értesültek az alexandriaiak arról, hogy Konstantinápolyba pápai követek érkeztek, s a császár által békés érülettel fogadtattak, midőn ők is elhatározták, hogy a római egyházzal egyesülés ügyében szintén követséget menesztenek. A követek, *Dioscorus* áldozár s később patriarcha, meg *Cheremon* olvasnok, a császári székvárosba érkezvén, Festusnak és a pápai követeknek egy emlékiratot kézbesítettek, mely így kezdődött: „*Főméltóságú és érdemes patricius Festus- és Cresconius meg Germanus püspököknek, kik vele Rómából mint követek a legkegyelmesebb és Krisztusban legszeretettelméltóbb Anastasius császárhoz küldettek, átadják ezen emlékiratot Dioscorus áldozár és Cheremon olvasnok mint a tisztelendő alexandriai egyház küldöttei.*“ Ezen iratban védelmezik az illetők az alexandriai egyház eljárását, miután a rómainak elszakadtak. A szakadásnak okául I. Leó Krisztus két természetéről levelének hamis fordítását, melyet Theodoret készített, adják, mely nem egyebet tartalmaz, mint az egyház által kárhoztatott nestoriusi tévelyeket. Nem gondolhattak tehát egyebet, mint attól elszakadni.

Miután azonban nem rég *Psotinus* szerpap által arról értesültek, hogy ezen levél latin eredetijében mi sincs, mi a nicaei zsinat határozataival ellenkeznék, és a székhely mostani patriarchája a Nestorius-féle tévelyeket, miket Alexandria is gyűlöl, kárhoztatva, mindnyájan forrón óhajtják a római egyházzal egyesülést. Az emlékirathoz csatolák az alexandriai egyház ekkori hitvallását, mely szerint elfogadják a nicaei közzsínat határozatait, melyek a konstantinápolyi s ephesusi zsinatok által is megerősítették; elismerték, hogy az Isten fia valóban emberré lett, és azt Eutyches kárhoztatásával zárják be. A pápai követek ezen hitvallással nem voltak egészen megelégedve, mivel a chalcedoni zsinat egy betűvel sem érintetik benne, és a Jézus két természetéről hit sem volt határozottan előadva, hanem annak csak Istensége és embersége. Azonban a pápai követek megigérték, hogy Rómába visszatérvén, *Memorandum*-jokat át fogják adni a pápának; s egyszersmind megjegyzék, hogy ő szentsége Dioscor, Aelurus és Mongus neveinek a Diptychákbeli kitörlését követelni fogja.

Keletről Nyugatra tekintvén, úgy találjuk, hogy mindkettő közt mindig feszültebb lön a viszony, és a szakadás csak szilárdult. Mig amott az önkény által fogva tartott népekre nem ragyoghatott fel a művelődés hajnala, emitt, kivált Európában, a mérsékelt szabadság védszárnya alatt felvirágozni s egyesülni kezdtek az államok, melyek szellemiség, fölfödözések, találmányok és az emberi kultúra minden nemében haladásnak indultak. E tekintetben igen nagy befolyást gyakorolt a népekre a keresztényelem. Mint láttuk, Odoaker uralma Nagy-Theodorich a keleti góthok királya által megdöntvén, 492-től Olaszhon, Sicília, a dunai-tartományok egész a görög határokig az említett góthok kezeibe kerültek, kik előbb Pannoniában laktak. Némethonban friesek, szászok, slavok és vendek valának; Britannia nyolcz kis szász királyság, brittek és gallok közt volt felosztva Gálliaiban más nép lett az uralkodó. A góth királyok Olaszhonban, a spanyolok, burgundok királya Galliában, az angolszászoké Britanniában és észak valamenyi népei a bálványozást követték. E népek közt leghatalmasabbaká lettek a frankok, kiknek vezérök Chlodvig (Lajos) a római tartományok utolsó maradványát is meghódította Galliában; legyőzte az alemannokat, a Rajna és Duna közt a német népekkel szövetséget kötött, s azután kereszténynyé lett.

Ezen üdvös lépésére nagy befolyással volt a Chlodvigot minden oldalról környező keresztény szellem, nejeének (Chlotild) buzgólkodása, a toursi sz. Márton sirjánáli számos csodák, s a Zülpignéli csata 496-ban az alemannokkal, midőn Chlodvig frankjaival igen megszorulva lévén, végső szükségében szíve megindult, szemeit könyek nedvesíték, kezeit ég felé emelte: „*Jézus Krisztus, imádkozék és esenge ő, kit Chlotild az élő Isten Fiaul tisztel, és a kiről mondatik, hogy a szorongatottakat megsegíti, és a benne reménylőknek győzelmet ad, esengve hivlak segítségül, és ígérem, miszerint benned kinni s magamat megkereszteltetni fogom, ha nekem győzelmet adsz!*“ S valóban tapasztalá Chlodvig, hogy a keresztények Istene hatalmas, őt győzelemre segíté. Az alemannok futásnak indultak, midőn királyukat elesni látták. Chlodvig ígérétét teljesítette.

Chlotild értesülvén a győzelemről, a nagyhirű sz. Remiget, ki századának legjámorabb, legtehetségeseb s legtekintélyesb főpapja volt egész Galliában, hitta a király hitbeni oktatására, ki a rheimsi

főpásztort szívesen hallgatta. A keresztelésre a 496-diki karácson tüzetett ki. Ezen ünnepélyre maga Chlodvig több, még külföldi püspököket is hitt meg. Ezek közt leghiresb volt sz. *Avitus*, a nyugoti góthok birodalmából. Clotild és Remig a rheimsi Máriaegyházat a legpompásabban feldiszhitték a nevezetes ünnepélyre. Elérkezvén a kitűzött nap, a menet megindult a királyi palotából, s midőn a székes-egyházba ért, Chlodvig meghatva a kath. egyház ragyogó pompájától, kérdé az érseket, hogy az mit itt lát, az Isten országa-é, mely neki ígértetett. „*Nem*, válaszola sz. Remig *ez csak kezdete azon utnak, mely oda vezet.*“ Midőn a király a kereszteleő-kúthoz közelednék, sz. Remig csont- s velőkig ható szent beszédet mondott oly ékesszólással, mely őt nevezetessé s dicsővé tette. Záradékol így szóla: „*Hajtsd meg alázatosan fejedet sicam-briai! és imádd azt, mit előbb szédultál, s pusztítsd el azt, mit azelőtt imádtál!*“ — A királylyal együtt 3000-en keresztelestettek meg a hadseregéből. A fényes szertartás után a jámbor uralkodó drága kövekkel ékített aranykoronát ajándékozott az egyháznak sz. Péter tiszteletére.

Hoffmann, egykori pesti s bécsi egyetemi tanár, ki a legfontosabb s a polgárisodásra nézve legnagyobb horderejű vallási események iránt sem birt, vak elfogultságánál fogva, némi kegyeletet tanusítani, a római pápákról irt három kötetre terjedő művében, mely az író vallási dolgokbani nagy tudatlanságát harsányan hirdeti, egy adomát említ, melyet azonban mi a frank király hitbuzgalma, s mély vallásos érzete hű kinyomataul tekintünk, mig az idézett író azt a szent dolgok iránti tiszteletlenség növelésére szánta. Ugyanis, miután a kereszteleés elvégződött, sz. Remig az Üdvözítő szenvedéséről igen megható beszédet tartván, Chlodvig fölkiáltott volna: „*Hej, ha én frankjaimmal ott lettem volna, az nem történt volna!*“

Chlodvignak a katholika hitre térése igen nagy fontosságu volt; azért ezen esemény méltán örvendeztette meg az igazhitű kereszténységet. Erre nézve egy szépen hasadó hajnal volt ez, mely hosszú éj után ragyogott fel, és valahára jobb, fellegtelen napokat hirdetett. Azért több szent püspök irt az új katholikus királynak, szerencsét kívántak neki, és örömeiket fejezték ki az önmagában és következményeiben oly igen fontos esemény fölött. Rövidség okáért csak sz. *Avitus* viennei főpásztor szavait idézzük: „*Az ő* (Chlodvig)

megtérése által valamennyi tévfelekezet fölött eltörött a pálcza; általa a frankokat Isten népévé tette az Ur, s a többi pogány népekre is földeríti a hit világát. Az ő hite a katolikusok diadala lett, s az fog lenni minden következő győzelme is.“

II. Anasztáz pápa is irt a királynak, és a felséges hódítást, melyet az egyház Chlodvigon s a frankokon nyert, azon halfogáshoz hasonlítja, melyet Péter tett, midőn Jézus szavára megveté a hálót. A pápa mondja a többi között: „*Péter széke ily fontos eseményen nem ok nélkül örvend, midőn látja, hogy a népek mint sietnek a keresztény hitet elfogadni, és mi magasztaljuk az Urat, ki az egyháznak egy oly fejedelmet adott, ki azt védelmezni képes.*“ Szent buzgalmaért, melyet mint egyedüli kath. fejedelem Nyugaton tanusított, Chlodvig és utódai a „*Rex christianissimus*“ diszczimet nyerték az egyháztól.

Ezen szent egyházfő már nem élt, midőn Chlodvig megtérése-nek világfontosságú eseménye a szép gyümölcsöket termé. Midőn 498-ban a patricius és két pápai követ Keletről Rómába visszaérkeztek, II. Anasztáz pápa nem volt többé az élők közt. Az említett év vége felé, miután Jézus egyházát 10 nap hiján 2 évig szent buzgalommal kormányozta, kimult. Földi maradványai a sz. Péteregyház előcsarnoka alatt takarítottak el. Halála neméről *Platina* így ír: *Sunt, qui dicunt, eum in latrinam effudisse intestina, dum necessitati naturae obtemperaret.*“ Ezt azonban s egyéb koholmányokat is *Lö-rincz* ellenpápa hívei hiresztelgették. *Baronius* pedig írja, hogy nem II. Anasztáz pápát, hanem Anasztáz császárt sujtotta agyon a villám.

Nem hiányoznak írók, kik, mivel ezen pápa az eretnekek iránt kegyesebb volt, elég botorul azt következtetik abból, hogy az eutychnismushoz hajolt. Mások meg állítják, hogy a III. Felix és I. Geláz által kárhoztatott Acaciust az egyházi büntetés alól föloldani akarta. De ezen állítás aaptalan, és egyedül Anasztáz könyvtárnoknál fordul elő, mely azonban, mivel mi kutfőre sem támaszkodik, hitelt nem érdemel. Sőt inkább hangosan hirdeti a történelem, hogy a császárt is felhitta Acacius nevének a Diptychákból kitörlésére. — Az ezen patriárcha általi keresztelést és papszentelést érvényesnek nyilatkoztatta ki, irván a többi között: „*Mali ministrando sibi tantummodo nocent, non Ecclesiae Sacramenta commaculant; nec eos, qui per haereticos sunt baptisati, aut ordinati, portio laesionis attingat.*“

— Végre említendő még, hogy sz. Lőrincz vértanu sirját 80 fontnyi ezüst disz művekkel ékítette, és 12 áldozárt, meg 16 püspököt szentelt föl. — Halála után csak 6 napig volt üresedésben az apostoli szék, melynek betöltése, mint látni fogjuk, nagy zavarokat okozott.

LII.

Sz. Symmachus 498—514.

Midőn sz. Symmachus a pápai székre lépett, az egész földön egyetlenegy katolikus uralkodó, Chlodvig volt. Azért az igazhitű hivek igen szerették őt, s azon remény vigasztalta őket, hogy általa támogatva a folyton sulyosbuló arián fejedelmek igáit valahára lerázhatandják. Mig a frank király megtérése az igazi keresztényelem terjedésére nagy befolyással volt, addig az eutychiánus császár Keleten a katholika egyházat mindenütt elnyomni törekedett. Afrika, Spanyolhon, Gallia, Burgund és a dunai-tartományok arián fejedelmeket uraltak, mig a többi népek pogányok voltak. Igen, mig Franciaországban a megtért király kormánypálczája alatt az egyház és állam a legszebb egyetértésben lévén, kölcsönösen támogatták egymást, és Olaszthonan Theodorich kegyes és bölcs kormánya által is gyámolítottatott, a keleti császár az egyenetlenség magvait Rómában is elhinteni törekedett. Mint főnebb II. Anasztáz pápa életrajzában hallottuk, a császárnak azon ígéretet tette Festus patricius, hogy az örök-városba visszatérvén, rá fogja birni a szent-atyát az ünio-kibocsátvány elfogadására, melynek magva azonban a Henotikon volt. A követ Konstantinápolyból elutazott, s midőn Rómába visszatért, a pápa már nem volt az élők közt.

Sz. II. Anasztáz halála után 5 nap mulva a pápaválasztás megkezdődvén, ennek kimenetelét ki sem várta feszültebb figyelemmel, mint Festus a volt követ, mivel Anasztáz császárnak adott szavát megtartani akarta. Pápául a simagia-i születésű Fortunatus fia Symmachus választatott meg, kit III. Felix cardinál-szerpapnak nevezett ki. Az új egyházfő jog- és igazságszeretete nem jó előjel volt a patricius tervére nézve; azért gyorsan nagy pénzáldozattal pártot

szerzett, hogy a czéljainak kivitelére igen alkalmasnak mutakozó *Lőrincz* főáldozárt pápául föltohassa. Mindkettő ugyanazon napon szenteltetett föl, *Symmachus* a Nagy-Konstantin által építtetett basilica, *Lőrincz* pedig a Maria-Maggioreban. Az első mellett a hasonlíthatatlanul nagyobb rész nyilatkozott; de *Lőrincz* kisebb pártját a hirneves *Pascasius* szerpap szava, kit nagy jámborsága, kegyessége és a szegények iránti különös bőkezűségeért mindenütt kedveltek, nem megvetendő tekintélyre emelte.

Mivel *Symmachus* nem tágíthatott, *Lőrincz* pedig engedni nem akart, innét a kereszténységre ép oly botrányos, mint Róma városára veszélyes szakadás keletkezett. A nép nem maradt semleges, hanem majd az egyik, majd a másik párthoz csatlakozott. Utóbb Róma utcáin harcra került a dolog; a *Lőrincz* pártjaniak szemtelensége és gonoszsága naponként növekedett, a küzdelem heves lön annyira, hogy rövid idő alatt az egész város csoportosulások, rablás, gyilkolás és minden kihágások undok színhelyévé változott át. Minél tovább tartott a szakadás, annál magasabb fokra hágott a vérengző harc. Végre belátták, hogy ideje volna a botránynak véget vetni; azért elhatároztatott, hogy mindkét pápa Ravennába menjen, és a király belátására bizza a kérdés eldöntését: kit kelljen a kettő közül a törvényes egyházfőül tekinteni? Az egyház ezen lealázása, mint többnyire atörténelem igazolja, magában a szentélyben készítettet elő. Ha a papság egy része nem engedte volna magát pénzzel megvesztegetetni, úgy *Lőrincz* pártja nem léphetett volna föl. Fájdalom, az egyház legnagyobb ellenségei többnyire a szentélyből kerültek ki!

Azonban *Theodorich* igazságszeretete, bölcsesége és a kath. egyház iránti kiméletes bánásmódja, s mély tiszteletétől csak a legjobbat lehetett várni. *Symmachus* és *Lőrincz* tehát a királyhoz utaztak, ki ez ügyben már több tekintélyes püspökkel is értekezvén, kijelentette, hogy az tekintessék egyházfőül, ki előbb választatott, vagy pedig több szavazatot nyert. *Symmachus* választásánál mindez egyesülve volt; azért mint az egyetemes egyház feje elismertetvén, a botrányos szakadás egy év múlva megszűnt. — Hogy jövőre a pápaválasztásoknál ily cselszövények, ármányok föl ne merüljenek, *Symmachus* még ugyanazon 499-diki évben saját elnöklete alatt egy nevezetes zsinatot tartott, melyre 5 szerpap, 67 áldozár és 71 püspök

jelent meg. „*Én egybehíttalak titeket a tél zordonsága daczára is, mondá a pápa a sz. Péter basilicájában összegyülekezett atyákhoz, hogy a papságban pártoskodás és népmozgalmak elhárítására, mindők felemeltetésemkor is támasztattak, a leghatásosabb eszközökről gondoskodjunk. Lássuk azért, mily zsinormértéket kell a pápaválasztásoknál alkalmaznunk.*“ Mire az egész gyülekezet egyhangulag fölkiálta: „*Jézus Krisztus hallgass meg minket! Éljen Symmachus!*“ Azután a következő határozatok alkottattak:

I. Ha valamely pap, áldozár vagy diákon még a pápa életében, s ennek tudta nélkül szó, írással vagy esküvel általadná szavazatát a jövő pápaválasztásra, az ilyen hivatalát veszítse és kiközösíttessék. — II. Ha a pápa rögtön meghalna, vagy betegsége oly fordulatot venne, hogy az utódra vonatkozó szükséges intézkedéseket meg nem tehetné, úgy az tekintessék törvényes egyházfőül, ki az egész papság, vagy legalább annak legnagyobb része által választatott. — III. Mindazok, kik ezen zsinattól fogva azokat, kik dicsvágyó, vagy más büntetésre méltó tekintetekből zavargásokat idéznek elő ármányaikkal, följelentik, tiszteletre és tekintélyes jutalomra számíthatnak, és ha tán ők magok is bűnösök volnának, teljes bűnbocsánatot nyernek.“ — Ezen a korszükség által előidézett zsinati határozatokat minden jelenvolt püspök, áldozár és szerepap aláírta. Az ellenpápa is, belátván canonszerűtlenségét, az aláírókhoz csatlakozott. Lőrincz bocsánatot nyert, és kárpótlásul a nocera-i püspökségre emeltetett.

Ez az V-dik század utolsó aktája, mely a katholicismus dicsoszorujában bizonynyára nem a legcsekélyebb; mert az szülte sz. *Cyryllt*, *Prospert*, arlesi *Hilárt*, *Remiget*, *Chlodwigot*, sz. *Chlotildot*, és hallotta az egyházatyák utolsó szavait. — De térjünk át a következő századra, és lássuk, mikép teljesítették a pápák ebben is isteni küldetésüket.

A római egyházban helyreállított béke nem sokáig tartott. A már többször említett Festus, néhány senator, kiknek élén *Probinus* állott és több nyugtalan fejű római pap, kik meg a pápa legörjögőbb ellene Paschasius római szerepap által vezényeltettek, egyesülvén, elhatározzák, hogy Symmachust az apostoli székről undok rágalmaikkal lerántják, és megint Lőrinczet segítik arra föl. Azért Theodorichoz

Ravennába követeket küldöttek, kinél a pápát oly iszonyu bűnökről vádolták, melyek közt a házasságtörés nem a legcsekélyebb volt. A többi közt azt állíták, hogy Symmachust saját pártjabeliek vádolják a legcsekélyebb büntetésekről, melyek által azok már egészen föllázíttatnak. Kérték azért a királyt, hogy nyomozást rendeljen s egy alkalmas püspököt, ki ezen ügy bevégezéseig Symmachus helyett az egyházat ideiglen kormányozza. Theodorich ezen indítványt elfogadván, Péter altinói püspököt nevezte ki a római egyház látogatójává, s őt utasítások, felhatalmazásokkal ellátva Rómába küldötte. Fájdalom, ezen ember részrehajló volt; mindjárt működése elején Symmachus esküdt elleneül mutatta magát, és ahelyett, hogy a király utasítása szerint nyomozást intézett volna, azonnal megfosztotta őt pápai jogkörétől, és mindent birtokába vett, mi az egyházhoz tartozott. És így döntetett az, ki a szegényeken segíteni tudott, maga is a legvégsőbb nyomorba; a szolgaság ült a trónon, és a trón a szolgaság bilincseiben volt, mint *Ennodius* a híres szónok és költő írja.

Egyszersmint meghagyta Theodorich, hogy Olaszhon minden püspökei a római zsinatra siessenek, mely Symmachus ügyét fogja tárgyalni. Az apostoli szék jogait tisztelő főpásztorok igen megilletődtek a király ezen parancsára; és a liguriai, aemiliai s velencei püspökök útutazásukkor Ravennában a király előtt afölött érzékenyen panaszkodtak is. De Theodorich megnyugtatta őket azon biztosítással, hogy a zsinat egybehívása a pápa beleegyezése, sőt annak egyenes kívánsága folytán történt. Azonban az altinói püspök kit magatartásaért a rómaiak gyűlöltek, a lázadást folyton szította, pártoskodásával. Az egyház canonai és törvényei lábbal tiportattak; a hierarchiai épület, melynek alapját maga Jézus tette le, leromboltatott, és Jézus egyháza alapjaiban megrázkódtatott. A zavar és rendetlenkedések végre arra birták Theodorichot, hogy Rómába menvén, személyesen akart a jó rend visszaállítására működni. Azon reményben volt ugyanis a király, hogy jelenléte a pártokat lecsendesíteni és így a lázadásnak véget fog vetni.

A zsinat csak 501-ben, midőn már a király Ravennába visszatért, gyűlt egybe a jerusálemi sz. keresztről címzett egyházban. Ünnepeyes menetben, papsága legnagyobb részétől és sok tekintélyes romaitól kísérve, vonult a pápa a templomba, roppant néptö-

meg is követvén őt. Ártatlanságának öntudata tükröződött vissza arczvonásain és méltóságteljes magatartása mindenkit egész a könyekig megihatott; mert kit nem indított volna meg a tudat, hogy épen egy oly jámbor és erényes pápa mint Symmachus kényszerítetik a gonosz és irigy ellenség által e lépésre, mely Jézus látható helytartóját e földön oly igen lealázza! Róma legnagyobb része állandóan közösségben volt Symmachussal. Lőrincz pártja látván, hogy ügye bukáshoz közelit, mint minden szakadárok, ismét erőszakhoz nyultak, és a zavar oly magas fokra hágott, hogy csak nagy bajjal lehetett a dühöngőket, kik Symmachus élete ellen törtek, rendre utasítani.

Erre a zsinat ismét egybegyült; de Symmachus néhány püspök által annak tudtára adta, hogy, mivel magát igazolni kívánja, csak ez indítja őt arra, hogy nem tekintvén az apostoli széket illető jogot, még egyszer megjelenik az atyák előtt. Azonban jövőre sem a zsinaton meg nem jelenik, sem többé nem igazolja magát. A király hatalmára bizza magát, tegyen az vele úgy, mint jónak látja. — Mi sem volt a püspökökre jobb hatással, mint ezen tudósítás, és azonnal értesítették erről s általában a történekekről a királyt. Igen erős kifejezésekben tudatták az uralkodóval, hogy mily illetlen és hallatlan dolog az, hogy tudniillik a püspökök ítéljenek az egyetemes egyház feje fölött; és azért kérik a királyt, engedje meg nekik, hogy meggyékbe azonnal visszatérhessenek annál is inkább, mert a zavargókat kivéve, a legtekintélyesb rész szakadatlan közösségben van a legfőbb tiszteletre méltó Symmachus pápával. A püspökök ezen iratára küldte Theodorich ama nevezetes válaszát, mely 501-diki okt. 1-jéről van keltezve. Ha ezen ügyben, írja Theodorich, bíró akart volna lenni, úgy rég közmegelegedésre döntötte volna azt el. Azonban őt csak az egyház külső védelmezése illeti, annak belső ügyeibe avatkozni nem akar; mert ez a püspökök dolga. Azért rájuk hagyja, valjon kihallgatják-e a pápát vagy nem; csak őt értesítsék, hogy tudja magát mihez tartani. Az ő egyedüli akarata az, hogy minden halogatás nélkül visszaálltassék az egyház és a város békéje.

A királyi iratot, mely Theodorich kormányzói bölcseségének fényes tanuja, a senatussal azonnal közölték a püspökök, s egyszers-mint figyelmeztették, hogy miután a király így nyilatkozott, annál-

inkább óvakodják a senatus minden őt nem illető beavatkozástól. Erre a zsinat utósor ül egybe, s a következő ítéletet olvasá föl: „Mi tudatjuk ezennel, hogy Symmachus pápa az emberektől és azok előtt miről sem vádoltathatik, miben elmarasztaltathatnék; azért minden vád alól fölmentetik, miután mindaz, mi a pápa személyét illeti, egyedül az Isten ítélete alá esik. Továbbá a királytól nyert fölhatalmazásnál fogva rendeljük, hogy minden a városban s azonkívül a pápától a zavargók által elragadott egyházi javak és templomok annak birtokába azonnal visszaadassanak. Mi azon papokat illeti, kik a szakadásra befolytak, ha a pápánál bocsánatért esedeznek, és neki elegettesznek, papi állásuk- és hivatalukban megmaradhatnak; de az első visszaesés után azonnal kiközösíttetnek és a canonok minden szigorával büntetettnek. Intjük egyszersmint a hivatottakat, hogy a pápával közösségre lépjenek, és abban állhatatosan megmaradjanak, ha Isten ítélete alá esni nem akarnak.“

Ezen határozatot 76 püspök írta alá, kik közt egyházaik rangja szerint Lőrincz milanoi és Péter ravennai püspökök voltak az elsőek. Ezen örökké nevezetes ülés a „*Palma aurea*“, azelőtt császári, most királyi épületben, mely Róma legfölségesb palotái egyike volt, tartott; azért is a zsinat közönségesen „*Synodus palmaris*“-nak nevezetik. — Az ellenpárt, melynek feje minden áron pápa akart lenni, ezen ítélettel nem volt megelégedve, tiltakozott, s a következő czim alatt: „*Adversus synodum absolutionis incongruae*“, egy nyilatkozványt bocsátott ki, melyben a következő pontok fordulnak elő:

I. A zsinaton jelenvolt püspökök nagyobb része előre elhatározta, hogy Symmachust ártatlannak fogja nyilvánítani. — E pont hamis, mint az ügy egész folyama tanúsítja, mert Symmachus törvényes pápa volt, s mint ilyent ellenei legundokabb rágalmai sem bukathatják meg.

II. A vádlók nem hallgattattak ki, és valamint a bíró senkit sem kárhoztathat kihallgatás nélkül, ugy senkit föloldozni nem lehet a vádlók kihallgatása elmellőzésével. — Ezen pont is a maga semmiségébe hull vissza, ha tudjuk, hogy az ítélet kimondása előtt a szükséges nyomozás kellő szigorral megtétetett. De Lőrincz pártja jogtalanul megdönteni törekedett a zsinat által kimondott canonszerű ítéletet, hogy ismét rendetlenkedést idézhessen elő; mert e pártban

számosan voltak, kik nemesebb és jövedelmesebb foglalkozást nem ismertek a zavarosbani buzgó halászásnál!

III. Symmachus semmis okoknál fogva vonakodott birái előtt megjelenni, ámbár meghivatott; oly személy pedig, ki a törvényes megidézésre is vonakodik megjelenni, inkább megítéltetést, mint fölmentést érdemel. E pont is oly hamis, mint a többiek; a pápa nem vonakodott eleinte megjelenni, de abban a lázadók által gátoltatott, kik fölfegyverkezve mint valami dühös oroszlánok lestek a derék férfiura, hogy széttephessék. Neki pedig épen nem volt kedve magát Lőrincz javára agyonzuzatni, mi bizonyosan megtörténik, ha *Bedulph*, a király háznagya, *Aligernes* és *Gudila*, meg egyéb magas állású római hivatalnokok a dühöngők elől sértetlenül a pápai palotába nem sietnek Symmachussal, midőn ez épen a zsinatról volt hazame-nendő. Azután neki az apostoli széket illető jogot nem volt szabad megsérteni, midőn az tiltotta a megjelenést.

A zsinat eljárását illetőleg, így ír a tudós *Ennodius*: „*A pápa beleegyezése nélkül semmi egyházi gyülekezet sem ítélhet ő fölötté, ez azon örökség, melyet sz. Péter hagyott a pápai székeknek. Sz. Péter azokat emeli a székre, kik már szentek, vagy megvilágosítja azokat, kik még nem ilyenek. Ő tudja, mi illeti az alapot, melyen az egész nyugszik. Más emberek ügyeit Isten emberek által kívánja elintéztetni; de a pápát minden nyomozás nélkül saját ítéletének tartotta fön. Ő azt akarta, hogy a sz. apostol utódának sértetlen lelkismeretét csak a min-dent legpontosabban ismerő, ki a szív és vesékbe lát, vizsgálja meg.*“ E pontot alább XII. János életrajzában tüzetesen tárgyaljuk, ahol meg fogjuk mutatni, hogy nem teheti le a pápát oly zsinat, mely sem az egyházfő, sem a császár által nem hivatott össze.

A zsinati határozat nem csekély mozgalmat idézett elő a galliai egyházban. Mihelyt arról hivatalosan értesültek a püspökök, sz. *Avitus* viennei metropolitát megbízták, hogy mindnyájok nevében a ró-mai székhöz intézendő egy iratban az összes galliai egyház nyilatko-zatát kifejezze. Ezen nevezetes, nem közönséges kenettséggel kiállít-tott levében, mely az utókor számára szerencsésen föntartatott, pa-naszolkodik *Avitus*, hogy *Olaszthon püspöke az anyaszentegyház fejé-nek biráiul engedték magukat rendeltetni. Ha Symmachus a királynál bevádoltatott, kötelességök lett volna a pápát teljes erejükből védelmezni*

és igazolni, de nem bírói szerepet vállalni fölötté. Nehéz volna azt meghatározni, hogy mely törvéynél fogva ítélthetik el az előjáró alattvalói által. Az, ki az Ur nyájának feje, írja továbbá a szent főpásztor, egykor bizonynyára számolni fog működéséről, de nem az alárendelt nyájnak, hanem a nyáj legfőbb Urának. De végre mégis megdicséri a püspököket, hogy minden bírói határozattól óvakodtak, és elismerték, hogy csak egyedül az Isten ítélhet az ő anyaszentegyházának feje fölött.

Nem emlékezünk, írja Müller, hogy az egész hajdankorban ennél valaha mélyebb tiszteletet tanusított volna valamely egyház a római szék iránt, mint sz. Avitus ezen levelében, ki rendkívüli kegyessége, ragyogó erényei és tudományosságánál fogva nemcsak az egész nyugati egyházban, hanem a barbárok és ezek uralkodóinál is nagy tiszteletben állott. E nagy férfunál a római püspök nem „*primus inter pares*“, hanem az egyetemes egyház feje, legfőbb pásztora, kinek isteni intézkedés, egyházi törvények és szent hagyományoknál fogva minden püspök engedelmisséggel tartozik. Sz. Avitus nem saját alapelvét és nézetét fejezi itt ki, hanem az összes galliai főpásztorokét, kik közt hirneves férfiak is ragyogtak, mint: sz. *Remig*, sz. *Caesarius* és sok mások, kiket szent életökért Isten különös kegyelmekkel tüntetett ki.

A következő 502-diki évben Symmachus Rómában megint egy zsinatot tartott, melynek 65 püspöke érvényen kívül tette az Odoaker által hozott ama rendeletet, mely a világiaknak befolyást enged a pápaválasztásnál a rendföntartás ürügye alatt. Az egyházi javak kezelése is szőnyegre került, és a többi közt meghagyatott az atyák által az is, hogy az egyházi javak csak a legvégsőbb szükségben adathatnak el, midőn azt az egyház jóléte kívánja.

A páma-i zsinat azonban nem állította vissza teljesen az egyház békéjét. Lörincz pártja még folyvást nyugtalankodott, történelmi tényeket elferdítő iratokat terjesztett el mindenütt, melyekben a pápát és püspököket gyalázta, valamint a zsinati határozatot, és illőtlenül Symmachus fölloldozását érvényteleníteni törekedvén. Azért a püspökök kénytelenek voltak ezen ügyben még egy zsinatot tartani Rómában. Ennodius, ki utóbb páviai püspök lett, bizatott meg, hogy a szakadárok gyalázásai és rágalmaira czáfolatot írjon. Ezt meg is

tette a tudós férfiú, egy oly erőteljes és elragadó ékesszólással szerkesztett iratot téven közzé, mely a pápa legmakacsabb ellenét is annak részére ragadta, és oly köztetszésre talált a zsinati atyáknál, hogy azok egyhangulag fölvették azt a zsinati akták közé. Erre a zsinat a bevádoltak ellen szigorral akart föllépni, és a páma-i zsinat határozata szerint mindnyájokat elítélni. De a jámbor Symmachus egykori dühös üldözőit ótalmába vevén, arra kéré a püspököket, hogy azok iránti eljárásuk jótékony és kegyes legyen. A pápának ezen valóban evangéliumi szelidsége megtette az óhajtott hatást, és mivel Theodorich is egy leiratában arra intette Lőrincz követőit, hogy a zinati határozatnak magokat alá vessék, utóbb a szakadás véget ért.

Ugyanazon zsinat, mely több mint 200 püspökből állott, egyszersmint elhatározta, hogy a bevádolt püspök a kimondott ítélet előtt sem méltóságától, sem jövedelmétől meg nem fosztathatik; mert, mondja a pápa, ha a bűnbáni elmarasztalás után fenyítették a püspök, ugy nem mondhatja senki, hogy az önkény és ellenei hatalma által nyomatott el. Ezen határozat által különben gátot akart vetni a zsinat az önkényű vádlásoknak, milyenek ezen időben többször fölmerültek.

Symmachus pápasága által Anasztáz császár szép reményeiben csalódván, melyekre a római Festus ígérete jogosította őt, midőn mint követ udvarában tartózkodott, mi áldozatot sem kimélt, hogy Konstantinápolyból Lőrincz pártját támogathassa. Mégis irt Symmachus a császárnak, jelentvén hogy vele nem léphet közösségre mindaddig, míg Acacius nevét a Diptychákba ki nem törölteti. A pápa kívánsága folytán a római senatus is irt a császárnak, kérvén őt, hogy mondjon le annak közösségéről, kit Róma kárhoztatott, és ne tartsa fön tovább a két egyház közötti boldogtalan szakadást. Anasztáz e két irat iszonyuan felbőszítette. Ő azt állitá, hogy Symmachus által kiközösítettett, s egy kibocsátványt tett közzé ellene, melyben az eretnekek aljas nyelvét jóval fölülhaladva, a pápát manichaeusnak nevezte és azon szemrehányást tette, hogy nem canon-szerűleg, hanem törvényellenesen választatott pápává.

Symmachus fönséges állására teljesen méltó volt; szent hivatása ösvényén erélyesen járdalván, semmiféle világi hatalom tekin-

tete vagy fenyegetése által sem rendített meg. Azért a császár gyalázó iratára oly választ küldött, minőt idáig még egy pápa sem irt valamely uralkodóhoz. Minekutána a neki tett szemrehányást az igazság és ártatlanság győzelmes erejével visszautasította, megjegyzi a császárnak, hogy nem a pápa, hanem ő maga közösitette ki magát; mert mindaz, ki alexandriai Mongust tiszteli, sz. Péter apostolt az ő utódában, bár ki legyen is az, lábbal tiporja. Azután folytatja: *„Ép oly nagy különbség van a pápa és császár méltósága, mint az isteni és világi dolgok ügyvitelének közt. A császár a pápától fogadja a keresztiséget, bűnbánatot s egyéb szentségeket; annak imáiba ajánlja magát. A császár csupán földi, mulandó dolgokkal foglalkozik, míg a pápa mennyei, örök javakat szolgálta ki.”* Symmachus tehát az egyház fejének méltóságát a császáréval egy vonalra helyezi. És ebben a pápa még igen szerény volt, mert a pápai méltóság alapjában még fönségesebb, miután a mennyei hasonlíthatlanul több e föld nyomorultságainál. A felsőbb hatalom mindig a lelki, mivel ennek minden lélek alá van vetve. A császár ember, ki szintén engedelmeskedni tartozik az isteni törvényeknek, valamint Krisztus szolgálát és annak helyettesét tisztelni, és az isteni dolgokban őket hallgatni köteles. Az érzéki és érzékfölötti, a földi és mennyei dolgok közt mi párhuzamítás sem lehetséges. A pápai hatalom nem e világról való. Az egyház feje Isten országában uralkodik, mely politikai határokat nem ismer, soha nem változik, örök szüzességben virágzik s a melynek ellenségeini diadala előre biztosítva van. Nem az érzéki, hanem a lélek szemeivel kell ezt tekinteni, oly szemmel, mely mindig világosan lát, míg a szívet egyszerűség, alázatosság és istenfélőség lakják. Így tűnik csak fel a pápai méltóság roppant fölsége, legalább azoknak, kik mint Isten gyermekei a világ fiaitól kezdettől fogva elkülönítették magokat, hogy egykor Isten országának polgárai lehessenek.

Aközben Keleten mindig vésztfjóslobban alakultak a dolgok. Anasztáz császár még csak most kezdé magát valódi alakjában mutatni, vadak módjára üldözvén mindazokat, kik a chalcedoni közzsírat határozataihoz ragaszkodtak. Mivel Macedonius magát a császár egyházellenes törekvése és üldözésének ellenvetette, patriarchai széke elvesztésére íteltetett. Erről értesülvén az igazhitűek, megtámadták a császári palotát, és Anasztázt azon ígéret nyilvánítására

kényszerítették, hogy Macedoniusnak mi bántása sem leend. Azonban a császár nem tartotta meg szavát, mert a derék patriarcha Chalcedonba száműzetvén, székére a hízelt udvari püspök *Timotheus* emeltetett.

Egy ily patriarcha lévén oldala mellett, háborítatlanul haladott Anasztáz a kittüzött ösvényen, és a nyilvános istenitiszteletbe változásokat hozott be. Így a többi közt, Péter a csapó által megtoldott *Trisagiont* minden templomba behozta. Egy vasárnap a császár két ministere *Marinus* és *Plató* minden gonoszra kész gyűlevész eutychiánus csoporttal sz. Theodor templomába vették magokat, és a ministerek fölhívására rákezdték a *Trisagiont*, az eutychiáni toldalékkal. A megrettent és fölháborodott katolikusok szintén elkezdék azt énekelni, de az egyház szokása szerint. Ez jel volt a támadásra. A két minister botokkal és fűtykösökkel fölszerelt emberei megrohanták a hiveket, s még az Isten házában azok közül többeket súlyosan megsebesítettek, s fogságba hurczoltak. Ezek egy része néhány óra mulva kiadta lelkét a börtönben!

A szorongatott orthodox püspökök ily körülmények közt a pápához fordultak, egy terjedelmes iratban előadván a keleti egyház boldogtalan állapotát, az igazhitűekre zuditott szenvedéseket, melyeknek naponkint kitéve vannak a császár által a chalcedoni zsinathoz ragaszkodásukért. Kérik azután a pápát, hogy emelje ki őket a zavarból, s engedje közösségben élni sz. Péterrel, kik éltök veszélyével is készek az egyházat védelmezni. De ily körülmények közt jegyzik meg, ne sűrösse Acacius nevének az emléktekercsekből kiutórlását; mert ez az orthodoxok közt félreértésre adhatna alkalmat, és igen káros hatása lehetne a keleti egyházra. Iratukhoz mellékelték hitvallásukat is, mely szerint Nestoriust és Eutychest méltónak tartják a kiközösítésre, a chalcedoni zsinat határozatait, valamint Nagy-Leónak a két természetről iratát öröme elismerik, és hiszik mindazt, mit a római s többi nyugati egyház vall és tanít. *„Ne taszíts el minket, mondák ők, mivel elleneiddel közösségben vagyunk, mert ez nem a földiek s nem az élethezi ragaszkodásból, hanem félelemből történik, hogy a nyájak ne legyenek az eretnekek prédáivá. És mindazon püspökök, kik azokkal csak látszólagos közösségben, vagy tőlök egészen elkülönítve vannak, Isten után a te segítségedre várnak, és te ismét*

visszaadod Keletnek a világosságot, melyet attól nyertél eredetileg. — A rossz helyzet oly nagy, a baj oly kiáltó, hogy gyógyszerre nem is gondolhatunk. Szükségképen segítened kell rajtunk.“

Mi még egy levelet birunk Symmachus pápától, mely úgy látszik, hogy a keleti orthodox püspökök iratának válasza. Ebben vigasztalja őket a pápa, s komolyan inti, hogy állhatatosan ragaszkodjanak az Eutyches ellen hozott határozatokhoz, és a hitért üldözést, sőt, ha kell, halált is szenvedni készek legyenek. — Azonban az üldözött keleti igazhitű püspökök nemcsak a pápához, hanem Gallia, és valószínűleg Nyugot egyéb főpásztoraihoz is fordultak irataikkal. Miként fogadtattak ezek, arról hallgat a történelem. Csak annyit tudunk, hogy midőn Gundobald burgundi király ezen iratok folytán Galliában az üldözésről értesült, ez által részvételre indítván, a császárnak, kivel éppen barátságos viszonyban volt, írt, az üldözött püspököket kegyelmébe ajánlván. Egyszersmint Avitus viennei püspököt megbizta, hogy Eutyches tévtanai ellen egy értekezést írjon a szentírás és szent-atyák nyomán, melyet azután ő a császárnak megküld, hogy az az egész Keleten elterjesztethessék. Gundobald ezen parancsa folytán írta Avitus, a „*Tractatus de Incarnatione*“ című híres művet, mely a kortársak által s azután is még sokáig nagyra becsültetett az egyház által, mint touri Gergely írja.

Sz. Symmachus, tudunkra, nem jelenik meg többé a keletiegyház történetében. A rómaiak és barbárok közti harcok folytán hanyatlásnak indult egyházi fegyelem visszaállításával is igen el volt foglalva e jeles egyházfő. Leginkább a Rómától nem messze fekvő tartományban volt a fegyelem elhanyagolva; azért több nevezetes intézkedéseket tőn e tekintetben. Akarta, hogy a világiak pásztorait ne vádolják, s a simonia ellen is adott ki rendeletet. Meghagyta, hogy azon özvegyek és szüzek, kik a fogadalmak letétele által nőtlen vagy férjtelen életre kötelezték magokat, házasságra ne lépjenek; mert kik ezt merészelik tenni, kiközösítettnek.

514-dik évben ismét kitört Arles és Vienne közt a püspöki joghatóság és hatalom határaitra vonatkozó régi vita. Symmachus az arlesi szék előbbi előjogait megerősítette és Caesarius arlesi érseket Gallia részére helyettesének nevezi ki, 514-diki jul. 11-dikéről kelt iratában. Erre alkalmat az aixi püspök adott, ki ezen város politikai

rangjában büszkélkedve, az arlesi érseknek a zsinatok és papszentelések ügyében kiadott némely rendeleteit áthágta. Caesarius panaszt tett a pápánál, mire Symmachus által a többi egyházak jogainak tiszteletben tartása mellett galliai helyettesének kineveztetett. Egyszersmint meghagyja az arlesi érseknek a gondos pápa, hogy kivált a kolostorok, "zarándokok és érdemeket gyűjtött papok fön-tartására adományozott javak el ne idegenittessenek, s a haszonbérbe adott földbirtokok a javadalmazottnak halála után ismét az egyház birtokába essenek vissza. — Az ide vonatkozó rendeletben, s az 506-dikban a galliai egyházak fegyelme emelése végett *Adge*-ban tartott zsinat 22-dik canonában már az egyházi javadalmak első nyomaira vagyis azok eredetére találunk, valamint azon feltételekre, melyek alatt azokat az Ur.szolgái kapni szokták. Symmachus különös komolysággal kinyilatkoztatta, hogy dus jutalmak vagy kövér javadalmakért ki sem tolakodjék föl a papi pályára; mert az ilyen nem a szentélybe való, és hasonlítana az evangeliumi bérenczhez.

Symmachus december és február hónapokban négyszer tartott nagyobb szerü papszenteléseket, mely alkalmakkor különféle megyék részére 16 szerpapot, 92 áldozárt és 117 püspököt adott az Ur szőlőjének művelésére. Rendelte, hogy a vértanuk vasárnapokra és ünnepekre eső miséiben a „*Gloria in excelsis Deo*“ énekeltessék, míg a VIII-dik egyházfő szent Telesphor a dicséneket csak Urunk születése emlék-ünnepén, karácsonkor, kívánta énekeltetni. A görögök ezen hymnust „*Doxologia magna*“, a *Gloria Patri* etc-t pedig „*Doxologia parva*“-nak nevezték.

E kitünő egyházfő jótékonyságát illetőleg még egy levelet bí-runk tőle, miből kitűnik, hogy midőn Trasimund 220-nál több kath. afrikai püspököt Sardiniába száműzött, ezeket több éven át pénzzel és ruhával segítette. Symmachus ezen levelét, melyben a hazájokból elűzött főpásztorokat vigasztalta, *Ennodius* tartotta fön számunkra, és megjegyzi, hogy a szent pápa a vigasztalás szavain, pénzküldeményen és egyéb ajándokokon kívül még sz. *Román* és *Nasarius* drága tetemeivel is megörvendeztette a szerencsétlen főpásztorokat. Jótékonyságát a foglyokra is kiterjesztette, kik közül többeket kiváltván, szeretett hazájok földjére visszaküldötte. De bőkezűségét leginkább az Isten házainak disztítésében tüntette ki; mire a mi

pénzünk szerint számítva nem kevesebb, mint 900,000 forintot áldozott. Ez áldozat, tekintve az akkori időviszonyokat, valóban oly nagyszerűnek tűnik fel, minőt előtte még egy pápáról sem olvasunk.

Anasztáz könyvtárnok e pápa életében közli mindazon adományok jegyzékét, miket az a szent helyek földiszítésére oly szent örömmel és készséggel fordított: „Sz. András apostol basilicáját sz. Péternél ezüst-ciborummal diszította s a confessiót 120 fontnyi ezüsttel, valamint 3 ivvel, melyek mindegyike 60 fontot nyom. Sz. Tamás kápolnáját confessióval és ivvel, mely 336 font ezüstre becsülitetik. Sz. Cassián, Protus és Hyacinth confessioit 20 font nehézségű; sz. Apollinaris kápolnáját 31 fontnyi Confessioval és ivvel; sz. Sosim~~us~~ imodáját 20 fontnyi confessióval. Sz. Péter templomában a sz. kereszt oratoriumát confessioval és drága kövekkel gazdagon ékitett arany-keresztel diszította, melybe Jézus igazi keresztjéből egy darabot zárt. A kereszt aranya 10 fontot nyom. Keresztelő és Evangelista János templomában confessiot és ivet állított ezüsből, valamint ezen szentek sirboltját egészen ujra építtette. Sz. Péter basilicáját mosaikművü márványtalapzattal ékitette, mely bárányokat, keresztteket és pálmákat mutatott, az előcsarnokot közelebbi összeköttetésbe hozta a templommal, s az ebbe vezető lépcsözeteket is igen czélszerűkké alakíttatta át. Jobbra és balra püspöki székeket állíttatott, és az előcsarnokbani keresztelőkutat is meghatóan felékesíttette, melynek vizét kívül is többfelé vezetettvén, ezt az egész környék használatára nagy költséggel alkalmatossá tette. Sz. András templomát kényelmesb lépcsözettel és diszes keresztelő-kuttal látta el.

Az aureliáni uton sz. *Agatha* tiszteletére templomot építtetett keresztelő-kuttal és ezüst-ivezettel. Sz. Pongrácz egyházában 15 fontot nyomó ezüsbőlí ivezetet és fürdő-kádat állított. Sz. Pál templomában a confessiót festvényekkel diszította; a nők részére kápolnát emeltetett, és a confessio fölé az Üdvözítő és 12 apostol 120 font súlyu ezüst-szobrait helyezte. A basilica előtt a keresztelő-kutához diszes uj lépcsözetet állíttatott, kijavíttatta a vízvezetékét s egy fürdőt létesített. Traján fürdői közelében sz. Márton és Sylvester tiszteletére basilicát emeltetett, melynek főoltárára 120 fontot nyomó

ezüst-tabernaculumot s erre 10 fontnyi nehézségű ezüst-ivezetet tétetett, ugyanannyi súlyu volt a confessió is, melynek ékitménye 6 fontot nyomott. Sz. János és Pál templomaiban a szószékre vezető lépcsőket ujjakkal cserélte föl; sz. Mihály főangyal kápolnáját téresebbé tette, lépcsőkkel és folyó vízzel látta el. A Maria-Maggiore-ban sz. Kozma és Dömény imodáját egészen újra építtette. Albinus és Flaphynus által a *parianói-völgyben* sz. Péter tiszteletére állított diszes basilicát s azok megkeresése folytán az isteniszolgálatra fölavatta. Sz. Péter, Pál és Lőrincz templomai mellett a szegények részére ápoldákat emeltetett. Sz. Péter templomának 20 ezüst-edényt, melyek mindegyike 5 fontos volt, s 22 iveret, melyek meg egyenkint 20 fontot nyomtak, ajándékozott. Sz. Felicitas és Ágnes basilicáit is jelentékenyen helyreállította. A *Jordán-család* temetőjét sz. Sándor tetemiért megújította. „Idáig Anasztáz könyvtárnok. A gazdag szentség-szekrények mindegyike 120 fontot nyomott, melyekre a leghirnevesb művészek vetélkedve használák fel és fordíták minden képességüket. Leginkább bámulták azon remekművet, mely Üdvöztönket és a 12 apostolt ábrázolta. — E ritka jótékonyasága pápa bátran elmondhatta az irás e szavait: „Domine dilexi decorem domus tuae et locum habitationis tuae.“

A számos leveleket, védiratokat, decretálokat, melyeket Symmachus irt, már említettük. Miután Jézus egyházát oly viharos idők daczára is 15 év s majd 8 hóig szent erélylyel kormányozta, 514-diki jul. 19 én kimult. Tetemei sz. Péter templomának sirboltjában takarítottak el. Az egyház mint szentről halála évfordulati napján emlékezik, midőn sz. ereklyéi is köztiszteletre kitétetnek. A római vértanuk könyve következőleg emlékezik róla az érintett napon: „*Romae S. Symmachi papae, qui schismaticorum fatigatione diutius fatigatus, demum sanctitate conspicuus migravit ad Dominum.*“

Sz. Symmachus igen istenfélő, tevékeny, kegyes s bőkezű pápa volt. *Oldoin* következőleg szól e sz. egyházfőről: „Mig Anasztáz Keleten, Trasimund Afrikában, II. Alarich Spanyolhonban és Theodorich Olaszhonban pártolták az arianismust, addig a hitbuzgó Symmachus a tévelygőket Krisztushoz visszavezetni törekedett. S valóban oly erélylyel működött az eretnekek ellen, hogy joggal mondhatni őt „*azok porolyének*“. Nem kevésbbé dicsérőleg említi a híres *Trit-*

heim is e derék egyházfőt az egyházi írókról kitünő művében: „A sardiniai születésű Symmachus pápa tudós és szent férfiú vala, leereszkedő és a szegények iránt jótékony; a papságot szerette, templomokat építtetett, azokat dusan megajándékozta, a várost kitisztította az eretnekektől, sok levelet és nem megvetendő könyveket írt.“

E pápa élete fölött *Amort* igen nevezetes értekezést írt, mely 1758-ban Bolognában nyomtatásban is megjelent. *Anasztáz* könyvtárnok, *Palatius*, *Dr. Eggs*, *Kerz Frigyes*, *Berault de Bercastel* is egyhangulag magasztalják e dicső pápát.

LIII.

Sz. Hormisdas 514—523.

Sz. Hormisdas 514-dikben Symmachus halála után 7 nap mulva Theodorich követe, a híres *Cassiodor* író s az említett király titoknoka jelenlétében egyhangulag az apostoli székre emeltetett. Sz. Péternek ezen 53-dik utóda *Coelius Hormisdas*-nak neveztetett, *Latium Frosinone* nevű városában született, és *Justus* nevűnek fia volt. Fölemeltetése előtt egyszerű római szerpap volt, s az utolsó szakadás alatt sz. elődének buzgó védelmezőjeül mutatta magát. *Muratori* hibásan állítja, hogy Hormisdas Capuában született. Az egyházi pályára lépte előtt házasságban élt, egy fiat nemzett, kit alább szintén utódai sorában fogunk látni. Ezen időben többször történt, hogy a házastársak kölcsönös megegyezés folytán egyházi előljárójok engedélyével egymástól elválván, letették a tisztasági fogadalmat, és az evangeliumi tanácsok szerint éltek. Vajjon Hormisdásnál is ezen eset fordult e elő, vagy neje halála után lépett a papi pályára, erről hallgat a történelem. Mindjárt pápasága elején a keleti és nyugati egyházak egyesítésére fordította minden erejét.

Anasztáz császár, ki ekkor már 24-dik évét töltötte a trónon, a népnek tett ígéretét meg nem tartotta; az orthodox püspökök még folyvást számkivetésben sinlődtek. E férfiak szenvedését szívére vevén a nép, a császári lovasság parancsnoka Vitaliánhoz, ki született

scytha volt, fordult, hogy saját érdekében is fegyvert ragadván, a szomorú helyzetnek véget vessen. Ez valóban meg is támadta a császári sereg vezérét Cyrillt, megölte őt s minden további ellenállás nélkül Thracia, Scythia és Mysia urává tevén magát, hunnok s bolgárokból álló tekintélyes sereg élén Konstantinápoly előtt megjelent. Most fölnyitlak az egyház-zaklató császár szemei, és azonnal követeket küldött, kiket korlátlan hatalommal látott el, hogy a népet részére hódítsák. Az egyeség e 3 föltét alatt megkötöttet: „1) A császár azonnal egy nyílt parancsot tartozik kibocsátani a katolikusok üldözésének megszüntetésére, és a chalcedoni közszinathoz ragaszkodásukért őket nem háborgatandja. 2) Az elüzlött igazhitű püspököket székeikre visszahivandja, névszerint Macedoniust a konstantinápolyi és Flaviánt az antiochiai patriarchális székeik birtokába azonnal visszahelyezendi. 3) A pápát meg fogja keresni egy egyetemes zsinat hirdetése végett, melynek atyáit személyes beavatkozásával akadályozni nem fogja működésökben. Ez egyeségi pontok is hangosan bizonyítják, mily szilárd volt e korban a nép hite a római szék elsőségét és fontosságát illetőleg“.

A békepontok aláírása után, melyekre a császár és senatusnak meg kelle esküdni, Vitalián a foglyokat elbocsátotta, valamint *Hipatius*, a császár unokaöcse, a Vitalián ellen vezetett sereget, és ismét visszatért kormányzói állomására. — Az említett egyeségi pontoknál fogva tehát Anasztáz császár egy igen lekötölező iratban megkereste Hormisdas pápát, kérvén őt, hogy Scythiában egy zsinatot hívjon egybe az egyházi egység visszaállítása s a bajok orvoslására. A császár hosszú hallgatását a pápa elődei makacsságával mentegeti; de azt már megszakítja, miután más érzelem keletkezett benne, mely az ő nemes érzülete és mérsékletén alapul, mint ezt az Isten is az ő apostolainak szája által tahtotta, mert sz. Péter erejére építette az ő egyházát. — E császári irat következőleg van czimmezve: „*Hormisdas sanctissimo ac religiosissimo archiepiscopo et patriarchae.*“ A kézbesítő *Patricius*, egy tekintélyes udvari tiszt, 515-diki január 12-kén indult el Konstantinápolyból, és apr. 1-én ért Rómába. Vitaliántól is adott át Hormisdasnak egy levelet, valószínűleg a békeszerződésről értesítést, valamint *Dorotheus* thessalonichai főpásztortól, melyben ez esengve kéri az egyházfőt, hogy

ezen, a szakadás megszüntetésére kínálkozó alkalmat el ne szalasz-sza. Mi őt illeti, írja Dorotheus, misem fekszik jobban szívéen, mint a tiszta tan föntartása, és az apostoli széket megillető mély tiszteletnek részérőli bebizonyítása.

A pápa néhány nap mulva válaszolt a császár által sajátkezűleg irt s hozzá menesztett levelére, igen kimért és ovatos kitételeket használván, miután a szavát annyiszor megszegő császárba, kinek helyzetét különben is igen jól ismerte, bizalmát nem helyezhette. Válasza elején hálát ad az Istennek, hogy a császárt ama határozatra indította, melynél fogva az idáig megszakított Rómávali összeköttetést ismét visszaállítani szándékozik; örvend a föltűnő reményen, hogy az egyház békéje ismét visszatér. „A béke, írja Hormisdas, minden jónak kezdete, és a kath. hit megszilárdítására mi sincs erősebb és előnyösb „Az én békémet adom nektek, az én békémet hagyom nektek“. Azután a császár által vádolt elődei védelmezésére tér át, mintha azok süketen és makacsul léptek volna fel ellenében. magasztalja azokat, mint az igaz hit hű őreit, kik az igazhitű egyház ősi tanait nagy buzgalommal állhatatosan védelmezték. Végre azon megjegyzéssel zárja be levelét, hogy mihelyt a keleti események — s az ezek folytáni helyzetről jobban értelsülve leend, bővebben fog írni a császárnak, s a zsinat hirdetését is akkora halasztja.

A thessalonichai püspökhöz intézett válasziratában megdicséri a derék főpásztort Hormisdas, és fölkéri, hogy az egyházi béke visszaállítására teljes erejéből közreműködjék.

Még ugyanazon évben dec. 25-kén ismét irt Anasztáz a pápának, hogy jó volna *Heraclea*-ban (Thracia) egy zsinatot tartani, minek egybehívására ő jul. 15-két tűzte ki. „Tetszenék szentségednek, írja a császár, arra püspökeivel személyesen megjelenni, hogy az egész világ meggyőződjk hitbeli egységünkről s arról, hogy többé mi kétely és vita sem marad fön“.

Erre Hormisdas válaszolt, s 4 követet a szükséges utasításokkal ellátva küldött nem *Heraclea*, hanem Konstantinápolyba. A személyek kiszemelése mutatja, mily fontosnak tartotta a dolgot Hormisdas. A követek mindnyájan jellemszilárd és tudós férfiak voltak. Ennodius, mint író és paviai püspök, mindenkitől magasztaltatott, valamint Fortunatus püspök, Venantius áldozár, Vitalis a római

egyház szerpapja és Hilár jegyző is közkedvességük voltak. Igen nevezetes azon utasítás (*Indiculus*), melyet elbucsuzáskor a követeknek adott, és a mely Hormisdas bölcsesége, ildomossága és ritka tapintatának fényes bizonyysága levén, — Müller által egész terjedelmében közöltetik. — Az utasításhoz mellékelte Hormisdas a föltételeket is, melyek alatt a császár kívánságába beleegyeznek, és személyesen megjelenik a zsinatra is, bár, mint megjegyzé, nem volt még rá példa, hogy elődei közül valaki keleti zsinaton személyesen elnökkölt volna.

A föltételek a következők voltak: „1) A császár nemcsak a chalcedoni közzsínatot, hanem a már szintén többször említett Leó pápa dogmatikai levelét is elfogadja, és erről egy körlevél által birodalma minden püspökeit tudósítandja. 2) E körleveléhez melléklendi *Nestorius, Eutyches, Dioscorus, Aelurus, Mongus Péter, Fullo Péter, Acacius* és ezek minden követőinek kárhooztatását, és mind a két iratot Konstantinápolyban a nép előtt is kihirdetteti. 3) A katolika hithezi hű ragaszkodásukért elüzött püspökök székeikre minélelőbb visszahivatandók. 4) Mindazon püspökök, kik eretnekség s tisztársaik üldözéséről vádoltathatnak, Rómában megjelenjenek, ott ítéleteiket várandók. Ezen föltételeken s a főnebb érintett utasításokon kívül még egy levelet adott át Hormisdas követeinek a császárhoz, melyben a föltételek pontosan előterjesztetnek, és azok előleges teljesítésére Anasztáz Hormisdas által fölhivatik. E pápai irat 515-diki aug. 11-kéről van keltezve.

A pápai követek aug. 12-kén utaztak el Rómából s szerencsésen eljutottak Konstantinápolyba. A császár által a tisztelet minden jeleivel fogadtattak. Azonban Anasztáz épen nem mutatta magát hajlandónak a feltételek teljesítésére, és midőn látta, hogy a követek utasításaitól el nem térnek, ismét irt a pápának, kijelentvén, hogy a chalcedoni közzsínatot és Nagy Leó dogmatikai levelét elfogadja, de Acacius nevének kitörlését ne sűrgesse, mert e tény az előbbinél nagyobb zavart idézne elő a székvárosban. Jobb lesz tehát az elhunyt patriarchát elfeledni; de még ezt is hajlandó volna a kilátásbani zsinat alá vetni. Ezen levélen kívül még többet is irt a császár 516-ban. Ha a képmutató és ravasz uralkodó ezen iratait olvassuk, nevetnünk kell a roszul rejtett színlelésen, a különös dogmatikai

hangulaton, és a szentírásból szedegedett ékitményeken, melyekkel a testestől-lelkestől eutychianus császár, a tévelyeket kárhoztatja, s azokkal a chalcedoni zsinatot Nagy-Leó levelével együtt ellentétbe helyezi. Emellett még a különös levél kézbesítését Anasztáz oly követre bízta, ki a kath. tanoktól egészen idegen s az eutychianismus védelmezője volt. A követnek meghagyatott, hogy minden erejéből törekedjék Hormisdast részére vonni. A pápa azonban minden eredmény nélkül küldte a császár emberét vissza, mivel, mint Avitushoz intézett leveléből kitűnik, az ellene kivetett tört csakhamar megpillantotta.

A ravasz császár nemcsak a pápa, hanem a római senatushoz is fordult, megkeresvén az utóbbit, hogy Hormisdast és Theodorichot a szakadás megszüntetésére indítsák. Jézus Istenségére kéri a senatust, hogy a kettős lépést tegye! A követek érkeztek ugyan Rómába, de nem oly fogadtatásban részesültek, mint a császár remélte. Hormisdas jól tudta, hogy a követeknek föladatul tüzetett ki őt arra indítani, hogy Acacius nevének kitörlését ne kívánja; azért a követeket rövid kihallgatásra maga elé bocsátotta, s mivel azok csak világiak, nem pedig püspökök voltak, minőket a császár ígért, küldetésök mi sikert sem aratott. A pápa egy válasziratot adott át nekik, melyben megjegyzi, hogy kár volt a római senatushoz fordulni, mivel a római szék a király és senatus nélkül is fölveszi közösségébe az arra méltókat, míg a tévtanítókat minden követőivel együtt kizárja abból. A pápa nem említi Acaciuszt, de a senatus válasziratából kitűnik, hogy e név kitörlése ama körülmény, melytől a kiengesztelődés függ; és hogy a pápa e tekintetben elődei eljárásától el nem térhet, bár a legforróbban óhajtja az egyesülést, de addig miibe sem bocsátkozhatik, míg e föltétel el nem fogadtatik.

Hormisdas és a senatus leveleivel a császári követek visszautaztak Konstantinápolyba, és az ügy úgy maradt, mint előbb volt. A császár oda működött akközben, hogy körülötte minden csend és békében volt már, és mivel a fölkeléstől nem tartott, zsinatot megugysem volt komoly szándéka egybehívni, a már megjelent mintegy 200 püspököt elbocsátotta, az utban lévők elé pedig hírnököket küldött, hogy már ne fáradjanak, mivel az ő jóakarata (?) a pápa hajthatlanságán meghiusult. A népet is annyira fellázította Hormisdas ellen, hogy magok az orthodoxok visszavették Vitaliántól a fölhatal-

mazást, mire Anasztáz sietett a sereg vezérlését Acacius követőjére, Rufinra bízni.

Mindez nem kerülte ki a pápa figyelmét, és mivel Keletnek Nyugottali kiengesztelését igazán óhajtotta, valamint a keleti püspököket is meggyőzni akarta követelése jogossága és igazságáról, mely Acacius nevének a Diptychákbóli kitörlésére vonatkozik, azért 517-ben ismét *Ennodius* paviai és *Peregrinus* misene-i ügyes és tudós főpapokat küldötte követekül Konstantinápolyba. Ezek által a császárnak, katolikus püspökök, szerzeteseknek, papságnak s a székvárosi népnek is küldött leveleket. Sőt e város eutychián püspöke Timotheusnak és a többi püspököknek is írt, kik az apostoli egyháztól s széktől elszakadtak. E levelek hangosan bizonyítják, mennyire törekedett Hormisdas a két egyházat ismét egyesíteni. A császárhoz intézett iratában ragyogó ékesszólással megmutatja, hogy Acacius kárhoztatása nélkül az egyházi béke vissza nem állítható. Timotheust inti, hogy az egyházi egyeségen működjék. Az eretnek püspököket kéri, hogy azon sziklához ragaszkodjanak, melyre Jézus az ő egyházát építette, és hol az atyák szelleme leng, misem tartsa őket onnét vissza, oda siessenek, és ott keressék üdvöket. Az elesetteknek nem árt a botlás, mihelyt fölkelni akarnak. Az ur tanai gazdagok a könyörületben, de a tévelygőket körülvevő kötelékek kárhozatosak. Az ellenkezés büntetésre, a meglérés pedig kegyelemre talál! A katolikus püspököket megdicséri állhatatosságukért, és jelenti nekik, hogy a béke ügyében ismét követeket küldött Konstantinápolyba. „Isten, irja Hormisdas, a hívők vigasztalása, azért misem válaszszon el minket Krisztus szeretetétől. Mikor aratott a bajnok békében győzelmi babérokat? Könnyű biztos uton járni, és a kormányos ügyessége nem szélcsendben tűnik ki. Ki a kardok közt rendíthetetlenül megy át, és a viharok hullámaintól nem retteg, az megfelel a várakozásnak. Csak az óvatosak tűnnek fel nyilvánosan és midőn a világ csábitja őket, nem esnek el a harcban. Ezt tudván szeretett testvérek, legyetek állhatatosak a hitben, és szeressétek a veszélyt, mint az érdemes vitézek. Hirdessétek a mennyeit, hogy az egész világ elismerje az evangéliumot, melyet ti bírtok. Boldogok vagytok, ha feddhetlen éleletekkel kiérdemliték a pályabért. Boldogok, kik példáitokon épülnek“

Ép oly apostoli kenettségűl ragyognak az afrikai püspök *Possessorhoz*, a konstantinápolyi szerzetesek és néphez menesztett levelei is, melyeket elolvassván, jegyzi meg Müller, épen nem olyanoknak találtuk azokat, mint az eretnek írók, kik szánandó vakságuk és elfogultságuknál fogva a legszelidebb apostoli szavakban is a pápa Acacius elleni menydörgéseit hallják! Ezen iratokhoz csatolta Hormisdas a római egyház hitvallását is, melyre a követek jelenlétében megesküdni és azt aláírni kelle mindazoknak, kik a szakadást elhagyni akarják. E hitvallás szerint le kelle mondani az Acaciussali közösségről, s azokról, kik egyházi büntetéssel sujtattak, a chalcedoni zsinatot, Leó levelét s ennek egyéb hitbeli iratait elfogadni; végre a kath. egyház minden intézkedéseit elismerni, az apostoli széknak engedelmeskedni, és az oltárnál az emléktekerceken azok neveit elhallgatni, kik nem a római székkeli közösségben multak ki.

A követek Konstantinápolyba megérkezvén, barátságosan fogadtattak; de midőn a császár a föltételeket hallotta, melyek alatt az alkudozások folytathatnak, vonakodott velők értekezni. Majd megvesztegetni s pénzzel érdekének megnyerni törekedett a követeket, s mivel ez nem sikerült, megparancsolta nekik, hogy azonnal elhagyják a várost. A császári palotából egy hátsó ajtón kelle kimeniök, azonnal hajóra vezettettek, és utjokat a vizen *Heliodor* s *Demeter* császári hivatalnokok tisztes fődözete alatt kelle folytatniok, kiknek meghagyatott, hogy a püspököket szárazra lépni sehol sem engedjék.

517-ben a konstantinápolyi és antiochiai patriarchák meghalván, az antiochiai székre a császári hivatalnokok által bizonyos *Dioscorus*, ki Timotheus Aelurus rokona volt, tolatott föl. Konstantinápolyi patriarchává pedig a császár az elhunyt Timotheus titkos irnokát *János* áldozárt nevezte ki. Ezen új patriarchák, valamint *Sever*, *Xenaia*, és a többi eutychián püspökök a fölingerült eretnek császár védpaizsa alatt szabadon engedhették át magokat minden féktelenségnek. A császár utószor irt a pápának, s ezen iratában Hormisdassal teljesen szakított. E levele is, mint a többi, theologiai phrasisokkal volt cifrázva s laicusai öltönybe bujtatva, melyet a következő szavakkal zárt be: „*Jövőben kívánságomat hallgatással tartom el, mivel esztelenségnek tartom, kegyes kéréseket használni az*

iránt, ki nem kéretni, hanem mindent makacsul elvetni akar: megsértethetünk, és kéréseinktől elűtethetünk, de parancsolni magunknak nem hagyunk, hanem mi akarunk parancsolni.“

A szerzetesek, kik az orthodoxok védelmezői és az egyház igaz tanainak buzgó hirdetői voltak, most mindenütt, de kivált alsó Syriában iszonyuan üldöztettek. Midőn az említett tartományban a chalcedoni közzsínat mellett a sorompókba léptek, Sever eutychián püspök kolostoraikat felgyújtatta, és egy általa fogadott aljas népcsoport által 350 szerzetest mészároltatott le. A megrettentett kolostori férfiak e kegyetlenkedések megakadályozása végett kebelökből két alkalmas egyént küldöttek Anasztázhoz, annak ótalmaért esedezvén. De a császár mindazokat, kik a római egyházzal közösségben voltak, úgy tekintette, mint nyílt elleneit, ahelyett tehát, hogy a gyilkosságban részeseket fenyíteni, s az életben maradt szerzeteseket oltalmazni ajánlkozott volna Anasztáz, a legpóriasb szavakkal taszította el azok követeit, és meghagyta nekik, hogy a várost rögtön elhagyják. Erre az apostoli székhez fordultak egy emlékirattal, melyben a pápát, mint az apostolfejedelmek utódát és az egyetemes egyház fejét felkérték, hogy kötő és oldó hatalmát igénybe véve, keljen ki az elnyomott hit védelmére, az atyák gyalázóit némitsa el és a chalcedoni zsinat tekintélyét őrizze meg. Az irat végén ő szentsége kegyeibe ajánlják magokat, és kárhoztatják Nestoriust, Eutychest, Dioscorust, Fullót, Mongus Pétert, Acaciust és ezek követőit. Ezen, a történelemre nézve oly fontos iratot 160 archimandrita, áldozár, szerpap és szerzetes irta alá az alsó syriai tartományból.

A pápa nem késett ez emlékiratra egy terjedelmes és kitünő levélben válaszolni a szerzetesek és a keleti igazhitűeknek. Mindjárt válasza elején fölkiált a látnokkal: „*Exurge domine, judica causam tuam*“ Miután méltó bosszankodással Isten ítéletére bizza az ügyet, inti őket, hogy a kath. hitben szilárdak legyenek, s békével viseljék a chalcedoni zsinathozzi ragaszkodásukért rájuk árasztott szenvedéseket, míg végre az Isten lecsendesítendi a vihart. A pápa által jósolt váltság órája nem sokára ütött. A pápai irat 518-diki febr. 10-kéről van keltezve, s ugyanezen évi jul. 9-kén Anasztáz kimult. A császár szemével bezáródtak az eretnkség kapui is, megszűnt a szentélybeni féktelenkedés, és minden neme az egyházi

zsarnokság s elnyomásnak, melyek Anasztáz 27 évi kormánya alatt napi renden voltak. I. Miklós Anasztáz császárt Neró, Diocletian és Constantius mellé helyezi, kik az egyház legdühösebb ellenei voltak. Zonaras szerint villám által sújtott agyon, és Cyrill Cotelerius írónál állítja, hogy sz. Eliás jerusálemi püspök ezen uralkodó halála nemét megjósolta. Baronius Anasztáz császár halálával következőleg zárja be híres történelmi műve VI-dik kötetét: *„Valamint Israel fiai örvendezve dicséretet zengedeztek az Urnak, midőn száraz lábbal átmentek a vörös-tengeren, mely Pharaót egész hadseregével elnyelte; úgy mi is hatodik kötetünk végén dicséneket hangoztatunk az Urnak, hogy épen itt végződik élete az egyházat üldöző császárnak.”*

Anasztáz halálnapja egyszersmint Justin császári méltóságra emeltetésének napja volt. Ez egy bolgár pór fia volt, ki elhagyván az ekét, a császári testőrseregbe lépett, és csakhamar egyik rangfokról a másikra emelkedett, míg végre 50 évi katonai szolgálata után mint az érintett sereg kapitánya, előbb a katonaság, azután a senatus, és végre a nép által is kikiáltott császárnak. A sereg rettenthetlenségét és hadi ismereteit bámulta, a senatus becsületes uralkodót látott benne, és a nép szerette őt a szent tanokhozi ismeretes ragaszkodásaért. Nem csoda tehát, hogy egész Konstantinápoly kitörő örömmel fogadta Justint, midőn ez a trónra lépett. A birodalom kívülről ugyan nem háborgattatott, de a vallási zavargások a székváros és tartományokban a legfelsőbb fokra hágtak. Mindenütt szakadás, egyenetlenkedés, elégedetlenség és lázadások uralkodtak. Azért mindjárt uralkodása elején oda törekedett Justin, hogy az egyház és államban a jó rendet visszaállítsa, és a szakadást megszüntesse.

E törekvésében megelőzte őt a nép, mely Justin trónralépte utáni vasárnap János patriarchát az isteni szolgálat előtt arra kényszerítette, hogy a chalcedoni zsinat elismerését kijelentse, és Severre meg ennek követőire egyházi átkot mondjon. Midőn a patriarcha ezt tenni vonakodott, és a császárra hivatkozott, az egész gyülekezet egyhangulag fölkiáltott: *„Nekünk igazhíti császáruk van, ki alatt nem szükséges többé az igazságot elrejtetni, hanem inkább mindenütt nyíltan hirdetni. Hosszu életet az új Konstantinnak! Hosszu életet az új Helenának! Hosszu életet a patriarchának!”* Mire az utóbbi ki hirdette az említett zsinat elismerését s kimondta Severre meg köve-

tőire az átkot. Az örömittas nép azonnal emlékűnnepélyt rendelt tartani, mely következő nap az említett zsinat tiszteletére roppant fényvel meg is tartatott. Ezen ünnep a konstantinápolyi népre nézve örömnappal volt. Az isteniszolgálat előtt a 4 közzsínat, sz. Leó pápa, valamint Euphemius és Macedonius nevei ünnepélyesen beiktattattak a Diptychákba. Az isteniszolgálat után a történetekről jegyzőkönyv vétetett, melyet a papság s több világi tekintélyes állású férfiak is aláírtak. S hogy mindez a törvényesség pecsétével is elláttassék, a patriarcha nem sokára Konstantinápolyban zsinatot tartott. A jelen volt 40 atya az érintett jegyzőkönyv és egyéb korkérdések fölötti tárgyalással foglalkozott, és egyhangulag elhatározott, hogy mindaz, mi a templomban történt, a zsinat formaszertint határozata által is jóváhagyattassék, és szabályul állittassék föl.

A zsinati végzések azonnal a császár elé terjesztettek, ki azokat nemcsak helyeselte, hanem egyszersmint egy rendeletet bocsátott ki, melyben meghagyta, hogy a birodalom minden püspökei, papság és nép a zsinati határozatokat nyíltan elfogadják. Ezzel a chalcedoni közzsínat, valamint Leó pápa levele is el volt ismerve, és egyszersmint megengedve, hogy az Anasztáz által elüzlött püspökök székeikre visszatérhetnek a számkivetésből. Ezen császári kibocsátvány most egyszerre egészen más alakot adott a keleti egyház állapotának. Mindenütt tartományi zsinatok tartattak, és a régi elnyomott igazság végre győzelemre jutott.

Miután így a keleti püspökök egyesültek, Justin oda törekedett, hogy a nyugati egyházzal egyeség is megtörténjék. Az első lépés erre már megtörtént, és a második mi nehézséggel sem volt egybekötve. A császár igen nyájas és lekötélzö iratot intézett Hormisdashoz, részint, hogy trónralépését tudassa, részint, hogy forró kívánságát kijelentse a római székkeli közösségét illetőleg. Egyszersmint a maga, patriarcha s többi igazhitű püspökök nevében kérte a pápát, hogy ne vonakodnék Keletre követeket küldeni, hogy a rég óhajtott béke valahára visszaállittassék. A császár ezen iratát János patriarcha, a konstantinápolyi zsinat aktáival és Justinian a császár rokonának leveleivel együtt *Gratus* nevű tekintélyes udvari hivatalnok vitte Rómába. Hormisdas a küldöttet a tisztelet és kitüntetés fényes jeleivel fogadta, és örvendett, hogy most már erős re-

ménye lehet a szakadás megszüntetését illetőleg. Azért minden halogatás nélkül válaszolt a császár és patriarcha irataira, megdicséri Justin és János buzgalmát, és biztosítja őket, hogy, ha ők a botránykövet elhárítják az utból, részéről ő mindent el fog követni a béke visszaállítására. Új követséget is küldött Konstantinápolyba, melynek tagjai *Germanus* és *János* püspökök, *Blandus* áldozár, *Felix* és *Dioscorus* szerpapok voltak. Utasításuk hasonló volt a főnebb említett *Indiculus*-hoz. Kit sem volt szabad közösségökbe fölvenni, ki az említett föltételeket el nem fogadta. A patriarchával még a császár egyenes kívánságára sem értekezhetnek mindaddig, míg az a föltételeket alá nem irta. Oda kelle törekedniök, hogy Acacius, és mindazok nevei, kik az apostoli széktől elszakadva multak ki, már valahára a Diptychákból kitöröltsenek. Végre miután János patriarcha a föltételekbe beleegyezett, ezt egy körlevélben minden joghatósága alatti egyháznagyokkal tudassa, s azokat példája követésére fölszólítsa. Ez utasításon kívül számos levelet is adott át a követeknek Hormisdas. A császárhoz menesztettben megjegyzi, hogy óvja magát azoktól, kik vonakodnak Acaciust kárhoztatni. Egyszerű, de meggyőző módon fölfejt, hogy nem Acacius személyéről, hanem a chalcedoni zsinatról, Leó pápa leveléről, s általában a katholika igazságról van a szó, és a békealkudozás végett Keletre küldött követeit Justinak ajánlja. E pápai irat 519-ben volt keltezve.

A császárnőhez menesztett irat valódi remeke a gyöngéd, meggyőző és ragyogó ékesszólásnak. „*Mi kegyességedhez fordultunk*, írja a többi közt, *hogy a császári férj jámborságát az egyházi béke helyreállítására hajlandóbbá tegye*“. A patriarchához intézett levelében inti azt, hogy az Acacius fölötti kárhoztatást és a követeknek kézbesített hitvallást aláírja s erre papságát fölhívja. „*Mi, szeretett testvér! intőleg szivedre kötjük, hogy minden idegen tantól őrizkedjél és velünk egyesülj. Ha te a kath. hitet hirdeted, mért nem kárhoztatod te is velünk azt, mit az egyház kárhoztat? Ha te velünk tiszteletteljesen elfogadod, mit az egyetemes kath. egyház elismer, mért nem veted azt te is el, mitől mi iszonyodunk.*“ E levél is 519-ben iratott. Ép oly tapintatot s körültekintést tanusítanak azon iratok is, melyeket Hormisdas a béke ügyében a konstantinápolyi főszerpap, papság és több tekintélyes udvari hivatalnokokhoz intézett.

A hitvallomással, ajánló-iratok, utasítások és békepontokkal ellátott követek keleti utjukban mindenütt kitörő öröm s lelkesedéssel fogadtattak és 519-diki mart. 25-kén Konstantinápolyba ünnepélyesen bevonultak. A legtekintélyeseb császári hivatalnokok, mint *Justinián*, a császár unokaöcse, *Pompejus*, *Vitalián*, több senator, és tengernyi nép három mértföldnyire eléjük mentek a pápai követeknek. Az első kihallgatás a senatus előtt történt. Az okmányok fölolvastattak, s különösen a hitvallás fölolvása után a követek kérdeék a püspököket, valjon azt az egyház igaz tanaival s törvényeivel összhangzónak találják-e? A kérdezettek „igen”-nel feleltek. „De, monda a császár, *ha ez valóban úgy van, mi akadályoz titeket ezen iratok elismerésében?*” Nehány senator válaszola: „*Mi világiak vagyunk, s nektek mint püspököknek kötelességtek minket oktatni. Ha tehát az igazságot elismeritek, aszerint működjete, és mi titeket úgy mindnyájan követni fogunk.*”

Két nap mulva a császári palotában Justin jelenlétében még nagyobb gyülekezet tartatott. Nehány jelentéktelen ellenvetés után, melyekhez azonban makacsul nem ragaszkodott a patriarcha, végre aláírta a pápa által készített formulát, elismerte a 4 közzsinatot (nicaeait, konstantinápolyit, ephesusit és chalcedonit) és sz. Leó levelét, kizárta azokat közösségéből, kik az említetteket elfogadni vonakodnának, és erre Acaciusnak, meg az utána következő 4 patriarchának (Favritta, Euphemius, Macedonius és Timotheus), valamint Zeno és Anasztáz császárok neveit a Diptychákból kitörölte. A patriarcha neve után az udvarnál jelenvolt püspökök írták neveiket alá, s ezeket követték a konstantinápolyi s ezen kívüli számos kolostorok apátjai. Az egyeség tehát megtörtént, s kinek öröme sem volt nagyobb, mint a császáré, vele együtt örvendtek a senatorok, és a gyülekezetben jelenvolt nagyok. Sőt némelyek könyeztek is örömlükben; mert hisz nemcsak a fájdalomnak, hanem az örömnak is megvannak saját könyei.

Ünnepélyes menetben vonult most a gyülekezet a császári palotából a főegyházba. Leirhatlan volt a roppant népség tolongása. Mindenki az Isten dicséretére és magasztalására sietett. És emberi emlékezetet haladó idő óta nem járultak annyian az Oltáriszentség vételéhez, mint ezen hálaünnepélykor. A fényes isteniszolgálat bevég-

zése után még sokáig harsogtak a pompás főtemplom csarnokai a nép örömrivalgásai s üdvkívánataitól, éltetvén a pápát, császárt, császárnőt, pápai követeket, János patriarchát és minden a hit közösségének, szeretet s békének örvendő püspököket.

Igy lett vége 519-diki mart. 28-kán, épen Nagyesütörtökön, a keleti szakadásnak, miután az 35 évig busított a igazhitűeket. Ez örvendetes esemény fölött egész Kelet örvendett, és Hormisdas pápa meg Justin császár üdvkivánataikat egymásnak igen remek iratban fejezték ki. Erre császári levelek menesztettek a birodalom minden tartományába. Mindenütt ismét zsinatok tartattak, és az alexandriai, hierapolisi, apameai és thessalonichai főpásztorokat kivéve, minden püspökök aláírták a pápai egységi formularét. Több mint 2800 keleti püspök küldte be aláírását s tért ismét vissza az apostoli egyházzal közösségre. Az orthodox püspökök székeikre visszatértek, és a tévelyek uralma megszűnt. Azonban Egyiptben és Scythiában még mutatkoztak némi viták. Ugyanis néhány szörszálhasogató és nyugtalan fejű szittyá szerzetes következő tétellel lépett föl: *„A Szentháromság három személyből egy megfeszítettett.”* Előbb a pápai követekhez fordultak Konstantinápolyba, kik azt felelék, hogy a 4. közssinat s Leó pápa levele mellett maradjanak, melyekben e kitétel elő nem fordul. Azért a szerzetesek követeket küldtek Rómába. Hormisdas, ki követei által e dologról már értesítve volt, látni és beszélni sem akart a nyugtalanok küldötteivel, hanem tudokra adatta, hogy *„egy a három isteni személyből, miután emberi testet vett föl, mint ember érettiünk testileg szenvedett, és magától értetődik, hogy a teremtett és természetfölötti személy közt nagy a különbség.”* Hogy a görögök versengésének és czivakodásának új anyag ne adassék, hallgatást parancsolt a szerzeteseknek, s egyszersmint megizente nekik, hogy mással foglalkozzanak inkább. Végre miután Maxentius vezérok hitvallását benyújtotta, és a többiek is megunták a feszegetést, az egész vita, melyet ki sem méltatott többé figyelemre, elmúlt, és a nyugtalanok kolostoraikba visszatértek.

Mivel a főnebb említett püspökök épen nem akartak az egyeséghez csatlakozni, ezen ügyben a császár Hormisdáshoz fordult: *„Mit tegyünk most, írja Justin, ily makacsokkal, kik engedelmeskedni nem akarnak? ... Én részemről inkább a szelídebb eljárást tartom.*

czélszerűnek“. Ez alkalommal igen értékes ajándékokkal is megtisztelte Justin a derék egyházfőt, melyek drága kövekkel gazdagon kirakott arany kehelyből, egy ehhez tartozó arany-tányérka, egy ezüsböli igen csinos kehely és 2 pompás selyem-függönyből állottak. Hormisdas jellemnagyságához illőleg válaszolt Justin levelére, és úgy látszik, hogy a makacskodó egyháznagyokra a főnforgó körülményeknél fogva inkább szigorral kívánt hatni.

De fordítsuk el már tekintetünket a keleti egyházról, a versengések és szakadások anyjáról, és vegyük szemlére a nyugati egyházat, hol most mindenütt béke és egyeség uralkodott, kiki a közös hitszabályt követve, szeretettel és engedelmességgel ragaszkodott a római egyházhoz. Másképp tűnik itt fel Jézus jegyesének, az egyháznak élete! Még a keleti szakadás megszüntetése foglalkoztatá Hormisdast, sem volt nyugaton oly ügy az egyházban, mely az ő figyelmét kikerülte volna. Különösen arra törekedett, hogy a szakadástól és tévelytől megóvja a nyugati egyházakat. Így például a burgundi tartomány két nagy férfiát, *Avitust* és *Caesariust*, kik a galliai egyház egén a legfényesebben ragyogó csillagok voltak, intette, hogy a thessalonichai szék rossz példája által magokat tévutra csábíttatni ne engedjék. Mint már többször említettük, a thessalonichai főpásztorok, mint nyugoti Illyricumbani apostoli helyettesek, a római székhez idáig a leghivebben ragaszkodtak. Azonban *Dorotheus*, ki ekkor az említett szék birtokosa volt, hűtlenné lett. Ugyanis, midőn a konstantinápolyi udvar az unió ügyét melegen fölkarolta, s a pápai követek céljok eléréséhez már igen közel voltak, ő mint képmutató tünt fel. Ugy tetette magát, mintha ő ohajtana legforróbban a békét, s ehhez ő nyujtana legszívesebben a segédkezet; azonban ez csak a pápai követeknek kivetett tör volt. Az említettek közül egy bele is esett abba, és áldozata lett azon thessalonichai néplázadásnak, melyet a ravasz főpap támasztott ama hamis hír terjesztésével, hogy a római követek csak üldözést hoznak az egyház tekintélyesb része ellen. Miről sz. Hormisdas értesülván, a püspök illetlen tette iránt a legnagyobb mérsékletet tanusítólá irt a pápai követeknek. „*Hagyjátok ezen méltatlanságérti megfenyítést a császárra, kit az inkább illet, mint bennünket!*“

A szent pápa az említett viennei és arlesi főpásztorokat, és

ezek által Gallia összes püspökeit intette, hogy a szakadástól és Dorotheus cselszövényeitől óvják magokat. És Hormisdas nem is találhatott volna engedelmesebb egyháznagyokra, mint a galliai püspökök voltak. — Szent Avitus 517-ben *Epaon*-ban zsinatot tartott saját elnöklete alatt, melyre 25 burgundi püspök jelent meg. Avitus elnöktársa volt *Vioventiolus* lyoni főpásztor. Az atyák az egyházi fegyelem emelésére 40 canont hoztak, melyekből csak a nevezetesebbeket érintjük: „I. A zsinatra hívott püspök meg nem jelenését csak súlyos betegség mentheti ki. — II. Oly férfiak, kik második házasságban éltek, sem nejeik beleegyezése folytán, sem ezek halála után, föl nem vétethetnek a papi pályára. — III. Vezeklők is csak szigorú megfontolás után emeltethetnek föl az Ur szent szolgálatára. — IV. Püspökök, áldozárok és szerpapok vadászebeket és madarakat ne tartsanak. — V. Egy pap sem alkalmaztathatik idegen megyében saját püspöke engedélye nélkül.“ A következő canonok az egyházi javakra vonatkoznak, s nem kevésbé fontosak azok is, melyek a *Coelibatus* szigorú megtartását sürgetik. Új kolostorok az illető megyés püspök jóváhagyása nélkül nem állíttathattak. A 29. és 30-dik canonok az elesettek és vérfertőztetökről szólottak.

Ugyanazon évben *Gironne*-ban is tartatott zsinat, mely a többi között rendelte, hogy naponkint a *Matutinum* és *Vecsernye* után az Ur imádsága elmondassék. — A *tarasconi* (Catalonia) zsinat 516-ban a püspökökre, papokra és szerzetesekre vonatkozó egyházfegyelmi pontokat hozott, melyek a galliai egyházak igazi keresztény szelleméről tanuskodnak. A *lyoni*, *konstantinápolyi* és *római zsinatok* is igen üdvös fegyelmi határozatokat hoztak. Hormisdas a hozzá fölterjesztett zsinati végzeményeket megerősítette. — Fölemlítjük még *János taragonai* és *Sallustius sevillai* püspökökhöz menesztett leveleit, kik a pápát több egyházi fegyelmet illető pont iránt megkeresték. Hormisdas követeinek nevezte ki őket a két részre osztott Galliában, fölhatalmazván saját tartományaik püspökeivel zsinatot tartani, ezekben a fölmerülő vitákat eldönteni, határozatokat hozni s azok megtartása fölött örködni. A fontosabb ügyek az apostoli székek tartattak fön. Így működött a buzgó pápa helyettesei által Keleten és Nyugaton, és az egység szelleme az állami ziláltság ezen

korában fölségesen ragyogott az egyházban. Hormisdas lángbuzgalma mindenüvé kihatott.

Említendő még Theodorich a keleti gothok királya iránti barátságos viszonya. Míg a konstantinápolyi udvarral és egyházzal az unió ügyében alkudozott, Rómából Ravennába utazott, hogy a dolgok állásáról Theodorich véleményét és nézeteit hallhassa, és a kölcsönös tisztelet s szívélyesség kötelékeit szorosabban egybekapcsolja. Theodorich mint fejedelem a római egyházra nézve nem volt idegen személy, hanem politikai tekintetben annak védnöke s nem egyszer jötevőjeül tűnt fel. Sőt állítják némelyek, hogy Péter egyházának ingatlan javakat ajándékozott, és Anasztáz könyvtárnok szerint két 70 fontot nyomó ezüst gyertyatartót is küldött annak.

Hormisdas buzgalma folytán a kevésbbé ismert barbár népekre is felderült az evangelium világa, és látta még az afrikai egyház békéjét visszatérni, az elűzött püspököket székeikre föllépni. Igen, a buzgó egyházfő szent örömmel értesült arról is, hogy a burgundok elhagyván Arius tévelyeit, a katolikusok oltárai körül seregelnék egybe. Az ő pápasága alatt tértek meg a pogány szerezsenek, és a *homeriták* elvetették a zsidó tévelyeket. Azonban legörvendetesb eseményül tűnik fel Hormisdas pápasága alatt a latin egyháznak a göröggei egyesítése. E buzgó egyházfő a romai templomok feldíszítésére 571 font ezüstöt fordított, és *Alefanti* jószágán új bazilikát állított. Anasztáz könyvtárnok sorban elszámolja mindazon egyes adományokat, melyekben Róma számos egyházait részesítette. Többszöri papszentelése 10 szerpappal, 21 áldozárral, és 55 püspökkel növelte az Ur szolgái számát.

Oly tevékeny és szép élet után 523-ki aug. 6-kán kimúlt, miután Jézus egyházát igazi apostoli erélylyel 9 év s 11 napig kormányozta. Nagy tulajdonokkal ékeskedő jó, tudós és szigorú egyházfő volt. *Jogosság* és *béke* volt az ő jelszava. Számos levelei és egyéb iratai, kivált a Konstantinápolyba küldött követeknek adott utasítások, és számtalan tettei bizonyítják, hogy ő ildomos s a politikában alaposan járatos férfiú volt, ki Justin császárral és Theodorich királlyal a békés viszonyt főn tudta tartani. *Baronius* és *Dupin* szerint 80, *Smeth* szerint meg 160 levele mind megannyi becses emléke szigorú egyházi működése, s bölcs engedékenységeinek, hol erre szükség volt.

E levelek hangosan tanuskodnak arról, mily nagy hatalmat gyakoroltak a pápák e korban az egyházban. A papságnak igazi barátja volt, melyet az egyházi éneklésben oly örömet ismertetett, és dusan ápolt. A szegények iránt különös kegyességet tanusított. A személyeket és dolgokat igen meg tudta különböztetni egymástól. Éles tekintetével fölkarolta az egész akkori kath. világot. Egy ily egyházfő nyugodtan nézhetett közelgő halálára, és fölkiálthatott az öreg Simeonnal: „*Most bocsátod el uram szolgádat igéd szerint békességben; mert láták szemeim a tőled küldött Üdvözítőt, kit rendeltél minden népek színe elé világosságul a pogányok megvilágosítására, és dicsőségül népednek Izraelnek.*“ Hormisdas világossága nemcsak Keletnek, hanem Nyugatnak, az afrikaiak, spanyolok, burgundok, olaszoknak, szerezsenek, zsidók és pogányoknak is világoskodott. Földi maradványai a vatikáni sirboltba tétettek le, hol szent elődeinek tetemei porlanak. Az egyház mint szentről aug. 6-kán emlékezik. Anasztáz könyvtárnok következő szavakkal zárja be Hormisdas életrajzát: „*Hic Clerum composuit, et Psalmis erudit.*“

Sz. Hormisdas pápasága alatt Nyugaton a szerzetesség sz. Benedek által ép akkor indított virágzásnak, midőn az egyház és állam ezt legjobban szükségelték. E nagy szent, kinek szabályzata minden egyéb ily rendeknek mintául szolgált, *Norcia* vidékén a spolettói tartományban született. Első éveit Rómában töltötte, hol atyja tekintélyes állomáson működött. *Róma* örömeivel és féktelen ifjaival más hatást tett rá, mint egykor *Jeromosra* és *Carthago Ágostonra*. A csábítástól iszonyodott. Mint még ifjoncz elhagyá titkon a várost, s ennek környékén bolyongva egy borzasztó sziklától zárt helyiségre akadt, hova a világ zaja el nem hatott. Romától nem messze emelkedik egy hegység, melynek alján *Aniô* folydogál; itt ezen magános vad cserjékkel fődött hegy alacsony barlangjában vonta meg magát több évig sz. Benedek, kinek tetemeit állatbőr védelmezte az éles sziklák közt, és Istenre, ki a lég madarait élteti, és a mezők liliomait ruhazza, bízta föntartását. A nép nagy tömegekben özönlött Sublagumba Benedek barlangjához. *Róma* senatorai gyermekeik nevelését a szentre bízák. Hogy a világtól elbucszúzóknak menedéket nyujthasson, 12 kolostort építtetett. *Majd Monte-Cassinó*-ban telepedett le, hol azon csodálatra méltó szabályzatot írta, mely a birodalmak

törvényeit túlélte, és egész Európát szerzetes telepítvényekkel, írók, orvosok, tudósok, hírneves hitszónokok, buzgó lelkiatyákkal és ügyes földmivelőkkel népesítvén be, bámulatosan sokat tett a világ művelődése tekintetében; mert ezen, a szó legszebb értelmében érdemdusnak nevezhető rend, Feszler számítása szerint, 13 század alatt, 15,700 író, 4000 püspököt, 1600 érseket, 200 bibornokot, 24 pápát, 1500 kanonizált, s e kitüntetésre méltó 5000 szentet, valamint 43 császári és 44 királyi személyt birt fölmutatni. Hazánk is legnagyobb részt e rend által vezéreltetett Jézus egyházába, és csak visszaállíttatása óta több mint 80 jeles író említhet a pannonthalmi benczések tudományosságának történése, kik közül többen elsőrangú csillagokként ragyognak a hazai irodalom egén. — Ily műveket eredményez a szentek, az igazak egyszerűsége! Az emberi ész legmélyebb számítását sem koronázta még ily fényes siker. Isten és az emberek közt egy titok vagyon, mit a bölcsek minden tudományossága sem képes fölfogni.

Ezen időben *Zsigmond* volt Burgund fejedelme, ki az istenfélő és tudós *Avitus* püspök vezetése alatt a művészeteket és tudományokat előmozdította, számos tanodákat állított, s országa minden városában a latin és görög irodalom nyilvános tanárait illő évdíjjal ellátta. Azonban mégis kiváló gondot és tetemes költséget fordított a római jogtanra, s mint az apostoli hit hű követője, engedelmes gyermeke volt az egyháznak. Az oltár szolgálit tisztelte, kolostorokat emelt, s ezeket adományokkal látta el; de különösen a sz. Mór tiszteletére állított zárdát dusan megajándékozta, és behozta abba ama felséges isteni szolgálatot, melyet azután közönségesen „*Laus perennis*”-nek szoktak nevezni, mivel a kolostori papok több osztálya egymást szabályszerűen fölváltva éjjel és nappal szakadatlanul dicséretet zengett az Urnak. Az ily folytonos isteni dicséret egyéb zárdai templomokban is meghonosított idő folytán.

Végre említést érdemel, hogy szintén e pápa alatt írta sz. *Fulgentius* könyveit az előrendelésről, *Monimushoz* 521-ben. Ugyanezen évben írta feleleteit az ariánusok 10 ellenvetésére, és azok összes tévelyei megczáfolását a következő czim alatt: „*Három könyv Trásimund királyhoz.*”

LIV.

Sz. I. János vértanu 523—526.

Sz. János, ki a sienai *Constantius* nevűnek fia volt Toscanában, mint a római egyház cardinál-áldozára 523-ki aug. 13-kán, tehát Hormisdas halála után, 7 napi székür mulva, az apostoli székre emeltetett. Mindjárt pápasága elején oly küldetést kelle elvállalnia, mely őt vértanuságra vezette. Ugyanis Justin császár 523-ban a manicheusok ellen általános üldözést támasztott; de e parancs mi rossz következményt sem vont maga után, minthogy ezen eretnekek gonosz elveik s tetteikért mindenütt gyűlöltettek. Azonban midőn a császár ezen üldözést az ariánusokra is kiterjesztette, ezek leveleket s követeket küldöttek királyi hitsorsosuk Theodorikhoz, ennek ótalmaért esedezvén. A király nyájasan fogadta a küldötteket, megigérvén nekik, hogy teljes erejével fogja őket védelmezni. De a császárhoz hasztalan fordult kíméletért, mert az ariánok egyre üldöztettek. Azért végre elhatározta, hogy még egy tekintélyes követséget küld a császárhoz, melynek élére a pápát állítja, azon hiedelemben levén, hogy az egyház legfőbb pásztora Justint az arianusok ellen kibocsátott rendelet visszavonása és kegyesebb eljárásra indítandja. Theodorik e követségbeni részvételre erőhatalommal is szándékozott vonakodás esetében a pápát kényszeríteni. János haladéktalanul Ravennába idéztetett a király elé. Midőn megérkezett, Theodorikot igen ingerült állapotban találta; fenyegetődött, hogy birodalma katolikuskai ellen ép oly rendeletet adand ki, mint Justin Keleten az ő hitsorsosai ellen kibocsátott.

Jánosnak tehát azonnal meghagyta, hogy 4 senatorral Konstantinápolyba menvén, a császárt az ariánok ellen kibocsátott rendelet visszavonására indítsa, egyszersmint eszközölje, hogy az eddig elfoglalt templomok azoknak ismét visszaadattassanak, és az arianismusrai visszatérés mindazoknak megengedtéssék, kik annak elhagyására kényszerítettettek. A pápa, írja egy névtelen író, megígérte a királynak, hogy teljes erejéből törekedni fog a császári kibocsátvány

visszavételére birni Justint, és eszközteni akarja azt is, hogy az arianoktól elvett templomok azoknak ismét visszaadattassanak; de mi azokat illeti, kik hitöket változtatták, kénytelen volt János kijelenteni a királynak, hogy sem a császár nem fogja engedni, hogy azok megint változtassák a hitet, sem pedig ő lelkiismerete ellen nem cselekedhetik; azért kérte a királyt, kimélné őt meg ily küldetéstől. Erre a király haragra lobbanván, rögtön megparancsolta, hogy a pápát hajóra kísérjék, és azonnal elvitorlázzanak a követek. Innét világosan kitűnik, hogy e küldetést az erőszaknak engedve, fogadta el a pápa. János egyrészt azon reményben, hogy tán sikerülend a vihart elhárítani, mely különben Theodorik által az igazhitűek ellen támasztathatnék az ő országában, nyugodtan folytatta utját. *Agazit, Theodor, Importunus* és *Agapitus* senatorokon kívül még 5 püspök volt kíséretében.

Az egész Kelet örvendett, midőn arról értesült, hogy a kereszténység feje Konstantinápolyba érkezendik. Mihelyt a keleti birodalom határait átlépte a pápa, mindenütt a legnagyobb tisztelettel, kitörő örömnnyilatkozatokkal és ünnepélyességgel fogadtatott. Diszes öltönyökben égő gyertyákkal a senatus, a patriarcha összes papságával, a székváros minden lakói a környék népségével 12 mértföldnyire mentek a legfőbb pásztor elé. Maga Justin is egész udvarától környezve elhagyta a császári palotát és várost, hogy a pápát Konstantinápoly falain kívül fogadja. Midőn Jánost megpillantotta, földre borulva esengett annak áldásaért, és ámbár az elhunyt János patriarcha által már megkoronáztatott, azon ohajtását nyilvánította Justin, hogy a pápának Konstantinápolybani tartózkodása alatt még egyszer szeretné magát az által megkoronáztatni. Az ugynevezett *arany-kapun* át vonult a pápa be a császári székvárosba.

525-diki marczius 30-kán a főegyházban a pápa tartotta a latin szertartás szerint a szent-misé. Justint megkoronázta, és így ő volt az első pápa, ki a császári méltóság jelvényeivel diszitett fel uralkodót; mert a többi császárok idáig csak püspökök által koronáztatnak, miután szóval és írásban letették a hitvallást. Justin maga részéről császári öltönnyel (veste augustali) tisztelte meg a pápát, ennek használatát az ő és utódai részére is megengedvén, s drága kövekkel gazdagon kirakott 20 fontot nyomó arany kehely-tányért, 25 font

sulyu arany-kelyhet, 5 ezüst-edényt és ugyanannyi arannyal át-szőtt palástot ajándékozott János pápának. Ez az ajándékokat azonnal Sz. Péter, sz. Pál, Maria Maggiore és sz. Lőrincz egyházainak küldötte Rómába. E szép példát utódai is követték, mivel a fejedelmek értékes adományait vagy az egyházaknak, vagy a nyilvános jótékonyági intézeteknek szokták ajándékozni.

A történetírók abban egyhangulag megegyeznek, hogy Justin a pápa minden kíváнатát teljesítette; de ennek kívánatait illetőleg igen eltérők a vélemények. János az 525-ki év legnagyobb részét Konstantinápolyban töltötte, hol igen szomorú hírekről értesült Olaszhonból. Theodorik királyt, midőn arról tudósított, hogy a pápát egész Kelet és a császár határtalan kitüntetésekkel halmozták el, gyanu szállta meg. Alig érkezett vissza az egyházfő Ravennába, a 4 senatorral együtt a legundokabb börtönbe vettetett. E kegyetlen bánásmód okait sokféleképp adják elő, kivált az egyházellenes írók. Majd a Konstantinápolyba megérkezett követek nagyszerű fogadtatása miatt esett a pápa gyanuba a király előtt, majd ez arról értesült, hogy János Justinnal ellene szövetségelt, majd meg, hogy az egész követség fölségsértést követett el, arra híván fel a császárt, hogy az arián érzelmű király kezeiből Olaszhont ragadja ki stb. stb.

Ezeket történelmi forrásokból bebizonyítani lehetetlen. A pápa, mint becsületes ember, lelkiismeretes katolikus és az anyaszentegyház feje, méltóságához illőleg működött Konstantinápolyban. Előre kijelentette Theodoriknak, hogy minden lehetségest elkövet az üldözés megszüntetésére, de a császárnak nem parancsolhat, és katolikus öntudata ellen sem cselekedhetik. Ezt előre tudta a király, és mégis a küldöttségbeni részvételre kényszerítette Jánost, ki a császári kibocsátvány visszavételét kieszközölte a császárnál, de az ariánok által a katolikusoktól elfoglalt templomokat, melyeket a császár az előbbi törvényes tulajdonosok birtokába bocsátott vissza, ismét a katolika isteniszolgálatra szentelte be, és így az igaz ügyért szenvedett. *Keleten diadal, Nyugaton börtön várt rá.* Ezt mondja touri Gergely is a vértanuk dicsőségéről írott híres művében.

Sz. János a börtönbeni nyomor és éhség folytán, a hajlott korban zsarnokká lett Theodorik kegyetlenkedésének, 526-diki máj. 27-kén áldozatul esett, miután Jézus egyházát 2 év és 9 hóig szent

erélylyel kormányozta. *Aringhi* szerint földi maradványai jun. 26-kán sz. Péter templomába szállítottak át Ravennából. Nyughelyét mi emlék sem jelöli, de a történet beszéli, hogy tetemei elődeiéi közt porlanak. Az egyház mint szent vértanu emlékét máj. 26-kán üli, és neve a mise- meg a zsolozsmakönyvben is előfordul.

Anasztáz könyvtárnok szerint sz. János pápa, mielőtt Konstantinápolyba elutazott volna, több templomot és sirböltöt kijavíttatott, és sz. Péter confessióját arannyal és drága kövekkel gazdagon fel-diszítettette. Palatius két ónpecsétet tartott fön, melyek körirata a következő: „Signa Joannis I. P. P. et M.“

A pecsét egyik oldalán két kereszt van, s ezek körül I. János neve, a másik oldalon pedig „*Papae*.“ E pecsétek formáit maig is láthatni a 4 koronázott vértanu egyházában. — Sz. Gergely írja, hogy I. János pápa konstantinápolyi útjában több csodát mivelt. — A levelek, melyek e pápának tulajdonittatnak, tudniillik az Olaszhon püspökei és Zachariás érsekhez intézettek, mint a körülmények mutatják, alácsusztatottak. Baronius eredetieknek tartja.

LV.

Sz. IV. Felix 526—530.

Sz. I. János halála után 526-ban a beneventi tekintélyes *Fimbri* család tagja, *Felix*, ki sz. Sylvester és Márton (ai monti) kardinál-áldozára volt, emeltetett Theodorik által az apostoli székre, és július 12-kén fölszenteltetett. Az egyházi szakadás kikerülése végett utóbb az összes papság, senatus és nép által is elismertetett. Felix, e néven már IV-dik, ámbár az arián érzelmű király által tolatott fel, mégis böles kormányzata, pápai hivatása hű és pontos teljesítése, s ragyogó erényeinél fogva csakhamar oly szeretetreméltóvá tudta magát tenni, hogy a római papság, ha korlátlan szabadsággal választhatott volna is pápát, az egyháznak istenfélőbb, jámborabb és bölesebb egyházfőt nem adhatott volna.

Theodorik nem sokára kimulván, mivel fi-örökösei nem voltak,

birodalmát és kincseit unokái *Amalarich* és *Athalarich* közt osztotta föl. 527-dikben 77 éves korában Justin császár is meghalt, miután 4 hóval előbb unokaöccsét Justinánt a patriarcha és senatus jelenlétében császár és uralkodó-társnak kinevezte.

IV. Felix pápasága elején igen kitüntette magát az egyház canonai védelmezésében. Ugyanis a római egyház egy szerpapját hitelezőjének adta át a világi hatóság, ki azt az akkori szokás szerint fogva tartotta. Egy áldozár is ítélőszék elé idéztetett némi csekély adósságért, és vele a hatóság méltatlanul bánt. A pápa azonnal a maga és egész római papság nevében egy emlékiratot küldött *Athalarich* királyhoz s abban előterjeszti azon méltatlankodást, melyet a világi hatóság az áldozár iránt tanusított, és megjegyzi, hogy ezen jogtalan elbánás az egyház régi törvényeibe ütközik, melyek szerint egyházi személy világi hatóság elé nem idéztethetik, az által ki nem hallgattathatik és el nem ítéltethetik, nehogy az ily hatósági zaklatás által szent kötelmei teljesítésében akadályoztassék. *Athalarich* a pápa előterjesztését igazságosnak találván, a bölcs és erényes *Amalasuntha* vezetése alatt egy rendeletet tett közzé, melynél fogva a római papság nem tartozott többé a világi ítélőszék előtt megjelenni; ha valakinek panasza volt valamely egyházi személy ellen, annak kihallgatása a pápát, vagy mint a törvényben kifejezve vagyon, Róma nagy püspökét illeti, s csak akkor, ha az vonakodnék igazságot szolgáltatni, tartozik az ügyben a világi hatóság ítélni.

IV. Felix pápasága alatt 527-ben *Carpentrasban* (Gallia) egy zsinat tartatott, mely elhatározta, hogy oly püspököknek, kik fönrtartásukra a szükséges jövedelemmel ellátvák, tiltatik meggyeik híveit s lelkészeit terhelni. Ellenben, oly püspökök, kik az ily segítség nélkül nem élhetnének, igényt tarthatnak azon összegre, mely alárendelt áldozáraik illő fönrtartása költségeit fődözi. Továbbá ugyanezen zsinat *Agrätius* antibesi püspököt egy áldozár canon-ellenes fölszenteléseért egy évre püspöki hivatalától fölfüggesztette.

Ez egyházfő alatt a *semipelagianismus* nyomai ismét kezdtek mutatkozni. Mivel e tévtanok déli Frankhonban inkább a papok és világiak tudatlanságánál fogva találtak követőkre, sem mint azok iránti hajlandóságból, sz. *Caesarius* arlesi érsek a papság s hivek oktatására egy értekezést irt az egyház tanítása nyomán, és azt jóvá-

hagyás végett a pápának Rómába elküldötte. Erre a pápa az érintett eretnokség ellen óvszer és zsinormértékül az arlesi főpásztornak az isteni kegyelemről 25 cikkre terjedő igen jeles iratot küldött azon meghagyással, hogy azt tartománya püspökeivel közölje s aláírassa. A 25 cikkből a 8 első canon-alakban szerkesztetett, de anathema nélkül. Müller IV. Felix pápa ezen híres értekezését kivonatban közli.

529-dik évben, sz. Caesarius mint pápai követ elnöklete alatt, *Orange*-ban egy zsinat tartatván, IV. Felixnek mind a 25 tanczikke a jelenvolt 14 püspök által elfogadtatott s aláíratott. Egyszersmint előlegesen is egyházi átokkal fenyegette a zsinat azokat, kik tanítának és hinnék, hogy a mindenható Isten némelyeket az örök boldogságra, másokat pedig az örök kárhozatra előrerendelt. Azonban az orange-i zsinat határozatai itt-ott ellenkezésre akadtak, s némelyek sz. Caesarius irataiban az ő tanait megtámadták. Azért a viennei tartomány püspökei *Valence*-ban szintén zsinatra gyültek egybe. Az arlesi főpásztor gyengélkedése miatt meg nem jelenhetvén, püspökei közül küldött néhányat *Valence*-ba. E zsinaton is győzelmet vívott ki az igazság a tévely fölött.

IV. Felix pápától három levél maradt fön, de csak a sz. Caesariushoz menesztett tartatik eredetinek, mely 528-ban íratott, s a világiakról szól, kik csak szigorú vizsgálat után emeltethetnek áldozári méltóságra. E rövid levélben igen kenetteljes, rövid, és velős mondatokban figyelmeztetnek az Ur szolgálói, hogy minden rendfok tisztét hiven és pontosan teljesítsék. A többi kettő nem eredeti. Egy a püspökökhez intéztetett. — Sz. IV. Felix februárban s decemberben 4 szerpapot, 25 áldozárt és 29 püspököt szentelt.

Igen szeretvén az Isten házai diszét, több templomot tetemesen földiszíttetett, s újonnan építtetett. Így a többi közt sz. Kozma és Dömény vértanuk templomát, mely már a leromlásához közel volt, helyreállította, valamint sz. Saturnin bazilikáját is a salariai uton, melyet egy nagyszerű tűzvész hamvasztott el, az előbbinél sokkal pompásabban felépíttette.

Jézus egyházát 4 év, 2 hó s 18 napig szent buzgalommal kormányozta. A szegények iránt bőkezű s a szenvedők iránt részvevő volt. Egyedüli büszkesége alázatos istenfélőségében állott. Különösen

oda törekedett, hogy az apostoli szék kincseit az egyházak disze emelésére gyarapithassa. E jámbor, buzgó s tudós pápa 530-ki okt. 12-kén mult ki. A vértanuk könyvében megjegyeztetik felőle, hogy az egyházért sokat fáradozott. Földi maradványai a vatikáni egyházban takarítottak el, hol következő sirirat jelöli nyughelyét:

Certa fides iustis coelestia regna patere,
 Antistes Felix quae modo laetus habet.
 Praelatus multis, humili pietate superbus
 Prommeruit celsum simplicitate locum.
 Pauperibus largus, miseris solatia praestans,
 Sedis Apostolicae crescere fecit opes.

LVI.

II. Bonifacius 530—532.

Sz. IV. Felix pápa halála után az apostoli szék birtokaért ketten küzdöttek. Ugyanis a hasonlíthatlanul tetemesebb párt 530-ki okt. 13-kán, mások szerint meg 15-kén, egy goth családból eredett római születésű papot, ki *Sigibald*, vagy *Sigisvult* nevűnek fia és sz. Cecil kardinál áldozára volt, választotta pápának. Az elégedetlenek egy töredéke pedig még ugyanazon napon *Dioscur* szerpapot, ki Hormisdas pápának Keleten követe volt, kiáltotta ki egyházfőül. Azonban az ellenpápa a következő hó 12-kén kimulván, halála csakhamar kioltotta az egyenetlenkedés lángjait.

II. Bonifác azon vélemény, vagy talán hiedelemben lévén, hogy Dioscorus simonia által akart az egyház kormányára eljutni, néhány püspököt és áldozárt egy zsinatra egybegyűjtött, és ellenfelét, ki már az anyaföld ölében nyugodott, egyházi átokkal sujtotta. A pápa ezen tettét egyhangulag rosszalták az egyháziak és hivek; azért második utóda sz. I. Agapit Bonifác eljárását semmisnek, érvénytelennek nyilvánította, és a kárhoztatás okmányát, mely a római egyház irattárában volt letéve, az egybegyűjtött római papság előtt elégettette.

Hogy jövőre a pápaválasztáskor szakadás föl ne merüljön, a római senatus következő rendeletet bocsátott ki: *„Ha valaki személyesen vagy más által valamit ígér, az ilyennek megválasztása érvénytelen leend; ki ily vétségben részes, a választásnál mi szavazatra sem jogosíttatik. Ha pedig valaki az ígért pénzt követeli, vagy az elfogadottat vissza nem adja, úgy tekintetik mint templomrabló; az előjáróság által pedig a pénz visszaadására köteleztetik.“*

IV. Felix életrajzában említettük, hogy sz. Caesarius arlesi főpásztor Orange-ban zsinatot tartott, mely a felpelagiánok tévelyeit, kik a többi közt a megelőző isteni kegyelem szükségességét a hitre nézve tagadták, kárhoztatta. A zsinat végzéseit megerősítés végett az említett pápához fölterjesztette; de midőn azok Rómába eljutottak, IV. Felix már nem volt többé életben. II. Bonifácznak első pápai foglalkozása volt az érintett zsinat határozatainak megerősítése. A pápai jóváhagyás oly tekintélyt kölcsönöz az orange-i zsinat irántának, hogy az az isteni kegyelem tanait illetőleg zsinormértékül az egész egyház által elfogadtatott.

A világi hatalomnak a pápaválasztásbai befolyása igen busította a római papságot. Hogy az ily jogtalan befolyás megakadályoztassék, Bonifác oly eszközhez nyult, mi nem kevésbé volt botrányos, mint a góth király tolakodása. Ugyanis a vatikáni főegyházban zsinatot tartott, s ebben keresztül vitt egy határozatot, mely őt utóda kijelölésére fölhatalmazza. Ilyenül *Vigilius* szerpapot mutatta be, és arra kényszerítette a jelenvolt püspököket, hogy ezek esküvel ígérték, miszerint e szerpapot II. Bonifác halála után az apostoli széken utódaul elismerendik. E határozat azonban érvényre nem emelkedhetett; mert azt egyhangulag rosszallották, mint az egyház canonaiba ütköző intézkedést; a római senatus is ellenzette azt, és a ravennai udvar a pápa ezen lépését úgy tekintette, mint a király jogainak megtámadását. Azért Bonifác szükségesnek hitte egy új zsinat egybehívását, melyre a püspökökön és papságon kívül még a római senatus is megjelent. E fényes gyülekezet előtt a pápa elismerte botlását, és a *Vigilius* kijelölésére vonatkozó okmányt nyilvánosan elégettette.

Hogy Bonifác a canonok ellen cselekedett, Silverius pápa is

megjegyzi Vigiliust kárhóztató határozatában. Agapit egyházfő szintén gáncsolandónak tartja a pápa ezen törvényellenes tettét.

II. Bonifác még egy zsinatot hívott egybe István larissai püspök ügyében. Ugyanis ezen egyháznagy *Epiphanius* patriarchánál bevándoltatván, az által ítélőszéke elé Konstantinápolyba idéztetett. De István vonakodott megjelenni, állitván, hogy ha ellene vád emel-tethetnék is, ő és Illyricum minden püspökei csak a római szék által, mint a melynek közvetlen joghatósága alatt áll régtől fogva a tartomány, ítél-tethetnek el. Azonban e jograi hivatkozás Epiphaniust még jobban felingerelvén, Istvánt erővel Konstantinápolyba vitette, és anélkül, hogy kihallgatta volna, elítélte, hivatala teljesítésétől fölfüg-gesztette, egyháza minden jövedelmétől megfosztotta, és még az élete főtartására szükségeseiktől is elütötte őt. Nehogy Konstantinápolyból Rómába menekülhessen, börtönbe akarta záratni, de a jámbor hivek nagy pénzüsszeggel jótállván mellette, e lealázástól megmenekült. Ámbár a patriarcha mindent elkövetett, hogy ezen ügy a római szék elé ne kerüljön, mégis a larissai metropolita joghatósága alatti Theodosius echine-i püspöknek sikerült Rómába eljuthatni, és István meg több thessaliali püspök nevében a Konstantinápolyi patriarcha ellen az apostoli széknél egy vádiratot kézbesíteni a pápának.

A zsinat, melyet Bonifác egybehívott, 4 püspökből, kik közül egy thessaliali, három pedig olasz volt, 40 áldozár és 4 római szerpapból állott. Ezen gyülekezet határozatai nem jutottak el hozzánk, hanem csak az első három ülés tárgyalatának némi töredéke. Annyi azonban bizonyos, hogy Damáz pápának Acholius thessalonikai püspökhöz intézett két levele, valamint Siricius, Inceze, I. Bonifác, Coelestin, III. Sixtus brevéi, meg néhány császár iratai, melyeknél fogva Illyricum egyházai közvetlen a római szék főnhatósága alatt állanak, a 3-dik ülésben fölolvastattak, s az egybegyült atyák által elismertettek és megerősítettek.

Smeth s egyéb írók szerint II. Bonifác volt az első pápa, ki az ősi, dicső, szent, annyi istenfélő s tudós férfiakat nevelő sz. Benedek rendére, melynek Nyugat civilizatióját köszöni, mely őseinket Jézus egyházába vezérelte, s a magyar Sionnak, valamint az egyetemes egyháznak legrégibb s legszilárdabb védőfala, legfőbb pásztori gondoskodását és figyelmét fordította. Igen, II. Bonifác érdemei

nájának legragyogóbb ékkövét bizonyára az képezi, hogy *e szent rendet ünnepélyesen megerősítette*. — *Oldoin* különösen kiemeli ezen pápának a szegények iránti bőkezűségét, melyet a háborúk által előidézett éhség alkalmával Rómában igen nagyszerűen tanusított.

II. Bonifác 2 évi és 26 napi pápasága után 532-ben kimult. Baronius és egyéb írók szerint csak 1 év s néhány napig ült a pápai széken. A legtöbb történelmi írók, köztök *Pagi* és *Mansi* is, állítják, hogy 2 év, 12 nap, mások szerint 15, és ismét mások szerint 26 napig kormányozta az egyházat. Földi maradványai a vatikáni főegyházban tettek le nyugalomra. Egy olasz kéziratban ott áll neve előtt a „*Szent*“ disznév, míg *Godeau* egyháztörténelmének kiadója megjegyzi, hogy II. Bonifác első a római pápák közt, kiről a mise-, zsoltosma- és vértanukönyvek mi említést sem tesznek.

E pápa korában tartatott 531-ben a II-dik toledói zsinat Montanus toledói metropolita elnöklete alatt, mely az egyházi fegyelem emelésére 5 nevezetes canont hozott. — II. Bonifác pápasága alatt alexandriai Cyrill husvétii cyclusa 531-ben letelvén, *Petronius* püspök a már főnebb is említett *Exiguus Dénest* fölkérte, hogy 25 évre új Cyclust számítsa ki, mely Cyrillének folytatása legyen. Idáig az időt vagy a római Consulok, vagy a macedoni királyok uralkodása után Nagy-Sándortól kezdve, vagy pedig a Diocletian alatti véres üldözéstől számították. Ezen időszámítást követte sz. Cyrill is. De Dénes nem akarta Cyclusát a pogányok általi véres üldözés emlékével örökíteni, hanem méltóbbnak s illőbbnek tartotta az időt Urunk születésétől számítani. Ezen időszámítás az ő nevére „*Aera Dionysiana*“, vagy „*Aera vulgaris*“-nak neveztetik. E szerint számítják az időt maig is a népek. *Beda* volt az első, ki e számítást Dénes után követte, s a VIII-dik században már az általánosan el volt fogadva. *Cassiodor* írja, hogy Dénes az aldunai vidékeken született, testalkatra nézve kicsin volt, honnét „*Exiguus*“ melléknevét nyerte, de lélekre nézve nagy és istenfélő volt. Mint szerzetes Rómában élt s halt meg 545-ben. A görög és latin nyelveket alaposan bírta, kitűnő dialecticus volt, s a hit-, mennyiség- meg csillagászatban igen kitűntette magát. Jogtani ismereteit a szakértők bámulták. A római egyház canonai gyűjteményébe, vagyis Codex-ébe a Keleten tartott zsinatok hiányos fordításánál fogva több hiba csuszott be; azért

Dénes a canonok gyűjteményét a hibáktól megtisztítva mutatta be az egyház fejének, s megjavítva levén a Codex, a jogtudósok nagy örömére kiadatott.

Chronologiai iratai a következők: „*Cyclus Dionysianus*“, mely 525-diktől kezdve 95 évet foglal magában. — *Epistolae II. ad Petronium et Bonifacium; de ratione Paschae, Proterii Alexandrini episcopi epistola paschalis*“, melyek maig is fővannak. Sz. Pachomius életének fordítása s a Bold. szűz tiszteletére egy igen pompás dicsbeszéd.

Végre említést érdemel, hogy a jogtudományt igen kedvelő Justinián császár ezen időtájban építtette a felséges *Sophia templomot*, melynek nagyságra nézve ekkor párja nem volt a földön, s mondják, hogy *Urunk megtestesüléséről* egy könyvet írt, még pedig igen ékes betűkkel.

LVII.

II. János (Mercurius) 532 — 535.

II. Bonifác halála után *Mercurius János* a római *Proiectus* fia, sz. Kelemen áldozára, választatott három heti s vagy 10 napi székür mulva 532-ben pápává és január 22-kén fölszenteltetett. A Hormisdas alatt fölmerült következő tétel: „*Egy a Szentháromságból fölfeszítettetett*,“ Keleten ismét mozgásba hozta a nyugtalan főkét. A szerzetesek kebelökből két követet (*Cyrust* és *Eulogiust*) küldtek 532-ben II. János pápához, kérvén őt, hogy a tétel fölött nyilatkozzék. Ezt megtudván Justinián, ki igen szeretett a hitvitákba elegyedni, részéről szintén követeket küldött Rómába, még pedig két tekintélyes püspököt. Ezek *Hypacius* ephesusi és *Demeter* philippi-i főpásztorok voltak. Egy levelet adott át nekik, melyhez hitvallását csatolta, s abba a vita alatti tétel: „*Egy a Szentháromságból szenvedett és fölfeszítettetett*,“ is föl volt véve. Ez alkalommal egyszersmint igen becses ajándékokat is küldött a császár II. Jánosnak, melyek

egy arany, drága kövekkel ékitett edény, 4 ezüst-kehely és ugyanannyi arannyal átszőtt kehelykendőkből állottak.

Justiniánnak a pápához intézett irata hangosan szóló bizonyossága a római szék ezen században nagy tekintélyének. A császár a leghatározottabb, legvelősebb kifejezésekkel emeli ki az apostoli szék minden egyház fölötti elsőségét; a legmélyebb tiszteletet tanúsító szavakban beszél a pápáról, az ő és az egyetemes kereszténység atyjának nevezi azt, megjegyezvén, hogy a római székkeli egyházi közösség a legcsalhatatlanabb és legbiztosabb jele az igazhitűségnek. *„Az apostoli szék is ő szentsége iránti álló tisztelet bebizonyítása a mi szívünknek mindig legkedvesb kötelme volt és marad, valamint az apostoli székkeli egységnek megőrzése is . . . Innét a mi folytonos törekvésünk abban öszpontosul, hogy Kelet minden papjait szentséged alá vessük, és egyesítsük. A hitvallás, melyet ezennel küldünk, az egész Keleté, szentséged tudomására juttatjuk azt, ki minden egyháznak feje.”* A császár iratában hitvallást tesz, elismeri a 4 közzsinatot, és kéri a pápát, hogy mindazokat, kik az ő érületét nem osztják, ellenkezőleg hisznek, mint hithagyókat, zsidókat és pogányokat tekintse, megtagadván tőlök az egyházi közösséget, azokat pedig, kik vele egy hiten vannak, abban megtartsa. E nevezetes császári levél keltezése után 11 nap múlva Justinián egy igen fontos rendeletet menesztett Epiphanius konstantinápolyi patriarchához, melyben a pápát minden püspökök fejének nevezi, és a római szék elsőségét a legünnepelesebben elismeri és ismét kiemeli.

A pápaság ellenei ezen két okmányt, melyek a forrásokban mint eredetiek fordulnak elő, mivel hangosan tanuskodnak arról, hogy az apostoli szék tekintélye mint a többi, ugy a VI-dik században is általánosan el volt az egyházban ismerve, igen szerették volna kétségbe vonni, de az éles látású ítészetnél fogva ezt ki nem vihették. Ugyanis Justinián II. János pápa válasziratát, melyből az apostoli székhez intézett levelének eredetisége nagyon is kitűnik, valamint a patriarchához menesztett rendeleteit is Codex-ébe fölvette, melynek hitelességéről kinek sem jutott eszébe kételkedni. Mások meg, mint a hithagyott *Bower, Philippi, Antiromanus* stb, nem támadják meg ugyan az említett iratok eredetiségét, de elhallgatják az

azokbani helyeket, melyek, mint megannyi ragyogó bizonyságok, a római szék elsősege mellett tanuskodnak.

II. János a szerzetesek küldötteit szeretetteljesen fogadta, s majd egy évig tartván őket az egyház fővárosában, oktatásuk és megnyugtatójukra mindent elkövetett; de fáradalmai a nyugtalanok gonosz makacsságán meghiusultak. E jeles egyházfő a hit tisztaságáért buzgólkodván, a szörszálhasogatásoknak a positiv tan dogmatikai komolyságával s apostoli erélyével vetette magát ellen, s míg Hormisdas ezen tételt: *„Egy a Szentháromságból fölfeszítettettt”*, nem dogmatikai, hanem inkább azon tekintetből méltatta figyelmére, hogy az imént oly nagy fáradság folytán létesült és még meg nem szilárdult egyházi egyeség és békére a nyugtalankodók zajos fellépése vést hozhatna, azért azokat hallgatásra intette s a tétel fölött csak röviden nyilatkozott; de II. János éles elméje e tételt egészen fölfogta, és határozottan kijelentette: *„Ha valaki e tételt oly értelemben veszi, hogy Jézusban egy természet legyen, következőleg az Istensége szerint szenvedett, mint az eutychiánusok állítják, mondá a pápa, akkor e tétel tévtant foglal magában, és e tekintetben joggal kárhoztatta azt Hormisdas; oly értelemben véve pedig, hogy Krisztusban két természet legyen, isteni és emberi, s Krisztus az utóbbi szerint szenvedett, a tétel teljesen öszhangzó a tiszta kath. tannal.”*

II. János a zsinat bezárása után válaszolt a császári iratra, s levelében tudatja Justiniánnal, hogy a hozzá küldött hitvallás igazhitű, s mint ilyen, teljesen öszhangzó az egyház tanaival. Helyesli és megerősíti a császár azon kibocsátványát, melyet a püspökök beleegyezése folytán a nyugtalankodó tévtanítók ellen közzétett, és köszönetét fejezi ki a császárnak, hogy nemcsak ő maga ismeri el és tiszteli az apostoli szék minden egyházak fölötti elsőségét, hanem arról is gondoskodik, hogy azt az egyetemes kereszténység ismerje el és tisztelje. Irata végén jelenti a pápa Justiniánnak, hogy az *acemeta szerzeteseket*, mivel a tévelyt letenni nem akarták, kiközösítette; de mégis kéri a császárt, hogy ha tévedéseket megbánnák, irántok kiméletet és kegyességet tanusítana.

Athalarich góth királylyal is egyeségben volt II. János, és megerősítette azon rendeletet, melyet ezen uralkodó a pápaválasztásoknál fölmerülő rendetlenkedések s az igen nagyban mutatkozó simonia

ellen kibocsátott. E királyi rendelet tökéletesen öszhangzik azzal, melyet a római senatus e tekintetben mindjárt II. Bonifác halála után közzé tett. *Sandini* írja, hogy a király ezen határozatot II. János kívánsága folytán adta ki. E kibocsátványt Athalarich a pápához küldötte, hogy azt Olaszhon minden püspökeivel közölje.

Ezen egyházfő alatt tartatott 533-ban a II-dik *orleáni zsinat* is, mely 21 nevezetes canont hozott. Afrika püspökei is tartottak egy zsinatot, melynek bezárásakor azonban II. János már nem volt az élők közt. Ugyanis Justinian az említett világrészben visszaállítván a rómaiak uralmát, azt hét tartományra osztotta, melynek főnökei a carthagói *praefectus-praetorio* főnhatósága alatt állottak. Azért a kath. egély visszaállítása és azon mély sebek gyógyításával, melyeket azon századon át az eretnek és barbár uralkodás ütött, komolyan foglalkoztak. Bonifác carthagói főpásztor meghalván, utóda *Reparatus* egy zsinatot hirdetett, mely az egyetemes afrikai egyházat képviselte. — Oly nevezetes esemény volt ez, minőt Afrika az üldözések kezdete óta nem látott. — 217 püspök gyült egybe, kik örömkönyvet hullattak, hogy oly hosszas zaklatás után egymást végre békében láthatják. Az ariánok hite megszűnván udvari lenni, püspökeik, csakhogy méltóságaikat megtarthassák, tömegestül tértek vissza az ősi, apostoli egyház kebelébe. Ezen ügyben a zsinat egy iratot intézett II. János pápához, ki azonban annak Rómába jutásakor már bement Urának örömébe. „*Mi ezen testvereink és pap-társaink által üdvözlünk Téged levelünkben, írják az atyák, és hálaikat meg hódoló tiszteletünket fejezzük ki; mert ily pápa illik az apostoli székre, ki méltó minden tiszteletre, mert teljes szeretettel, az igazságot utógondolat nélkül hirdeti, és mitsem tesz a nagyraevágás szellemében, azért fordul hozzá tanácsért az általános testvéri szeretet. Adja az Isten, hogy a Szentlélektől telve válaszoljon.*” stb.

II. János decemberben egy papszentelést tartván, 5 áldozárt és 21 püspököt adott az egyháznak, melynek csak 2 év, 4 hó és 26 napig volt pápája. Mint *Platina* igen helyesen jegyzi meg, eseménydus pápaságáról szűken emlékezik a történelem. Ragyogó ékesszólásaért „*Mercurius*”-nak neveztetett, és azon családok egyikéből (*Conti*) eredett, melyek több papát birnak fölmutatni. Mielőtt az

apostoli székre lépett volna, a *San Clemente* egyház kardinál-áldozára volt. Pápává a „*San Pietro in vincoli*“ czimű templomban választotta. Szeretett, őszinte ember-barát, alázatos, körültekintő, istenfélő és a kereszténységnek félelem nélküli igazi atyja, hitbuzgó főpásztor volt. Ilyennek tünteti őt fel sirirata is, melyet az utókor részére *Manlius* tartott fön. Földi maradványai 535-diki jun. 24-kén tétettek le örök nyugalomra a vatikáni sirboltban. A sirirat eredeti nyelven így hangzik :

Hic tumulus vatis conservat membra Joannis

Ordine Pontificum, qui fertur iure secundus.

Licet in extremis solers, fidusque minister

Claruit et primus iure Levita fuit.

Missus ad Imperium vice Praesulis extitit autor ;

Hunc memorant Synodus Pontificisque thronus,

Cum titulis fidei vigilantia quanta regenti

Commissas animas, ne lupus hostis oves

Carperet, ammixtus premeret, ut potentior unam

Justitiam cunctos nixus habere parem

Providus, humanus, summus, verusque sacerdos,

Nil timere, atque nimis pondere cuncta gerens.

II. János pápasága alatt három nevezetes egyháznagy mult ki. Sz. *Remig*, ki Galliában annyi férfit, nőt és szüzet emelt szent tanításával és ragyogó erényeivel a keresztény tökély oly magas fokára, miután a rheimsi egyházmegyét szeretettel, isteni félelem és bölcseséggel 74 évig kormányozta, 533 ban földi pályáját bevégezte. A rheimsi székesegyháznak emlékül egy nagy értékes kelyhet hagyott, hogy azt a hivek áldozásakor használják. E kehelyre kevéssel halála előtt a következő három verset vésette :

„Hauriat hinc populus vitam de sanguine sacro,

Iniecto aeternus quem fudit vulnere Christus.

Remigius reddit Domino sua vota sacerdos.“

Sz. *Sabas* kevéssel halála előtt Konstantinápolyba küldetett a császárhoz, hogy azt Palaestina adójának csökkentésére birja. Midőn a tiszteletre méltó 93 éves aggastyán Justinian elé vezetett, a hatalmas uralkodó a nagy szent lábaihoz vetette magát és annak áldásaért esenge, azután homlokát megcsókolá. Hasonló tiszteletet

tanusított iránta Theodora, a császárnő is. Szabas fáradalmát reményén fölüli siker koronázta, és visszatérte után kimult. — 533-dik január 1-jén pedig sz. *Fulgentius* szünt meg élni, kiről főnebb emlékeztünk.

LVIII.

Sz. I. Agapetus 535—536.

Még I. *Agapet* pápasága alatt is Justinian uralkodott, ki miután Afrikát római tartománnyá tette, Konstantinápolyból sovár pillanatokat vetett Olaszhonra és ennek fővárosa Rómára. Győzelmes hadvezére *Belisár* által Siciliát már meghódította, s Italia többi részei elfoglalására is megtette az előleges intézkedéseket. Ily események közt lépett sz. *Agapet* 535-diki május 4-kén az apostoli székre. Ezen egyházfő Rómában született, és idáig a római egyház főszerepje volt. Atyját *Gordianus*nak nevezték, és ugyanazon egyház áldozára volt. Fiát gondosan neveltetvén, egyik fokról a másikra s végre az apostoli székre emelkedett. Érdemei oly ragyogók voltak, hogy minden szakadás nélkül a papság és nép által egyhangulag választatott meg.

Első pápai működése volt, hogy, mint főnebb is említettük, a Bonifác által Dioscur ellen, ennek halála után kimondott kiközösítési okmányt, melyet az egybegyűjtött püspökökkel és áldozárokkal is aláíratott, a római papság jelenlétében megégettette. — A galliai püspökök egy zsinaton *Contumeliosus* riei püspököt méltóságától megfosztották bizonyos kihágásért s egy kolostorba utasították. Bár ezen ítéletet II. János pápa is jóváhagyta, az elítélt mégis sz. *Agapet*hez fölebbezte ügyét. Ezen utóbbi az appellatát elfogadta, és sz. *Caesarius*nak irt, hogy a dolog kellő megvizsgálása végett a hely színére nyomozókat küldjön. A végítélet kimondásaig azonban, bár a kolostort elhagyhatja és egyházába visszatérhet, minden püspöki ténykedés, valamint a misézéstől is tartózkodni kelle *Contumeliosus*-nak. Ezen, augusztusban kelt levél után ismét egy másikat menesztett sz. *Agapet* az említett főpásztorhoz, melyben ezen utóbbinak kérel-

mét, mely szerint a szegények javára az egyház birtokaiból némi részt alkalmazni szándékozott, föltétlenül visszautasítja azon megjegyzéssel, hogy az e tekintetbeni canonok sokkal szentebbek, sem hogy azok megsértését bármily oknál fogva megengedni lehetne.

Ugyanezen időtájban küldettek Rómába az afrikai synodál-irattal Péter püspök és *Liberatus* carthagói szerpap. A zsinat irata, mint II. János életében említettük, ezen utóbbihoz volt intézve. De mivel a küldöttek a rendkívüli hideg miatt azonnal utra nem kelhettek, és akközben II. János kimult, *Reparatus* még egy iratot kézbesített nekik, melyben az afrikai egyház nevében az új pápának üdvkivánatokot fejezett ki. Sz. I. Agapet nem késett a zsinati atyáknak válaszolni. Mi az arián püspököket illeti, így ír a pápa: *„Az egyházi canonokhoz szorosan kell ragaszkodni, s az ariánok elégedjenek meg, hogy az egyházba fölvetetnek; ha még papi méltóságokat is kívánnak, ez kétségtől azt mutatja, hogy megtérésök nem őszinte, hanem arra csak a dicsvágó indítja őket.”* Az ariánok által keresztelt gyermekeket sem engedi az egyházi pályára lépni. Azonban a kath. hitre tért arianokat illetőleg a császár más véleményen volt.

Mihelyt Justinian I. Agapetnak az apostoli székre lépéséről értesült, azonnal császári iratot, melyhez a patriarchaé is mellékelve volt, intézett a pápához, hogy annak üdvkivánatait kifejezze, egyzersmint az ősi dicséretes szokás szerint, hitvallását is megküldötte. A császár kérte ez alkalommal a pápát, hogy mindazokat zárja ki az egyházból, kiknek tanai a császári hitvallással meg nem egyeznek. Nem sokára ismét irt Justinian a pápának. Az ariánok megtérése különösen szíven feküdt a császárnak, miért azon kívánságát nyilvánítja levelében, hogy ezen cél könnyebb elérése végett a megtérendő arián püspökök és papok is eddigi egyházi méltóságaikban meghagyandók volnának. Ez alkalommal egyzersmint Justinian a konstantinápolyi patriarchának a főnebb említett István püspök elleni eljárását azzal igyekszik mentesíteni, hogy Epiphanius Achillest az ő parancsára szentelte püspökké. Végre kéri még Justinian császár a pápát, hogy születési helyét, melyet ő *„Justiniania“* név alatt városi rangra emelt, apostoli helyettségére emelni kegyeskednék.

I. Agapet mindkét császári iratra ugyanannyi pápai brevével válaszolt. Justinian igazhitűségét nagy dicséretekkal halmozta el.

Kijelenti a császárnak, miszerint hitvallását jóváhagyja és elfogadja; de nem úgy, mintha a világinak tana az egyházban tekintély volna, hanem, mivel azt a katolika hittel öszhangzónak találja. Egy más, a császárhoz intézett levelében, mely így kezdődik: *„Licet de sacerdotii mei primitiis etc“*, megjegyzi a pápa a császárnak: *„Jézus akálába az igaz ajtón át kell bejutni; de az egyházi méltóságok és rangpolczokrai leledzés nem az igazi ajtó.“* Azután kijelenti, hogy *„a patriarchát a császár parancsa nem menti ki, hanem inkább neki kötelessége lett volna a jámbor császárt, ki különben is igen hajlandó sz. Péter székének jogait tisztelni, arra figyelmeztetni, hogy az ilynemű parancsok által jogsértést követ el.“* — A iustinianiai püspökre vonatkozólag megjegyzi I. Agapet a császárnak, hogy haladéktalanul követet fog küldeni, ki az ezen ügyre vonatkozó pápai határozatot kézbesitendi.

Nem sokára Epiphanius konstantinápolyi patriarcha meghalván (535), székére a gonosz érzelmű Theodora császárnő hatalmas befolyása által *Anthimus* trebizund-i püspök emeltetett, ki külsőleg ugyan igazhitűnek mutatta magát, de szívéből, bensőleg kárhoztatta a chalcedoni zsinatot, mivel nagy pártolója volt az eutychiánismusnak. Mihelyt Ephrem antiochiai patriarcha Anthimusnak a konstantinápolyi székre emeltetéséről értesült, azonnal egy iratot intézett a császárhoz, kérvén őt, hogy gondja legyen arra, miszerint a synodál-irat, melyet az új patriarcha szokás szerint a többi püspökökhez intézni fog, a kath. tannal teljesen öszhangzó legyen. Miért Anthimus synodál-iratát a legnagyobb ovatossággal szerkesztette, gondosan kerülván abban mindent, mi tévtanait elárulhatná. Ephrem elfogadta ugyan ezen iratot, de kérte Anthimust, hogy bizonyos hitcikkeket fölötte határozottabban és körülményesebben nyilatkozzék, és előbb Eutychest és annak tanait kárhoztassa.

Anthimusnak a patriarchai székre lépése mozgásba hozta az említett tévtanok követőit, s midőn ezek zajosabban kezdtek föllépni, a konstantinápolyi kolostorok jámbor apátjai a császár és a pápánál vádat emeltek Anthimus ellen. Justinian azzal nyugtatta meg őket, hogy rövid idő múlva az anyaszentegyház főpásztora Konstantinápolyba jövendvén, mindazt, mit itteni tartózkodása alatt az eretnekek és szakadárok ellen a canonok szerint rendelni fog,

minden személyválogatás nélkül végrehajtandja. Az istenfélő zárdanagyok tehát a pápa eljövetelére várakozván, az ügyet addig továbbbi fejlődésében nem bolygatták.

Mint tudjuk, ezen korban Róma a nyugoti góthok birtokában volt, kiknek uralma Nagy-Theodorik halála után gyorsan indult hanyatlásnak, annyira, hogy gyöngé királyuk *Theodat* alatt Justinian már erősen reménylette, miszerint Olaszországot nem sokára birodalmába kebelezhetendi. E szándék nem volt titok a góth király előtt; azért azon hiedelemben levén, miszerint egy hatalmas közbenjáró a császárnál neki igen jó szolgálatot tehetne, és még koronáját is megmenthetné, Róma senatoraihoz parancsot intézett, meghagyván nekik, hogy a császárt olaszthoni hadjáratától visszatartani törekedjenek, és a pápát arra bírják, miszerint az Konstantinápolyba utazván, a császár és góthok közt tartós békét eszközöljön. A király fölhívásában azzal fenyegette a senatorokat, hogy egyig mind kivégezteti, ha igazságos kívánságát nem teljesítik. Engedelmeskedni kellett. A senatorok egy igen fontos tartalmu iratot intéztek a császárhoz; és Agapet is minden tétovázás nélkül elhatározta, hogy a római senatorok, népség és a szentegyház érdekében a téli zord idő és hanyatló kora daczára is utra kel.

I. Agapet tehát 5 püspök, néhány szerpap és egyéb római áldozárok kíséretében 536-diki év elején utra kelt és febr. 2-kán a császári székvárosba megérkezett. Mondják, hogy ugy ki volt ekkor a római egyház pénztára ürülve, hogy a pápa az uti költség kiállítása végett kénytelen volt sz. Péter templomának sz. edényeit elzálogosítani, melyeket azonban a király ezen egyháznak ismét visszaváltott. Hogy a pápa méltóságához illőleg fogadtassék, Justinian több püspököt és udvari főhivatalnokait elébe küldötte. Agapet mindnyájokat meglepő nyájassággal fogadta, csak Anthimust nem kívánta látni. A pápa küldetése politikai célját a császárnál el nem érhetvén, az egyházi ügyekre tért át. Mint már érintettük, Anthimus a trapezunti székről az egyház canonai ellen a konstantinápolyira helyeztetett át, és mint eutychiánus rosz hirben állott. Azért a pápa mindaddig vonakodott vele egyházi közösségre lépni, míg püspöki székére, melyre fölszenteltetett, vissza nem tér, és a kath. hitet a chalcedoni zsinattal s Nagy-Leó dogmatikai levelével együtt el nem ismeri

Theodora előbb gazdag ajándékokkal akarta titokban a pápát ügyének megnyerni, de midőn látta, hogy a hit tisztasága fölött örökös és a canonokat tisztelő pápára ily uton hatni nem lehet, Justinánt felingerelte ellene. A törvényeket nagy szorgalommal gyűjtögető, de azokat nem igen tisztelő császár, azt hitte, hogy fenyegetéseivel a pápát engedékenységre indítandja; azért dühében utóbb e szavakra fakadt: *„Az én akaratom, hogy Anthimust azonnal elismerd konstantinápolyi patriarchaul és vele egyházi közösségre lépj, különben eltaszítalak, és a föld legnyomorultabb zugába fogsz esni.”* Mire Agapet nyugodtan, égre emelvén szemeit, így felelt: *„Én azt hittem, hogy itt a legistenfélőbb keresztény császárt találom, és azért örömmel határoztam el hajlott korom dacára is, hogy ezen hosszú és fáradalmas utat megteszem. De a legnagyobb megilletődéssel és bámulattal látom, hogy egy második Diocletianhoz jöttem.”* Azután a császárral közelebb vonatkozással folytatá: *„Tudd meg Uram, hogy haragod engem meg nem rettent, és fenyegetéseidtől nem félek. Történjék velem, mint neked tetszik. A legnagyobb jótéteményül tekintendem, ha ily jó ügyért életemet áldozhatom.”* Ily méltó, mondhatni, magasztos ellenvetésre a császár nem volt elkészülve, s az apostoli erélyű pápa méltóságteles nagysága, igazi egyházfőhöz illő magatartása a császárt annyira meghatotta, hogy bocsánatért esedezvén, tüstént kibékült Agapettal. A pápa ezen kedvező hangulatot az egyház javára igyekezett használni; kijelenté a császárnak, hogy Anthimus a chalcedoni zsinatnak esküdt ellensége, következésképp eretnek. *„Hogy azonban ne gondold, miszerint én elegendő ok nélkül vádolom őt eretnekségről, idézd ide, s kérjük meg, valjon elismeri-e Urunk isteni és emberi természetét?”* A császár, kire nézve ily kihallgatás mennyei mánna volt, elfogadta az indítványt. Agapet és Justinán kérdésére, *mint vélekedik Krisztus megtestesüléséről?* Anthimus oly kétértelmű, kitérő és ki nem elégítő feleletet adott, hogy mi kétsége sem maradt fön többé a császárnak az iránt, hogy Anthimus Krisztus mindkét természetét tagadván, csakugyan eretnek. Erre az eretnek patriarcha letétetett s a császárnő kegyében bizakodva tanácsosabbnak tartotta kissé hátrálni, mint a kath. hitet elfogadni. Az Agapet által egybegyűjtött zsinati atyák előtt nem jelent meg; azért a zsinat által etétetett. Eliteltetéséről értesülvén, személyesen adá át Justinánnak

a palástot, Konstantinápolyt elhagyá, és egy a császárnő különös pártfogása alatti városba vonult vissza.

Anthimus helyére az alexandriai születésű *Mennas* választatott, ki idáig a konstantinápolyi nagy, *Sámson* nevű kolostor-elöljárója volt, s a pápa által felszenteltetett. Ez az első pápa általi püspökszentelés Keleten. *Mennas* a papság és nép örömrivalgásai közt lépett a patriarchai székre, melyre ragyogó erényei, fényes érdemei, tudományossága és igazhitűsége által magát méltóvá tette, és a közvélekedésnek teljesen megfelelt.

I. Agapet Konstantinápolyban tartózkodása alatt két folyamodványt is kapott, egyik a jerusálemi egyházmegye püspökei, a másik pedig ezen vidék szerzeteseitől küldetett. Az elsőben kéri a Szentföld egyháznagyai a pápát, hogy tudósítsa a császárt azon rendetlenkedésekről, melyeket az eutychiánok Konstantinápolyban elkövetnek. Különösen fölemlitik *Severt*, ki a császártól száműzetett, mégis Konstantinápolyban időzik, s nagyszámu hallgatók előtt hirdeti a tévtanokat. Tanítványai, mint *apameai Péter*, *Zoaras* és *Isacius* a fő- és külvárosokban a népet fölláztatják, a császár arczképet széttépik, és az uralkodót gyalázzák. A szerzetesek pedig kéri a pápát, hogy az eretnekek ellen erélyesen lépjen fel, és megjegyzi: *„Valamint egykor sz. Péter Keletről Rómába utazott, hogy a bűbajos Simon hódítmányát elragadja; ép úgy vette most magát ő szentség, is Rómából Keletre, hogy az eutychiánok nem kevésbé gonosz törekvéseinek magát ellenesse, s azokat megsegyenítse*

Agapet súlyos betegsége daczára is előlvása a leveleket, és azután a császárnak adatá át. Péter jerusálemi patriarchához mentett synodál-iratában a pápa mindazokról tudósította a dérek egyháznagyot, melyek a császári székvárosban időzése alatt történtek, s egyszersmint megróta a canonok ellen vétő püspököket.

Midőn az eutychiánok a letett Anthimust a konstantinápolyi székre ismét visszavezetni akarták, *Mennas* zsinatot hívott egybe, hogy a pápai ítéletet egész kiterjedésében érvényre emelni segítse, s az ügyet bevégezze. Azon 5 nyugati püspökön kívül, kik a pápát követi minőségben Konstantinápolyba kísérték, mintegy 60 keleti főpásztor, 54 apát és a császári székváros összes papsága jelent meg a zsinatra. Mivel Anthimus háromszori meghívásra meg nem jelent

a canonok szerint bántak el vele. Vádoltatott: hogy az egyházi törvények ellen egyik püspöki székről a másikra lépett; Eutyches tanaihoz ragaszkodik, és annak tévelyeit titokban hirdetvén, ez által az egyházban szakadást törekedett előidézni. A pápa által kimondott ítélet szerint tehát Anthimus a trebizundi püspöki széktől s még a „Katholikus“ névtől is megfosztatott. A zsinat egyszersmint antiochiai Severust, apameai Pétert és Zoaras szerzetest is egyházi átokkal sújtotta.

Akközben a pápa betegsége mindig súlyosbodott, míg 536-diki apr. 22-kén 11 havi tevékeny és dicsteljes pápasága után kimúlt. Halálát az összes egyház meggyászolta. Az érette tartott gyászmisére roppant népség gyűlt egybe. Mintegy 3 hó múlva szent tetemei Rómába szállítottak, és sz. Péter templomában eltakarítottak. Rövid, de bölcös pápasága alatt Agapet 11 püspököt s 4 szerpapot szentelt. Midőn meghalt, a Rómabai visszatérésre már minden szükséges intézkedéseket megtett, és Pelagius szerpapot a császári udvarnál követévé kinevezte. Nem hiányoznak írók, kik állítják, miszerint I. Agapet Konstantinápolyban mint a görög ármány és cseleszövény áldozata mérgeg áltel végeztetett volna ki. Ha e való, úgy Agapet első a pápák közül, kik ily kínos halállal multak ki. E rettenthetlen lelkű pápát az egyház az ő szentei közt tiszteli, s mint ilyenről halála évfordulati napján emlékezik.

Sz. I. Agapet pápát, ki az egyház törvényeiben alaposan jártos volt, Nagy-Gergely „apostoli edény“-nek, „evangeliumi trombita“ és „igazság hirdetőjé“-nek nevezi. Nehezen volt pápa, ki oly rövid idő alatt oly nagy tetteket vitt végbe és annyi fáradságot állott ki, mint I. Agapet. Valóban ő rá is illik e mondat: „*Brevi explevit tempora multa.*“ Mielőtt a keleti utra megindult volna, nyilvános tanodákat szándékozott állítani azok részére, kik az egyházi pályára lépni akarnának. E szép és üdvös terve kivitelében azonban meggátolta őt korai halála!

LIX.

Sz. Silverius, vértanu. 536—538.

Justinian császár hadvezére *Belisár* oly sikerrel harczolt a gothok ellen, hogy Rómát meghódítván, 536-diki dec. 9-én az *Asinaria* nevű kapun át abba a legfényesb ünnepélylyel bevonult, és a *kapuk kulcsait* győzelme jeleül Konstantinápolyba küldötte. A gothok *Vitiges* hadvezéröket királynak kikiáltván, az Theodat-ot fias-tul együtt láb alól eltette, és a frankokkal szövetséget kötött. A tél vége felé, 200,000 goth harczossal a *ponte-molle*-ig hatolt elő és Rómát ostrom alá vette. Egy évig tartott az ostrom; de a hadi szerencse ismét Belisárnak kedvezett.

Ily körülmények közt lépett sz. *Silverius* az apostoli székre. Ő Hormisdás pápának papsága előtti törvényes házasságából származott *Frusinone*-ban. Fölemeltetése előtt római kardinál-áldozár, mások szerint meg, e város egyik kerületének (Regio) szerpapja volt.

Theodora császárnő Anthimusnak a petriarcha-székről leléptetése s az eutychián felekezet nagyainak száműzetése által igen felingereltetvén, minden követ megmozdított, hogy az elűzött patriarcha székére ismét visszahelyeztessék, és eretneksége daczára is az egyházi közösségbe fölvétsék. Hogy a chalcedoni zsinatot érvénytelenítse, férje hitét is meg kelle dönteni, s hogy mind a két czélt elérje, nem látott egyéb eszközt, mint az egyház fejét tervébe berántani és azt gonosz törekvése részesévé tenni. Hogy ezt a jeles tulajdonokkal ékeskedő Silver pápától nem várhatta, abban ő pillanatig sem kételkedett; azért szemeit *Vigilius* szerpapra vetette, ki az elhunyt pápa kíséretében Konstantinápolyba vette magát, s Agapet halála után is ott maradt egy ideig, hogy a körülményeket czélja elérésére ki-számányolja. A császárnő igen jól ismerte az említett szerpap dicsvágyó törekvéseit, s azért igen alkalmas eszköznek találta őt czélja elérésére.

Theodóra ezen kegyencze tanácsára félig hízlgő s félig parancsoló hangon irt levelet intézett Rómába Silveriushoz, fölhíván őt,

hogy Anthimust a patriarchai székre visszahelyezze, egyházi közösségébe fölvegye, Mennast pedig elűzze s követőivel együtt az egyházból kizárja, ellenkező esetben Konstantinápolyba utazzék, hogy a hely színén az ügy ujonnan megvizsgáltathassék. Silverius elolvastván az ármány fészkeből érkezett levelet, sóhajtvá tette azt le, mondván: „Tudom, hogy e dolog életembe kerül!” A császárnőnek következőleg válaszolt: „Császári urnő! soha sem teendém azt, hogy én egy eretneket, ki már gonoszságában kárhoztatva van, a patriarchai székre visszahívjak.” Erre a pokol rekeszeiből gyorsan törtek elő a furiák. Theodóra a gonoszság minden eszközeit mozgásba hozta, s Vigiliust aranyokkal bőven ellátva Rómába küldötte Belizárhoz következő parancssal:

„Keress alkalmat Silvér pápa ellen, hogy őt letehesd, és gyorsan hozzánk küldhesd (Görögönba); ezután gondod legyen arra, hogy senki más, hanem Vigil választassék pápává, ki nekünk megígérte, hogy Anthimus patriarchát székére visszahelyezi.” Belizár nem mert a császárnő parancsával ellenkezni, azért felkiáltott: „El kell e parancsot fogadnom, de azok lássák, kik Silverius halálának okai lesznek, s feleljenek érte Istennél!” — Ime, a második Pilátus!

A gothok Vitiges király vezérlette alatt Rómát ostrom alá vették, s Belizár hadvezéri teendőivel levén elfoglalva, a pápa elnyomását illetőleg nagy zavarban volt, annál is inkább, mert Silverius iránt egész Róma nagy tisztelettel viseltetett. Azonban az ármány és cselszövés ördögei kisegíték őt a zavarból, tudniillik Vigilius és az ez által megnyert Antonina, Belizár neje. Az apostoli székre törekvő Vigil akkőben mindenütt azon gyanút hintette el, mintha Silvér titkon a gothokkal egyetértene. A hadvezér ezt ugyan nem hitte, de neje, ki Theodórától titkos utasításokat kapott, el tudta férjét e tekintetben is vakítani. Egy „Marcus“ nevű lelketlen ügyvéd nagy jutalomért hamis levelet írt, melynek tartalma szerint Silvér a gothoknak áruló kezét nyújt, királyuknak Róma egy kapuját megnyitja és a hadvezért kezeibe szolgáztatja. Ezen gyalázatosan alácsusztatott levelet Julián, Belizár testőrségi tisztje, oly megjegyzéssel kézbesítette urának, hogy azt, midőn a goth királynak vitték, az előőrők elfogták.

Erre az egyház feje a császári helytartótól parancsot kap, hogy azonnal hozzá siessen. Belizár és Antonina a megjelent pápát tudó-

síták, hogy igen súlyos vád emelkedik ellene; de egy uton megmenekedhetik a bizonyos veszélytől, ha tudniillik a chalcedoni zsinatot kárhoztatván, Anthimust s a többi püspököket közösségébe felvevén, ez által a császárnő akaratát teljesíteni siet. Silvér ártatlanságát védelmezte, s Theodóra ügyvivőinek mi reményt sem adott, hogy követeléseikbe beleegyezz. A palotából kimenetekor az őt kísérő papokat tudósítá a hallatlan föltételekről, s mivel a vihart feje fölött már zugni hallá, a *Maria Sabina* vértanunő egyházába sietett, hogy a szentélyben ótalomért esedezzek. Belizár *Photius* nevű mostoha fiát küldé Isten házába a pápa után, s ismét a palotába hívá őt. Miután Silvért esküvel biztosította, hogy bántatlanul ismét visszatérhet a templomba, elhatározta magát a megjelenésre.

A pápa kísérői kérék őt, hogy ne higyen a görög esküjének; azonban Silvér Istenben bizva, mégis elment Belizárhoz. Az utóbbinak szavai most is ugyanazok, és a pápa rendíthetlen volt; de az eskü miatt még most bántalom nélkül bocsátották vissza az egyházba, s elvesztését visszavonhatlanul elhatározták. A következő nap igen csekély ürügy alatt ismét a palotába hivatott. Silvér látván, hogy őt ravaszsággal elveszteni akarják, sz. Péter templomába sietett előbb, s benső ima után sorsát az isteni gondviselésre bizván, sz. hitvallóhoz illő lelkülettel ment a palotába. Midőn oda megérkezett, az őt kísérő papságnak a legkülsőbb s legtávolibb csarnokok egyikében kelle visszamaradni, s Silvér egyedül vezettetett a császári vezér legbensőbb teremébe. Ámbár Belizár, hogy a császárnő kegyében megmaradjon, Jézus egyházának árulója lön; mégis a következő borzasztó eseményben nem akart főszereplő lenni, hanem azt Antoninára bizta, ki arra hosszú gyakorlat által magát nagyon is képesnek mutatta. A *byzanti ármány főmestere, Antonina*, egy pompás nyugágyon feküdt, kinek lábainál ült nagy alázatossággal engedelmes férje, s előttök állott az istenfélő egyházfő, a szerencsétlen áldozat. Mihelyt a szent-
 atya belépett, szemrehányásokkal halmozta el, s rikácsoló hangon így rivalga rá: „*Silvér pápa! mit vétettünk mi neked, hogy mindnyájunkat a gothoknak akartál elárulni?*“ Silvér felelni akart, de szóhoz nem juthatott; ismét szemrehányásokat kelle hallania a gonoszság ajkairól, s az adott jelle belépett *Eugén*, ki urnője minden cselszövényei s vétségeibe bé volt avatva, két, pénzzel megvesztegetett római

szerpappal, kik a *szent egyházfőt pápai öltönyétől megfosztják, rongyos szerzetesi ruhába öltöztetik s mint foglyot a palota távoli szobái egyikébe kísérik.* Erre a két elvetemült diákonok egyike a külső előcsarnokban várakozó papsághoz siet, s annak tudtul adá, hogy Silvér többé nem pápa, hanem szerzetesi öltönyben megy jövő sorsa elé. Ezen erőszakoskodáson megrettent papok sietve hagyák el a gonoszság undok tanyáját.

Rómában e hírre iszonyu félelem lepte meg a hiveket, s remegtek az egyház ily meggyalázása miatt. Másnap Belizár az örökváros összes papságát egybegyűjtötte, s kijelenté, hogy mivel Silvér a pápaságról letétetett, új egyházfőt kell választani, és ilyenül a jámbor császár nevében, ki közbevetőleg mondva, az egészről mitsem tudott, az érdemes *Vigiliust* ajánlotta. Félelem és bámulat némiták el a jelenvoltak nyelveit. Kik arczkifejezéssel vagy tagmozdulataikkal árulták el rosztalásukat, Belizár vad fenyegetései által elhallgattattak, azokkal együtt, kik csak legcsekélyebb ellenállást tanusítottak is. És így tolatott fel Vigilius pápává, az összes kereszténység nagy botrányára, vagyis inkább a jegyesétől megfosztott, gyászoló egyházban a koronás gonoszság által ellenpápául állítatott ki 537-diki nov. 22-kén.

Silvér pedig csakhamar *Potarába* (Lycia) száműzetett. E város püspöke a szerencsétlen áldozatot a tisztelet és nemes részvét minden jeleivel fogadta. Silvértől megértvén az udvari ármány gonoszságát, bátorságot vett magának a derék egyháznagy Konstantinápolyba utazni, s Justinián császárt a gonoszság egész szövevényéről tudósítani, meggyőződve levén arról, hogy a császár a törtétekről még csak sejtelemmel sem bir. Rettetés nélkül lépett Justinián elé, s méltóságteljesen így szólala meg: „*Uram, Istened rettenetes ítéletét vonod fejedre, hogy az élő Isten látható helyettesét oly kegyetlenül bántalmaztatni engeded. Tudd meg, hogy király több van a földön; de az egész világ egyházának csak egy pápája van!*“ A keleti püspök ezen szavai is nagyszerűen tanuskodnak arról, hogy a római szék elsősége általánosan el volt ismerve.

A császár valóban mitsem tudott a törtétekről; de a püspök felsőbb ihlettséggel mondott szavai oly hatást tettek rá, hogy Theodóra minden befolyásával sem volt képes azt ellensúlyozni. Justinián megparancsolá, hogy Silvér azonnal Olaszországba vitessék vissza,

és az ellene emelt vádat törvényes uton vizsgálják meg. Ha kiderül miszerint csakugyan áruló levelezési viszonyban volt a goth királlyal, azért pápa marad, de nem Róma, hanem Italia más városában fog székelni. Ha pedig ártatlannak fog találtatni, minden őt megillető tisztelet-nyilvánításokkal ismét Rómába vezettessék. — E parancsra Belizár s az ellenpápa, nagy zavarba jöttek; mivel ha az végrehajtatik, úgy Silvér minden bizonynnyal ismét vissza fog lépni az apostoli székre. Azért, hogy a mitől rettegtek, kikerüljék, a pápát római útjában bebörtönözték. Így a szent hitvalló ismét elleneinek kezeibe került, és Antonina minden áron a császárnő akaratát teljesíteni akarván, férjét arra indította, hogy Silvér legdühöseb ellene Vigilius hatalmába adassék. Ez a pápát két egyházi védnök, helyesebben mondva, *trabant* által a kietlen *Palmaria* (ma Palmeruolo) nevű szigetre vezetteté. Antonina titkos utasítása szerint mindenre kész volt, mert annál mélyebben jutott be a császárnő kegyébe, minél inkább ki tudta vinni, hogy a császár által megrendelt nyomozás fölöslegessé legyen. Silvérrel fogságában igen keményen bántak; de ő ellenei minden üldözése s méltatlankodásai fölé emelkedve, reudithetlen maradt, s fönséges méltósága mindig ragyogóbb színben tűnt föl. Sok püspök látogatta őt meg, részint személyesen, részint levelek által, s mindnyájan bámulták annyi nyomor, fájdalom s lealázás közti vidámságát és nyugodt lelkiületét. *Amator* nevű püspök levelére így válaszolt: „*Sustentor pane tribulationis et aqua angustiae, nec tamen dimisi aut dimitto officium meum.*“

Látván szörnyeteg ellenei, hogy kemény bántalmazások által is soká érnék el céljokat, a legborzasztóbbra vetemedtek. Elvontak tőle minden táplálékot, és a szó legiszonyubb értelmébeni éhhalálra kárhoztatták. *Liberatus* írja, miszerint biztos kutfő után mondhatja, hogy Silvér éhhalállal mult ki; *Procop* pedig, ki akkor Olaszthonban volt, állítja, hogy Antonina parancsára megöletett. Halálát 538-diki-jun. 20-kára teszik. Isten a sokat szenvedett apostoli erélyű egyházfőt erényei s érdemiért több csodákkal tüntette ki, melyek sirjánál történtek. Az egyház szentei közé számította őt, s mint ilyenről halála évfordulati napján emlékezik. A római vértanuk könyve így hozza őt fel: „*Natalis s. Silverii papae et martyris, qui cum Anthimum Episcopum haereticum ab Agapeto praedecessore suo depositum.*“

restituere nollet, agente impia Theodora, a Bellisario in exilium pulsus ad insulam Pontiam, ibidem profide catholica aerumnis confectus defecit.“

Procopius beszéli, hogy az eddig Belizárt különösen vezető isteni gondviselés őt most elhagyta, s a hatalmas hadvezér, ki egykor százezreknek parancsolt és fejedelmeknél hatalmasbnak tartatott, szintén ellenségei kezeibe került, s végre oly nyomorba süllyedett hogy hajlott korában utczai koldulással kelle életét tengetni. Azonban Belizár szerencse-csillagát mármár letűnni látván, megbánta a nevét örökre szennyező tettet, melyet az egyház feje ellen mulandó kegyért elkövetett. És hogy az Istent kiengesztelje, Rómában egy templomot emeltetett oly felirattal, mely az utókornak az ő gonoszságát, de a fölötti bánatát is több századon át hirdette. A fölirat így hangzik:

Hanc Vir Patricius Vilisarius Urbis Amicus
Ob Culpæ Veniam Condidit Ecclesiam,
Hanc Iccirco Pedem Sacram Qui Ponis In Aedem
Ut Miseretur Eum Saepe Precare Deum.“

A Belizár által épített egyház nem létezik többé, de ezen kőbe vésett fölirat maig is látható, a keresztes-szerzetesek templomának egyik falába lévén ama kő illesztve.

Ha ezen szent vértanu egyházfőnek életére tekintünk, különösen feltűnőnek találjuk az egyház tiszta tanaihozi szilárd ragaszkodását, melyeket görög udvari cselszövény ellen életével is védelmezett, sőt azokért azt föláldozni édes kötelmének tartotta. Számüzetése előtt 5 szerpapot, 14 áldozárt és 19 püspököt szentelt az egyháznak.

Sz. Silvér vértanu pápasága alatt a gallok követeket küldöttek sz. Benedekhez, hogy nehány alkalmas egyént küldene intézetéből, kik hazájokban a szerzetességet meghonosítanák. A szent rendalapító Mórt küldötte, ki az istenes életre igen szép utasítást irt és Galliában több kolostort alapított. Ezek lakói az erények terjesztése, a tudományok s földek mivelése által igen előmozdíták ezen ország civilisatióját, mint ezt a többi közt Montalembert és Chateaubriand oly meghatóan festik pompás és örökbecsű műveikben.

LX.

Vigilius. 537 (538 – 555.)

Vigilius azon időponttól fogva, midőn őt II. Bonifác, még életében, az egyházi törvények ellenére utódul kijelölte, minden áron az apostoli szék birtokába jutni törekedett; sőt mint láttuk, Silvér alatt már ellenpápa minőségében is működött. De ezen tettek egyike sem ad alapos okot arra, hogy Vigil ellenelölitéletekkel harcoljunk, s reá hamis vádakát szórjunk. Nekünk nincs egyéb földadatunk, mint megmutatni, mikép valóította a pápaság eszméjét kormányzása alatt. *Philippi* írja, hogy a szent Silvér haláláról hí, és méginkább az Isten által e vértanunak sirjánál művelt számos csodák, fölébresztették Vigilt a halál álmából. Egy rettenetes hegy gyanánt állottak fölhalmozott gonoszságai remegő lelke előtt; a legbensőbb, legmélyebb bánatra indulva a pápai méltóságot letenni szándékozott, s erről a római papságot értesítette is: de az Isten kifürkészhetlen tanácsában másként volt elhatározva. A római papság, tán nem fensőbb sugallat nélkül, nem fogadta el a lemondást, hanem egyhangulag elismerte Vigilt római püspöknek és az egész anyaszentegyház fejének. E pillanat óta egészen más, a bűnbánat által újjászületett ember lett. Többé nem az erőszakkal feltolt, hanem igazi közakarattal választott és Kelet meg Nyugat minden egyházai által elismert feje, volt ő a kereszténységnek. Fensőbbi kenet ékitette már őt, és a bölcsesség meg erősség lelke, valamint az Isten félelme vezeté ez időtől fogva Vigilt minden utáiban és tetteiben, mint látni fogjuk.

Vigil ellenpápasága alatt mi nevezetes sem fordult elő működését illetőleg. Csak néhány galliai püspök fordult hozzá fegyelmi ügyekben s ő úgy oszlotta el kétségöket, hogy intézkedését mint már törvényes egyházfő is csak helyeselhetette.

Miután törvényesen az apostoli székre emeltetett, eleinte vonakodott a császár és konstantinápolyi patriárchától érkezett üdvözlő levelekre válaszolni. Justinián üdvkivánatait tartalmazó iratához mellékelte hitvallását is. A válaszra igen kíváncsi császár *Dominicus* patriciust küldötte egy irattal *Romába*, melyben kegyes gondosko-

dással inti a pápát, hogy a tiszta katholika hithez erősen ragaszkodjék. Már a válaszzsal tovább nem késhetvén, ezt azonnal elkészítette. A császár igazhitűségét méltó dicséretekkel halmozza el, s kijelenti, hogy *„az ő hite az, mely sz. Coelestin, Leó, Sixtus s egyéb szent elődeiével teljesen öszhangzik. Elfogadja a négy közzsínatot sz. Leó pápa dogmatikai levelével együtt, és kárhoztatja mindazokat, kik ellenkezőt tanítanak, kiváltképen pedig anathemával sújtja Severt, apameai Pétert, Anthimust, Zoarast és Theodosiust. Kéri a császárt, hogy a római egyház kiváltságait és jogait tisztelje, és fölmerülő ügyekben hozzá csak igazhitű és feddhetlen életű férfiakat küldjön.“* Irata végén mondja a pápa, hogy Dominicusnak titkos megbízást is adott, mit ő előszóval fog előadni, s ajánlja a császárnak, hogy azt bölcsen megfontolván, elfogadja.

Mennas levelére is válaszolt a pápa. Vigil köszöni a patriarchának, hogy előde Agapetnak tett ígérete folytán annak határozatait végrehajtotta és a szakadár püspököket szintén kiközösítette és kárhoztatta. Mindkét levél a hamisítás kikerülése végett a patricius által is aláíratott, s 540-diki sept. 17-kéről van keltezve. A pápa ezen irata igen kielégítette a császárt, ki minden dicsőségét a hitvitákban kereste s magát tekintélyes hittudósnak képzelte. — Hogy a tévtanokat pártoló császárnő vérmes reményét a neki tett ígéretre nézve megsemmisítse, *Smeth* szerint, következőleg irt annak: *„Mit előbb ígértem, az jogellenes volt; akkor esztelenül cselekedtem. Soha sem egyezhetem én kívánságtokba. Hogy védelmezhetnék én egy eretnek s egyházilag elítélt embert!“*

Ezen időtájban az eretnekek ismét előtérre törekedtek jutni, különösen a monophysiták még folyvást fájlalták a chalcedoni zsinat általi kárhoztatásukat. Azért annak tekintélyét minden áron lerombolni törekedvén, az ugynevezett *„három fejezeti hitvita“* kitörését okozták. Ezen három fejezet alatt értjük *I. Mopsvestai Theodor Urunk megtestesüléséről írt könyvét; II. Theodoret iratát és III. Ibas edessai püspök Maris nevű perzsához menesztett levelét.* A chalcedoni közzsínat Theodor személyét és iratát, mivel tévelyeit elvetni nem akarta, mint eretnekit kárhoztatta; Theodoret pedig s Ibas, miután igazhitű vallomást tettek, a zsinat által székeikre visszahelyeztettek. S most 100 év mulva a szérszálhasogató monophysiták azon pana-

szukkal álltak elő, hogy az említett közzsinat kötelességéről s az igazságról megfeledezve csak Theodort kárhoztatta, Theodoretet s Ibast pedig az egyházi közösségbe fölvette, s azért egész hangnyomattal a IV-dik közzsinatot elvetendőnek nyilatkoztatták.

Vigilius az eretnekek ellen a zsinat tekintélyét s a tiszta apostoli tant törhetlen erélylyel védelmezte. Azonban Justinian, ki inkább szeretett hitvitályokkal foglalkozni, mint a hitnek alázatos engedelmességgel hódolni, a monophysiták mozgalmát oly fontosnak találta, hogy a három fejezet ellen kibocsátványt tett közzé, melyet a pápa el nem fogadott, mivel az által a chalcedoni közzsinat tekintélye veszélyeztetett. Theodora Anthimust a patriarchai székre visszahelyezni s az egyházi közösségbe fölvetetni akarván, befolyása által kivitte, hogy Justinian a pápát sürgetve Konstantinápolyba hitta meg. Midőn a császári meghívó levél Rómába érkezett, ekkor a pápa Siciliában volt, hol a kemény ostrommal fenyegetett rómaiak részére nagy mennyiségű gabonát vásárolt, s mint az égető szükség kívánta, nagy gyorsan Rómába szállíttatta; mert míg a császár Konstantinápolyban éjjel és nappal az őt nem illető hitvitákkal s egyházi ügyekkel foglalkozott, addig hadvezére s pénzügyérei az Alpesek és Apenineken tul úgy működtek, hogy a hős goth királynak könnyű volt Olaszhon nagy részét visszafoglalni, s már Rómához közelve seregével, hogy Olaszhon s az egész kereszténység fővárosát ismét uralma alá hódítsa.

A pápa épen nem sietett Konstantinápolyba, mint a császár kívánta, főleg miután több püspöktől intő levelet kapott, hogy ne menjen az említett városba, hol megrontani és boldogtalanná tenni akarják őt. Csak 547-diki jan. 25-kén telve aggodalmakkal érkezett a császári székvárosba, hol nagy tisztelettel fogadtatott. Pápa és császár oly gyöngéden karolták át egymást, hogy könyek pörögtek le arczaikon. Justinian alattomban meghagyta készséges szolgáltnak, hogy a pápát az ő nézetei s tervének megnyerni törekedjenek. Azonban Vigil rendíthetlen maradt. A császárnő figyelmeztette őt, hogy adott ígérete folytán Anthimust a patriarchai székre visszahelyezze. Mire Vigil kijelenté, hogy az egyházi átokkal sujtottat, kit ő szintén kárhoztatni köteles, arra vissza nem emelheti, sem közösségébe föl nem veheti. A császárnő halála után Justinian viselete a pápa iránt

végre oly kiméletlen kezdett lenni, hogy Vigil a három fejezet kárhoztatására Justinian által egybehívott zsinaton nagyszámu püspökök előtt így szólott Justinianhoz: „Császár! te engem úgy tekintesz, mint foglyot, de tudd meg, hogy csak *Vigiliust*, nem pedig az apostolfejedelmet Pétert tartod fogva!” E zsinaton igen sokat vitatkoztak a három fejezet mellett s ellene. Midőn észrevette, hogy a három fejezetet elvetheti a nélkül, hogy ez által a chalcedoni közzsínat tekintélyét sértené, kárhoztatta a többször említett fejezeteket, s ezen határozatát azon megjegyzéssel tudatta Mennas konstantinápolyi patriarchával, hogy a IV. közzsínat tekintélye sértetlenül föntartandó. Vigil ezen határozatát „*Iudicatum*“-nak nevezte, s azt hitte, hogy azzal mind a két pártot kielégítette. De mint a következmény megmutatta, reményében csalódott; mert Nyugat nagy részét maga ellen ingerelte, s mint a IV-dik közzsínat árulóját az afrikai egyháznagyok közösségökből kizárták. Hogy a mindinkább terjedő mozgalmaknak gátot vessen, a *Iudicatumot* visszavonta. Vigil ezen tettére Justinian iszonyu haragra lobbant, s caesareai Theodor ösztönzésére a három fejezet ellen más kibocsátványt tett közé. Erre Vigil a görög és latin püspököket szállására a *Placidia-palotába* híván, kijelentette, hogy mindazokat kizárja az apostoli székkeli közösségből, kik a császár kibocsátványát elfogadni merészelnék. A pápa erélyes magatartása felbőszítette a császárt, ki is azonnal parancsot adott ki a pápa őrizet alá helyezésére. Erről Vigil tudomást nyervén, sz. Péter templomába menekült. A császári követek esküvel ígervén, hogy mi bántása sem leend, szállására tért vissza. Megtudván azonban, hogy az eskü daczára is törbe akarják ejteni, éjjel titkon elhagyta a várost, Chalcedonba menekült, hol sz. Euphemia egyházában tartózkodott. Justinian követeket küldött utána, kik hasztalan kérték őt a visszatérésre. A császár Vigil rendithetlensége által a kibocsátvány visszavonására inditatott, mire a pápa Konstantinápolyba visszatért, s azon indítványt tette Justiniannak, hogy a közbékét zavaró hitviták megszüntetése végett egy közzsínat hivatassék egybe.

Az indítványt Justinian elfogadta a pápa azon föltételével együtt, hogy a zsinaton egyenlő számmal legyenek jelen a keleti és nyugati püspökök. A zsinat végre Konstantinápolyban (II.) megnyitott, de a császár s a görög püspökök nem tartották meg az emli-

tett föltételt s még a latin főpásztorok megérkezése előtt megnyitották a zsinatot 553-diki májusban, 255, mások szerint meg 165 püspök jelenlétében. Mivel a föltétellel ellenkezőleg a görög püspökök száma jóval fölülmulta a latinokét, azért Vigil nem fogadta el az elnöklést. Erre Mennas utóda *Eutychius* lépett a pápa fölhatalmazása folytán az elnöki székre. Ezen V-dik (Konstantinápolyban II-dik) közzsínat a három fejezetet kárhoztatta, valamint Origenest és ennek tévtanokat tartalmazó könyveit is, miután hosszas vitatkozás után kimondatott, hogy az elhunytak is sujthatók anathemával. Mivel a zsinat határozatait elismerni vonakodott, a *Proconnesis* nevű közeli szigetre száműzetett a már annyit üldözött egyházfő, s csak akkor hivatott vissza a székvárosba, midőn a zsinati határozatokat megerősítette.

A zsinat megerősítése után, mely a monophysiták pártját nagyon meggyöngítette, s az egyház békéjét legalább egy időre helyreállította, Vigil pápának sikerült végre 554-diki decemberben annyi üldözés és zaklatás békés elviselése után Konstantinápolyt elhagyni, hol erélyes magatartásaért a császár parancsára neve a Diptychák-ból is kitöröltetett. Syracusába érkezvén, köbetegsége, mint a görögök írják, véget vetett életének 555-diki január 8-kán. Tetemei Rómába szállítottak és sz. Marcell egyházában eltakarítottak. Hogy halála után is tiszteltetett a rómaiak által, kitűnik onnét is, hogy földi maradványai nem sokára az említett templom sirboltjából a vatikáni basilikába vitettek át. Vigil mint törvényes pápa 16 évig kormányozta az anyaszentegyházat, s mint láttuk, 547 — 554-ig Keleten időzött, majd mint a birodalmi fővárosbani fogoly, majd meg mint száműzött.

Mi Vigil pápának az annyi zavart okozott három fejezeti hitvitát illető ingadozását nézi, az épen nem vonatkozik a dogmára, hanem az egyházi Oeconomia azon kérdésére, valjon tanácsos-e oly iratokat, melyeket a chalcedoni zsinat megkimélt, és az egyházzal közösségben kimult férfit kárhoztatni, s ez által a IV-dik közzsínat tekintélyét veszélyeztetni, vagy ellenkező esetben szakadályt idézni elő az egyházban és nyugtalanságokat hozni be? Csak azok nevezhetik ezen pápát ingadozónak, kik pápai működése történelmét alaposan nem ismerik. „Mi, írja *Müller Fülöp*, a nagy történész, minden írományokat, leveleket s okmányokat, melyek a zsinati gyűjtemények

V-dik kötetében fordulnak elő, gondosan átvizsgáltunk, minden katolikus és protestans pápai történelemírót, még Boverit s ennek leíróját az Antiromanust, Filippit, olasz és francia írókat, és az újabb egyházi történelmeket is figyelemmel átlapoztuk, és azért meggyőződve írjuk alá azon ítéletet, melyet a becsületes katolikus történész, *Kerz Ferencz*, Vigil pápa fölött nyilvánít:

„A vésteljes, majd rögs és tövises, majd sikamlós pályán, melyre Vigiliusnak lépni kelle, az igaz katolika tan föntartása volt első világító csillaga; az egyházbani béke és egyeség pedig a második, de az elsőnek alárendelt vezető elv. Szilárd, nem ingadozó léptekkel követte a kitűzött magasztos czélt, melynek minden egyéb csak eszközül volt kénytelen szolgálni. Személye, hir, tekintettel, kortársai s ellenei rágalmaival, sőt életével se gondolt, csak hogy ama drága gyöngyöt, a hitet, föntarthassa. Mit a roszakarat vagy korlátolt ész ingadozó viseletnek nevez, nem volt egyéb, mint a benső szilárd és szent érzülettel járó érett megfontolás kinyomata, mely a komoly és fontos ügyeket nem szokta elhamarkodni. Azért ne vessünk Vigilre követ! mit ő mint szerpap és ellenpápa vétett, azért mint törvényes egyházfő bőven megszenvedett. Üldözés, zaklatás, gyötrelm, aggály, és fájdalemak valának étkei, s italát a legkeserűbb könyek képezték; mert a pápai székre lépte óta halálaig élete nem volt egyéb, mint a gondok, szenvedések és zaklatások hoszu, sulyos láncza, s keservesen tapasztalta, hogy a pápaság, melyért oly igen epedett, s a melyet ármány útján is elnyerni törekedett, neki nagyon is gyásnapokat juttatott. Azért ha életére tekintünk, érényeit, szendeségét, bölcseségét, mély alázatosságát, csendes béketürését, hitbuzgalmát és küzdelmes, bölcs kormányzatát tükrözi vissza a részrehajlatlan történelem, s emléke áldásban leend azoknál, kik az igazság vértanuja előtt még tisztelettel meghajolni képesek.“

Vigiliusnak a pápai székre lépte előtti életkörülményeit, ifjuságát, családját és állását illetőleg, csak annyit tudunk, hogy születésére nézve római s a tekintélyes Jánosnak fia volt, kinek családja consuli méltóság diszpolezán ragyogott. A három fejezeti hitvitát illető eljárását és az V-dik egyetemes zsinat ügyébeni magatartását I. Pelagius, III. János, I. Benedek, II. Pelagius s maga Nagy Gergely pápa is helyeselték. Ez eléggé döntő bizonyíték arra nézve, hogy belássuk,

miszerint Vigil pápa konstantinápolyi tartózkodása alatt egy szilárd elvű s apostoli erélyű pápához méltólag működött.

Végre említendő még, hogy e derék egyházfő a lateráni pátriarchai palotában egy igen szép templomot állíttatott, melyet műbecsű képekkel díszítettett föl. Az Ur szolgálai számának növelését is szíven viselvén, kétszeri papszentelésével több szertapost, 16 áldozárt és 20 püspököt adott az egyháznak. — Vigil halála után az apostoli szék mintegy 3 hóig volt üresedésben.

Arator, a római egyház alszertapja, az apostolok történelme fölött irt költeményét, mely „*Historia apostolica*” czim alatt két kötetre terjedett, Vigil pápának ajánlotta. E mű következő verssel kezdődik :

„*Ut sceleris Judaea sui polluta cruore.*”

Ezen pápa alatt készült el s szenteltetett fel a világhírű *Sophia-templom* 538-diki Karácsonkor. Ez alkalommal Justinian így kiáltott fel: „*Hála neked Istenem, ki engem méltóvá tettél egy ily mű bevezetésére! Salamon, én legyőztelek téged!*” A hála-ünnepély 14 napig tartott s a nép közt emlékül három mázsányi arany osztatott ki. Müller Fülöp igen megható leírását adja e felséges templomnak (Gesch. der röm. Pápste, IV. Bd. 321 — 323.)

LXI.

I. Pelagius (Vicarianus) 555—560.

I. Pelagius *Vicarianus* fia, római születés, ezen egyház szertapja, és Agapet, Silvér meg Vigil pápák követe a konstantinápolyi udvarnál, 555-diki aprílban jutott az apostoli székre, Justinian császár általi megerősítéssel. Ezen utóbbi ugyanis Olaszshont meghódítván, az ország koronájához tartozó jognak tekintette a pápa megerősítését, holott sem Nagy-Constantin, sem ennek hatalmas utódai, bár mind a két birodalom kormánypalczák alatt állott, ily zsarnokilag nem támadták meg az egyház jogait, s különösen a megerősítési jogra még távolról sem gondoltak. Ez időtől fogva a bysanti kormány alatt a pápaválasztás egészen új, eddig ismeretlen alakot nyert. Minden pápa

halála után több havi szükér következett, s ez idő alatt a római papság legtekintélyesebbjei, mint a főáldozár, főszerpap s főjegyző vittek az ügyeket, és a Ravennában székelte Exarchával tudatták a pápa halálát. A pápaválasztást, melybe a római papság, a főbb császári hivatalnokok, a nép s Róma őrsége folytak be, három napi bőjt előzte meg. Ha a választás megtörtént, erről tudósítani kelle az exarchát, ennek tanácsát és a ravennai érseket, sőt kérni őket, hogy közbenjárásukkal a megerősítést a császárnál siettetni kegyeskedjenek. A császári jóváhagyás megérkezte előtt nem volt szabad a választott egyházfőt fölszentelni, s a keresztény császár ezen legeslegkegyelmesebb jóváhagyásaért mindenkor meghatározott és igen tekintélyes mennyiségű pénzt kellett, még pedig aranyban, fizetni a császári kincstár részére!

De a római nép legnagyobb része eleinte nem volt megelégedve Pelagius választásával. Ugyanis azon gonosz hír terjedett el az egyház fővárosában, hogy Pelagius az elhunyt pápát ennek Konstantinápolybani tartózkodása alatt üldözte, alattomban a császárnál elárulta, s hogy utána az apostoli székre juthasson, Vigil élete ellen is tört. Mint minden rágalom, úgy ez is majd mindenütt hitre talált. Róma legtekintélyesebb s legbuzgóbb lakói a Pelagiussali közösségtől magokat elkülönítették; sőt a püspökök is vonakodtak fölszentelésénél szolgálatot tenni, és csak nagy nehezen lehetett két püspököt találni, tudniillik a perugiai és ferentinóit, kik a fölszentelést elvállalták; de ezekhez harmadik püspök nem találkozáván, kénytelenek voltak assistensül egy ostiai áldozárt alkalmazni. Pelágus, ki 555-diki apr. 11-kén szenteltetett fel, Konstantinápolyból igazoló iratot nyert, mely az említett rágalmat megeczáfolja, s arról tanuskozik, hogy Vigillel együtt szenvedett s őt a számkivetésbe elkisérvén, annak fájdalmait osztotta s a szerencsétlen egyházfőt vigasztalta. Miről *Narses* hadvezér csakhamar meg is győzte a római papságot és népet. S hogy a nép méginkább letegyen minden gyanuról, Pelágus sz. Péter templomába egy nagyszerű szent menetet vezetett, hova eljutván, egyik kezében az evangeliumok könyvét, másikban pedig keresztet tartva, fölment a szószékre, s az ellene hiresztelt vádaktól esküvel tisztítá ki magát, állitván, nemhogy Vigiliusnak valami sérelmet okozott volna, hanem inkább annak szenvedéseit s üldözé-

seit Konstantinápolyban megosztotta. A nép e jelenet nagyszerűsége által egész a könyekig meghatva, minden gyanút elűzött szívéből, s Pelagiust egyhangulag elismerték pápának.

Pelagius az apostoli szék háborítatlan birtokában lévén, misem feküdt inkább szívéen, mint azon szakadály megszüntetése, melyet a három fejezet kárhoztatása Keleten és Nyugaton idézett elő. Azért a toscanai püspökökhez menesztett iratában előadta az okokat, melyeknél fogva Vigil kárhoztathatta a három fejezetet, anélkül, hogy ezen határozatával a chalcedoni közzsínat tekintélyét csak legkevesebbé is veszélyeztette volna. Azután megjegyzi: minden püspöki szék elfogadhatta volna ezen határozatot, s a melyek ezt nem tették, okai a szakadálnak; mert már sz. Ágoston mondja: *„Ki az apostoli főegyházról elszakad, már szakadályba esett.”*

Hogy igazhitűségéről őket meggyőzze, a legünnepélyesebben kijelenti, miszerint a négy közzsínatot s sz. Leó pápa levelét minden hozzáadás vagy elvétel nélkül elismeri. Hogy a konstantinápolyi közzsínatra vonatkozó rossz hirt megczáfolja, mely mindenütt elterjedt, az összes kereszténységhez egy iratot intézett, melyben mind az öt közzsínatot elismeri, s kik azok határozatait el nem fogadnák, azokat az egész kath. egyház nevében kizárja annak közösségéből. Azonban a püspökök közül többen Pelagius minden béketörekvése daczára is megmaradtak a szakadályban; a három fejezetet tovább is védelmezték, a konstantinápolyi gyülekezetet *„V-dik közzsínat”* név alatt el nem fogadták, és a chalcedoni egyetemes zsinat árulói ellen mint magokat kifejezték, tovább is mennydörögtek. Afrika főpásztorai ugyan, *Primasius* carthagói érsek buzgalma folytán, elfogadták az V-dik közzsínatot, de éjszaki Olaszhon és Istriában folyvást tartott a szakadály, melynek élén *Paulin* aquileai és *Vitalis* milánói püspökök állottak. Az 557-dikben tartott aquileai zsinat az V-dik egyetemes zsinatot elvetette, mint a chalcedonival ellenkezőt, sőt utóbb annyira ment, hogy Pelagiust és Narsest is kiközösítette. Ezen szakadály még Pelagius halála után is tartott, s a liguriai megvelencei püspökök is, mint annak nevezetesb harczosai egyre szórták az egyházi átkot mindazokra, kik a római egyházzal közösségekben voltak.

Childebert frank király Párisból Rómába követséget küldött,

hogy a szent-atyától sz. Péter és Pál apostolok tetemeiből és egyéb szent vértanuk földi maradványaiból ereklyéket kérjen. *Rufin*, a küldöttség feje, ez alkalommal értesíté a pápát, hogy Galliában az a hír kezd terjedni, hogy az utolsó közzsinat a tiszta kath. tan ellen működött. Hogy a frank király és püspökök ezen bal véleményét lerontsa, Childebertnek hitvallását megküldte Pelagius. Az ahhoz mellékelt brevében írja a pápa a királynak, hogy *Theodóra császárnő halála óta mi szakadály sem létezik többé a keleti egyházban*, és hogy azon pontok, melyeknek a zsinat általi eldöntése hamis hírekre szolgált alkalmul, a hit körén kívüliek és nem vonakoznak a dogmára.

Sapandus arlesi érseket Pelagius galliai helyetteseül nevezte ki s palástot küldött neki. A hozzá menesztett iratban felhija az említett méltósága jogainak föntartására. — A katolika egyháznak kétszeri papszentelésével 9 szerpapot, 26 kardinál-áldozárt és 49 püspököt adott. — Még halála előtt a 12 szent apostol tiszteletére egy nagyszerű templom építését rendelte meg, melyet azonban már utóda III. János végzett be s szentelt föl Fülöp s Jakab apostolok ünnepén. Innét többen, köztök *Fleury* is, tévednek, midőn az említett két apostolról czimezik ezen egyházat. — Pelagius buzgalma folytán sz. István első vértanu tetemei Rómába szállíttatván, sz. Lőrincz katakombájában helyeztettek el, hol a legnagyobb tiszteletben tartatnak.

Midőn a góthok 556-ban *Totila* vezérlete alatt Rómát megszállották, a rómaiakat Pelagius, ki roppant magánkincsessel birt, tetemes pénzáldozattal segítette, és a szegényeket ezen szorongatott helyzetben kitünő szeretettel ápolta. *Totila* a város bevételekor Pelagius esengő közbenjárására többeknek megkegyelmezett. Róma a győztes *Totila* katonái által annyira földulatott, hogy mint a chronisták írják, abban több mint 60 napig csak állatok tanyázhattak. Ehhez még 557-ben egy borzasztó földrengés járult.

Az ugynevezett „*Hora canonicák*“ végzését illetőleg, I. Pelagius rendelte, hogy azokat minden egyházi személy naponként buzgón elimádkozza. E rendeletet harmadik utóda II. Pelagius halálos bűn elkövetése s büntetés alatt tette kötelezővé. — Akarta továbbá, hogy a „*conventualis mise*“ bőjti napokon *Nona* után végeztessék. A „*Suffragium defunctorum*“-ot is meghatározta, s azok ellen, kik rendi,

vagy hierarchiai méltóságokra pénz, ajándékok vagy ígérettek által jutnak, büntetést szabott.

Oly tettdús élet után, oly korban, mely kevés jót és sok rosztat bir fölmutatni, a hit tisztaságaért hősileg küzdve, az elesetteket az egyház kebelébe visszaterésre intve, a foglyokat kiváltva, a szegényeket és nyomorultakat oly időben ápolva, midőn a háboru folytán rablás, gyilkolás, fosztogatás és legiszonyubb pusztítás voltak napi renden, és így mindenkin segítve múlt ki I. Pelagius 559-diki mart. 2-kán, miután Jézus egyházát 4 év, 10 hó és 18 napig szent buzgalommal kormányozta. Földi maradványai, Manlius szerint, a vaticáni egyházban a titkos kamara közelében takarítottak el, s következő siriratot nyert:

Hic requiescit Pelagius Papa, qui sedit annos IV,
menses X., dies XVIII. depositus IV. Nonas Martii.

Az említett író következő siriratban énekli meg ezen egyházfő életét, mely a vatikáni basilica régiségi gyűjteményében is előfordul:

Terrenum corpus claudunt haec forte sepulchra
Nil sancti meritis derogatura viri.
Vivit in arce poli coelesti luce beatus,
Vivit, et haec cunctis per pia facta locis.
Surgere iudicio certus, dexteramque tenentem
Angelica partem se rapiente manu.
Virtutum numeret titulo Ecclesia Dei
Quos ventura, ut saecula ferre queant:
Rector apostolicae fidei, veneranda retextit
Dogmata, quae clare constituere Patres.
Eloquio currens errorum schismate lapsos
Ut veram teneant corda placata fidem.
Sacravit multos divina lege ministros
Nil pretio faciens immaculata manus.
Captivos redimens, miseris succurrere promptus
Pauperibus nunquam parte negare sibi.
Tristitia participans laeti moderator opimus:
Alterius gemitus credidit esse suos.

I. Pelagius alatt halt meg a hires *Cassiodor*, igen hajlott korban,

ki 470 körül Squillac-ban (Calabria) tekintélyes családból vette származását. Nagy-Theodorik főministerévé nevezte ki; de utóbb egy általa épített kolostorba vonulván vissza, a zsoldárok fölött commen-tárokat és a szentíráshoz bevezetést irt. Már 92-dik évét érte el, s még folyton gazdagítá műveivel az irodalmat; egy értekezést irt a helyesírásról, s 12 szerzőből igen nevezetes kivonatot készített. Az egyház fejeihez élte végeig hiven ragaszkodott.

Ezen pápa alatt *Totila meglátogatta sz. Benedeket*, ki a góth fejedelemhez így szólt: „*Te sok roszt művelsz, Rómát beveszed, a tengeren át fogsz kelni, 9 évig uralkodni, a 10-dikben meghalni, és az igazságos Islen ítélőszéke előtt megjelenni, hogy számot adj minden cselekedetedről.*“ Totila megrettenvén, a szent imába ajánlá magát, s nem volt többé oly kegyetlen. A jóslat, mint láttuk, beteljesedett.

Végre említendő, hogy I. Pelagiustól 16 levelet birunk, melyek, mint Müller írja, nagyrészt hamisítottak és alácsúsztatottakul tekintendők.

LXII.

III. János (Catelinus) 560 — 573.

III. János, ki *Catelinus*-nak is neveztetik, Anastasius főrangú római férfinak fia, I. Pelagius halála után egyhangulag pápává választatott; de a harczy zavarok miatt csak 560-diki augusztusban, tehát majd 6 hó mulva jutott az apostoli szék birtokába. Ezen pápa működéséről is igen szűken emlékezik a történelem. 570-dik év körül *Sagittarius* embrüni és *Salonius* gap-i püspökök a lyoni zsinat által letétetvén, *Guntram* burgundi király engedelmével III. János pápához fordultak, ki az ügyet megvizsgálván, mind a kettőt visszahelyezte székeikre. Az V-dik közzsínatot megerősítette s annak igen erélyes védelmezője volt. Ép oly buzgalommal vetette magát ellen az egyházi javak megtámadóinak is, rendelvén, hogy a ki az egyház javait igaztalanul elfoglalja, négyszeresen adja azt vissza annak. Mint főnebb említettük, az előde által építtetni kezdett basi-

licát bevégezte, és a legfölségesbb történelmi képekkel diszította. E diszes egyházat III. János nagy ünnepélyességgel fölszentelte. A vértanuk sirjaira különös gondot fordított, akarta ugyanis, hogy a sz. martyrok katakombáiban ünnepeken, vigilyek és vasárnapokon a világítás soha sem hiányozzék, és ennek költségei a laterani sz. János basilicájának jövedelméből fődöztessenek. Mivel a harci mozgalmak miatt kívülre nem működhetett, egyedül arra szorítkozott az apostoli szék közelében, hogy a tiszta kath. tan épségben föntartassék. Kétszeri papszentelésével 13 szerpapot, 38 áldozárt s 61 püspököt szentelt az egyház szolgálatára. Miután Jézus egyházát 13 évig buzgón kormányozta, 573-diki jul. 13-kán kimult. Földi maradványai a vaticani sirboltban takarítottak el.

III. János pápa alatt halt meg Justinian császár 83-dik évében, miután birodalmát 38 év, 7 hó s 13 napig kormányozta. Uralkodása egy hosszú láncolata volt a csapások, folytonos háboruk, vészvár, drágaság s egyéb viszontagságoknak, melyek a népség számát tetemesen csökkentették. Ezek folytán a birodalom is hanyatlásnak indult. Egyébiránt Justinian dicsőségét nagy embereinek, különösen Belizárnak, köszönhetette, ki bár kétszer mentette meg a császár életét, ez mégis oly háladatlan volt a nagy hadvezér iránt! Justinian a császári nővérnek, *Vigilantiának* fia, II. Justin (565—578) követte a trónon.

III. János pápa még élt, midőn *Alboin* longobard király uralmát Olaszthonban megalapította.

LXIII.

I. Benedek. 574—578.

I. Benedek, kinek *Evagrius*, *Nicephor* és *Baronius* szerint, vezetéknéve *Bonosus* volt, római családból vette származását, atyát Bonifácznak nevezték. *Trithemius* szerint, sz. Benedek rendéből emeltetett az apostoli székre 574-diki jun. 3-kán. A 10 hó s 11 napi széki okai a *longobardok* voltak, kik egész Olaszországot előzőnlöt-

ték hadjárataikkal. Ezen egyházfő kormánya alatt már az utóbb oly nagygyá lett I. Gergelyt is látjuk feltűnni, ki 573-ban Róma tekintélyesb hivatalai egyikére, a *praefectusságra* emeltetett; de a hiu ragyogványt megunván, a világot elhagyta, az atyai házat kolostorrá alakíttatta át, melyet sz. *András* ótalma alá helyezett, s abban néhány szerzetessel szigorú rendszabály szerint élt. E szent magányban kereste őt fel I. Benedek s cardináldiáconná tette. Már ezen eredményeiben roppant fontosságu választás igen szépen jellemzi I. Benedeket. *Norisius* írja, hogy az V-dik közzsínatot, elődei nyomdokit követve, megerősítette. Egyéb tetteiről nem emlékezik a történelem. A római pontificalis könyv szerint 3 szerpapot, 5 áldozárt és 20 püspököt szentelt. Eredeti levelet nem birunk tőle, mert a Szentháromság-róli értekezés, melyet *Dávid* spanyol püspökhöz intézettnek mondanak, alácsusztatottul tekintendő. Pápasága azon gyászos időszakra esik, midőn a longobardok egész Olaszthonban pusztítván, mindenütt, de kivált Rómában és környékén borzasztó éhség dühöngött, melynek enyhítésére Egyiptből nagy mennyiségű gabonát hozatott. S mivel így sem volt képes a nyomort megszüntetni, 578-diki jul. 30-kán szívét a közinség-okozta fájdalom megtörte. Földi maradványai a vaticáni sirboltban tétettek le. *Sandini* szerint 4 év, 1 hó s 21 napig volt pápa.

Az idézett író szerint ez az első, ki a szerzetes-clerusból emeltetett az apostoli székre.

LXIV.

II. Pelagius. 578 — 590.

Pelagius, kinek pápasága alatt már *Tiberius Constantin* ült a byzanti trónon, születésére nézve római, de mint atyjának neve mutatja, ki „*Vinigild*“-nek neveztetett, családja góth-eredetű volt. Ezen egyházfő 578-diki nov. 30-kán választatott meg, mint benczés áldozár. Mivel a longobardok miatt Konstantinápolylyal közlekedni nem lehetett, az egyház ügyei pedig igen is kívánták, hogy az ujonnan

választott fő fölszenteltessék, ez, mielőtt a császári megerősítő okmány megérkezett, meg is történt. De II. Pelagius Gergelyt azonnal Konstantinápolyba küldötte, hogy a császárt a pápaválasztásról és fölszentelésről tudósítsa. Tiberius a rendkívüli körülményeket tekintetbe véve, a történetekbe beleegyezett. Gergely követi minőségben több évet töltött a byzanti udvarnál. Illés aquilejai főpásztor megkeresése folytán II. Pelagius a metropolitai széket ezen városból *Gradóba* tette át. A pápa annál örömebbel teljesítette Illés kérését, mivel ez uton reménylette az istriai szakadár püspökök megtéríthetését. Mihelyt a pápai bulla megérkezett, az Illés joghatósága alatti 18 püspök az említett főpásztor elnöklete alatt zsinatra gyűlt egybe. A pápát Lőrincz római áldozár képviselte. A pápai okmány felolvastatott, s a metropolitai székeknek Gradóbai áttétele elismertetett. A gradói metropolita joghatósága Velenczére s Istria-ra is kiterjesztetett. A zsinat végre egyházi átokkal fenyegette mindazokat, kik a pápai bullát, s az egybegyűlt püspököknek az áttételre vonatkozó határozatát el nem fogadják. De a pápának az istriai püspökök megtérítésére tett fáradozmai sikertelenek maradtak. Ezek az 579-ben tartott gradói zsinat után megesküdtek, hogy az V-dik közzsinatot el nem ismerik, mivel az a chalcedoninak tekintélyét megdöntötte. Majd követek, majd levelek által igyekezett őket meggyőzni arról, hogy a három fejezet kárhóztatása épen nem sértette meg a IV-dik közzsinatot. Midőn így sem birta a szakadár püspököket megszelidíteni s engedelmességre indítani, ellenök *Smaragd* exarchát hitta föl, de Moricz császár nem engedte meg a karhatalom alkalmazását.

II. Pelagius azután az egyház egyéb ügyeire fordította figyelmét. Midőn a kevély és dicsvágyó konstantinápolyi patriarcha *Jejunator János* az általa Konstantinápolyban tartott zsinaton (588.) „*Episcopus Oecumenicus*“ czimet vett fel, mi által minden patriarchai szék fölé akarta magát emelni, II. Pelagius hatalmasan ellenvetette magát, s követének megtiltotta a nagyravágyó patriarchávali közöségét. Továbbá szigoruan meghagyta, hogy az *egyháziak* (in sacris ordinibus existentes) a *zsolozsmai* *horákat buzgón elvégezzék naponkint*, és akarta, hogy Siciliában is az alszerpapok nejeiktől magokat megtartóztassák, vagy ellenkező esetben az egyházi szolgálatról mondjanak le. Ő volt az első pápa, ki leveleiben az „*Indictio*“-kat

használni kezdette. A romba dőlt sz. Lőrincz templomát az előbbinél pompásabban fölépíttette, és a szent vértanu sirját ezüst-ékitményekkel díszítette. A római egyház egyik áldozára, *János*, ki ezen pápa alatt múlt ki, *Agríppa fürdői* közelében egy kápolnát állított, melyben többnyire szerzetes áldozárok szolgáltak az Urnak. E szent helyet az említett áldozár hagyatékából annak kívánsága szerint II. Pelagius feldíszítette. Említendő még, hogy e jeles egyházfő 8 szerpapot, 82 áldozárt és 48 püspököt adott a kath. egyháznak.

Mig II. Pelagius Rómában s levelei által egyebütt is buzgón működött, a mennyiben ezt a harcziás körülmények közt tehetette, addig a spanyol püspökök egyházaik ügyei rendezésére zsinatokat tartottak, a becsúzott visszaéléseket kiírtották, és az első keresztény századok komoly, szigoru fegyelmét ismét föllevenítették. Ekközben Galliában, de főkép Olaszhonban, iszonyu vészkor kezdé pusztítani. Egy város, falu, vagy völgyi lak sem maradt érintetlen, legiszonyúbban pusztított azonban a vészkor Rómában s ennek környékén, mit a Tibernek 589-beni kiáradása még inkább növelt. A bölcs, kegyes és istenfélő pápa ily szomorú körülmények közt palotája egyik részét a korosabb szegények, a másikat pedig egyéb betegek kórházává alakíttatta át. Betegei iránti kegyessége határt nem ismert, és a gyöngéd gondoskodás, melyet minden szenvedő iránt tanúsított, hasonlított ama megható gyöngédséghez, melylyel egy minden gyermekét forrón szerető atya magát nagyszerűen kitüntetni szokta. Azonban e ritka lelkületű férfit maga is áldozata lett a vészkorának s 590-diki febr. 8-kán, miután Jézus egyházát 11 év, 2 hó és 10 napig oly nagy buzgalommal kormányozta, kimúlt.

Olaszhon ezen pápa alatti helyzetét nem lehet jobban rajzolni, mint azt Nagy-Gergely tette, ki mint szem- és kortanu keseregve szemlélte a városnak a longobardok általi előzőnlését, az iszonyu vizáradást és vészkort, mely hármás csapás által Róma meglátogatott. *A hunnok, vandalok és góthokra a longobardok következtek, ezen elvetemült, Istent káromló nép, mely a szent helyeket sem kimélve, az eget vértanukkal töltötte meg és a népet elsöpörte a földről!*

„Mi érhet még minket e világon, kiált föl Nagy Gergely, hisz csak nyomort látunk, csak a fájdalom jajkiáltásait halljuk; a városok romba döntettek, az erődök földdel egyenlőkké tétettek, a vetések

elpusztítottak; a föld kiellen sivataggá változtatott, és az emberek jelentéktelen maradványa folyvást érzi az Isten ostora csapását. Az egyiket bebörtönözték, a másikat megcsonkították, s másokat megöltek. Hová lett Róma, mely egykor a világnak parancsolt? nyomorral árasztatván el, polgárai által elhagyatott, romokkal teljes lőn, s mint ilyen ellenei gunytárgyát képezi! Hol van a senatus? hol a nép? de mit mondok, emberek? hisz a lakhelyek s védfalak is romba döntettek! Hol vannak azok, kik dicsőségek ragyogványain éldelegtek, s a pompa, meg a fény hova tűntek el? Egykor fejedelmek és hatalmas főnökök szították ki a népek életerejét e tartományokban; a fölserdülő s virágzó ifjúság mindennünnét özlött a büszke Romába, hogy magát ragyogó polczokra küzdje fel. Mily elhagyatottan áll most s sivataggá tévé, egy lélek sem siet oda már szerencsét keresni; mi nyoma sincs ott az egykori nyers hatalomnak, mely oly igen szeretett másokat elnyomni.“

II. Pelagius földi maradványai, kit általánosan mindenütt méltán gyászoltak meg, a vaticáni sirboltba tétettek le, s Nagy-Gergely az eltakarítás után nagyszerű szent-menetet rendezett, mely hét szakaszra osztva a *Maria Maggiore* egyházba vette magát. Honnét a „hetes-letenye (*Lytania septiformis*)“ eredett. A főpapság sz. Kozma és Dömény egyházában, a szerzetesek sz. Gerváz és Protázében, az apácák a sz. Marcellinusról czimzettben, a gyermekek sz. János és Pál templomában, a férfiak sz. Istvánében, az özvegyek sz. Euphemiáében, és a nők a város egyik régiója egyházában gyűltek egybe. Minden szakasz a városrészek papjai vezetése alatt indult meg az említett templom felé; de mielőtt oda megérkeztek volna, a vészskór 24 személyt ragadott ki a szent menetből. Ezen szent járdalat utóbb „nagy letenye“ név alatt évenként gyakoroltatott az egyházban, de az említett 7 szakaszrai felosztás nélkül, mert az egész népség egyesíté ily alkalommal hő imáját. A VII-dik század vége felé a nagy letenye apr. 25-kére tétetett, s maig is e napon ünnepeltetik az.

II. Pelagiustól 10 levelet birunk, de a melyek közül az első, második, nyolczadik és kilenczedik alácsusztatottnak tartatik.

E jeles egyházfő kormánya alatt tartatott 581-ben az I-ső *maçoni* zsinat 21 püspök jelenlétében, mely a papság erkölcsi tisztasága emelésére 19 nevezetes canont hozott. Nem sokára az első *maçoni* zsinat után ült egybe az *auxere-i*, hogy a pogány korból származó

babonás szokások kiirtassanak. Az atyák e végből 45 fontos canont állapítottak meg, melyek mindegyik hangosan tanuskodik arról, hogy a kath. egyház szent erélyel küzd a babonáság ellen, bármit hápgojanak is korunk majom-eredetnek örülő álfelvilágosodottjai; a gonosz-szívű s nyelvű eretnekek, meg a pápák iránt háladatlan üres fejű zsidó firkászok. — A II-dik maconi zsinatot, mely 20 canont hozott, 585-ben *Guntram* király bitta egybe. Emlitendő még a *toledói nemzeti zsinat*, mely 589-diki május 6-kán tartotta az első ülést s 23 igen fontos fegyelmi canont alkotott. Mind a négy zsinat határozatait *Müller Fulöp* kivonatban közli, mivel az egyház akkori állapotára s az államokkali viszonyaira jelentékeny fényt vetnek, és a kor hü képét tüntetik föl, mely világosan mutatja, *mennyi fáradoalmába került az egyháznak a római és ó-német pogány babonák kiirtása* és az erénynek a komoly fegyelmi pontok általi föntartása s terjesztése.

A nagy góth-törzsek békés és rögtöni megtérése, II. Pelagius különben nyugtalan és nyomordús pápasága legdrágább gyöngye, mely azt oly méltán s szépen zárja be,
